KÜÇÜK KUKLACILAR

ÜNVER ORAL

bilgeocan

Ünver ORAL

Küçük Kuklacılar

Çocuk Romanı

2. Baskı

Küçük Kuklacılar

Yazan

Yayın Yönetmeni

Editör

Kapak Tasarımı

Mizanpaj

Baskı Cilt

İstanbul 2009

Kitabın Uluslar Arası Seri Numarası

TC Kültür Bakanlığı Sertifika Numarası

bilgecan

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında.....5
Karne Tatili Başlarken.....6
Bir Kuklacı Dede.....20
Kuklacılık Dedikleri.....36
Kuklaların Bayramı.....51
Kuklacı Olmak İstiyoruz.....68
Kuklacılık Kursu Açılıyor.....85
Kuklalar ve Yapılması.....102
Sahne Kurma ve Kukla Oynatılması.....117
Gösteri Hazırlama.....130
Kuklacılık Çok Güzel.....145
Okul ve Kuklacılık.....159
Küçük Kuklacılar Kulübü.....172
Büyük Başarılara Doğru.....187
İlk Büyük Gösteri.....201
Yaz Tatilleri Hatıra Olacak.....215
İlgili Yayınlardan Seçmeler.....230

YAZAR HAKKINDA

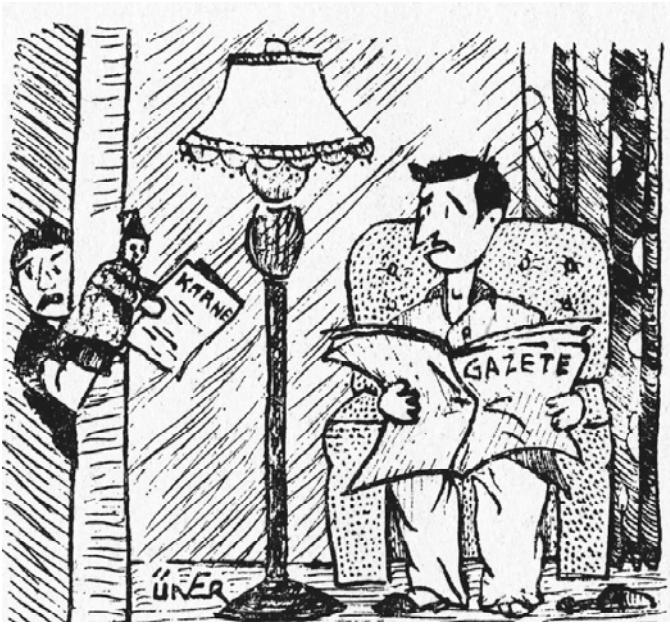
1937 doğumlu Ünver ORAL, Çocukluğundan bu yana sanat ve edebiyatın hemen bütün dalları ile ilgilendi. Çeşitli çalışmaları ile ödüller kazandı.

1961 yılından sonra Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosu konusuna (Karagöz, Kukla, Ortaoyunu, Meddahlık, Tulûat ve Köy Tiyatrosu) ağırlık verdi. Atelye, araştırma, metin yazımı çalışmaları ile yurtiçi ve yurtdışında gösterilere başladı.

UNIMA (Dünya Kukla Birliği) -Türkiye Millî Merkezi'nin kurucu üyelerindendir. Kukla ve Karagöz'e hizmeti dolayısıyla ayrıca ödüller aldı. "Halk Tiyatrosu Dergisi"ni (1995) yayınladı.

Eserlerinden bazıları:

Cin İkiçler (Çocuk Romanı), Prenses ile Çoban (Çocuk Tiyatrosu, Yaşamak (Şiirler), Ah Şu İnsanlar (Kuklalı Çocuk Tiyatrosu), Börekçi Güzeli (Meddah hikâyesi), Çocuklara Karagöz Hikâyeleri, Barış Korkusu (Radyo Tiyatrosu), Yüz Çocuklu Anne (Çocuk Romanı), Kiracı (Öğretmenler günü için tiyatro), Kavuklu İş Buldu (Orta Oyunu), Karanlığın Kolları (Film senaryosu) baba Ocağı-Ana Kucağı (Tiyatro), Karagöz ve Plastik Tekniği, Meddahı Kitabı, Karagöznâme, Karagöz Belediye Başkanı, Karayızılılar (Roman), Tabut (Şiir ve Hikayeleri), Karagöz oyunları.

- Kuklanın elinden karnemi al da kızgınlığın geçince gelirim babacığım!

KARNE TATİLİ BAŞLARKEN

Serin ve yağmurlu sonbahar ayları da çoktan geride kalmış ve yeni bir kış İstanbul'a yerleşmişti. Kar yağışı durmuştu ama şimdi şehir sanki ince ve bembeyaz bir örtüye sarınmış gibi görünüyordu. Soğuğa ve zor şartlarına rağmen ayrı bir güzelliği olan bu mevsimin ilk karlı günü beraberinde ayrıca ders yılının ara tatilini de getirmişti. Yani bu, ilk karnenin evlere götürülmesi demekti.

Fulya ve ablası Necla da güzel birer karne götürmenin sevinci ile evlerine gelmişlerdi. Elbiselerini değiştirdikten sonra gümbür gümbür yanmakta olan kömür sobasının üstünde mısır patlatmaya başlamışlardı.

Anneleri onları öperek tebrik etmiş, hatta küçük kardeşleri üç yaşındaki Mustafa Mükrem bile anlamadığı bu sevince katılarak el çırpmış ve zıplamıştı. Şimdi hep beraber babaları Ömer Bey'i sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Bu üç kardeş ile anneleri Meserret Hanım ve babaları Ömer Bey'den meydana gelen aile, Türkiye'nin en büyük ve dünyanın en güzel şehirlerinden İstanbul'da yaşıyorlardı. Fakat kalabalık cadde kenarında veya büyük binaların yükseldiği bir köşede değil, yine dünyaca meşhur Boğaziçi'nin Anadolu yakasındaki Beykoz'da oturuyorlardı.

Beykoz, İstanbul'un kalabalık ve gürültüsünden uzakta sevimli bir sahil ilçesi idi. İçki, cam ve kundura imâl eden üç büyük fabrikası vardı. Toprakları ise işyeri ile evlerle kapanmaya başlamıştı. Ama Boğaz'm uzanan yeşilliği burada henüz yaşıyordu. Üstelik hemen her ev ağaç ve çiçekleri olan birer bahçeye sahipti. Ayrıca iki yanında asırlık çınarların yükseldiği yollar tarafından dört büyük parçaya ayrılan, yaz-kış yemyeşil duran kocaman bir düzlük ise Beykoz'un birkaç mahallesinin çocukları için çok güzel bir oyun yeri idi. Burası da meşhurdu ve kısaca «Beykoz Çayırı» denilirdi.

Ömer Bey ailesi de işte bu çayırın hemen üstündeki bahçeli evlerden birisinde yerleşip kalmışlardı. Ömer Bey, çayırın karşı yanında, sahilde kurulu Deri ve Kundura Fabrikası'nda çalışıyordu. Necla, Fevzi Çakmak Ortaokulu'nun ikinci, Fulya ise Ahmet Mithat îlkokulu'nun son sınıfına devam ediyordu. Meserret Hanım çalışmıyor, ailenin ev işlerini en iyi şekilde yapabilmek için gayret ediyordu:

Ailede herkesin asıl işi yanında boş kaldıkça yaptığı başka şeyler de vardı. Baba şiir, hikâye, piyes yazardı. Fulya resim yapar, Necla kartpostal ve pul koleksiyonunu zenginleştirmeye çalışırdı. Küçük Mustafa'nın zaten oyun oynamaktan boş zamanı kalmaz, Meserret Hanım ise Mustafa'dan fırsat bulursa müzik dinleyerek örgü veya dantel yapardı.

Uzun bir düdük sesi çayırdan tepelere yayılmaya başladığı zaman Fulya ve Necla heyecanla bakıştılar. Çünkü bu ses Kundura Fabrikası'nm günlük mesaisinin bittiğini, yani babalarının biraz sonra kapıda olacağını anlatıyordu. Zil sesi üzerine birlikte kapıya koştular. Gelen Ömer Bey değildi ama yine de çok sevindiler. Çünkü kapıda uzun zamandır göremedikleri anneanneleri Dursun Hanım ile teyzeleri Hayrünnisa duruyordu. îçeri girdiler. Dursun Hanım duralayıp torunlarına baktı:

- Ne o küçük hanımlar, geldiğimize sevinmediniz mi?

Annesi ve kardeşinin sesini tanıyan Meserret Hanım da gelmişti. Cevabı o verdi:

- Aaaa, o nasıl söz anne? Hiç sevinmez olurlar mı? Karnelerini göstermek için heyecanla babalarını bekliyorlar da... Onu geldi zannedip koştular.

Biraz sonra odada gülüşmeler başlamıştı. Çünkü tatlı dilli anneanne, çocukluk ve gençliğine ait hatıralarını anlatıyordu. Meserret Hanım aklına gelen bir şeye güldükten sonra seslendi:

- Anne, hani Şebinkarahisar'da bir gün bir bebek yaparak komşu çocuklarından para kazanmışsın ya, onu anlatsana!

Anneanne başını salladı. Gülümsedikten sonra arkasına yaslandı. O günü tekrar yaşarcasma hatırasını nakletti:

«Bir gün anneannemin canı simit istemiş fakat bunun için evdekilerden para koparamamıştı. Bunun üzerine mahallenin masalcı ninesinden gördüğü gibi bir bebek yapmış ve bahçede iki ağaç arasına çektiği bir bez sahne üzerinde onu oynatmıştı. Konuşarak güldüren ve şarkılar söyleyen bu bebek çocukların çok hoşuna gitmişti. Alkışlayarak küçük gösterinin tekrar edilmesini istediler ama bunun için çocukların para vermeleri lâzım geliyordu. Biraz sonra bebek gösterisi tekrarlanmış, bir değil birkaç simit parası da toplanmıştı.»

İki kardeş anneannelerine biraz daha sokuldular:

- Karnelerimiz hep pekiyi anneanneciğim, bebeği bize de oynatsana!

- O bebeği bizde de yapamaz mısın?

Anneanne zaten bu isteği bekliyordu. Üstelik onları kıramazdı. Torunlarının meraklı bakışları arasında başından beyaz tülbent başörtüsünü çıkardı. Onun bir köşesini sağ elinin işaret parmağının ucuna sardı. Bu, bebeğin başı olacaktı. Sonra örtünün kalan kısmını bu başın üzerinden koluna doğru dağıttı ve şahadet parmağının iki yanındaki iki parmağını da bebeğin kolları yaptı. Tülbenti, bu parmaklarının boşluklarına doğru sıkıştırınca hakikaten basit bir bebek meydana çıktı. Anneanne bebeğin başını ve kollarını oynatarak ona çeşitli hareketler yaptırdı, sesini incelterek ona şarkı söyletti. Sonra da onunla konuştu:

«- Senin adın ne?..»

«- Benim adım Pamuk Dudu.»

«- Tavuk Suyu mu..»

«- Aaaa, zaten karnım da çok aç, susuz da olsa yerim. Hemen getir!»

«- Tavuğu bulsam ben yerim... Senin adın Tavuk Suyu değil mi?»

«- Aaaa... Sensin tavuk suyu! Benim adım Pamuk Dudu... Yaaa...»

«- Şimdi anladım. Demek senin adın Tavuk Budu?»

«- Hayır canım, Pamuk Dudu diyorum.»

«- Yamuk Kadı mı?..»

Bu yanlış anlamalı konuşmaya biraz daha devam eden anneanne daha sonra Pamuk Dudu'ya abdest almasını, namaz kılmasını söyledi. Bembeyaz tülbent içinde hakikaten pamuğa benzeyen bebek, istenilenleri sevimli hareketlerle yapıyordu. Anneanne bebeği bozup tülbentini başına bağlarken Fulya kaşlarını oynattı:

- Ama bu bebek değil ki, basbayağı kukla!

Anneanne omuz silkti:

Eeee, ben kukla-mukla anlamam! Kukla neymiş?..

Bu arada düşünceye dalan Necla bir göz işareti ile kardeşini dışarı çağırdı ve öteki odaya geçtikleri zaman heyecanla elini salladı:

- Biliyor musun bu bebek işi benim aklıma başka şey getirdi?

- Ben de onu çok sevdim. Biz de mi oynatalım?

- Neden olmasın? İkimiz de kuklaları çok seviyoruz. Anneannemin oynattığı da zaten bebek değil basit bir kukla... Fakat bu bizim için güzel bir tesadüf oldu. Unuttun mu, babanı "Karnelerinizi beğenirsem tatilde okumanız için istediğiniz faydalı kitapları alırım. Eğer sınıflarınızı da geçerseniz ikinize bir bisiklet alırım. Yazın çayırda hem eğlenir hem de spor yaparsınız?" demedi mi?

- Evet söylemişti, hatırladım.

- Güzel... İşte babam karnelerimizi beğenince ondan kukla yapmasını ve oynatmasını öğreten kitap isteyeceğiz.

Ayrıca sınıflarımızı da muhakkak geçeceğimizi fakat bisiklet istemeyeceğimizi şimdiden söyleyeceğiz.

- Şey ablacığım, kitap işini anladım da bisikletten vazgeçmeyi anlayamadım.

- Babam bize kuklacılık kitapları getirirse boş zamanlarımızda onları okuyup kuklalarımızı yapacağız. Yani kuklacılık çalışması yüzünden bisiklete binecek bol vaktimiz olmayacak... Hem belki bazı malzemelere de ihtiyacımız olacak. Bisiklet istemezsek babam itiraz etmeden bu malzemeleri alabilir ve bunun için para sıkıntısı çekmez. Nasıl, fikrimi kabul ediyor musun?

- Şimdi anladım. Söylediklerini kabul ediyorum ablacığım!

- Teşekkür ederim! İkimizin de hiç bilgisi yok ama kuklacılık bizim için inanıyorum ki çok faydalı bir çalışma olacak...

Fakat Fulya'nın aklı bir şeye takılmıştı:

- Bisikletten vazgeçersek babam bize yazın kuzu da alır değil mi?

- Kuzu da bisiklet gibi çalışmalarımıza mani olabilir. Çayırda kuzu çok oluyor. Dinleneceğimiz zaman inip orada seyreder ve severiz.

- Haklısın! O halde kuzu kuklası yapabiliriz ablacığım!

- Tabii bu olabilir. Ama evvela babam kitaplarımızı getirsin, ders çalışır gibi okuyup şu kuklacılığın tekniğini öğrenelim de sonra istediğimiz gibi kukla yapıp oynatırız.

- Şey yani... Anneannemin yaptığı gibi çocuklara oynatacağız değil mi?

- Birbirimize oynatacak veya aynada kendimizi seyredip duracak değiliz tabii... Her şeyimiz tamam olunca bize seyirci lâzım olacak...

- O halde para da kazanacağız demektir. Anneannem gibi...

- Onu da zaman gösterecek...

Necla konuşmasına devam edecekti ki yeni bir zil sesi ile heyecan içinde kapıya koştular. Bu sefer babaları gelmişti ama yalnız değildi. Kenara çekilip Arman öğretmene eli ile «buyur» etti.

Az sonra Ömer Bey ve misafiri Arman öğretmen, sobası yakılan öteki odaya geçmişlerdi. Ömer Bey'in kütüphanesi bu odada idi ve Arman öğretmen de zaten bazı kitaplara bakmak için gelmişti. O, sayfaları gözden geçirip notlarını alırken iki kardeş de babalarının iki yanına oturmuşlardı. Ömer Bey karnelerini inceledikten sonra onları yanaklarından öperek tebrik etti.

Misafire çay getirdiği için o sırada odada bulunan Meserret Hanım bu güzel sahneyi gözleri dolarak seyrettikten sonra çıkmadan önce hatırlattı:

- Söz verdiğin gibi hemen kitaplarını al da tatilde okusunlar!

Ömer Bey başını salladı ve iki kızma da sarıldı:

- Tabii unutmadım... Söyleyin bakalım şimdi, hangi kitapları istiyorsunuz? Kaç tane.. Robenson, Pamuk Prenses, Tom Sawyer, Heidi, Pollyanna...

İki kardeş bakıştılar. Fulya doğruldu:

- Onların hiçbirisini istemiyoruz babacığım! Fakat istediğimiz kitabın da ismini bilmiyoruz.

Ömer Bey dudak büktü. Arman öğretmen de merakla bakmıştı. Necla, kardeşinin sözünü tamamladı:

- İsmi ne olursa olsun ama biz kuklacılığı öğreten kitaplar istiyoruz.

- Kuklacılık mı?.. Öğrenince yapmak lâzım... Yani kuklacılık mı yapmaya karar verdiniz? Şey, güzel... Kitabınızı alırım ama...

Arman öğretmen gülümsedi:

- Şaşıracak ne var Ömer Bey? Aferin kızlarıma... Bu kararlarını ben çok beğendim. Bu mevzuda benim de fazla bir bilgim yok. Fakat kuklacılığın çok faydalı ve güzel bir sanat olduğunu, ayrıca sanatkârının da pek kalmadığını biliyorum. Mesela ben bile kuklayı çocukluğumdan beri çok severim. Ama yapmak ve oynatmak için kabiliyetim yoktur. Oynarken görürsem zevkle seyrederim. Fakat ne yazık ki şu koca İstanbul'umuzda bile kukla oynayan yer kaldığını zannetmiyorum.

- Haklısınız Arman Bey! Fakat kuklacılık erkeklerin yapacağı bir çalışma olabilir. Hem dersleri ile ev işlerini aksatırlar diye düşündüm de... Sonra gördüğünüz gibi evimiz de küçük sayılır. Onların kuklacılık çalışması yapabilecekleri, malzemelerini koyacakları bir yer bulacaklarını zannetmiyorum.

- Tabii sizin evinizin durumunu ve işlerinizi bilemem. Ama kuklacılığı sadece erkekler yapar diye bir şey yoktur. Ayrıca bu çalışmayı yaparlarsa derslerini de aksatacaklarını hiç zannetmiyorum. Değil mi kızlar?

İki kardeş gülümseyerek başlarını salladılar. Necla, babasının elini tuttu:

- Kardeşimle anlaştık babacığım! Yıl sonunda karnemizi hep pekiyi getireceğiz. Evdeki diğer işlerimizi istediğiniz gibi yapacağız. Çalışmalarımızı geliştirinceye kadar zaten havalar ısınacak ve....

Fulya ablasının konuşmasını tamamladı:

- ...Biz de malzemelerimizi bodruma yerleştirip orada çalışacağız babacığım. Odanın birinde odun - kömür yığılı. Diğerinde sadece birkaç öte - beri var. Onları bir köşeye alıp bir de güzel temizlik yaparız, size bir zararımız olmaz.

Fulya'nın bodrum dediği aslında kapılan bahçeye açılan ve tabanları bahçe seviyesinde olan pencereli ve elektrikli iki oda idi.

Ömer bey, iki kardeşin bu teklifine «Hayır!» diyemeyince Arman öğretmen de fırsattan faydalanarak onları desteklemekten kendini alamadı:

- Gördün mü Ömer? Onlar her şeyi düşünmüş, kararlaştırmış ve anlaşmışlar. Ev işleri ve dersleri için de istediğiniz gibi söz veriyorlar. Eeee... Artık bu güzel kızlara «Olmaz!» denir mi?

Ömer Bey başlarını eğen kızlarına baktı, gülümsedi. İki elini uzatarak onların saçlarını okşadı:

- Pekala... İstedikleri kitapları alacağım!

Necla ve Fulya kendilerini tutamayıp sevinçle yerlerinden kalkarak babalarının boynuna sarıldılar ve yanaklarından öptüler.

Tabii kendilerini desteklediği için iki kardeş Arman öğretmene de teşekkürü unutmadılar. Meserret Hanım'ın boş çay bardağım almak için odaya girdiği sırada, Fulya sesini yükseltti:

- Biliyor musun babacığım, sınıfımızı geçince almaya söz verdiğin bisikletten de vazgeçtik!

Meserret Hanım «Aaaa!..» diye hayretle haykırarak birden dönüp baktı:

- Nasıl olur? Herhalde onun yerine başka bir şey isteyeceksiniz? Daha kıymetli bir şey?..

Yine Necla devam etti:

- Hayır anneciğim! Ne olacağını bilmiyoruz ama daha ucuz şeyler isteyeceğiz. Belki hiçbir şey istemeyiz.

Arman öğretmen, kitaplardan not almaya devam ederken, Ömer Bey misafiri ile daha rahat konuşabilmek istiyordu:

- Yemekten sonra hep beraber konuşuruz! Haydi çocuklar anneniz ile beraber siz de içeri geçin de anneanneniz yalnız kalmasın!

Arman öğretmen «kendisini evden merak edeceklerini» söyleyerek özür diledi ve yemeğe kalmayıp gitti. Yemekten sonra

Necla, anneannesine sarılıp yanaklarını öptü ve seslendi:

- Biliyor musun babacığım, anneannem çok güzel kukla, şey yani bebek oynatıyor. Çocukluğunda mahallenin afacanlarını bahçeye toplayıp harçlığım çıkarıyor ve simit alıyormuş... Bir simit parası verirsen şimdi de sana oynatır!

Dursun Hanım bu açıklamaya kızdığını belli etmek istemedi ama yine de yüzünü ekşitti. Fulya da diğer yanma gelmiş ve aynı istekle ona sarılıyordu. Ömer Bey ise hakikaten merak etmişti:

- Bir olur mu? Üç simit parası veririm! Haydi anneciğim hazır bu kadar seyirci varken şu meşhur kuklan sahneye çıksın bakalım!

Anneanne epey diretti ise de torunlarının ısrarlı yalvarmalarına dayanamayıp tülbentini başından çıkardı. Daha evvel yaptıklarını tekrarladı. Uyumakta olduğu için geçen sefer Pamuk Dudu'yu göremeyen Mustafa Mükrem bu küçük kukla gösterisini evvela büyük bir merak sonra da neşe içinde seyretmişti. Tabii sonunda da küçük elleri ile en çok o alkışlamış hatta heyecanını yenemeyip anneannenin başından bir müddet tülbenti çekiştirmişti.

Onu almca da bu canlanan bebeği kendi elinde yapabilmek için bir köşeye çekilip epey uğraşmıştı. Mustafa'nın bu kukla sevgi ve heyecanı ise Ömer Bey'in ve ablalarının dikkatinden kaçmadı.

Ömer Bey, eşini de daha fazla meraklandırmamak için nihayet müsaade isteyip Necla ve Fulya'nın yapmak istedikleri kuklacılık çalışmasını özetledi.

Beklediği gibi de ders çalışılmasına mani olur diye teyze Hayrünnisa; evi dağıtır, ev işlerini aksatır ve çocukları eve toplarlar düşüncesi ile Meserret Hanım bu isteğe şiddetle karşı çıktılar. Dursun Hanım, yani anneanne ise hiç sebep göstermeye lüzum görmeden «Kuklacılık da ne imiş!..» diyerek çoktan kaşlarını yıkmıştı.

Konuşmalar devam ederken belli etmeden zaman zaman

kızlarının üzüntülü hallerini gözden kaçırmayan Ömer Bey, onları öteki odaya gönderdikten sonra kısaca konuştu. Bildiklerini, Arman öğretmenin söylediklerini, Fulya ile Necla'nın verdiği sözleri anlattı. Anneanneye de ayrıca açıkladı:

- Bak anne! Senin oynattığın o bebek aslında çok basit bir kukladır. Bu yaşında bile onu oynatmak, onu konuşturmak ve bazı hareketler yaptırmak senin de hoşuna gidiyor. Yooo, hiç yüzünü buruşturup da inkâr etme! Sonra gördüm ki onu seyretmek torunlarının ne kadar hoşuna gitti. Yani senin yaptığın gibi, ama daha değişik kuklalar yaparak onları tiyatro gibi bir sahnede oynatmak kötü ve zararlı bir şey değil... Torunların hiç istemediğin başka kötü işlere merak sarıp yapmak isteselerdi halimiz ne olurdu?

Teyze ve anneanne Ömer Bey'i dinledikten sonra «evet» demediler ama «hayır» da diyemediler. Meserret Hanım ise sesini yükseltti:

- Yani sen söz veriyorsun değil mi onların namına?.. Derslerini ve işlerini aksatmayacaklar?.. Sonra, ortalığı dağıtıp eve de çocuk doldurmayacaklar?..

- Evet, ben kızlarımın verdiği sözler için kefilim! Tamam, bu konu artık kapandı. Yarın zaten bir işim için Eminönü'ne gideceğim. Cağaloğlu'na da uğrayıp onlara kuklacılık kitaplarını da alırım. Boş kaldıkla okuyup bir köşede çalışmaya başlarlar.

Seslenip, Fulya ile Necla'yı odaya çağıran Ömer Bey, isteklerinin kabul edildiğini ve yarın kitaplarını alacağını bildirdi. İki kardeş büyük bir sevinç içinde evvela birbirlerine sarıldılar, sonra da sıra ile büyüklerinin ellerini öperek teşekkür ettiler. Mustafa neden yapıldığını anlamadığı bu merasimi, oynamasını keserek merakla seyretmişti. Teyze ise konuyu güzel bir temenni ile bağlamak istedi:

- Haydi bakalım akıllı yeğenlerim! Madem bu kadar çok istiyorsunuz, şöyle güzel güzel kuklalar yapın da, biz de seyredip alkışlayalım!

İki kardeş gülümseyerek başlarını salladılar. Teyzelerinin bu istek ve temennisi onlara kuklacılık yolunun başında ilk heyecanı vermişti.

Daha sonra hemen hiç konuşmadan televizyondaki polisiye filmi seyrettiler. Fakat gözleri filmde olan iki kardeş aslında onu seyretmiyorlardı. Tatlı düşüncelere ve hayallere dalıp gitmişlerdi. Televizyon ekranında kuklaları hayâlliyerek görüyor, açılan küçük bir perdenin sahnesinde minik birer varlık gibi canlanıp konuşan, dans eden ve tuhaf hareketler yapan kukla insancıkları seyrediyorlardı.

Filmden sonra ise herkes birbirine «İyi geceler!» dileyip odasına çekildi. Geçirdikleri sevinçli ve heyecanlı saatlerden sonra Necla ile Fulya'nın uyuyabilmeleri kolay olmadı. Düşünerek, planları yaparak, hayaller kurarak ve bazen alçak sesle konuşarak dalıp gittiler. Şimdi çok merak ettikleri kuklacılık kitabına kavuşabilmenin sabırsızlığı içinde idiler. İki kardeş dinlenmek için ders çalışmalarına ara verdikleri zaman Fulya çok merak ettiği, ama şimdiye kadar öğrenme fırsatı bulamadığı şeyi anneannesine sordu:

- Anneanneciğim, neden sen «Dursun» adını aldın? Bu, erkek ismi değil mi?

Anneanne gözlüğünün üstünden şöyle bir baktı:

- Evet, bu erkek ismi ama ben seçmedim ki kızım!.. Benden başka çocukları olmasını istemedikleri için annem ve babam bana bu ismi koymuşlar. Aynı sebeple Anadolu'da bilhassa «Yeter» isimli kız çocukları çoktur.

Fulya cevap için teşekkür mânâsına başını salladı. Bu sefer

Necla'nın aklına bir şey gelmişti:

- Anneanne, sen şimdiye kadar kaç defa kukla seyrettin?

- Ben hiç seyretmedim ama bilhassa Ramazan günlerinde Giresun ve Şebinkarahisar'da kahvelerde Karagöz ve kukla oynarmış... Rahmetli Mustafa Çiftçi dedeniz anlatırdı. Ehhh, işte ben de seyretmiş gibi olurdum.

- Kahvelerde mi?

- Evet... Eskiden memleketimizde kahvelerin hepsi, köyde olsun şehirde olsun, nasıl söyleyeyim, sanki birer eğlenme, dinlenme ve kültür ocağı imiş. Şimdiki gibi iş saatlerinde veya işini ihmal edenlerin toplanıp sigara dumanları ve gürültü içinde kötü sözler söyleyerek faydasız oyunlarla kıymetli vakitlerini ziyan ettikleri yerler değilmiş yavrum! Yazın işler bittikten sonra veya kışın iş yapılamayan zamanlarda toplanıp burada tatlı ve faydalı sohbetler yapar, bir kişinin okuduğu kitabı topluca dinlerlermiş... Saz şairleri, meddahlar, kuklacılar ve karagözcüler bu kahveleri dolaşarak hem geçimlerini temin eder, hem de kahve müşterileri kahve ve çaylarını içerken onlara şiirler okur, müzik dinletir ve bol bol güldürürlermiş...

- Çok güzel... Keşke şimdi de böyle olsa! Şey, peki anneanneciğim, görmemişsin ama kukla ve Karagöz seyretmek istemez misin?

- Şey... Çocukluğumda sünnet düğünlerinde iki defa Karagöz seyretmiştim. Bütün çocuklar gibi ben de çok gülmüş ve eğlenmiştim. Yani çok hoşuma gitmişti tabii... Kuklalar da, Karagöz - Hacivat gibi konuşarak güldürür, üstelik bazıları öyle güzel çiftetelli oynarmış ki... Yaaa... Şey, ne yalan söyleyeyim, hani bulursam Karagöz de, kukla da seyretmek isterim evladım!

- Öyleyse bu işleri öğrenip sahnemizi kuruncaya kadar biraz sabretmen lâzım anneanneciğim! Biz başlangıçta o ustalar kadar

güldüremeyiz ama herhalde biraz eğlendiririz.

Artık hava kararmaya ve pencerelerde perdeler kapanıp ışıklar yanmaya başlamıştı. Soğuk artmış ve kar serpiştiriyordu. Zil çalmamıştı ama kapının açılıp - örtülme sesi ile iki kardeş heyecanla bakışıp dışarı koştular. İçeri girme hazırlığı yapan babalarının elinden paketi alıp hemen odaya girdiler. Fakat paketi açıp içindekileri çıkardıkları zaman sevinçleri boşa gitmişti. Üzüntü ile ve hiç konuşmadan yerlerine oturdukları zaman Ömer Bey de içeri girmişti. Onların halini görünce ellerini iki yana açtı:

- Ben de sizin adınıza çok üzüldüm çocuklar! Kendi işimi bırakıp istediğiniz kitapları aradım ama bulamadım. Yaşlı bir kitapçı «Boşuna aramayın! Çünkü Türkiye'de bugüne kadar ne çocuklar ne de yetişkinler için kuklacılık kitabı yayınlanmadı. Çocuklarımıza da, bu sanatımıza da çok yazık oluyor.» dedi. İnanamadım ama doğru imiş...

Odada derin bir sessizlik oldu. Kuklacılık çalışmasına karşı çıkan Meserret Hanım, teyze ve anneanne bile bu neticeye üzülmüşlerdi. Teyze teselli etti:

- Sağlık olsun çocuklar! Ne yapalım, başka şeyler yaparsınız.

Ömer Bey oturduktan sonra gülümsedi:

- Yooo, o kadar üzülmeyin yavrum! Kitap bulamadım ama vapurda tesadüf ettiğim bir tanıdıktan güzel bir şey öğrendim. Biliyor musunuz, bir mahalle ötemizde eskiden epey meşhur olan yaşlı bir kukla sanatkârı yaşıyormuş... O, muhakkak ki size severek yardımcı olacaktır.

İki kardeş beklemedikleri bu güzel habere üzüntünün üstüne o kadar çok sevinmişlerdi ki, «Yaşasın!..» diye haykırıp babalarına sarılmaktan kendilerini alamadılar.

Tarihi ve milli gölge tiyatromuzun iki baş oyuncusu: Karagöz ile Hacivat.

BİR KUKLACI DEDE

Anneanne ve teyze geldiklerinin ertesi günü gitmişlerdi. Necla ve Fulya ise bu birkaç günü boş geçirmemişler, bir yandan derslerini tamamlarken, diğer yandan yapacakları kuklaların elbiseleri için annelerinden ve bazı komşularından dikiş artığı elbise parçaları toplamışlardı. Bodrumun bir odasını da diğer tarafa boşaltıp bir güzel temizlemişlerdi. Şimdi büyük bir heyecan ile Kuklacı Dede'yi tanıyacakları saati bekliyorlardı. Çünkü geçen günler içinde Ömer Bey bu yaşlı sanatkârın evini öğrenmiş, kendisi ile kapıda görüşerek kızları ile beraber ziyarette bulunabilmek için müsaade ve randevu almıştı.

Bugün babalan fabrikadan gelince birlikte hemen bu ziyareti yapacaklardı.

Fabrikanın düdüğü çalarak günlük iş saatinin bittiğini bildirdiği zaman, iki kardeş de babaları ile kararlaştırdıkları gibi, giyinmiş odada bekliyorlardı. Az sonra kapının zili çalınca bir anda dışan fırladılar. Necla yanına kalem ve defter almayı da unutmamıştı.

Hasta olmamak için iyice giyinip ağız ve burunlarını da kapatan Necla ve Fulya kayıp düşmemek için de yerelere dikkatle basıyorlardı. Babalarının arkasından yürüyüp bir yokuş çıktılar. Sonra birkaç sokak geçtiler. Bahçe içinde, yarı taş ve yarı ahşap, tek katlı eski bir evin önünde durdular. Ömer Bey, ucunda tahta parçası bağlı bir ipi çekerek kapıyı açtı. Böylece içerdeki çıngırak çalınarak, ev sahiplerine kapının açıldığını bildirmişti. Bunun üzerine yaşlı bir kadın kapıya çıktı ve onları gülerek karşılayıp içeri buyur etti.

Getirdikleri meyve paketini küçük masanın üzerine bırakıp üstlerini çıkardılar. Fakat odaya girdikleri zaman duraladılar. Ömer Bey üzüntü ile yanaştı:

- Geçmiş olsun İzzet Bey! Hayrola, dün sıhhatiniz çok iyi idi?

İzzet Bey zoraki gülümsedikten sonra yataktan kalkmak istedi ama yüzünü buruşturarak vazgeçti. Odadakiler de rahatsız olmamasında ısrar edince doğrulup arkasına yaslandı:

- Bir şeyim yok efendim! Dün biraz odun kırdım da hem yorulmuş hem de hafif terlemiştim. Ne de olsa yaşlılık işte... Eh, azıcık üşütmüşüm diye kıymet vermedim ama bu sefer yorganı çekmek mecburiyetinde kaldım. Kızlarım da sıhhatlerine çok dikkat etsinler! Sıhhati bozuk olan insan genç bile olsa doğru düşünemez ve istediği gibi çalışamaz.

İki kardeş ilk görüşte bu yaşlı sanatkârı sevmişlerdi. Ömer Bey giriş konuşmasından sonra onları takdim etti. Hep beraber İzzet Bey ve eşinin ellerini öptüler, karşılıklı hal - hatır sordular. Hatice Teyze, onların oturmaları için odadaki üç tahta sandalyeyi pencerenin yanına getirip kapıya yürüdü:

- Siz rahat rahat konuşadurun, ben de mutfak işlerini bitireyim.

Ömer Bey sandalyesini bir adım daha öne çektikten sonra kızlarının karne notları başarılı olduğundan, onlara söz verdiği çocuk romanlarını almak istediğini fakat onların aralarında anlaşıp kuklacılık çalışması yapmaya karar verdiklerini, ailece görüştükten sonra bu isteklerini kabul ettiklerini, onlara istedikleri kuklacılık kitapları alamadığını, çünkü bugüne kadar böyle bir kitabın Türkiye'de yayınlanmadığını öğrendiğini, buna hem hayret edip hem de çok üzüldüğünü anlatıp ilave etti:

- Evet İzzet Bey, işte böyle... Evvelki ziyaretimde de izah ettiğim üzere kukla seyretmesini ben de çok sevdiğim halde kuklacılıktan hiç anlamam... Fakat bir öğretmen arkadaş ile konuştuktan sonra kuklacılık çalışması yapmalarının çocuklar için çok faydalı olduğuna inandım. Ne yazık ki bunu yapmak isteyecek kabiliyetli birçok çocuğumuzun aradıkları kitapları bulamamaları bu sanatımızın istikbâli bakımından çok acı...

İzzet Bey aynı üzüntüyü en iyi bildiğini belli eder şekilde gözünü kırpmadan dinleyip derin bir iç geçirdi:

- Bu sanata yıllarını değil ömrünü vermiş bir insan olarak Fulya ve Necla kızlarımın güzel kararı ve sizin de onlara yardımcı olmanız beni hakikaten çok sevindirdi. Ama kitap için söyledikleriniz de maalesef doğru...

Neyse efendim, tanıştık ya artık arzu ederseniz bu konuları bol bol konuşuruz. Unutmadan şunu da arz edeyim ki efendim, ben her zaman evdeyim. Kuklacılık konusunda her zaman boş vaktim vardır. Yavrularım ne zaman isterlerse görüşmeye gelebilirler.

Ömer Bey saatine gözatıp ayağa kalktı:

- Affedersiniz İzzet Bey! Biliyorsunuz bugün Beykoz'umuzun pazarı... Müsaade ederseniz kar yağışı da durmuş iken haftalık alış - verişimizi yapayım. Alakanıza çok teşekkür ederim. Kıymetli bir sanatkârımızla tanışma vesilesi de bulduğum için ayrıca memnun oldum. Artık evinizi öğrendiklerine göre yeni talebeleriniz fırsat buldukça sizi ziyaret edeceklerdir.

İzzet Bey, «iki kardeşe bir şey öğretebilirse sanat adına bundan bahtiyar olacağını» bildirdi. Ömer Bey de «tekrar geçmiş olsun» dileğinde bulunarak onun elini öptü. Tam çıkacak iken dönüp iki kardeşi ikâz etti:

- Nasıl olsa İzzey Bey'i artık istediğiniz zaman göreceksiniz çocuklar! Onun için her şeyi bir defada öğrenmek isteyerek geç kalmayın! Hem de onu fazla yormayın ki dinlenip sıhhatine çabuk kavuşsun değil mi?

Babaları gittikten sonra İzzet Bey el işareti ile iki kardeşi daha yakınına oturttu. Hepsi beyazlanmış saçlarını şöyle bir düzeltti:

- Kuklacılık çok güzel ve zevkli bir sanattır çocuklarım! Bunu ancak bu sanatı yaşayan bilir.

Eğer benim bin yıllık ömrüm olsa veya tekrar dünyaya gelsem yine kuklacılığı seçerdim. Neyse... İlk dersimize başlayalım ama, ben devamlı anlatırsam hem sizi sıkabilirim, hem de bazı şeyleri anlatmayı unutabilirim. Bunun için isterseniz siz sorun ben cevap vereyim?

İki kardeş başları ile bu teklifi kabul ettiklerini bildirirken İzzet Bey devam etti:

- Sadece anlatmak mı?.. Yooo, hele bir ayağa kalkayım sandığımı, bavulumu, çantamı, torbamı... her şeyi çıkarıp size göstereceğim. Kuklaları da... Nasıl yapıldıklarını, nasıl oynatıldıklarını öğreteceğim. Çünkü bu kararınıza ve bana gelmenize çok sevindim.

Sesi titremişti ve başını eğip önüne bakmıştı. Yutkunup sözlerine devam ederken yanaklarından birer damla yaş da sessizce aşağı süzülüyordu:

- Sağolun çocuklarım, çok sağolun! Şu sanatın yaşaması, unutulmaması için bir şeyler yapayım; ölmeden evvel isteyenlere bildiklerimi öğreteyim diye çok istiyordum ama bugüne kadar nedense kimse çıkmadı. Ama şükürler olsun sizler bana bu fırsatı verdiniz. Çok sağolun çocuklar, ömrünüz uzun olsun inşallah!..

İki kardeş bakıştılar. Sevinçten bile olsa İzzet Bey'in yaşlı gözleri onlara çok dokunmuştu. Odanın sessizliğini yine İzzet Bey bozdu:

- Ahhh yavrularım bu kuklacılık sanatı ve sanatkârlığı başka şeye benzemiyor. Ayrı, bambaşka bir dünya... Kukla yapmak ve oynatmak için lüzumlu kabiliyet de kâfi değil... Onlara ruh vermek lâzım... Bu, içten gelir çocuklarım, içten gelir! Karşı koyamazsınız ve ruhunuzu kuklalar ile paylaşırsınız. Artık onlardan ayrılmanız demek kendi ruhunuzun da cansız kalması demektir. Bunları anlatmak, anlatabilmek bilseniz ne kadar müşkül... Bilmiyorum söylediklerimden bir şeyler anlayabiliyor musunuz?

Tam olarak henüz anlayamasalar bile kuklalar ve kuklacılık ile ilgili bu güzel ve çok manâlı sözleri yaşlı bir kukla sanatkârından dinlemek çok güzeldi.

Hissediyorlardı ya, bu, anlamak kadar onlara heyecan veriyordu. Zaten anlamasalar bile sanatını anlatmaktan büyük bir heyecan duyan İzzet Bey'i dinlememek, ona bu zevki çok görmek onlara yakışmazdı. Ayrıca onu seyrederken dinlerken de içlerinin bir hoş olduğunu hissediyorlardı. Kuklacılığı öğrenmeden evvel onun heyecanını yaşayarak gizli dünyasına girmenin ayrı bir tadı olmalı idi. Bu hisler içinde başlarını salladılar. İzzet Bey anlatabildiğine memnun olarak artan heyecanla konuşmasına devam etti:

- İstiyorum ki bana en yakın olan çocuklarım bu sanatı öğrenir, sever ve yaparlar. Ama çocuklarım büyüdükçe bu ümidim boşa çıktı. Üzülmeye başladım. Ellerinden geldiği kadar bana yardım ediyorlardı ya, boşuna... Çünkü, birisi kukla yapıyordu ama hani güzel bebek yapar gibi... Üstelik oynatamıyordu. Ötekinin elinden hiçbir şey gelmiyordu. Eline bıçağı alsa bir yerini kesiyor, çiviyi alsa çekici parmağına vuruyordu. Bir yerini diker diye korkup iğneipliğe ellemesini bile yasakladım. Diğeri ise kuklacılığı seviyor ve gösterilerde bana en büyük yardımcı oluyordu. Ama onun da sanat aşkı çabuk bitti. Daha doğrusu sanatın ateşi içine düşmemiş... Bakalım torunlarım ne yapacaklar? Neyse, benim bu dertlerimi anlatmak uzun sürer. Haydi artık siz sorun bakalım yavrularım? Ne öğrenmek istiyorsunuz? Kuklacılığın evvela neresinden konuşmaya başlayalım?

Necla arkasına yaslandı:

- Biz, sizi böyle dinledikten sonra kuklacılığın her şeyini öğrenmek istiyoruz İzzet Amca! Yapmasını, oynatmasını, sahne kurmasını, bildiğiniz her şeyi... Tekniğini öğrenmekten önce sanatının heyecanını yaşamak, öğrenmemiz için bize büyük kuvvet verecek... Bilmediğimiz için herhalde soracak şey de bulamayız.

Ama öğrendikçe soracağımız çok şeyler olacak zannederim.

- Haklısın, bak bunu düşünememiştim. Kuklacılığı hiç bilmiyorsunuz ki nesini soracaksınız değil mi? En iyisi ben aklımdan bir plan yapıp ona göre anlatayım. Fakat siz de çekinmeden aklınıza geleni sorun!

- Tabii sorarız...

Fulya ise heyecanla el kaldırıp söz aldı:

- Evvela sizi tanımak isteriz İzzet Amca!

- Kardeşim haklı... Tabii ya, kuklacılığa nasıl başladınız? Sonra bugüne kadar neler yaptınız? Veya neler yapamadınız?

- Sonraaa... Kim bilir başınızdan neler geçti?

İzzet Bey ikisine de hak verircesine şöyle bir baktı:

- Evvela beni tanımak istemenize çok teşekkür ederim yavrularım! O halde ismimden başlayayım. Nereli olduğum mühim değil ama bir zamanlar Beykoz'un Akkaba Köyü'nde yaşadığım için bana «Akbabalı İzzet» diyen de olur, «Tenekeci İzzet» olarak tanıyan da... «Sobacı» veya «Anahtarcı İzzet» diye de bilirler. Torunlarım «İzzet Dede» der. Bana kimsenin kuklacı dememesine şaşırdınız değil mi çocuklar?..

Bunun iki sebebi var. Birincisi, kuklacılık ailemi geçindirmeye yetmediğinden başka şeyler de öğrenip yapmam lâzımdı. Bunun için tenekecilik, sobacılık ve anahtarcılık gibi işler öğrenip dükkân açtım. İkincisi ise ailem ve çevrem, akrabalarım kuklacılık yapmama katiyen razı değillerdi.

Kuklacılığı basit, kötü, hatta günah sayıyorlardı. Onun için de mümkün olduğu kadar onların duymayacağı yerlerde kukla oynatmakla işe başladım. Daha sonra hepsi öğrendi ve ses çıkarmadılar.

Beni seyredenler ise takdirlerini bildirdiler ve bir kısmı da bilhassa sünnet düğünlerine bile davet ettiler. Ama bir defa ismim tenekeciye, sobacıya çıkmıştı ya bir daha kimse bana kuklacı ismini yakıştıramadı. Ehhh, benim de kimsenin yakasından yapışıp «İlle de bana Kuklacı İzzet diyeceksiniz!» diye hesap soracak halim yoktu ya..

Gülüştüler... Necla çenesini oğuşturdu, Fulya ise kaşlarını oynattı:

- Yazık... Kuklacılık yapabilmek için desenize büyük zorluklar çektiniz!

- O halde kuklacılığı öğrenmeniz de kolay olmadı değil mi İzzet Amca?

İzzet Bey elini kaldırdı:

- Yoooo çocuklar, hiç olmazsa bundan sonra siz bana «Kuklacı Dede» diyeceksiniz, tamam mı? Çünkü siz bana kuklacı olduğum için geliyorsunuz!

İki kardeş memnuniyetle başlarını salladılar. Yeni ismi ile «Kuklacı Dede» konuşmasına devam etti:

- O halde Kuklacı Dede'nin çocukluğundan anlatmaya başlayalım. Evet, ben kendimi bildim bileli gülmeyi ve güldürmeyi çok severmişim... Yaaa! Hatta bebek iken bile ismimi «Güleç» takmışlar. Sonra komşu ve mahalle çocuklarını toplayıp, taklitler yaparak onları bol bol güldürdüğümü hatırlıyorum. Tabii alkışlandığımı da... Günlerden bir Ramazan gecesi idi.

Hiç unutamıyorum. Teravih namazından sonra Akbaba Köyü'müzün kahvesinde kukla oynatılacağını öğrenince ne yapıp yapıp en ön sırada yerimi aldım. O güne kadar hiç kukla görmemiştim.

Fakat görenleri dinleyince, kuklacılığın tam bana göre olduğuna inanmıştım.

Oyunun başlamasını beklerken heyecandan titriyordum. Kahve ocağının yanına üstü açık olan küçük, bez bir kulübe kurulmuştu. Bize bakan yüzünün üstünde küçük bir sahnesi vardı. Sahnenin arkasında da renkli boyalarla yapılmış bir manzara... Kahvehane, çocuklar kadar büyüklerimiz tarafından da hıncahınç doldurulmuştu. «Vakit tamam, başla usta!» diye birkaç kişi seslenmeye başlamıştı ki bir çıngırak sesi üzerine büyük bir sessizlik oldu.

Neyse efendim... Sonra, koca burunlu, kırmızı takkeli küçük bir adam sahneye çıkınca bir alkış, bir kahkahadır koptu. Adı «İbiş» imiş... Tabii ben çocuk aklımla onu cüce kalmış hakiki bir adam zannettim önce... Ve korktum. Ama baktım ki ağzı ve gözleri hareket etmiyor, daha çok hoşuma gitti. Sonra bir bey geldi ve İbiş ile konuştular. Başka kuklalar geldi. Ben konuşmalar başladıktan sonra gülmeye başladım ve ancak evde babam «Yeter!» diye bağırdığı zaman kendime gelebildim.

Eeee, kukla seyretmiştim ve çok hoşuma gitmişti. «Ben kuklacı olacağım!» diye hemen anneme çıtlattım. Fakat yemekten sonra babamdan iyi bir azar işittim. Biraz da nasihat... O zaman bütün babalar çocuklarının kuklacı, Karagözcü... falan olmasını katiyen istemezler ve buna müsaade etmezlerdi. Anlıyorsunuz değil mi, ne iyi babacığınız var? Fakat bizim babalarımız kötü idi demek istemiyorum. Kuklacılığı geçim temin edecek bir meslek kabul etmiyorlardı. Bizim iyiliğimizi ve istikbâlimizi düşünerek...

Ama bu sanatın ateşi içime düşmüştü. Daha doğrusu varmış da yanmaya ve beni yakmaya başlamıştı. Hele o İbiş kuklası yok mu, gözümün önünden gitmez olmuştu.

Anladım ki kendim de onu yapmazsam ve oynatmazsam rahat edemeyeceğim. Fakat nasıl oynatılacağını değil, daha kuklanın nasıl yapılacağını bile bilmiyordum.

Derken bu arada babam da «Bu çocuk boş kalınca anlaşılan hoş olmayan işler yapmaya kalkışacak ve benim canımı sıkacak... Zaten maaşallah boyu-posu da yerinde, en iyisi bir yere çırak vereyim de meslek öğrensin» demiş...

Neticede babam bir gün elimden tutup beni Beykoz'a götürdü. Dolaştık, konuştuk, dinledik ve babamı da tanıdığı için beni çıraklığa kabul eden bir tenekeci dükkânında karar kıldık. O zaman bisiklet, otobüs, dolmuş falan yok tabii... Varsa at veya eşeğine binersin, bulursan at arabası, onlar yoksa bol bol yürürsün... Beykoz'da bir - iki akrabamız olduğu için hava kötü olur veya iş geç bitip karanlığa kalırsam geceyi onlarla geçirmem için de anlaştık.

Artık iş bana düşmüştü ve başladım dükkânı süpürüp, ustaya su taşımaya ve yerlere dökülenleri toplamaya... Ama babam ileri görüşlü adammış doğrusu... Bahçemiz ve bağımız var idi ya, «Bir meslek öğrensin de kolunda altın bilezik dursun. Bağ - bahçe bir gün geçimine yetmezse mesleği işe yarar. Kendi işlerine de faydası olur.» demiş... Toprağı bol olsun, dediği gibi oldu. Şey, başınızı ağrıtmıyorum ya çocuklar?..

- Hayır... Merakla dinliyoruz!

- Hem eski yılları, hem de sizin çocukluğunuzu yaşamaya başladık!

- Pekala, öyle ise devam edelim. Evet, aradan günler geçip iş ve yol acemiliğimi atınca İbiş yine kafamı kurcalamaya başladı. Ustam çok iyi bir insandı ve üstelik sanatın ne olduğunu biliyordu.

Çünkü boş zamanlarında ud çalar veya kalın beyaz kâğıtlara Türk motifleri ile süslemeler yapardı. Bu sebeple derdimi ona açmaya karar verdim. Hakikaten beni anlayışla karşıladı ve her zaman yardımcı oldu. Beni bir meslektaşı ile tanıştırdı.

Bu, rahmetli Tenekeci Süleyman Efendi idi. Benim merakımın geçici olmadığını ve kabiliyetim bulunduğunu anlayınca bana kuklacılığı öğretmeye başladı. Onun sayesinde de kuklacılıktan başka Karagöz, ortaoyunu, meddahlık ve tulûat tiyatrosu hakkında geniş bilgi sahibi oldum. Çünkü kendisi dâvet edildiği zaman bu konularda da arkadaşları ile beraber sanatkârlık yaparlardı.

Uzatmayalım, Süleyman Efendi zaten arkadaşını yani ustamı görmek için her geçişinde uğrar, bazen sanatlarına ait sohbetlerde bulunurlardı. Ben de zevkle âdeta nefes almadan dinlerdim. Her sanatın ayrı güzelliği var ama çocuklar, ben kuklacılığımı hiçbirisine değişmem. Lafı karıştırmayalım, bu gelişlerinde bana ders verir, bazen de ben onun evine giderdim.

Böylece bir - iki yılı geride bıraktım. Kuklaların nasıl yapıldığını, sahnenin nasıl kurulduğunu ve el kuklası, yani «İbişli Kukla»nın nasıl oynatıldığını yavaş yavaş öğreniyordum. Tabii bu arada kuklacılık öğretmenimin ve Beykoz'a gelen diğer kukla ve Karagöz sanatkârlarının gösterilerini seyretmem için ustam bana izin veriyordu.

- Çalıştığım dükkândaki ustam olmasa idi herhalde kuklacılığı öğrenme imkânım da olmayacaktı. Bu sebeple benim kuklacı olmamı istemeyen babam aslında bilmeyerek bana çok büyük bir iyilik yapmıştı. Artık buna şans mı denir, tesadüf mü denir, yoksa sadece ustamın sanatkâr ve iyi insan olmasının neticesi mi denir bilmiyorum.

Üstelik ustam benim dükkânda boş zamanlarımda kukla yapmama müsaade ettiği gibi bahçe tarafındaki malzeme koyup depo olarak kullandığımız odanın en aydınlık köşesini de benim kullanmam için boşalttı.

Yaptığım ilk kuklayı da bir görecektiniz çocuklar! Tabii adı İbiş idi. Daha bakınca gülmekten kırılırdınız, seyretmeye ne hacet!

Kafası tam bir armut gibi, kaşları kömür, yanakları elma ve dudakları da kiraz gibi olmuştu. Kalın ve kocaman dudakları, kepçe gibi kulakları, faltaşı gibi açılmış gözleri ile bilmiyorum kaç dakika hareketsiz birbirimize bakıp kaldık. Ibiş'e benzememiş, acaip bir şey olmuştu ama o benimdi ve onu ben yapmıştım. Sonra konuştum veya daha doğrusu onunla konuştum! İnanamazsınız çocuklar, evet birbirimizle tanıştıktan sonra konuştuk... Yani işi bitip ellerinin ve başının boşluklarını parmaklarıma geçirip onu hareket ettirdiğim zaman sanki ruhumdan ona da vermişim gibi geldi bana... Bir tuhaf oldum. O günümün güzelliğini, heyecanını unutamam ve bir daha yaşamadım. Siz de yakında kendi kuklalarınızı yapıp oynattığınız zaman benim bu anlattıklarımı daha iyi anlayacaksınız.

Kuklacı Dede bunları anlatırken karşı duvara bakarak dalıp gitmişti. Anlattıklarını sanki orada seyretmişti. Sustuğu zaman da bir müddet duvara bakıp kaldı da Hatice Teyze odaya girince kendine geldi. İki kardeşe şöyle bir baktı. Gülümsedi; ama bunun mânâsı çok büyüktü.

Çünkü bakışları da ıslanmıştı. Tekrar konuşması kolay olmadı ve odayı birkaç dakika tatlı bir ürperti veren tuhaf bir sessizlik doldurdu. Sonra Dede derin bir nefes alıp biraz daha doğruldu ve yeniden yerine yerleşti:

- Haydi çocuklar, hem çayımızı içelim, hem de devam edelim! Eveett, aklıma gelmiş iken şunu söyleyeyim. Kuklacılık çocuklar için, yani onların büyürken daha çok şeyler, üstelik isteyerek ve eğlenerek öğrenmesi, ayrıca boş zamanlarını da değerlendirmesi için en faydalı çalışmadır. Çünkü ben bu sayede mesela marangozluk, resim yapma ve dikiş öğrendim. Konuşmasını öğrendim, bilgim ve görgüm arttı. Birçok kıymetli arkadaş sahibi de oldum. Tabii tenekeciliğim de işe yaradı. Bu konu zannettiğinizden çok daha geniş ve derindir yavrularım! İlerde görüştükçe herşeyi daha geniş olarak konuşuruz.

Bu arada Dede'yi dinlerlerken Necla'nın gözü duvarın üst tarafına ilişmişti. Fulya'nın kolunu dürterek ona işaret etti. Orada Atatürk'ün bir vecizesi vardı: «Sanatkâr el öpmez, eli öpülür. Sanatkârların elini öpelim, onları himaye edelim.» Bu çok güzel, kıymetli ve manâlı sözler tam Dede'ye göre idi ama ne yazık ki Atatürk artık yoktu. Kuklacı Dede'yi dinlemeye devam ettiler:

- Bir kaç yıl daha geçince artık yaptığım ilk kuklaları hatıra olarak saklamak üzere bir sandığa koymuş ve daha büyük, daha güzel ve daha kullanışlı yeni kuklalarımı yapmıştım. Bunları hem kendi ustam, hem de Süleyman Efendi beğenmişti.

Bu arada ipli kukla yapmaya ve oynatmaya da başlamıştım. Sonra beni en çok heyecanlandıran ve sevindiren ikinci olay da Tenekeci Süleyman Efendi ustam ile beraber bir sünnet düğününde yaptığımız gösteri oldu. Perdeyi kapattığımız zaman kahkahalar ve alkışlar devam ediyordu.

Ustam bana gözleri dolu dolu bir müddet baktıktan sonra alnımdan öpüp «Aferin!» diye haykırdı. Bu, aynı zamanda çıraklığımın da bitebileceğini müjdeliyordu.

Benim kendi başıma gösteri yapabilecek kadar kuklacılığı öğrenmiş olmam ustamı da bahtiyar etmişti. Ben de gözlerimden yaşlar akarak onun ellerini öptüm, öptüm...

Süleyman Efendi, «Benim artık yetiştiğimi» bir gün dükkânda söyleyince ustam bana tatlı bir gülümseme ile bakıp başını salladı ve «Eh, artık zamanı geldi. Babana söyle de Beykoz'a indiği bir gün bana muhakkak uğrasın!» dedi. Bir şey anlamamıştım fakat «Niçin?» diye de sormadım. O, işini bilirdi ve ona inanıyordum.

Bu arada Süleyman Efendi ayrılırken o sünnet düğününde kukla gösterimiz için aldığı paranın yarısını da bana verdi. Hayatımda kazandığım en kıymetli para o oldu.

Fulya sabredemeyip sordu:

- Peki Kuklacı Dede, o kıymetli para ile ne aldınız?..

- Ne mi?.. Hiçbir şey alamadım.

Bu sefer de Necla merak etmişti:

- Hiçbir şey alamadınız mı? Yani sahte mi çıktı?

- Yooo, hayır! Çünkü ben onu sarfetmeyi hiç düşünemedim. Benim için o para kendi değerinden çok daha kıymetli idi. Hâlâ sandığımda duruyor. Size de göstereceğim, unutturmayın!

İki kardeş başlarını salladılar ve Dede devam etti:

- Nerede kalmıştık?.. Haa, evet, ustam babamla görüşmek istemişti ya, babama söyledim. Yüzüme baktı, «Hayrola?.. Kaç yıldır böyle haber yollamamıştı. Yoksa kötü bir şey mi yaptın?» dedi. «Hayır, kötü bir şey yapmadım ama ne söyleyeceğini de bilmiyorum.» dedim. Birkaç gün sonra görüşmüşler ve o akşam babam beni yemekten sonra yanına çağırdı.

Meğer ustam ona «tenekeciliği çok güzel öğrendiğimi, benden çok memnun olduğunu ama kuklacılığı da öğrendiğimi» söylemiş...

Söylemiş ya, buna itiraz eden babamı sonunda ikna etmiş... Babam da bana «Artık kolunda altın bileziğin var. Benim istediğimi yaptın, ben de senin kuklacılık yapmana müsaade ediyorum!» dedi. Babamın da elini öptüm ve o günden sonra «Babam duyar» diye korkmadan kukla yapmaya ve oynatmaya başladım. Daha doğrusu artık kukla sanatkârı olarak tanınmaya başladım.

Üç - dört yıl daha geçince her şey yoluna girmişti. Artık kalfa olmuştum ve bir müddet sonra usta olup kendim bir tenekeci dükkânı açacaktım. Ama bu dükkânı babama yük olmadan kuklacılıktan kazandığım paraları biriktirerek açtım. Çünkü peştemal kuşanıp kukla oynatmış ve ustalık imtihanını kazanmıştım. Artık benim de bir çırağım vardı. Dükkânı ona bırakıp kahvelerde, düğünlerde tek başıma gösteri yapıyordum. Tabii evvela İbiş ile bir piyes oynatıyor, sonra müzikle ipli kuklalarımı çıkarıp dans ettiriyor, duetto, falan yaptırıyordum.

Kuklacı Dede'ye belli etmeden defterine küçük notlar alan Necla, kulağına bir şey fısıldayan kardeşine cevap olarak dudak büktükten sonra başını salladı ve kendini tutamayıp gülümsedi. Dede' nin de susmasından faydalanarak söz aldı:

- Afedersiniz Dede! Şey... «Peştemal kuşanıp kukla oynattım.» dediniz ya bunu anlayamadık. Yani hamamda mı kukla oynattınız?..

Kuklacı Dede de kendini tutamayıp güldü ve avucu ile yüzünü sıvazladı:

- Haklısınız yavrularım! Tabii «Peştemal» denilince akla hamam geliyor. Fakat bu, o peştemal değildir.

Eskiden marangoz, demirci, tenekeci, kunduracı... gibi zanaatların yanısıra Karagözcülük, kuklacılık gibi sanatlarda çıraklık yaptıktan sonra kalfalığa, daha sonra da ustalığa terfi etmek için imtihan ve merasim yapılırdı.

Diğerlerinde olduğu gibi ben de ustamın, bu işten anlayan ve söz sahibi kişilerin, sanatkâr ve seyircilerin huzurunda kukla oynattıktan sonra onların ellerini öperek usta oldum.

Böylece kalfalık ve ustalık izni almaya «peştemal kuşanma töreni» denir.

İki kardeş hem kuklacılıktan hem de eski tatlı günlerinden güzel hatıralar anlatan, hem de çeşitli bilgi veren Dede'yi dinlemeye öyle dalmışlardı ki zamanın nasıl geçtiğini farkedememişlerdi. Bunu, ancak kapı çalınıp da babalarını odada görünce farkettiler. Dede onları, onlar da Dede'yi çok sevmişlerdi. Henüz kuklacılığı öğrenmeye başlamış sayılmazlardı ama bu sanatın heyecanını tatmış ve daha çok sevmişlerdi. İkinci görüşme için şimdiden sabırsızlanıyorlardı. Dede'nin anlattıklarını ise babalarına evde heyecanla özetlediler.

Avusturya'nın "Salzburg Kukla Tiyatrosu'ndaki (Kuruluşu 1913) bir ipli kukla gösterisi.

KUKLACILIK DEDİKLERİ

Bir hafta kadar sonra sadece bazı gölge ve yüksek yerlerde kar kalmıştı. Fakat kuru bir soğuk vardı ve şiddetli rüzgâr bacalardan çıkan kara dumanları etrafa savuruyordu. Bugünün öğle sonrasında sokaklarda da pek kimseler görünmüyordu. Ancak Fulya ile Necla şu sırada Kuklacı Dede'nin kapısına ilerliyorlardı. Bu, ikinci ziyaretleri olacaktı.

İki kardeş, her gün görmek ve dinlemek istedikleri Dede' nin yataktan henüz çıkamadığını duydukları için «sık sık rahatsız etmenin doğru olmadığını» söyleyen babalarına hak vermiş ve sözünü dinlemişlerdi.

Bu sebeple, geçen günleri kuklacılık öğrenmek bakımından tam değerlendirememişlerdi. Fakat kitap yokluğundan sonra Dede'yi de bulamasalar muhakkak ki bu çok daha kötü olurdu. Dede'den öğrenecekleri biraz geç kalsa da, artık tatil sonrası boş zamanlarında kuklacılık çalışması yapabileceklerdi.

Biraz sonra, heyecan içinde eve girdiklerinde Hatice Teyze «Kaç gündür neredesiniz, merak ettik? Hele dün dedeniz sizi pencerede bekler oldu!» diye sitem etti. Odaya girdikleri zaman ise sevinçlerinden bir müddet öylece kalıp ne yapacaklarını ve söyleyeceklerini şaşırdılar. Çünkü Dede onları giyinik olarak karşılamıştı. Sanki kendi çocukları ziyaretine gelmişçesine sevindi. Yer gösterip kendisi de oturdu ama iki kardeş gözlerini bir türlü odanın karşı tarafından ayıramamışlardı. Rüya görüyor gibi oldular. Çünkü orada birçok kukla sanki onlara gülümsüyordu.

Bu sırada odaya giren Hatice Teyze, onların kuklalara dalan bakışlarını farkederek seslendi:

- Ah çocuklar, bakmayın onun ayağa kalktığına! İçindekileri size göstermek için, geldiğinizin ertesi günü bana bütün kukla bavullarını çıkartırdı. Sandıklarını da çatıdan indirdim. Yaaa... Hepsinin dışını bir güzel silip odaya taşıdım. Sonra bir ara baktım ki yataktan çıkmış... Sanki hasret kaldığı evlatlarına kavuşmuş gibi kuklalarını seviyor, seyrediyor... Söylediğim için belki bana kızacak ama oturmuş aralarına, kuklalar ile konuşuyor.

Kuklacı Dede gözlerini büzerek eşine baktıktan sonra Fulya ve Necla'ya dönerek söylendi:

- Kızacak bir şey yok... Hanım doğru söylüyor çocuklar! Kuklalar benim evladım gibidir. Ellerimde doğdular. Yıllarca beraber yaşadık. Üzüntülerimizi, sevinçlerimizi paylaştık...

Nasıl söyleyeyim? Bunları kelimelerle anlatmak mümkün olmuyor yavrularım! Bunu kendi kuklalarınızı yapmaya ve oynatmaya başladıktan sonra siz de anlayacaksınız. Anlatmak mümkün değil... Başkalarının inanması da...

İki kardeş başlarını salladılar ve bakıştılar. Evvela Necla ayağa kalktı:

- Sevincimizden, şey... Sevincimizden unuttuk...

- Sizi iyi olmuş ve kuklaları bizi beklerken görünce...

Dede'nin ve teyzenin ellerini öpüp hal - hatır sordular. Yerlerine oturdukları zaman biraz kendilerine gelmişlerdi. Necla yine defter ve kalemini getirmişti. Fulya'nın ise ablası gibi kafasında yine birçok soru vardı:

- Kuklacı Dedeciğim, biliyor musunuz babam «kukla yapmak için bu kadar bilgi aramanıza, uğraşıp yorulmanıza, vakit kaybetmenize ne lüzum var. Almanya'daki tanıdıklara yazarız. Burada parasını ödemek üzere çeşitli kuklalar getirtiriz» dedi. Arman öğretmenimiz de bizde idi. Hemen itiraz etti. «Öğretmen olarak bunun çok yanlış olacağını hemen söyleyeyim Ömer Bey! Bir şeyi yapmanın zevki, heyecanı ve faydası başkadır. Lokantalarda yemek var. O halde neden evimizde pişiriyoruz?» dedi. Bunun üzerine babam biraz düşünüp «Haklısınız! Kuklaları yaparken birçok şey öğrenip, kabiliyetlerini geliştirirler.» diyerek düşüncesinden vazgeçti.

Dede dikkatle dinlemişti:

- Hem kim ise Arman öğretmen çok doğru ve güzel söylemiş! Ben de şunu ilave edeyim ki evlatlarım, kendinizin yapmadığı kuklalar ne kadar güzel olursa olsun, onları, kendi yaptığınız kuklalar kadar sevemezsiniz!

Kendi yaptığınız kuklalardaki sıcaklığı başkasının size verdiği kuklalarda bulamazsınız! Neyse... Kaç gündür neredesiniz? Acaba kuklacılık öğrenmekten ve yapmaktan vaz mı geçtiler diye düşündüm.»

İki kardeş aynı anda heyecanla yerlerinde oynadılar:

- Bu aklımıza gelmedi bile...

- Hele şu kuklaları gördükten ve sizi dinledikten sonra kuklacılıktan nasıl vazgeçeriz Kuklacı Dede!

- Bir de ilk kuklalarımızı yapıp oynatmaya başlasak...

- Seyircilerimiz olur, bizi alkışlarlarsa artık bizi kimse kuklacılıktan vazgeçiremez Dede!

Kuklacı Dede gülümsedi ve başını salladı:

- Aferin kızlarım! Biliyor musunuz sizin bu sanatı öğrenmek ve yapmak istemeniz beni ne kadar çok sevindiriyor. Çünkü bakıyorum ve duyuyorum da artık yetişen sanatkâr yok... Bugüne kadar sizden evvel küçük veya büyük bir Allah'ın kulu kapımı çalıp da «Bana kuklacılığı öğret!» demedi. Çok sağolun evlatlarım!

Dede iki kardeşin gözlerinin kuklalarda olduğunu, onları yakından görmek ve ellerine almak için nasıl sabırsızlandıklarını çok iyi biliyordu. Yıllar sonra kuklalarını görmek kendisini bile heyecanlandırmıştı. Sesini yükselterek devam etti:

- Her şeyin zamanı vardır yavrularım! Acele iş eksik, acele konuşma hatalıdır, iş yaparken ve konuşurken düşünmeden hareket etmek ise yanlış olur. Yapılacak şey aksine daha uzar ve karışır. Bunları neden söyledim biliyor musunuz?

Kuklacılık öğrenir ve yaparken de heyecana kapılmayın ve hislerinize mağlup olmayın evlatlarım. Evvela lüzumlu şeyleri görüşelim, sonra da beraber kuklaların arasına karışacağız.

Dede'nin söylemek istediğini anlamışlardı:

- İlk heyecanımız geçti Dedeciğim! Lütfen evvela kuklacılık hakkında lüzumlu gördüğünüz şeyleri anlatın! Sonra da söylediğiniz gibi beraberce kuklalara kavuşalım.

- Onları tanımadan tanışmak doğru ve güzel olmaz değil mi?

Kuklacı Dede başı ile «Olmaz.» mânâsına bir işaret yaptıktan sonra ağır ağır konuşmaya devam etti:

- Kuklacılık dedikleri her şeyden evvel bir sanattır evlatlarım! Hem de diğer sanatlardan farklı olarak bir ruhu, bir büyüsü vardır. Bu sebeple sadece menfaat için, şöhret veya para kazanmak için yapılırsa bu katiyen sanat olmaz. Bu gayeler ile kukla da, kuklacılık da yapılır ama bunlar da ruh olmaz, büyü bulunmaz. Bu farkı çok iyi bilmek, anlamak ve hissetmek lâzımdır. O halde kuklacılık denilen bu sanatı tanımak için evvela kuklayı, sonra da kuklacıyı tanımak şarttır. Gerçi kuklalar karşı köşeden bizi seyrederken bir ders gibi beni dinlemek sizin için zor olacak... Fakat iyi birer kuklacı, yani kukla sanatkârı olmak istiyorsanız bunları da bilmelisiniz.

Necla defterini ve kalemini hazırladı:

- Zaten anlattığınız ve anlatacağınız her şeyi biz ders olarak kabul ediyoruz.

Fulya ise düşündüğünü açıklamaya karar verdi:

- Kabul ediyoruz ama... Şey yani Dede! Kuklacılığı da öğrenmek istiyoruz, kukla sanatkârı da olmak istiyoruz ya... Babam da Arman öğretmene söylemişti. Kukla sanatı herhalde erkekler için veya onlara daha uygun demek istiyorum. Bu bakımdan «Kararımız doğru mu, başarılı olabilir miyiz?» diye bazen içimize bir şüphe doğuyor da...

Kuklacı Dede saçlarını parmaklan ile taradıktan sonra «Hayır, bu düşünce yanlış!» mânâsına bir el işareti yaptı:

- Katiyen evlatlanm böyle bir şey düşünmeyin! Aklınıza gelmiş ama bir daha düşünmeyin! Fakat bunu öğrenmem tabii iyi oldu. Her şeyi görüşmeliyiz ki en iyisini ve en doğrusunu yapalım. Yani bu düşünceniz yanlış... Fakat sebebini biraz açıklayayım:

Sanatta ve sanatkârlıkta kadın ve erkek diye ayırma yapılmaz ve yapılmamalıdır. Bu, kabiliyet meselesidir. Bugüne kadar dünyanın hemen her yerinde kuklacı olarak erkekler görünmüşlerdir. Ama bu çalışma ve gösterilerine eşleri veya kızları yardım etmedi mânâsına gelmez. Geçen yaz ziyaretime bir yabancı kuklacı gelmişti de o anlattı. Avrupa memleketlerinde, Birleşik Amerika ve Kanada ile diğerlerinde kadın kuklacıların sayısı gittikçe artıyormuş... İçlerinde kukla yapanlar, oynatanlar olduğu gibi kukla tiyatrosu kurup idare edenler de varmış... Yaaa...

Sonra, benim de memleketimizde buna benzer çalışması olan tanıdıklarım ve arkadaşlarım vardır. Mesela Üsküdar'da bir arkadaşım var ki, kuklalarını eşi yapar. Yıllardır Gülhane Parkı'nda yaz ayları boyunca sahnesini kuran Talât Dumanlı[1] var ki, muhterem eşi Süreyya Hanım onun bütün kuklalarım yaptığı gibi gösteride de yardım eder. Aile olarak bu çok güzel bir işbirliğidir. Hatice Teyze'niz nedense kuklaları pek sevmez ama bunu bana hiç söylemediği gibi beni teşvik etmiş ve kuklaların elbiselerini yapmama yardım etmiştir.

Kuklacı Dede sustuktan sonra Fulya'ya şöyle bir bakıverdi:

- Kızım, sanki bir şey sormak istiyormuş gibi duruyorsun! Çekinme!..

- Haklısınız ama sonra sorabilirim.

- Bu sefer sor da sonrakileri bekletirsin!

Necla açıklamanın doğru olacağım düşündü:

- Affedersiniz Kuklacı Dede! Sözünüzü kesmemek, anlattığınızı unutturmamak ve ayrıca anlatmanızın güzelliğini de bozmamak için soracaklarımızı defterime not almaya karar vermiştik... Madem arzu ediyorsunuz, bu seferlik sorsun!

Kuklacı Dede «Hımm!» diye bir ses çıkardı:

- Yaaa demek öyle?.. Aferin, çok düşüncelisiniz! O halde ben de zaman zaman «Soracaklarınız var mı?» deyince not aldıklarınızı söylersiniz. Şimdi anlaştık ya Fulya kızın bu sualini öğrenmezsem benim de aklım karışır doğrusu... Söyle bakayım, öğrenmek istediğin nedir?

- Ben hâlâ kukla oynatılan bir yer bulunduğunu zannetmiyorum. Gülhane Parkı'nda olduğunu duyunca çok heyecanlandım. Babama söyleriz, bizi hemen götürür. En öne oturup şöyle dikkatle dikkatli bir güzel seyrederiz. Bakalım kuklalar nasıl oynuyormuş, seyretmesi nasıl oluyormuş?..

Necla da heyecanlanarak kardeşine katıldı:

- Tabii çok iyi olur. Şimdiye kadar hiç kukla seyretmedik Dede!

Kuklacı Dede'nin yüzünde beliren üzüntü azalmıştı:

- Demek seyretmediniz ha?.. Şey çocuklar, Gülhane Parkı'ndaki gösteri yazın olur.

Bunu baştan söyleyip sizi boşuna heyecanlandırmak istemezdim. Üzüldüm doğrusu...

---

1 Talât Dumanlı kıymetli tiyatro, Karagöz ve kukla sanatkârımız 30 Nisan 1982 tarihinde vefat etmiştir.

Ama kendiniz de kuklacılığa başladıktan sonra artık bu yaz seyredersiniz Talât Dumanlı ustanın kuklalarını... Benden selam söyleyerek babanız sizi onunla tanıştırabilir. Neyse biz sohbetimize devam edelim. Nerede kalmıştık?..

İki kardeş belli etmek istemediler, Gülhane Parkı'ndaki kuklaları seyretmek için üç ay bekleyecekleri haberine hakikaten üzülmüşlerdi. Bakıştılar, yutkundular, başlarını eğdiler. Ama Dede'ye karşı ayıp olacaktı. Çabuk kendilerini toparlayıp cevap verdiler:

- Şeyde kalmıştınız... Hani ben kuklacılık erkekler için daha uygun mu? diye sormuştum da, o konuyu anlatıyordunuz!

- Bizim de hiç çekinmeden kuklalarımızı yapabileceğimizi ve gösteri yapabileceğimizi anlatıyordunuz!

Dede, Hatice Teyze'nin getirdiği ıhlamurları içmeyi de unutmamaları için eli ile onlara işaret ettikten sonra kaşlarını oynattı:

- Evettt... Eskiden sadece memleketimizde değil dünyanın her yerinde erkeklerin kuklacılık yapmaları daha kolaydı. Bayanların bu sanatı yapmaları ise o zaman tabii kolay değildi, iyi de karşılanmazdı. Teknik bakımdan, mesela piyeslerde erkek seslerini çıkarmaları çok zordu. Ama şimdi teknik çok ilerliyor. Sonra o Amerikalı sanatkâr anlattı. Şimdi eskisi gibi kuklayı bir veya iki kişi oynatmıyormuş... Beş, on hatta onbeş kişilik kukla tiyatroları varmış... Yaaa, bunları ilerde siz benden daha iyi öğreneceksiniz! Bu tiyatrolarda bayanlar ve baylar karışıkmış tabii... Kimi kuklanın iskeletini kurar, kimi elbiselerini diker, kimi oynatır, kimi seslendirirmiş... Yani herkes en iyi becerebildiği işi alır ve hep beraber hazırlanıp gösteriyi yaparlarmış...

Şimdi yok ama, bilmiyorum herhalde ilerde bizde de böyle kukla tiyatroları kurulur.

O zaman sizin kıymetiniz çok iyi anlaşılır evlatlarım. Kuklacılığın her şeyini öğrenin! Ne zaman, ne yapmanız lâzım gelirse «Bilmiyoruz!» demezsiniz.

Lâf lâfı açtı neler konuştuk değil mi? Neyse... Başa dönelim de kuklayı evvela tanıyalım. Duyarız, severiz, seyrederiz ama hiç kendi kendimize veya birbirimize sormayız. Kukla nedir? Haydi kuklaları çok seven, kukla yapmak ve oynatmak isteyen iki küçük sanatkâr olarak cevap verin bakalım? Kukla nedir? Yooo, sıkılmayın evlatlarım! Aklınıza geldiği ve bildiğiniz kadar... Bunları bilseydiniz zaten bana gelmezdiniz değil mi? Bu imtihan falan değil canım, karşılıklı sohbet ediyoruz.

Hep siz bana soracak değilsiniz ya, arada bir müsaade ederseniz ben de sorayım.

İki kardeş istemeyerek gülümseyip başlarını salladılar ama böyle bir soru doğrusu hiç beklemiyorlardı. Aynı anda akıllarına gelmiş gibi medet umarcasma kuklalara baktılar. Evvela Necla sonra Fulya söz aldı:

- Kukla küçük bir sahneye çıkarak seyircileri güldüren bebektir.

- Şeydir... Kukla, yani ablamın dediği gibi bir bebek olabilir ama onunla oynanmaz ama oynatılır.

- Aferin evlatlarım! Bakın ne güzel söylediniz! Doğru ama tabii tamam değil, çok şeyler daha ilave edilebilir. Kuklayı ben de tanıdığım kadarı ile size şöyle tanıtayım: Kukla, bebek veya oyuncak değildir. Kukla bir varlıktır yani canlıdır.

İki kardeş aynı anda doğrulup hayretle «Aaa!» sesi çıkardılar:

- Kuklalar yani yapıldıktan sonra hakikaten mesela Pinokyo gibi canlanırlar mı demek istiyorsunuz Dede?

- Bu çok güzel olur! Ama... Hayır, bu olamaz. İşte sizin kuklalarınız da burada fakat hiçbirisi canlı gibi durmuyor ki?..

Onların, bu söylediklerine hayret edeceklerini ve inanmayacaklarını zaten bilen Kuklacı Dede gülmekten kendini alamadı:

- Canlı gibi durmazlar tabii, çünkü bizim gibi canlı değillerdir. Sahneye çıktıkları ve kuklacının elleri ile birleştikleri zaman onun ruhunu paylaşıp gösteri bitinceye kadar yaşarlar. Bu yaşama, seyirciler ve kuklalar içindir. Kuklacı ise onları hep canlı imiş gibi görür. Bunun için Hatice Teyze'niz benim kuklalar ile konuştuğumu söylemişti. Yaşlılık da var, söyleyeceklerim veya söylemem lâzım gelenlerin hepsi aklıma gelmiyor, ilerde bunları tekrar tekrar konuşuruz.

Ama şunu iyi biliyorum ki, ilk kuklalarınızı ve gösterinizi yaptıktan sonra beni çok iyi anlayacaksınız. Daha sonra kuklaların nasıl yaşadıklarını, nasıl bir can taşıdıklarını hissedeceksiniz. Fakat bunu başkalarına sakın söylemeyin evlatlarım! İnanmazlar, yani inanamazlar! Bu kolay değildir. Sonra sizinle alay ederler. Hiç bilgi sahibi olmadan kuklalar ile tanışırsanız onlarla arkadaşlığınız eksik başlar. Sonra onlara ruh vermeniz, onlardaki büyüyü paylaşmanız çok zor olur.

- Tabii Kuklacı Dede. Biz de evvela öğrenip, tanıştıktan sonra da öğrendiklerimizi yapmayı düşünüyoruz.

- Artık acele etmiyoruz Dede! Bütün anlattıklarınızı sonuna kadar dinleyeceğiz.

- Pekala çocuklar! Çok konuşuyorum ve sizi sıkıyorum diye düşünerek bazen rahatsız oluyorum ama şimdi rahatladım. Fakat yaşlılık sebebi ile veya heyecanımdan bazı şeyleri birkaç defa tekrarlarsam kusuruma bakmayın olur mu?

İki kardeş tekrar etmenin kusur olmayacağını, böylece daha iyi akılda kalabileceğini öğretmenlerinden dinlediklerini ve bunu kendilerinin de yaptığını söylediler. Sonra Dede bu konuda konuşmaktan büyük zevk aldığını belli eder şekilde arkasına biraz daha yaslanıp derin bir nefes aldı. Bir müddet daha kukla, kuklacı ve kuklacılık hakkında çeşitli şeyler anlattı. Küçük hatıralarını anlatarak konuşmasını bitirdi:

- Haydi çocuklar soracaklarınızı sorun da biraz değişik şeyler konuşmuş olalım? Veya sizin bana anlatacaklarınız varsa ben de dinlemiş olurum.

Böyle bir fırsat beklemekte olan Fulya'nın sesi duyuldu:

Türkiye'de mademki kuklacılık kitabı yokmuş ve buna çok ihtiyaç varmış da siz neden böyle bir kitap hazırlamadınız Dede?..

- Aferin evladım! Böyle güzel sorular konuyu daha güzel hale getiriyor, konuşmalar daha faydalı oluyor. Evet, kuklacılık kitabı değil mi?.. Kitap hazırlamak da başka bir sanat, başka bir kabiliyet olmalı... Bu bende mevcut değil... Üstelik benim bunun için yeterli tahsilim de yok çocuklar? Bakm bu çok mühim! Eskiden şimdiki kadar çok ve çeşitli mektep bulunmuyordu. Olanlar da evimize uzak olurdu. Bugünkü gibi otobüs de yok... Neyse, okumak da istememiştim, ama şimdi çok pişmanım tabiî...

Ne meslek, ne sanat yaparsan, ne iş yaparsan yap! Tahsilli, bilgili, görgülü ve kültürlü olmanın hali bambaşkadır. Onun için hazır söz açılmış iken söyleyeyim evlatlarım! Size en büyük nasihatim olsun; yapabildiğiniz kadar tahsilinizi tamamlayın ! Unutmayın sakın, tahsiliniz yani öğreniminiz ne kadar çok olursa kuklacılığınız da o kadar başarılı olur, gelişir.

Kitap işine gelelim. Kitap hazırlamayı bilmiyordum ve tahsilim de yoktu ama bildiklerimi de kitap haline getirebilmek için birkaç defa teşebbüs ettim. Para ile yazdırmak istedim, parasızlıktan yarım kaldı. Birçok resim de çizdirmek lâzımmış, çizecek tanıdık bulamadım. Bulduğumuz birisi de veremeyeceğim kadar çok para istedi. Fakat çocuklarım, ne yaptım yaptım, iyi - kötü bir kitap müsvettesi ortaya çıkardım. Birçok kitapçıyı dolaştım. Hiçbiri yüzüme bile bakmadı. Neticede bir tanıdık «Kitapçı bir arkadaşım var, bir kere göstereyim.» deyip aldı. Bir daha da ne kendi uğradı, ne de ben kendisini bulabildim.

İşte çocuklar, benim kuklacılık kitabımın hikâyesi böyle! Ortada kitap yok ama ben görüyorsunuz ki vazifemi yaptım. Fakat bu işi yapabilecek olanlar neden bugüne kadar ortaya tek bir kitap bile çıkaramamışlar onu da bilemiyorum. Siz yakın olduğunuz için benimle tanışmak fırsatı bulabildiniz. Fakat Türkiye'nin hemen her köşesinde kuklacılık kabiliyeti ve arzusu olan binlerce çocuğun benimle tanışması veya benim gibi bu işi az - çok bilen birisini bulması tabii mümkün değill... Hiç olmazsa tek bir kitap olsaydı, bu yavrularım da kuklacılık yapmak, hiç değilse başlamak için gerekli temel bilgileri kolayca öğrenebilirlerdi. Yazık, çocuklarımıza çok yazık oluyor doğrusu... Bu kitap işi aklıma geldikçe çok üzülüyorum.

Kuklacı Dede bu üzüntüsü içinde şu anda hakikaten ne konuşacağını ne anlatmakta olduğunu karıştırmıştı. Aklını toparlamak için bir müddet sustu. Başını çevirip sevgi ile kuklalarına baktı. İki kardeş bakıştılar. Dede'yi teselli etmek için evvela Necla konuştu:

- Dediğiniz gibi kitap işinde siz vazifenizi yapmışsınız Dedeciğim! Tabi olsa idi çok iyi olurdu ama ne yapalım yok işte...

Fakat evde de konuştuğumuz gibi biz asıl bu önemli işi şimdiye kadar devletimizin neden yapmadığını anlayamıyoruz. Okullarımızda resim dersimiz var, tiyatro kolumuz var da kukla ve Karagöz konumuz yok...

Fulya ablasının söylediklerini başı ile tasdik ettikten sonra Dede'ye gülümsedi:

- Sen üzülme Dedeciğim! Hele biz şu kuklacılık denilen güzel sanatı bir öğrenelim, başka arkadaşlarımıza da öğretiriz, kitabını da hazırlarız.

Dede bu cevaplardan çok memnun kalmış, gözleri dolmuştu:

- Size inanıyorum evlatlarım! Siz bu akıl, bu sevgi, bu çalışkanlık ile başkalarına da öğretir, kendiniz de yapar ve kitabını da hazırlarsınız! Onun için ben de aklıma gelen, aklınıza gelen herşeyi bildiğim kadar öğreteceğim. Aaaa, aklıma geldi. İşte kuklacılıktan ilk kazandığım para burada!

Yastığının altına elini sokup üzerinde Osmanlıca yazılar bulunan parayı çıkarıp evvela kendisi baktı ve uzattı. İki kardeş bir taraftan bu parayı tetkik ederken aklına gelen bir başka hususu açıkladı:

- Evlatlar bakın ne söyleyeceğim! Henüz kuklacılık derslerine başladık sayılmaz. Konuştuklarımızı şöyle bir özetleyebiliriz. Yani demek istiyorum ki, eğer sizin bu kuklacılığı öğrenmek ve yapmak isteyen başka arkadaşlarınız varsa fakirhanemizin küçük odasında onları da misafir edebiliriz değil mi?

- Çok iyi olurdu Dede! Böylece biz de daha kalabalık, yani daha kuvvetli olurduk.

- Keşke böyle arkadaşlarımız olsa idi Dede! Ne yazık ki şimdilik yok... Veya varsa bile bilmiyoruz.

Bu sırada kapının çıngırağı duyuldu. Dede, gelenin kim olduğunu tahmin etmişçesine bakındı. Az sonra da Hatice Teyze ile beraber odaya bir adam girdi. Dede'yi ve iki kardeşi selamladı. Karşılıklı hal-hatır sordular. Adam, «Acelesi olup, arkadaşının taksisi ile kapıda beklediğini, oturamayacağını» söyledikten sonra asıl geliş sebebini açıkladı:

- Hatırlayacağınız gibi dün tanışmıştık İzzet Bey! Hazırlamakta olduğum bir eser için eski Ramazan günlerine ait sohbette bulunmuştuk.

Bu arada odanızda gördüğüm kuklalar zihnime takılmıştı. Bir arkadaşımla konuştuk ve karar verdik. Kukla gösterileri yapacağız. Çok para kazanabiliriz ama hiç kuklamız yok... Sizi rahatsız etmemim sebebi kuklalarınızı kaça satacağınızı öğrenmek isteyişimizdir.

Odada bir müddet sessizlik oldu. İki kardeş şaşkınlık ve üzüntü içinde birbirine sonra yabancıya ve Dede'ye baktılar. Kuklacı Dede'nin çok kızdığı, fakat soğukkanlılığını ve nezâketini bozmamaya çalıştığı belli oluyordu. Adama, gözlerini büzerek baktı:

- Beni hatırlayıp tekrar ziyarete zahmet ettiğiniz için çok teşekkür ederim beyefendi! Fakat dünkü sohbetimizde zannederim «kuklalarımın satılık olduğunu» söylememiştim.

Adam başını salladı:

- Tabii söylememiştiniz efendim! Fakat artık sanatınızı terkettiğinize göre satabileceğinizi düşündük... Zaten kuklalarınız da pek eski ama iyi tamir ederiz. Buna rağmen onlara kıymetinden fazla para vereceğiz.

Dede yutkundu, kızardı ve kuklalarına bakıp kaldı. Sonra bakışlarını adama çevirdi. Sesi titrekti:

- Sakat da olsa, hasta da olsa, insan kendisi aç kaldı diye evladını satar mı beyefendi?..

Adam gülümsedikten sonra dudak büktü. Alaylı bir eda ile Dede'ye baktı ve söylendi:

- Evlât mı?.. Şunlar mı?.. Giydirilmiş tahta parçaları... vereceğimiz para ile gecekondunuzu tamir edersiniz, biz de biraz para kazanırız.

Dede tekrar yutkundu, morardı. Adama gözlerini dikti ve hiç sesini çıkarmadan eli ile odanın kapısını gösterdi.

Adam bir şey anlayamamıştı. Kuklalara şöyle bir baktıktan sonra onları ve dedeyi küçümser şekilde gülümsedi. Birden suratını asarak kızgın şekilde kapıya yürüdü ve çıktı.

- Giydirilmiş tahta parçaları ise neden oturup yapmıyorsunuz? Terziye, marangoza verecek paranız yok mu?.. İşte sanat hissinden mahrum, ruhsuz insanlara bir misal! Sanatları ve ruhları para... Evet, onlar, kuklalar benim evlatlarım ya! Bunu sizin gibiler tabii anlayamazlar ki...

Dede sustu. Sanki boğazına bir şey tıkanmıştı. Gözlerini kuklalarından iki kardeşe çevirdiği zaman birer damla yaş yanaklarını ıslatmıştı. Bu vaziyette görüşmelerinin de tadı kaçmıştı ve en doğrusu Dede'yi yalnız bırakmaktı. Onu teselli etmek için bir şey yapamadılar. Çünkü saçları bembeyaz olmuş bir erkeğin kuklaları satın almak istendi diye ağladığını görmek doğrusu onları da şaşırtmıştı. Müsaade isteyip kalktılar. Evlerinin kapısına kadar hiç konuşamadılar ama kukla ile kuklacı arasındaki görünmez bağın ne olduğunu biraz anlamışlardı.

Ümit Solak'ın Nasrettin Hoca'nın Hindisi isimli Türk kukla filminde Hoca'nın kuklası

KUKLALARIN BAYRAMI

Bazen kar yağıyor, bazen fırtına ağaçları sallıyor ve şiddetli soğuğu ile kış devam ediyordu. Karne tatili bitmiş, Necla ile Fulya kardeşler öğretmen ve okul arkadaşlarına kavuşalı bir hafta olmuştu. Artık ikisi de öğretmeni daha dikkatle dinliyor, derslerini daha severek çalışıyorlardı. Sınıflarını geçmek için gerçi babaları başta olmak üzere birçok kişiye ve kendilerine söz vermişlerdi. Dersleri öğrenmek için sarfettikleri gayretin asıl sebebi Kuklacı Dede idi.

Son görüşlerinde Dede, onları sokak kapısına kadar uğurlamış ve ayrılırken bir nasihatini tekrarlamıştı:

«- Sakın unutmayın evlatlarım! Kuklacılığı iyi öğrenmek, iyi yapmak ve bu sanatmızı devamlı olarak geliştirmek istiyorsanız...

Sonra efendim, yıllarca sürecek çalışma ve gösterilerinizin memleketimize, Türk sanatına ve çocuklarına daha faydalı olmasını istiyorsanız mümkün olduğu kadar fazla tahsil ve kültürlü olmak mecburiyetindesiniz! Biliyorsunuz ki, «kültür» insanın her konuda temel ve özel bilgi sahibi olmasıdır. Kültür sahibi olmanın yaşı olmaz ve böyle insanlar topluluk içinde de hürmet görür ve sevilirler. Fakat kültürlü olmanın okulu hayatın kendisidir. Bunun için yavrularım, her fırsatta her şeyi okuyacak; gördüğünüz ve duyduğunuz her şeyden ibret ve örnek alarak, bilgi kapacaksınız. Bunlar, yazarken, konuşurken, dinlerken, bir şey yaparken bir gün size muhakkak faydalı olacaktır».

Dede çok haklı idi. Onun bu sözlerini ömürlerinin sonuna kadar unutmayacakları gibi bilhassa arkadaşlarına ve kendilerinden küçük olanlara her fırsatta nakledeceklerdi. Henüz uyumamış olan Fulya, Dede'nin bu sözlerini düşünüyordu ki ablasının da gözlerinin açık olduğunu farketti:

- Kuklacı Dede bize birçok kitaptan daha faydalı olacak değil mi abla!

Necla yorganın içine biraz daha yerleşti:

- Evet, haklısın istediğimizi sorabileceğiz ama artık uyumaya çalışsak iyi olacak... Yarın dinleyeceklerimizi ve göreceklerimizi iyi öğrenmeliyiz.

Fulya onun ne demek istediğini anlamıştı, gülümsedi. Az sonra ikisi de derin bir uykuya dalmış, bir cumartesi gecesini geride bırakmaya başlamışlardı. Yarınki pazar günü onlar için en heyecanlı, mühim ve herhalde en faydalı gün olacaktı. Çünkü Dede'yi tekrar ziyaret edeceklerdi. Kuklalar da odanın köşesinde onları bekliyordu.

Artık kuklaları yakından inceleyebilecek, ellerine alabilecek ve belki de oynatacaklardı.

İki kardeş Dede'nin nasihatinden sonra kendilerine yeni bir günlük program da yapmışlardı. Eve gelince evvela o günkü derslerini tekrarlıyor, verilen vazife varsa yapıyor, en sonra da ertesi günün derslerini gözden geçiriyorlardı. Ayrıca Necla, kardeşinin de çalışmalarına yardımcı oluyordu. Bir müddet dinlendikten sonra da annelerinin yapılmasını istediği ev işlerine başlıyorlardı. Böylece kendilerine hiç söz getirmeden ve şikâyete sebep olmadan rahat bir kuklacılık çalışması yapabilecek boş zamana kavuşmuş oluyorlardı. Bu arada kuklacılık sevgi ve çalışmasının ikisini birbirine daha çok yakınlaştırdığını da hissetmişlerdi.

Her gün kendilerine epey zaman kalmasına rağmen henüz istedikleri asıl kuklacılık çalışmasına ise başlayamamışlardı. Fakat bu, vakitlerini boş geçiriyorlar demek değildi. Bir yandan evde ve okulda, neler ve nasıl yapabileceklerini konuşuyor, planlıyor, bir deftere not alıyorlar; bir yandan da malzeme toplama ve bodruma atölye kurma işlerine devam ediyorlardı. Üstelik malzeme toplamalarına anneleri, atölye kurma işini de babalarının büyük yardımı oluyordu. Şimdi atölyelerinde eski de olsa bir masa, bir dolap, ayağı kırık bir sandıkları, birkaç rafları ile bazı el. aletleri mevcuttu. Sandıkta ise renk renk ve çeşit çeşit bez parçaları birikmeye devam ediyordu. Kukla yapmak için nelerin lâzım olacağını bilemedikleri ve bunu babalarına da söyleyemedikleri için henüz başka malzemeleri, yoktu.

Vakit gece yarısını hayli geçmişti ki, iki kardeşin yattığı odanın sessizliğini ağlamaya benzer bir inilti bozdu. Bu sesten Necla da rahatsız olarak uyanmıştı.

Dikkatlice dinledi ve istemeyerek kardeşinin omuzunu sarstı:

- Şişştt!.. Fulyaaa uyan!

Fulya gözlerini araladı ve açtı. îç çekerek etrafına bakınırken Necla merakını yenememişti:

- Heyy, ne oldu, neden ağlıyorsun?..

İki kardeş ağlama sebebinin bir rüya olduğunu anlamışlardı. Fulya gülümsedi. Elinde olmadan derin bir de iç çekti. Sonra ablasına bakarak hatırlamaya çalıştı:

- Çok güzel bir rüya idi. İkimiz, evet ikimiz birçok kukla yapmışız... El kuklaları, İbiş, iple oynatılan kuklalar... Ne güzeldi! Renk renk, boy boy... Bir güzel bakıyorlardı ki bize... Ama biliyor musun biz de büyümüşüz! Kocaman bir sahnemiz vardı. Şey, yani büyük bir salonda gösteri yapıyorduk... Mustafa Mükrem de büyümüş, bizim ışık ve müzik aletlerini idare ediyordu. Salondaki büyük - küçük bütün seyirciler güldüler, güldüler ve bizi alkışladılar. Sahnenin önüne çıktık. Bize hediyeler, paralar, çiçekler verdiler.

- Ne mutlu sana! Rüyası bile güzel değil mi? Keşke ben de görebilsem... Sonra ne oldu? Neden bu güzel rüyada ağladın peki?..

- Sonra gösteri bitti ve salon boşaldı. Üç kardeş, kuklalarımızı bavullarına koymuş tam sahneyi sökmeye başlıyorduk ki bir adam geldi. Kötü yüzlü, kötü kalpli bir adam... Dede'ye gelip onun evlatlarını satın almak isteyen adama benziyordu. Belki de o idi. «Bu kuklalar çok güzel ve bana çok para kazandırabilir. Siz yeniden yapın!» diyerek bavullarımızı aldı. Biz de bavullarımıza sarıldık ve götürmesine mani olmak için bir yandan çekişirken bir yandan da ağlıyorduk... İşte sen beni uyandırdığın zaman rüyanın bu kötü kısmını yaşıyordum. Fakat iyi ki uyandırdın.

Uyanınca kuklalar nasıl olsa kaybolup gidecekti. Hiç olmazsa o adam da kuklalarımızı alamadı ya... Ama ablacığım, biliyor musun rüya bile olsa kuklalar ile gösteri yapmak, onlara küçük sahnelerinde fakat kocaman salondaki yüzlerce seyirci önünde çeşitli roller yaptırabilmek ne kadar güzel... Sanki onlar canlanıyor ve kendileri oynuyorlar. Sanki biz o kuklaların içine girip, can veriyoruz. Fakat, anlatamıyorum ki, çok güzel hislerle doldum.

Necla kardeşini âdeta nefesini tutarak merak ve zevkle dinlemişti. Başını sallayıp ona hak verdi. Mırıldandı:

- Üzülme kardeşim! Kuklacılıkta beraberce çalışıp başarılı olacağız. Belki büyüyünce Mustafa da bize katılır. Rüyada gördüğün gibi bir gün kocaman salonlarda gösteri yapıp alkışlanacağız. Kuklaları daha çok sevdirecek ve tanıtacağız. İnanıyorum ki eğer kuklacılığı iyi öğrenir ve yılmadan çalışırsak bizi çok güzel günler bekliyor. Üstelik öğretmen bir dedemiz ve bize yardım eden bir babamız var. Çok şanslıyız!..

Necla sustu. Zaten konuşması bitmişti ama ona cevap vermeyen Fulya'nın yüzüne dikkat edince uyumuş olduğunu gördü. Ona sevgi ile baktı ve başını yastığın yumuşaklığına bıraktı. Kardeşi gibi kuklalı bir rüya görebilme arzusu ve ümidi ile gözlerini kapadı.

Her pazar günü olduğu gibi bu sabah da biraz geç uyandılar ve kalktılar. Tok karnına yıkanmanın doğru olmadığını bildikleri için yine haftalık banyolarını tamamlayıp kahvaltıya oturdular. Sonra haftalık çamaşır, mutfak ve ev temizliğini bitirip akşam yemeğinin hazırlığına geçtiler. Fakat bu artık annenin yapacağı bir işti. Bu sebeple anne kendisine çok yardım eden kızlarına teşekkür etti ve onları serbest bıraktı.

Bu müsaadeyi bekleyen iki kardeş hemen heyecanla giyinip evden çıktılar. Vakit de zaten öğleyi geçmişti ve Dede'yi ziyaret için en müsait zamandı.

Biraz sonra Dede'nin yanında ve kuklaların karşısında idiler. Getirdikleri bir tas çorbayı bırakmış, el öpmüşler, hatır sormuşlar ve şimdi vereceği yeni bilgiler için merakla Dede'nin konuşmasını bekliyorlardı. Kuklacı Dede ise dersine nereden başlayacağını düşünüyor olmalı idi. Hatice Teyze'nin bıraktığı ıhlamurları soğumadan içtikleri zaman Kuklacı Dede sandalyesinden kalktı:

- Eeee, çocuklar, böyle kuklalar karşınızda dururken belli ki beni dinleseniz bile ya anlayamayacaksınız veya dinlediklerinizi aklınıza yer etmeyecektir. Geçen gelişinizde bunu düşünemedim ama herhalde hata ettim. Tabii unuttuklarınız ve anlamadıklarınız olursa her zaman gelebilir, her zaman sorabilirsiniz! Kapım her an size açık... Mademki kuklaları seviyor sunuz, siz de kuklalardan sonra benim evlatlarım sayılırsınız! Yani onlar gibi bu evin fertlerindensiniz demektir.

İki kardeş bu samimi ve yakın ilgiye çok memnun oldular ve teşekkür ettiler. Fulya fırsattan istifade ederek fikrini izah etti:

- Şey dedeciğim! Kuklalarımızı yapmaya başlamak için çok sabırsızlanıyoruz. Üstelik bunun için boş zamanımız da oluyor. Fakat bilmediğimizden hiçbir şey yapamıyoruz.

Necla da kardeşinin bu haklı sözlerini destekledi:

- Evet, kardeşim doğru söylüyor Dede! Böylece hem daha çok soracak şeyimiz olur, hem de diğer yardımcı bilgiyi daha iyi anlayabiliriz. Zaten zannederim bugün bize teknik bilgi vereceksiniz!

Dede gülümsedi ve başını salladı. Sonra bir el işareti yaptı:

- Sabırsızlığınızı ve heyecanınızı çok iyi anlıyorum. Haydi benden müsaade! Kuklaların yanına gidin, bakın, tetkik edin, nasıl oynatılababileceğine bakın ve onları da sevindirmek için biraz sevin! Sonra da ben dersime başlayayım.

Dede'nin sözünü bitirmesi ile iki kardeşin sandalyeden kalkıp kuklaların yanma atılması bir oldu. Bu, onların kuklacılık sanatına attıkları ilk adımın heyecanı ve unutamayacakları bir hatıra olacaktı. Bunu çok iyi bilen Dede ise onların bu halini onlar kadar heyecanlanarak ve gözleri dolarak seyretmeye başlamıştı. Eğer bu iki kardeşin birer kukla sanatkârı olarak yetiştiğini ve yapacakları ilk gösteriyi görürse bu dünyadan gözleri açık gitmeyecekti.

Dede onları bu hisler içinde zevkle seyrederken iki kardeş de kuklaların arasında kendilerinden geçmişlerdi. Eğilerek dikkatle kuklaların yüzlerine bakıyor, iplerinden tutup kaldırarak veya ellerini içlerine sokarak onların nasıl tutulacaklarını ve ayağa kalkacaklarını anlamaya çalışıyorlardı. Bu arada boylarını ve bilhassa nasıl yapılmış olduklarını öğrenmek için de kukla vücutlarının her yerini tetkik ediyorlardı. Nihayet bir müddet sonra kendilerini bekleyen Dede'yi farkederek kalktılar ve sandalyelerine yürüdüler. Kuklalarla bir arada olmaya duyamamışlardı fakat bu böyle devam edemezdi.

İki kardeş sandalyelerine oturdukları zaman Dede köşeye konmuş, minderli, eski, hasır koltuğuna yerleşmiş ve dersine hazır bir öğretmen gibi bekliyordu. İki defa öksürdükten sonra başını salladı.

- Biliyorum yavrularım kuklalarımdan ayrılmanız çok müşkül ama bu sanatı öğrenmek için birçok şeye katlanacaksınız!

Kendi kuklalarınızı bir an evvel yaparsanız, onlarla daha iyi anlaşır ve ayrılmak zorunda kalmazsınız. O halde şimdi konuşmalarımıza geçebiliriz. Evvela kukla çeşitlerinden bahsedelim. Az evvel benim kukla evlatlarımı incelerken gördünüz ki oynatma usulü bakımından hepsi aynı şekilde yapılmamış değil mi?

Necla beklemeden cevap verdi:

- Evet, bir kısmının vücuduna ipler bağlanmış ve bu ipler de birbirine çivili iki tahta parçasına düğümlenmiş... Bu çeşit kuklalar bu ipler vasıtası ile hareket ettiriliyor olmalı...

Ablasının duraklamasından istifade ederek Fulya da öğrendiğini açıkladı:

- Diğer kukla çeşidinde ise dedeciğim, bir kol, kukla vücudunun içine sokuluyor ve el hareket ettirilerek kukla oynatılıyor. Ama bu kuklaların boyları daha kısa ve bacakları mevcut değil... Hepsinin, erkek - kadın ayrılmadan belden aşağısında eteklik var. Bir de dikkatimi çeken şey, bu etekli kuklaların yüzleri ve bakışları ötekilere nazaran daha komik...

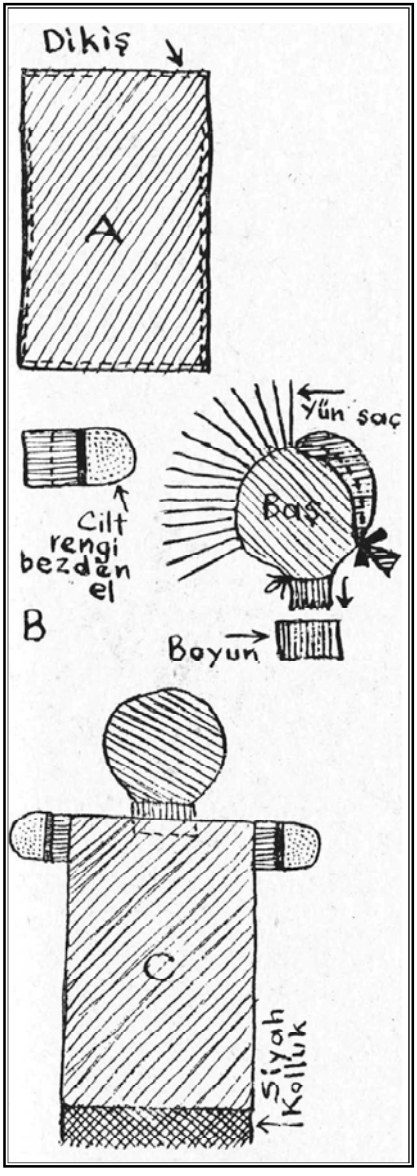
Bu arada Necla'nın aklına gelmişti:

- Ama içlerinde İbiş yoktu galiba?.. Yoksa bizden saklandı mı? Korktuğu veya ortaya daha sonra çıkarak bizi tekrar sevindirmek için...

Kuklacı Dede, talebelerinin alakasından çok memnundu. Hatta bu sebeple bugün pijamalarını değil, temiz elbiselerini giymişti. Bu değişikliği Fulya da farketmişti. Sormadan edemedi:

- Kuklacı Dedeciğim acaba bizden başka beklediğiniz bir misafiriniz mi var? Biz başka zaman da gelebiliriz.

EL KUKLALARININ YAPILMASI

El kuklası ana çeşitlerinin yapılması aynı temele dayanır. Bunlardan en çok sevilen ve kullanılan «Eldiven kuklası» dır. Kuklacılığa başlayacak çocuk ve gençlere de uygundur.

Eldiven kuklası yapmak için yumruğunuzun rahat gireceği, renkli ve desenli, dikdörtgen bir bez torba dikiniz. (Şekil A) Ters çeviriniz.

Torbanın iki üst yanından çıkacak parmaklarınızın uzunluğuna göre iki küçük dirseksiz kol dikiniz. Eller cilt renginde olmalıdır. Kollarını tersinden dikip torbayı çeviriniz.

Cilt rengi bezden içi dolgu baş yapıp uçlarını büzerek boyun şeklinde torba ile birleştiriniz. Boynun içi boş olup parmak girmelidir. Yünden saç ve boya ile yüz yapınız.

Türk eldiven kuklalarının en meşhuru İbiş'tir. Sizin de ilk kuklanız o olmalıdır. Bu usûl ile kedi, köpek, tavşan, aslan... gibi başları hazırlayıp tüylü hayvan kuklaları da yapabilirsiniz.

Dede ellerini iki yana salladı:

- Yooo, evlatlarım, başka misafirim falan yok! Sizi de evimin birer ferdi kabul ettiğimi evvelce söylemiştim ama... Sizin kuklacılık sanatına olan sevgi ve alakanıza olan saygım sebebi ile giyindim yavrularım! Hem de ciddi olarak derslere başlayacağımıza göre zannederim karşınızda pijamali bir öğretmen görmek istemezsiniz veya bu yakışık almaz...

İki kardeş Dede'nin onlara verdiği kıymet için teşekkür ettiler. Dede devam etti:

- Hiç İbiş olmadan, Türkiye'de el kuklası olur mu canım!.. Biraz daha sabredin hele! Zamanı gelince o da meydana çıkar. Biraz tamir gördü de bir kenarda dinleniyor. Neyse... Eveeett, kukla çeşidi diyorduk...

Sizin de görüp, tetkik ettiğiniz gibi benim iki çeşit kuklalarım oldu. Birisi «ipli kukla»... Buna «varyete[2] kuklası» da denir. Biliyorum aklınızdan «varyete ne imiş?» diye geçirdiniz. Daha geniş ve doğru mânâsı için evde sözlüğünüze bakarsınız ama ben bu kelimenin kuklacılıkta ne mânâya geldiğini söyleyeyim. Biz kukla sahnesinde «varyete» denilince, kuklaların yaptığı danslı, şarkılı, müzikli, eğlendirici gösterileri anlarız. Bunu en iyi tabii ipli kukalar yapabilir. Bu sebeple de ipli kuklalara «varyete kuklası» da denilir. Fakat bu kuklaların hem yapılması hem de oynatılması zor, hatta bazen çok zordur.

Dede, kendisini pürdikkat dinleyen iki kardeşe ayrı ayrı şöyle bir baktıktan sonra koltuğuna iyice yaslandı:

---

2 Varyete: Müzik, dans ve sirk gösterilerinden meydana gelen bir gösteri çeşidi.

- Ama siz küçük yaştan kendinizi yetiştireceğinize ve kuklacılığı hem öğrenmeye hem de yapmaya kararlı olduğunuza göre tabii sizin için böyle zorluklar geçici olacaktır. Hatta inanıyorum ki yavrularım, siz daha zor kuklalar yapacak ve oynatacaksınız! Bizim sanatımızı ve tekniğimizi geçeceksiniz...

Hayır yanlış oldu, bizi geçmelisiniz! Malzeme bol, aletin her çeşidi var, seyirci çok... Bakın yine dertlendim de mevzu karıştı. Kukla çeşidini anlatıyorduk değil mi? El kuklalarına gelinceee... Bunları yapmak kolaydır ama oynatması göründüğü veya zannedildiği kadar kolay değildir. Bu kuklalar ile «komedi piyesler» oynatılır. Yani kuklalar birbirleri ile konuşur. Seslerinin karışmaması lâzımdır.. Bunu temin etmek içinde kuklacı ince - kalın, kadın - erkek - çocuk... gibi çeşitli sesler yanında her konuşmanın telaffuzunu ve şivesini de aynen canlandırmak mecburiyetindedir. Hatta yerine göre başka seslerde... Mesela kedi ve köpek sesi... Buraya kadar bir soracağınız var mı sevgili, sanatkâr evlatlarım?

Necla zaten bir fırsat kolluyordu:

- El kuklalarını konuşturmak zor da dedeciğim, peki ipli kuklalar hiç konuşmaz mı? Veya onların şarkılarını kim söyler?

- Bakıyorum şimdi pikap, hoparlör, mikrofon, teyp... gibi çeşitli şeyler var. Bizim zamanımızda bunlar yoktu. Onun için ipli kukla oynatacağımız zaman yanımızda çalgıcı hatta bazen şarkıcı götürürdük... Yaa, şimdi her şey kolaylaşıyor değil mi? Sonra ipli kuklalar ile de güldürmeyen piyesler yapılır. Ben seyrettim ama yapmadım. Tabii yapsa idim onlar için de ayrı ayrı sesler ve şiveler kullanmak mecburiyetinde kalacaktım.

Yine sırası geldi, söyleyeyim. Tahsilim yetmediği için ipli kuklalar ile piyes oynatamadım, anlaşıldı mı?

Aslında iki kardeşin kafasında birçok soru şekillenmeye devam ediyordu ama bazılarının cevabını belki Dede zamanla kendiliğinden verecekti. Bunun için sabredip mühim olanları sormalı idiler. Fulya da bu düşünce içinde kendine göre mühim olan bir soruyu seçti:

- Peki Dedeciğim, bir gösteri yapmadan evvel bir program hazırlar mı idiniz? Programınız nasıl olurdu?

- Siz kukla sanatkârı olacaksınız evlatlar! Görüştükçe buna daha çok inanıyorum. Bir şey daha söyleyeyim mi? Eğer kukla sanatkârı olamazsanız veya vazgeçerseniz inanın çok, hem de pek çok üzülürüm. Öğrettiklerim ve gösterdiklerim boşa gitti diye değil, bu güzel kabiliyetiniz ve hevesiniz ziyan oldu diye... Çünkü hiç aklıma gelmeyen güzel sorular soruyorsunuz! Fulya kızım, ne idi? Yoo, tamam hatırladım. Program... Gösteri programı...

Şimdi kalmadı ama hele benim gençliğimde çok Karagöz ve kukla sanatkârı mevcuttu. Ustalarımızdan nasıl görüp öğrenirsek biraz konuşmaları değiştirerek piyesleri aynen devam ettirirdik. Zamanla bunları ezberlerdik. Bu sebeple bir program yapmazdık. Sadece gösterinin yarısı komedi, yarısı da müzikli olurdu. Seyirciler sıkılmasınlar diye... Konuşmaları da seyircilerin yaş vaziyetine göre gösteri sırasında aklımızdan değiştirir, gülünen kısımları tekrar ederdik. Ramazan ile sünnet düğünlerinde... Ahhh, neydi o günler!

Kuklacı Dede yine duraladı. Hatırladığı günlerin hasreti içinde derinden bir «Ahhh!..» çekti. îki kardeşe bakarak buruk bir şekilde gülümsedi:

- Sinema imiş, televizyon imiş... Bunlar, karşısına geçip de sahnesinde canlı olarak seyredilecek kukla gösterinin yerini tutar mı

hiç?.. O kocaman bez perdede veya bir kucaklık kutunun önündeki kalın camda gösterilen kuklalar sanki sahnelerinden mahrum kaldıkları için üzüntülü gibi duruyorlar. İkisini de birkaç defa seyrettim.

Fakat yine de kukla gösterilerine gitme imkânı bulamayanlar için bilhassa televizyon çok güzel bir fırsat! Hele renkli olursa... Ama nedense kuklaların nasıl yapıldığını ve nasıl oynatıldığını ise göstermiyormuş... Eeee, böyle olunca sadece seyretmenin, kukla sanatkârı olmak isteyenlere tabii bir faydası olmaz.

Neyse, biz lafı uzatmadan sohbetimize devam edelim. Kukla çeşitleri diyorduk... Burada yok ama kolayca anlatabilirim. Şu el kuklalarının eteklerini ve kollarını biraz daha uzatıp bir ucuna kuklanın başı oturacak şekilde içerden bir sopa yerleştirilir ve kuklayı bu sopanın alt ucundan tutarak oynatırsanız bunun ismi de «Sopalı kukla» olur. Aralarına el kuklası olarak «İbiş» katılarak bunlarla da «komedi» oynatılabilir. Bu tip kuklaları en son olarak Talât Dumanlı oynatıyordu. İpli de oynatıyor tabii... Ne yazık ki ben bu kıymetli sanatkârımızı göremedim. Siz bu yaz benim yerime de doya doya seyredersiniz! Göremedim derken yanlış anlamayın! Kendisi ile birkaç defa karşılaşıp görüştük. Bir müddet evvel ziyaretime de gelmişti. Eveett, bu dersimiz tamammm!..

İki kardeş üzüntü ile bakıştılar ve birlikte «Aaaa!..» diye bir ses çıkararak yerlerinde kalkıp oturdular:

- Ders bitti mi dedeciğim?

- Ders bitti demek?..

Kuklacı Dede onların bu haline gülerek elini dizine vurdu ve ayağa kalktı:

- Aman efendim, sizin heyecan, merak ve zevkle dinlediğiniz kuklacılık dersi bu kadar çabuk bitebilir mi? «Bu dersimiz tamam!» demiştim. Yani «kukla çeşitleri dersi» bitti. Şimdi kuklaların oynatıldığı sahne nasıl yapılmış ve nasıl kuruluyor, onu görelim!

Bu, benim sahnem tabii, başkalarınınki daha değişik veya biraz büyük, biraz daha küçük, yüksek, geniş olabilir. Gelin bakalımmm!..

Beraberce kuklaların bulunduğu köşeye gittiler. Dede, duvara dayalı uzun bir torbayı çekip içinden iki parmak kalınlığında uzun tahtaları çıkarırken ilave etti:

- Arkadaşlardan ve ziyaretime gelenlerden öğrendiğime göre başka kukla çeşitleri de varmış ve yeni çeşitler yapılabileceği gibi her çeşit üzerinde de yenilikler yapılıyormuş... Bizde ise... Hehh, yeni çeşitler ile yenilikler bir yanda dursun, gelişmek değil yıldan yıla gerileyip kuklacılığımız bugünkü yokluğa gelip dayandı. Hele millî sanatlarımıza, «halk tiyatromuza» yeteri kadar ilgi gösterilmedi. Bir yandan geçim için çırpınan sanatkârların gücü sanatlarını lüzumu kadar tanıtmaya, kitap bastırmaya, kurs açmaya yetmezdi ki, yetmedi de... Bir fırsatını bulup kukla dersini keserek derdimi döküyorum diye bana kızıyorsunuz değil mi kızlarım?..

- Hiç kızar mıyız Kuklacı Dede! O dertleriniz de bizim için ders sayılır. Kuklacılık mevzuunda her şeyi öğrenmek istiyoruz.

- Tabii ablam haklı Dedeciğim! Bildiğiniz her şeyin yanında bize düşüncelerinizi de anlatırsanız hem bize ilerde faydalı olur, hem de dert ortağı oluruz.

- Teşekkür ederim, sağolun evlatlarım! Haydi şimdi de çırağım olun da şu küçük sahnemizi beraber kuralım!

Tahtaların bazısının ucunda delikler, bazısında demir çengeller vardı.

Bazısının ucu ise deliklere uygun şekilde inceltilerek yuvarlatılmıştı. Tahtaların birbirine takılacak uçlarına ise aynı numaralar yazılmıştı. Kısa zamanda hepsi takıldığı zaman orta yere sanki küçük bir kulübe yapılmış gibi oldu.

Başka bir torbadan çıkardıkları çiçekli bezleri de bu kulübenin önüne ve iki yanma tutturdular. Önde üst kısımda açık kalan boşluk sahne idi. Dede eline aldığı tahtanın üstündeki bezi açtı ve bunu sahne boşluğunun arkasına gelecek şekilde iki ucundan üstteki tahtalara astı. Üzerinde birkaç ev ile güzel bir tabiat manzarası bulunan bu bez ise sahnenin dekoru idi. Kukla oynatıcısı arkasına kendisini saklayarak kuklalarını bu bezin önünde oynatıyordu.

İki torba boşalmış ve kulübeye takılacak bir şey kalmamıştı. İki kardeş etrafında dönerek bu sevimli kulübeyi merakla tetkik ederken, Dede ellerini birbirine vurdu:

- Evet küçük kuklacılar! Sahnemiz kuruldu. İsterseniz içeriden bir ip veya tele, bir perde takıp gösteri başlayacağı zaman açabilirsiniz. Neyse, işimiz tamammm...

Dede hemen dışarı çıktı. İki kardeş bu fırsattan faydalanarak kurdukları sahneyi ve kuklaları yeniden dikkatle incelerken az sonra Dede âdeta ona sarılmış bir şekilde kucağında İbiş ile döndü:

- İşte İbiş'im de aramıza katıldı. Ama bu İbiş sadece benim değildir. O, Türk el kuklasının baş oyuncusu olduğu için komedi oynayan her kuklacının bir İbiş'i bulunur. Üstelik hepsi de birbirine benzer. Hepsinin ayrı ayrı sevimliliği ve şirinliği vardır. Baksanıza şu surata... Hiç konuşmasa sahneye girip - çıkışı bile seyredenleri güldürebilir.

Hakikaten iki kardeş de kendilerini tutamamışlar ve ona bakıp gülüyorlardı. Dede, İbiş'i kolundan ayırıp onlara uzattı:

- Bakın siz de onu hemen sevdiniz ve sizi de neşelendirdi değil mi? Alın bakalım da yakından tanışın!..

İki kardeş onu almak için atıldılar ama Fulya küçük olduğunu hatırlayarak ellerini hemen geri çekti. Necla ise İbiş'i inceden inceye, suratını, elbisesini, içini inceledikten sonra kardeşine uzattı:

- Hakikaten çok sevimli bir kukla bu dedeciğim! Şey, yanlış söyledim galiba! Yani çok sevimli bir tiyatro başoyuncusu...

Sonra sıra ile ellerini kuklanın içine, parmaklarını da başına ve kollarına geçirerek İbiş'i havaya kaldırıp, hareket ettirdiler. Bu çalışma iki kardeşe büyük bir heyecan vermişti ve unutamayacakları bir hatıra olarak kalacağı muhakkak idi. Çünkü ilk defa bir el kuklasını, üstelik İbiş'i canlandırmışlardı. Fakat birden akıllarına geldi ve bakıştılar. Fulya üzüntü ile Dede'ye baktı:

- İbiş biraz oynadı ama hiç konuşmadı dedeciğim?

Dede yılların tecrübesi ile başını salladı:

- Daha yeni tanıştınız canım!.. Hele arkadaş ve en önemlisi biraz candaş olun da bakın o zaman susturabiliyor musunuz? Ama bunun için de biraz sabretmeniz lâzım gelecek...

Hiçbir şey hemen öğretilip, hemen yapılamaz kuklacılık da... Bunun için bir sıra takip edilirse daha doğru ve kolay olur değil mi?.. Evvela kuklaların yapılmasını, sonra sahnenin yapılması ve kurulmasını iyice öğrenin de sıra kuklaları oynatmasına yani daha doğrusu canlandırmaya, konuşturmaya gelsin! Hele kuklaları ve sahneyi biraz daha inceleyin evlatlarım! Yanında iken hepsini anladık zannedersiniz ama eve dönünce ve aradan zaman geçince bazı şeyleri unuttuğunuzu anlarsınız.

Dede sözlerini tam bitirmişti ki duvardaki eski saat yorgun bir sesle çalmaya başlayınca bakışıp kaldılar.

Hatice Teyze'nin elektriği yaktığını bile farketmedikleri için havanın karardığını anlayamamışlardı. İki kardeş hemen el öperek ve iyi temennilerini tekrarlayarak odadan çıktılar. Bugün birçok şey öğrendikleri için çok sevinçli idiler.

Bulgaristan "Sofya Devlet Kukla Tiyatrosu"nun bir göstersinde el kuklaları.

KUKLACI OLMAK İSTİYORUZ

Aradan günler değil haftalar geçmiş ve kışın şiddetli geçtiği mart ayı da geride kalmıştı. Beykoz çayırı yeşillenmeye, üzerinde kuzular koşuşmaya ve melemeye başlamıştı. Bugün Beykoz'da diğer günlere nazaran görülen kalabalık ve canlılık çayırın bir bölümünde kar - kış demeden her cumartesi günü devam eden haftalık pazarın yine kurulmuş olması idi.

Necla ve Fulya kardeşlerin İbiş ile tanışmalarından bu yana geride kalan günler tabii boşa geçmemişti.

Her pazar günü Dede'yi ziyaret edememişlerdi ama yaptıkları birkaç görüşme onlara çok faydalı olmuştu.

Ayrıca her gidişlerinde sanki yeni görüyorlarmış gibi aynı heyecan ve merak ile kuklaların arasına oturup, onları dikkatle, uzun uzun incelemişlerdi. Bu sebeple Dede'nin konuşması için fazla zaman kalmamıştı. Dede'yi ziyaret edemedikleri pazar günlerinde ise atölye çalışmalarını bir hayli ilerletmişlerdi.

Kukla atölyesi şimdi biraz daha atölyeye benzemiş ve malzeme bakımından zenginleşmişti. Ömer Bey, kendisine de lâzım olacağı için aldığı bir mengeneyi masaya tespit etmiş; çeşitli çivi, tel, çıta, deri ve tahta parçaları ve tutkal ile boya gibi şeyler de almıştı. Ayrıca, lâzım olacak başka malzeme ve aletleri de almaya söz vermişti. Çünkü kızlarının doğrudan ve en iyi notlarla sınıflarını geçeceklerine inanmıştı. Onların istemekten vazgeçtikleri bisikletin parasını da atölye için sarfetmiş oluyordu. Meserret Hanım da bu yardıma iştirak ederek onlara yeniden bez, tül, lastik, kadife, yün ipliği... gibi parçalar vermişti.

Ne var ki Ömer Bey ve eşi Meserret Hanım, onların arzusu üzerine kızlarının kuklacılık çalışmalarını bugüne kadar kimseye açıklamamışlardı. Soran olursa «aşağıdaki odada oynuyorlar» veya «bebek yapıyorlar» şeklinde cevap veriyorlardı. İki kardeş ise çalışmalarının şimdilik gözlerden uzak kalmasını isterken, «ancak başarılı olduktan sonra ortaya çıkmalarının daha doğru olacağını» düşünüyorlardı.

Ama bu sanatı öğrendikten sonra yüzlerinin akı ile yıllar sonra kendilerini göstermeleri ne güzel olacaktı!

Tam olmasa bile birkaç hafta sonra ipli, sopalı kukla ve el kuklası hakkında birçok bilgileri artık öğrenmişlerdi.

Dede kuklaların oynatılmasını öğretmişti. Yapılması ve oynatılması en zor olan kukla ise ipli olanı idi. Ne var ki oynatmasını öğrenmeleri yetmiyordu. Çünkü kuklaları olmayınca öğrendikleri bir işe yaramayacaktı. O halde şimdi iş başa düşmüş, sıra kendi kuklalarını yapmaya ve sahnelerini hazırlamaya gelmişti.

İçlerinde bu istek varken herhalde yaptıkları kuklaları bir güzel oynatmayı da kısa zamanda becereceklerdi. Artık daha iyi anlıyorlardı ki, dinlemek, düşünmek, seyretmek ve hele kusur bulmak kolaydı ama bir şeyi yapmak ve uygulamak göründüğü gibi kolay değildi. Bu, zaman, tecrübe, imkân, para, bilhassa yılmadan ve bıkmadan yapılacak bir çalışma istiyordu. İki kardeş işte böyle bir çalışmanın eşiğinde idiler ve kararlı bir şekilde buna başlamışlardı.

Atölyelerinde ilk defa bugün bu kadar uzun bir çalışma yapan iki kardeş ancak anneleri seslendiği zaman vaktin hayli geç olduğunu farkettiler. Fakat yapmak istediklerini de bitirmişlerdi. Mutlu bir halde birbirlerine tebessüm ettiler ve ışığı söndürüp atölyelerinden ayrıldılar. Belli etmek istemiyorlardı ama heyecanlı ve sabırsızdılar.

Az sonra aile odada toplanmış, dinleniyor ve konuşuyorlardı. Fulya bir ara ablasına «Ne zaman?..» mânâsına bir el işareti yapıyordu ki, küçük Mustafa bir müddettir can sıkıntısından yaptığı huysuzluk yetmemiş gibi birden acı acı ağlamaya başladı. Ömer Bey ve Meserret Hanım sözbirliği etmiş gibi birlikte söylendiler:

- Bu yorgunluğun üstüne ağlama dinlenir mi yani?..

- Ağlamak için bizim iki dakika oturduğumuzu görüyor!

Tam sırası idi. Necla yerinden kalktı ve Mustafa'nın elinden tutup kapıya döndü:

- Ağlama canım! Odada canın sıkıldı galiba... Gel hava alalım!

Fulya da peşlerinden çıktı. Bu sırada Necla, Mustafa'yı yan odaya almış ve onu susturarak bir koltuğa oturtmaya çalışıyordu:

- Haydi ağlama bakayım! Sesini kesersen sana bir sürprizimiz var!..

Mustafa, ablasının sözleri ile susmaya pek niyetli değildi. Fulya'nın divan altından çıkardığı şeylere gözü takılınca dikkatle bakmaya başladı. Necla da kardeşine yardım etti. Sakladıkları malzemeleri sevinç içinde açtılar.

İlk defa gördüğü şeylerden merak içinde kalan Mustafa, hakikaten bir sürpriz karşısında idi. Şimdi önünde, ablalarının uzun süren çalışmaları ile hazırladıkları küçük bir kukla sahnesi duruyordu. Sonra tef sesleri ile perde açıldı. Yandan başını uzatan Necla küçük seyirciye sevgi ile bakıp el salladı:

- Mustafa! Haydi alkışla, bak kim gelecek?..

Merakı hayrete dönen Mustafa büyüyen gözleri ile perdeye bakmaya devam ediyordu. Bir şey anlamamıştı ama ablasının sözünü dinleyip küçük elleri ile birkaç defa alkış sesi çıkardı ve heyecan ile arkasına yaslanıp hareketsiz kaldı. Çünkü sahneye ilk kukla çıkmıştı. Kukla, sahnenin ortasında durduktan sonra eğilerek selam verdi:

- Merhaba, sevgili küçük kardeş!

Bu sefer de Fulya, yandan başını uzatıp kardeşine seslendi:

- Haydi sen de ona «Merhaba!..» de! Yoksa, seni güldürmez, gider. Eğer onunla konuşmazsan küser, bir daha da gelmez. Çabuk «Merhaba!» de!..

Mustafa çoktan dalıp gitmişti. Gözlerini sahneden ayırmadan ablasına başını salladı ve İbiş'e cevap verdi:

- Merhaba!

- Benim adım İbiş! Senin adın ne?..

- Mustafa... Mustafa Mükrem...

- Çok güzel Mustafa... Bak ne güzel konuşuyoruz değil mi? Öyle ise devam edelim. Ben bir kuklayım ama seni çok sevdim. Sen de beni sevdin mi?

- Çok sevdim seni!

- Beni bütün çocuklar sever Mustafa, ben de onları severim. Çocukların ağladığını hiç istemem, hep gülsünler isterim. Divanın altında uyuyordum. Senin ağladığını duyup hemen geldim. Arkadaşlarımı da getirdim. Seni biraz güldürüp evimize döneceğiz.

İbiş, Mustafa ile biraz daha sohbet etti. Sonra da yanma gelen sakallı bir kukla ile konuştu. Saklandı, tuhaf sesler çıkardı. Bir başka kukla ile kavga edip elindeki kocaman ve «şak, şak» sesler çıkaran sopayı onun kafasına vurdu. İki kukla barışıp beraber bir çocuk şarkısı söylediler. Gülmeye devam eden Mustafa da yerinden doğrulup ayaklarını sallayarak onlara katılmaktan kendini alamadı. Sopalı bir kukla çıkıp, tef sesleri ile oynarken de onu alkışlayıp neşelenmişti. Küçük gösterinin bittiğini bildirmek üzere İbiş tekrar göründü:

- Sevgili Mustafa kardeş, oyunumuz şimdilik bitti. Ama yaramazlık yapmaz, ağlamaz, güzel güzel yemek yer ve öğle uykusu uyursan seni güldürmek için yine geliriz. Uyumak için biz de şimdi kendi evimize gidiyoruz. Hoşçakalll!..

Ve perde kapandı. Kapandı ama ne oldu ise işte o zaman oldu. İbiş'in konuşmasından pek bir mânâ çıkaramayıp perdenin kapanması ile oyunun bittiğini anlayan Mustafa, üzüntüsünden öyle bir ağlamaya başladı ki Fulya ve Necla neye uğradıklarını

şaşırıp onun yanma koştular. Bu acı feryat üzerine Mustafa'ya kötü bir şey olduğunu zannedip Ömer Bey ve Meserret Hanım da odadan fırlayıp gelmişlerdi. Kendisini susturmak için uğraşan dört kişinin ortasında Mustafa yanaklarından yaşlar süzülerek «İbiş'i istiyorum», «İbiş yine gelsin!» diye haykırıp duruyordu. «Ağlarsan gelmez!», «Yarın gelecek!» gibi sözlerle onu susturmayı başardılar ama bilhassa Ömer Bey'in sabrı tükenmiş, sinirlenmesine ramak kalmıştı. Mustafa susturulduktan ve büyük odaya gönderildikten sonradır ki, Meserret Hanım'ın aklı başına gelmiş ve ilk defa gördüğü şey dikkatini çekmişti:

- Aaaaa, bu da nedir çocuklar? Tavansız bez bir odacık!..

Gülüştüler... Necla sevinçle açıkladı:

- Anneciğim, bu bez odacık bizim ilk kukla tiyatromuzun sahnesidir. Tabii istediğimiz gibi değil ama şimdilik bize yeter... .

İki kardeş gururla bakışırlarken Ömer Bey de birkaç adım ilerledi. Başını uzatıp merakla sahnenin iç tarafına bakıp geri çekildi:

- Hımmm... Şu kuklaları seyretmek için bu evde bizim Mustafa kadar kıymetimiz yok mu yani çocuklar?..

Fulya hemen cevap verdi ve ablası da tamamladı:

- Olmaz olur mu babacığım! Kıymetiniz var ama, henüz biz tecrübe sahnesi ve kuklaları yapıyoruz. Yani tecrübe çalışmaları...

- Bu sebeple babacığım, Mustafa da bizim tecrübe seyircimiz oluyor. Bize bu kadar müsaade edip yardımcı oluyorsunuz, tabii sırası gelince size özel bir gösteri yapmak vazifemizdir.

Anne ve babası bu sözlere «kabul» mânâsına başlarını sallayıp gülümsediler. Necla, el kuklası İbiş'i babasının eline; Fulya da ipli kuklayı annesinin eline verdiler. Ömer Bey değiştirerek iki kuklayı da dikkatle inceledi. Takdirle dudak büktü:

- Bunları örnek olarak İzzet Dede verdi değil mi? Temiz tutun da işinizi çabuk bitirip geri verin çocuklar!

İki kardeş sevinç içinde bakıştılar. Hatta şaşırmışlardı. Evvela Necla, sonra Fulya babalarının yanlışını düzelttiler:

- Bu kuklalar İzzet Dede'nin değil babacığım!

- Yaaa... Benden habersiz başka kuklacılar ile de mi tanıştınız yoksa? Satın mı aldınız?

- Hayır babacığım tanışmadık, satın almadık... Çünkü bu kuklaları kendimiz yaptık... Bu kuklalar artık bizim babacığım! Hem yenilerini de yapıyoruz.

- Bunları demek siz yaptınız?.. Bravo doğrusu...

Meserret Hanım da eşi kadar şaşırmış ve sevinmişti. Kuklalara yeniden baktı ve odadan çıkarken seslendi:

- Aferin kızlarıma!.. Hele elbiseleri ne güzel olmuş...

Ömer Bey hâlâ elindeki kuklaya bakıyordu:

- Peki, İzzet Dede'niz de beğendi mi?

İki kardeş dudak büktüler:

- Göstermedik ki...

- Tabii beğenmeyecek... Bize belki güzel ve mükemmel gibi geliyor ama kimbilir Dede ne kusurlar bulur?

Ömer Bey kaşlarını oynattı:

- Oooo, olmadı bu işte çocuklar... Yaptıklarınızı ve düşündüklerinizi İzzet Dede'ye göstereceksiniz ki kusurlarınızı, hatalarınızı bulacak, yanlışlarınızı gösterecek ve siz de böylece daha iyisini yapacaksınız.

Necla başını salladı:

- Haklısınız babacığım, biz de öyle yapacağız. Yarın ziyarete giderken götüreceğiz. Zaten yeni bitirdik...

Bu arada Fulya elini salladı:

EL KUKLALARININ OYNATILMASI

Çok sevilen ve tanınan el kuklaları ayrıca sevimlidirler. Taşınması da kolaydır.

El kuklasının da çeşidi vardır.

Fakat en çok bilineni torba şeklinde olan ve eldiven şeklinde kullanılanıdır.

Bu tip el kuklalarının oynatılması için içine sokulan elin parmakları çeşitli biçimde tutulur ise de en kolay hareket imkânı veren eli yormayan usul şekilde gösterilmiştir.

El kuklaları otururken oynatılabileceği gibi ayakta da durulabilir. Ancak sahne yüksekliği de oynatıcıya uygun olmalıdır.

Gösteride kolların yorulmaması için sahne altında bulunan bir rafa dirsekler dayanabilir.

El kuklaları küçük boylarına rağmen kendilerinden beklenmeyen birçok hareketi yapar, komedi oynarlar.

Ülkemizde en çok sevilen ve tanınan el kuklası îbiş'tir. Sizin de İbiş arkadaşınız olabilir ve beraberce arkadaşlarınızı eğlendirebilirsiniz.

- Babacığım bizim için artık İzzet Dede yok, Kuklacı Dede var. O bizim Kuklacı Dede'miz... Lütfen sen de bizim gibi söyle olur mu? «Kuklacı Dede» ne güzel isim değil mi?.. Asıl isminden daha güzel, hem de herkesin hakedemeyeceği kıymetli ve hürmet isteyen bir isim... Çok da manâlı...

Ömer Bey gülümsemekten kendini alamadı:

- Tamam, tamam... Haklısın kızım, bundan sonra ben de Kuklacı Dede ismini kullanırım. Fakat kendisi bakalım asıl ismi dururken bunu istiyor mu?

Bu sefer Necla cevap verdi:

- İstemez mi hiç... Üstelik kendisine «Kuklacı Dede» demekdikleri için üzülüyor bile...

Ömer Bey de büyük odaya geçti. İki kardeş, tek seyircili ilk gösterilerinden sonra yalnız kalmışlardı. Bakıştılar... Çok mutlu, sevinçli ve heyecanlı olduklarını birbirlerine ancak böyle anlatabildiler. Onlar da yaptıkları ilk kuklaların sahneye çıkışını, Mustafa'ya bile olsa ilk kukla oynatışlarını, küçük seyircilerinin kendinden geçerek İbiş'e gülüşünü ve gösteri bitince de üzüntüsünden tombul yanaklarından yaşlar indirerek ağlamasını ömürleri boyunca hiç unutamayacaklardı. Şu birkaç kukla Mustafa'yı kim bilir hangi büyülü bir dünyada yaşatmıştı. Güldürmek, gülen insanları seyretmek ne güzeldi. Hele bunlar o saf ruhlu, kötülük bilmeyen çocuklar olursa...

İki kardeş sahneleri yanında ve ellerinde kuklaları ile yalnız kaldıkları dakikalar içinde konuşmamışlardı ama belli ki aynı şeyleri düşünmüşler ve aynı şeyleri hissetmişlerdi. Mutfaktan gelen sesler ile daldıkları âlemden uyandılar. Yemek zamanı gelmiş olmalı idi. Sahneyi ve kuklaları atölyeye götürdüler.

Az sonra Meserret Hanım dumanı yayılan mis gibi maydanozlu pirinç çorbasını tabaklara dağıtmaya başlamıştı ki kapı zilinin çalması ile duraladı. Hepsi meraklandılar. Bir elinde salata tabağı ile mutfaktan çıkan Necla hemen kapıyı açtı ve sevinçle seslendi:

- Babaannem yok mu?

Üsküdar'da Tunusbağı'nda oturan küçük amcası Günal Bey gelmişti. Her zamanki şakacı tavrı ile söylenerek kapıyı örttü, sonra da seslendi:

- Otobüs parası ikimize yetişmeyince o geri döndü. Heyyy, benim yemeğimi koymadan başlarsanız masayı ters çeviririm!

Kahkahalarla başlayan yemek neşe içinde tamamlandı. Otururlarken amcasının saatine birkaç defa baktığını farkeden Fulya üzüntü ile sitem etti:

- Amca, zaten kaç aydır geldiğin yok! Kalmayacak mısın yoksa?..

- Hatırın için biraz daha oturayım bari!.. Gelecek sefer kalırım. Çünkü hem sabah işim var, hem de iş görüşmesi için size geldim.

Bir ağızdan «İş mi?..» diye hayretlerini belirttiler. Ama doğru idi. Meserret Hanım ve ailesi akrabalarına yakın olmak, Ömer Bey de ayrıca yazdığı piyesleri radyoevine; şiir, hikâye, çocuk romanı ve diğer yazılarını dergi ve yayınevi idarehanelerine götürüp daha kolay görüşebilmek için Üsküdar'a taşınmak istiyorlardı. İşte Günal Bey üstelik kendilerine yakın, satılık bir ev bulduğu için acele haber vermeye gelmişti.

Biraz sonra Günal Bey kalkmaya hazırlanıyordu ki Mustafa, ablalarına bakarak birden «İbiş yine gelsin!..», «İbiş'i istiyorum!» diye huysuzlanmaya başladı. Bir şey anlayamayan Günal Bey ise merakla bakındı:

- Hayrola?.. İbiş de nereden çıktı şimdi? Çocuğu tiyatroya götürdünüz de çok mu sevdi? Bir yere gidecekseniz mâni olmayayım.

Diğerleri gülüşürken Ömer Bey, kardeşine, olanları kısaca anlattı. Meserret Hanım ise eşinin söylediklerine iki cümle ilave etmekten kendini alamadı:

- Tabii artık evimizde tiyatro var demektir. Kızlarımız kimseyi dinlemeyip kuklacılık yapmaya başladılar.

Her şeye rağmen Meserret Hanım, Günal Bey'in bu çalışmaya karşı çıkacağını zannediyordu. Fakat o, yeğenlerine takdirle baktı:

- Kuklacılığa mı başladılar?.. Aferin!..

- Aaaa, sen de mi «Aferin!» diyorsun?

- Tabiî yenge! Bu konuda pek bilgim yok ama doğrusu iyi karar verip güzel bir konu seçmişler. «Neden?» derseniz!.. Evvela az yapılan şey kıymetli olur. Herkes biliyor ki artık memleketimizde Karagöz ve kukla sanatkârları yok denecek kadar azaldı. Sonraa... Yurt dışına gidip - gelen bir arkadaşımın anlattığına göre yabancı memleketlerde kuklacılığa çok büyük kıymet ve önem veriliyormuş... Bunun bir sebebi veya sebepleri olmalı değil mi? Gün gelecek bizde de kuklacılığı bilenler aranmaya başlanacak... Fakat, bu mevzuda hiç kitaba tesadüf etmedim. Yaptıklarını nereden öğrendiler, yapacaklarını kimden öğrenecekler?

İki kardeş ve babaları, Günal Bey'in bu sözlerine memnun olarak gülümsemeye başlarken Meserret Hanım cevap verme işinin de kendisine düştüğünü anladı. Kitap bulamadıkları, fakat Kuklacı Dede'nin ustalık yaptığını ve atölyenin kuruluşunu özetledi. Mustafa'nın neden «İbiş»i istediğini de anlattı. Bunun üzerine amca ayağa kalktı:

- Öyle ise gitmeden evvel şu kukla tiyatrosunu ben de göreyim. Ona göre yardımım olabilir.

İki kardeş bu isteğe çok memnun olup müsaade istediler ve hemen atölyeden kuklalarını ve sahneyi getirdiler. Odadaki yerine kurup bu sefer amcaları ile beraber anne ve babalarına da küçük bir gösteri yaptılar. Tabii ikinci gösteriye en çok Mustafa sevinmiş, gözlerini dört açarak seyretmiş ve sık sık alkışlamıştı. Diğer seyirciler ise alkışlarını gösterinin sonuna sakladılar. Amca iki kardeşi ayrı ayrı tebrik etti. Kuklaları incelemeyi de ihmal etmedi:

- Çok güzel, aferin yeğenlerim!.. Kuklacılık sanatında büyük bir ihtiyaç ve gelecek var. Sizde de istek ve kabiliyet var. O halde başarılı olmamanız için hiçbir sebep yok... Yardım edebileceğim bir şey olursa hemen bildirin!.

Az sonra Günal Bey gitmiş, Mustafa oyuncaklarına dalmış, Ömer Bey ve eşi de televizyon seyrediyorlardı. İki kardeş ise sahneyi ve kuklaları tekrar geri götürmek üzere hazırlıyorlardı ki, Necla elinde olmadan duraladı. Kuklalara bir müddet bakıp kaldı. Kuklalar da gözlerini ona dikmiş sevgi ile bakıp, sanki «Sakın bizi bırakmayın!» diyorlardı. Necla onları duymuş gibi başını salladı. Gözlerinden birer sıcacık su damlasının yanaklarından süzüldüğünü hissetti. Fulya'nın da gözleri dolu idi.

Titreyen sesi ile hislerini kısaca açıkladı:

- Seni çok iyi anlıyorum ablacığım!

Ama anladığını, hissettiklerini zaten anlatamayacaktı. Mesuttu ve içi bir hoştu. Kelimelerle anlatılamayan anlar böyle olmalı idi. Necla da bu sebeple sadece gülümseyip başını salladı. İşlerini bitirip büyük odaya döndüler.

Ertesi gün, yani pazar sabahı sanki vücutları hafiflemiş gibi uyandılar. Kuklaları düşünerek, hayaller kurarak uyumuşlardı. Sanki sipariş etmiş gibi üstelik kuklalı rüyalar da görmüşlerdi. Bu sebeple, başlayan yeni bir sabah onlar için çok güzel ve manâlı idi.

Her haftaki gibi, banyo ve kahvaltıdan sonra derslerini çalışmış, mutfak ve ev işlerinde annelerine yardım etmiş, saatlerin nasıl geçtiğini farkedememişlerdi. Dinlenmek için oturunca neredeyse ikindi olduğunu anladılar. Geç kalmamak için giyinip hole çıkmışlardı ki zil sesi üzerine ikisi birden merakla kapıya atıldılar. Fakat kapıyı açmaları ile sevinçle şaşırıp kalmaları bir oldu. Neyse ki Ömer Bey de gelmişti:

- Oooo!.. Buyurun, buyurun İzzet Dede! Şey, affedersiniz yani Kuklacı Dede! Hiç akıllarına gelmezdi de çocuklar ne yapacaklarını şaşırdılar. Sürpriz oldu.

- Doğrusu benim de hiç aklımda yoktu. Hasta bir arkadaşı ziyarete gelmişken küçük kuklacı yavrularımı bir göreyim dedim. Evi de kolay buldum.

Meserret Hanım da gelmiş ve tanışmıştı. Hepsi elini öpüp hal - hatır sordular. Sohbet edip ikramda bulundular. Tabii bu arada iki kardeş ona sürpriz yaptılar. Sahneyi kurdular ve kuklaları hazırladılar.

Akşamki gösterileri anlatmak üzere olan babalarını işaretle susturduktan sonra Dede'ye «biraz yan odaya geçmesini» rica ettiler. Dede bastonuna dayanarak gelince onu sandalyeye oturtup hemen sahnenin arkasına geçtiler. Dede işi anlamış, gülümsüyordu. Tabii seyirci olarak yalnız değildi.

Aynı gösteri üçüncü defa tekrarlanıp bittiği zaman seyircilerin en sevinçlisi Kuklacı Dede, en üzgünü ise yine küçük Mustafa idi.

En çok alkışlayan da ikisi olmuştu. Dede daha sonra kalkıp sahneyi ve kuklaları dikkatle inceledi. Fulya ve Necla'yı alınlarından öperek tebrik etti. Yerine oturdu:

- Bu kadar kısa zamanda daha iyi kukla ve gösteri yapılamazdı. Çok daha güzellerini yapacaksınız evlatlarım! Beni sevindirdiniz, sağolun!..

Daha fazla konuşamadı. Sürprizin heyecanından tıkanmıştı. İşaretle istediği suyu içti. Kalktı ve iki kardeşin de kendisine gelmek üzere olduğunu öğrenince beraber çıktılar. Dede kuklaları görmesi için ayrıca küçük Mustafa'yı da elinden tutmuş götürüyordu. Necla ise babasının müsaadesi ile teypi yanına almıştı. Şimdiye kadar bu usulü akıl edemedikleri için Fulya da hayli üzülmüştü.

Yarım saat kadar sonra odada yorgunluk ıhlamuru içiyorlardı. Bu arada Dede, iki kardeşin ilk kuklaları ve mini gösterilerine ait düşüncelerini anlattı. Hata ve eksikleri muhakkak olacak ama zamanla hepsi düzelecekti. Üstelik henüz hiç gösteri de seyretmemişlerdi. Dede, onların çok sevilen ve beğenilen birer kukla sanatkârı olacaklarına şimdi iyice inanmıştı. Tabii çalışmalarını yarım bırakırlar ise bu, kuklacılık sanatı adına çok kötü olurdu.. Ve Dede böyle bir şeyi duymayı katiyen düşünemiyor ve istemiyordu.

Arkası dönük oturduğu için Mustafa olanları bir müddet görememişti. Kurulu sahneyi farkedince hemen tanıdı. Hatice Teyze'nin kucağından fırlayıp sahnenin yanına gitti. Şimdi hiç sesi çıkmıyordu. Çünkü kuklaların yerini bulmuş, aralarına oturmuştu. Küçük parmaklarını uzatıp bazısının yanağını seviyor, eğilip bazısının yüzünü seyrediyordu. Dede, onun bu alaka ve sevgisini dikkatle incelemişti.

«Onun da ablaları gibi çok iyi kuklacı olabileceğini, onu şimdiden yetiştirmeleri lâzım geldiğini, belki ilerde üçünün birlikte çalışabileceklerini» söyledi.

İki kardeşin soruları bitecek gibi değildi. Dede, eşine bakıp güldü. «Derse başlayacağını; iki kardeşin, nasıl oynadığını daha iyi görebilmek için istedikleri zaman kuklaları sahnenin önünden veya arkasından seyredebileceklerini» bildirdi. Tabii Mustafa seyirci olarak çoktan yerini almıştı. İki kardeş, bugüne kadar Dede'nin derslerde kuklalarını neden hiç eline alıp oynatmadığını şimdi anlamışlardı. Belli ki bir öğretmen olarak bunu evvelden düşünerek bugünkü dersine hazırlanmıştı. Yaptıkları sürprize karşılık doğrusu bu gösteri de iki kardeşe güzel bir sürpriz olmuştu. Heyecanlandıklarını hissettiler. Hem de yaşlı ve kıymetli bir sanatkârdan ilk defa bir kukla gösterisi seyredeceklerdi. Üstelik yalnız kendileri için yapılan ve istedikleri gibi inceleyebilecekleri bir gösteri... Heyecanlanmakta haklı idiler ve bu gösteri muhakkak ki birçok derse bedeldi.

Az sonra, tek seyircisi Mustafa olan gösteri bir çıngırak sesi ile perdesini açtı. Dede, incelttiği sesi ile takdim yaptı:

- Sevgili ve muhterem seyircilerimiz! Şimdi Kuklacı Dede hem dersine, hem de özel kukla gösterisine başlıyor. Haydi seyirciler, Beykoz Kukla Tiyatrosu alkışlarınızla perdesini açıyor.

Evvela «varyete kuklaları» mız sizi eğlendirecektir. İkinci bölümde ise iyi tanıdığınız ve çok sevdiğiniz İbiş, arkadaşları ile hepimizi neşelendirecektir. Birbirimizle konuşmayalım, etrafta dolaşmayalım! Başlıyor, başlıyor; kukla tiyatrosu gösterisine başlıyooorr!..

Tekrar çıngırak sesi duyuldu. İlk ipli kukla yani «varyete kuklası» sahneye bir güzel oyun havası ile çıktı. Fakat az sonra hareketsiz kaldı ve çekildi. Çünkü müzik sesi tamamen kesilmişti. Eski pikap paslanmış olmalı ki bir daha çalışamadı. Bu boşluktan istifade eden Dede de «pikap kullanmadan evvel, kuklacıların çalgıcı ve şarkıcıları beraber götürdüklerini» hatırlattı.

Başka çare yoktu. Hatice Teyze tef çaldı, İzzet Dede kuklaları oynattı. Şarkılarını da beraberce söylediler. Her kuklanın tabii bir adı da mevcuttu. Sarı Naciye, Benli Emine, Hasan Ağa... çıktılar. Kanto[3], duetto[4] türkü... söylediler ve dans ettiler. Palyaço, elindeki iki topla kendi numarasını takdim etti. Bir de kemikleri ayrılıp birleşerek dans eden iskelet vardı ama Mustafa korkmasın diye Dede onu çıkartmayıp «başka derse» bıraktı. Oynatılması en zor olan ipli kuklaların nasıl hareket ettirildiğini iki kardeş istedikleri gibi inceleyerek seyretmişlerdi. Tabii birinci bölümden sonra gösteri ve kuklalar hakkında bir müddet konuştular.

Daha sonra çıngırak sesi ile İbiş sahnede görününce Mustafa da hemen gülmeye başladı: Oynayacağı «Yalancının Sonu» komedisini takdim eden İbiş özel sopasını da elinden hiç bırakmıyordu. Kızdığı zaman kuklaları o sopa ile bir güzel pataklayıp kaçırıyordu. Bu arada Necla teybini çalıştırmayı unutmamıştı. Perde kapandıktan sonra ders devam etti.

Ayrılma zamanı geldiğinde iki kardeş yutkunup birkaç defa bakıştılar. Dede'yi üzmek istemiyorlardı ama başka çaresi yoktu. Ona «yakında Üsküdar'a taşınacaklarını, fakat kuklacılığı devam ettireceklerini» anlattılar. Kuklacı Dedelerini hiç unutmayacaklar, ziyaretine yine geleceklerdi.

Dede sakalını sıvazlayıp, getirdiği bir zarfı uzattı:

- Benim gibi bir Kuklacı Dede de Üsküdar'da var yavrularım. Şekerci Kâzım Efendi... Adresi zarfın üstünde... Benden daha iyi sanatkârdır. Karagöz de oynatır. Selam söyleyin!..

Üç kardeş el öpüp, teşekkür ederek ayrıldılar. Evlerine heyecanla girdiler. Teypteki İbiş'i dinlettikten ve Dede'nin gösterisini anlattıktan sonra iki kardeş, birlikte haykırdılar:

- Karar verdik babacığım! Kuklacı olmak istiyoruz...

Ömer Bey «Onları anladığını, takdir ettiğini ve yardımcı olacağını» tekrar söyledi. Hepsi çok heyecanlı ve mesut idiler. İki kardeş evvela babalarının sonra da oynamakta olan kardeşlerinin yanaklarından öptüler. Fakat Mustafa yine «İbiş» diye tutturursa onu nasıl susturacaklardı. En iyisi ona da derhal küçük bir el kuklası yapmaya karar verdiler.

---

3 Kanto: Dans ederek söylenen hareketli ve eğlenceli şarkı.
4 Duetto: İki kişinin karşılıklı olarak söylediği şarkı.

Belçika'dan "Hopla Kukla Tiyatrosu"nun hayvan el kuklalarından ikisi bir temsilde.

«KUKLACILIK KURSU» AÇILIYOR

Okullar tatil olmuş, yaz sıcağı bastırmaya ve meyveler büyümeye, olgunlaşmaya başlamıştı. Şimdi Beykoz çayırları hergün bayram yeri gibi idi. Boy boy çocukların kimi uçurtma uçuruyor, kimi güreşip yuvarlanıyordu. Çoğunluğu ise başta futbol olmak üzere doyasıya top oynuyorlardı. Aileler de gelerek asırlık çınarların gölgesinde piknik yapıyor, oynaşan ve gülüşen çocukları seyrederek çaylarını içiyorlardı.

Yaz tatili muhakkak ki, sınıfını doğrudan geçen öğrenciler için daha güzel, neşeli, dinlendirici ve tatlı hatıralarla dolu olurdu.

Necla ile Fulya kardeşler de, söz verdikleri gibi «teşekkür» alarak sınıflarını geçmişlerdi. Anne ve babaları, hatta Mustafa ile öpüşüp kucaklaşarak bu sevinçlerini paylaşmışlardı.

Ama bu kutlama gününün hâtırası Beykoz'da kalmıştı. Çünkü artık Üsküdar'a ve Günal Amca'nm bulunduğu eve yerleşmişler, alışmaya çalışıyorlardı. Beykoz'dan ayrıldıkları için ne de olsa üzülmüşlerdi. Fakat daha kötüsü de olabilirdi. Yeni evlerinin iki bodrumu yoktu. Fakat şimdi atölye yaptıkları küçük bir odaları vardı. Ayrıca bu eve taşınmaları iki kardeş için daha faydalı olacaktı. Zira Üsküdar, İstanbul'un sanat ve kültür merkezlerine daha yakın olduğu gibi bu faaliyetler ilçede de bulunuyordu.

İki kardeş için Üsküdar'daki ilk sevinçli günleri de çabuk geldi. Çünkü, Kuklacı Dede'nin «selam gönderip adresini verdiği» diğer bir yaşlı kukla sanatkârını bugün ziyaret edeceklerdi. Yarın ise ailece Gülhane Parkı'na gidip, gezecek, hem de Talât Dumanlı ustanın kuklalarını seyredeceklerdi. Bu sebeple yine heyecanlı ve sabırsız idiler. Tabii bu yüzden işleri bırakıp saatlerin geçmesini bekleyecek değillerdi. Artık dersleri olmadığı için yeni atölyelerinde daha uzun zaman çalışabiliyorlardı.

İşte şimdi de bahçenin gölge bir yerinde tezgâhlarını kuran iki kardeş, yeni yaptıkları birkaç kukla iskeletine elbise hazırlamakla meşguldüler. Ziyarete gitme saatinin yaklaştığını düşünerek biraz sonra eve döndüler. Onlar malzemelerini küçük atölyelerine bırakırken, odadan annelerinin sesi geliyordu:

- Bilmemki nereden akıllarına takıldı? Üstelik ne benim, ve babalarının sülalesinde kuklacılık gibi işlerle uğraşan da yok Osman Bey!..

- Benim sülalemde de yok ama Meserret Hanım, ben de kuklacılık yapmayı çok istedim. Fakat olmadı. Bir öğretmen olarak kuklaların kıymetini, kuklacılığın önemini çok iyi bilirim. Hele kabiliyetleri varsa onlara yardımcı olun! Ya zararlı şeylere merak salsalar, kötü alışkanlıklar edinseler, boş kalsalar daha mı iyi olur?

- Yooo, istemesek bile tabii onlara yardımcı oluyoruz.

- Olun, hepimiz olalım! Keşke kabiliyeti olan bütün çocuklar kuklacılık ile uğraşmak imkânını bulabilseler. Matematik öğretmeni olmasam ve anlamış olsam sınıfımda muhakkak her yıl kuklacılık çalışması yapardım. Doğrusu kızlarınızın bu kabiliyet ve kararına çok sevindim.

İki kardeş odaya girdikleri zaman konuşanların Adnan Bey ve Osman Bey olduğunu gördüler. İkisi de Beykoz'da öğretmendi. Misafirlerin ellerini öpüp bir kenara oturdular. Karşılıklı hal - hatır sormadan ve bazı kısa konuşmalardan sonra Adnan Bey kucağındaki zarfı iki kardeşe uzattı:

- Babanızdan, yaptığınız çalışmaları öğrenmiştim. Çok sevindim. Sizi hakikaten tebrik ederim. Yıllardır Türkiye'de erkeklerin yaptığı, artık onların da yapamadığı bir sanat kolunda başarılı olacağınıza inanıyorum. Yapamadım ama meraklı olduğum için, yabancı ve yerli mecmualardan, bizim gazatelerden yıllardır kestiğim kukla resimleri, kukla sanatkârları, kuklacılık ile ilgili yazı ve fotoğrafları saklıyordum. Zarfin içinde onlar var. Benden çok size lâzım. Göreceklerimi de yine sizin için biriktiririm.

Necla zarfı aldı ve kardeşi ile beraber teşekkür ettiler. Misafirlerin soruları üzerine yaptıkları ve yapmayı düşündükleri çalışmalar hakkında kısa bilgi verdiler.

Ömer Bey ses çıkarmadan ama memnun bir vaziyette dinlerken Osman Bey elini salladı:

- Eeee, hepsini öğrendik ve hepsi güzel küçük kuklacı bayanlar! Bize ne zaman gösteri davetiyemizi göndereceksiniz bakalım?

Necla gülümseyip yere bakarken Fulya ciddileşti:

- İlk gösterimizin tarihi belli değil... Davetiyelerimiz de ücretli olacak... Çünkü o para ile yeni sahne yapıp, yeni malzeme alacağız. Masraflarımızı hep babamızın karşılaması doğru olmaz ki...

Gülüşürlerken Adnan öğretmen Fulya'yı tasdik etti:

- Aferinnn; «Marifet, iltifata tâbidir.» derler. Yani, «Kabiliyet destek görmezse sönüp gider, sanatkâr yardımsız bırakılmamalı.» demektir. Bu destek ve yardım da bilhassa para ile mümkün olur. Böylece sanatkâr hem geçimini temin edip sanatı ile rahatça uğraşma imkânı, hem de sanatını geliştirme fırsatı bulur. Sanatın kıymetini bilenler ücreti seve seve öderler. Parasız olduğu için gösterinize gelenler, onun kıymetini bilemezler. Bu sebeple sakın bedava davetiye dağıtmayın! Fakaaatt, büyüyünce çocukları ve kuklaları çok sevmesine rağmen parası olmayanları da hiç unutmayın!

Misafirler oturmaya devam ediyorlardı. Annelerinin saati işaret etmesi üzerine iki kardeş izin isteyip giyindiler. Hiç birinin aklına gelmemişti ama uzun zamandır küçük Mustafa ortalıkla görünmüyor, sesi duyulmuyordu. Bunu önce Necla farketti. Giyindikten sonra aramaya başladılar.

Az sonra da onu divanın altına saklanıp atölyeden çaldığı İbiş ile sarmaşdolaş uyurken buldular. Kardeşlerinin bu vaziyetini hayret ve sevinç ile bir müddet seyretmekten kendilerini alamadılar.

Geç kalmamak için kapıdan acele çıkarlarken Fulya, kardeşinin bu kukla sevgisi karşısındaki düşüncesini açıkladı:

YARIM SOPALI İNSAN KUKLALARIN YAPILMASI

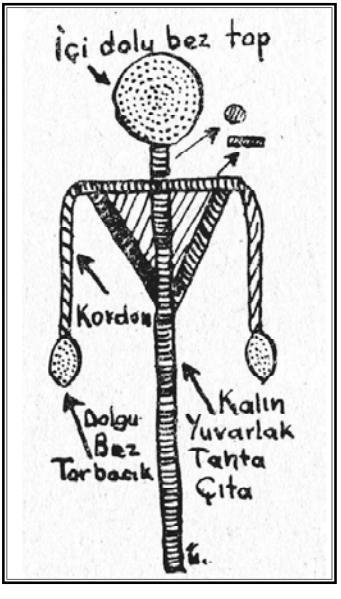
Bu iskelet uygun kalınlıkta bir çıtadan çivi veya tutkal vasıtası ile yapılır. Göğüs kısmı ve omuzlar, bez doldurularak şişirilir. Ana dik çıta - nın üst ucuna baş, omuz çıtasının iki ucuna da kolların kordon uçları tutturulur.

Diğer kukla çeşitlerinde olduğu gibi bir plastik top veya içi bez dolu bir top, baş olarak hazırlanabilir.

Yüz boyanır. Yün parçalarından saç, sakal ve bıyık takılabilir.

Küçük bez torbacıklar el olarak kul lanılabilir. Dikilip giydirilecek güzel bir elbise ile kuklamız gösteriye hazırdır. Tutma sopası elbisenin altından yarım karış aşağı inmeli, tutulacak bu kısım gösteride görünmemelidir.

Basit iskeletleri giydirerek at, köpek... gibi hayvan kuklaları da yapabilirsiniz.

- Ablacığım bu İbiş kuklasını kardeşimize hediye edebiliriz! Nasıl olsa biz yenisini yapıyoruz. Böylece Mustafa da şimdiden kuklacılığa başlamış olur.

Necla memnunlukla başını salladı ve çıktılar.

Adresi daha evvel soruşturdukları için, biraz uzak olmasına rağmen evi kolayca buldular. Bu, beş katlı, çift daireli bir apartmandı. Yaşlı oldukları için yeni kuklacı dedenin dairesi zemin katta idi. Kapıyı yaşlı bir bayan açtı. Bu, Zeynep Hanım idi. «Kimi aradıklarını, ne istediklerini» soruyordu ki daha yaşlı ve gözlüklü bir bey arkadan yetişerek neşe içinde seslendi:

- Oooo... Siz Necla ve Fulya kardeşlersiniz değil mi?

Onlar ağızlarını açamadan başlarını sallarken, o devam etti:

- Kaç gündür geleceksiniz diye bekliyorum. Ben Şekerci Kâzım. Küçük kuklacılar siziii... Nerede kaldınız? Haydi kapıda beklemeyin, geçin içeri bakayım!.. Aaaa, bu kadar şaşırmayın canım!.. Dört - beş gün evvel İzzet Bey kardeşimi ziyarete gitmiştim de geleceğinizi o söyledi. Sizi anlata anlata bitiremedi.

Çok methetti... Ben de merak ettim ve sanatım adına sevindim. Bu tarafa buyurun!.. Evet, bu oda... Şu koltuklara oturabilirsiniz! sanatkâr hanımlar! Eskidir ama rahattır. Evet, hoş geldiniz bakalım küçük ama kıymetli kuklacı bayanlar!

Şekerci Kâzım Efendi konuşa konuşa onları böylece odaya almış ve koltuklara yerleştirmişti. Sonra kısaca tanışma, el öpme, hal - hatır sorma faslı tamamlandı. Kâzım Efendi'ye, iki kardeş istediği bilgileri verdiler.

Daha sonra Kâzım Efendi de «çocukluğunu, şekerciliğe çırak girdikten sonra şeker götürdüğü bir düğünde ilk defa yakından seyrettiği kukla ve Karagöz'den bir daha ayrılamadığını,

büyükleri istemediği için çalışmalarını yıllarca gizli yaptığını ve ancak kendisi dükkân açtıktan sonra rahatça kukla ve Karagöz gösterilerine de başlayabildiğini » özetledi.

Necla'nın arzusu üzerine birkaç hâtırasını tekrar yaşayarak nakletti. Fulya'nın «kuklaları görmek istemesi» üzerine yüzünden bütün neşesi uçup gitti ve başını iki yana acı acı salladı:

- Ahhh ah evlatlarım! Canım kadar sevdiğim kuklalarımın, Karagöz tasvirlerimin[5] artık hiçbiri yaşamıyor. Çünkü hepsi, evet hepsi... Küçük, ahşap evimizin bir odası ile beraber yanıp gitti. O küllerin üstüne işte bu apartman yükseldi. Bir mezar taşı gibi... Bir kukla mezarlığının içinden yükseldi... Yaaa!..

Şekerci Kâzım Efendi, iki kardeşin üzgün bakışları altında kalktı, odadan çıktı ve az sonra elinde büyük bez bir torba ile döndü. Onu kapının yanma bırakıp yerine oturdu:

- Yangından kurtarabildiğim bazı malzemeler. Giderken unutmayıp alın olur mu? Kukla yaparken işinize yarar. Kukla başı, elleri, saçlar... falan var. Kuklacı Dede'niz de yarım kalmış kukla parçalarını ve artan malzemeleri ayırmış, tekrar ziyaretinizde size verecek... Herhalde epey işinize yarar!

- Tabii yarar efendim, çok teşekkür ederiz!

---

5 Tasvir: Karagöz tiyatrosu için saydamlaştırılmış deriden yapılan çok renkli ve çoğu hareketli resimler.

Ömer Bey «ilk tanışma ziyaretinin kısa olması lâzım geldiğini» tembih ettiği için iki kardeş «en kısa zamanda tekrar rahatsız edeceklerini» bildirip «müsaade» istediler ve kalktılar. Fakat tam bu sırada kapı zili çalmıştı. Az sonra içeri giren yeni misafiri, Kâzım Efendi sevinçle karşıladı:

- Oh ohh... Hoşgeldin Enver Bey! Ne iyi ettin, bak kimler var? Hani dün bahsetmiştim ya! Beykoz'dan taşınan küçük kuklacı hanımlar... Epey sohbet ettik. Kalkıyorlardı ama seninle de tanışıp - görüşmek için herhalde biraz daha kalırlar?

İki kardeş tekrar yerlerine oturdular. Hiç hesapta yok iken kuklacılık ile alakalı yeni bir büyüklerini tanımak fırsatını kaçırmaları doğru olmazdı. Yine ilk dakikalar tanışma soruları ve cevaplan ile geçti. Enver Bey de bu tanışmadan çok memnun olmuştu. Tazelenen dertlerini açtı:

- Ne olduğunu anlamadığım halde duyduklarımın tesiri ile çocukluğumda kuklaları sevmeye, hem de görmeden evvel sevmeye başlamıştım. Kuklacılığa başlamak istiyordum ama öğretmenlerim de bana lüzumlu bilgileri veremiyorlardı. O zaman televizyon olmadığı gibi kuklacılığı öğretecek tek bir kitapçık bile bulamadım. Babam öğretmen olduğu için Anadolu'yu geziyorduk... İlk defa ortaokulda talebe iken bir panayırda kukla gösterisi seyrettim. İçimdeki ateş alevlendi. Ama bu, bana yetmiyordu. Kukla yapmak ve oynatmak için bir şey bilmeden başlamak istemiyor fakat kimseden bir şey öğrenmek imkânı bulamıyordum. Üstelik ailem de katiyen razı değildi. Ağzımdan bir daha «kukla» kelimesini bile duymak istemiyorlardı.

Enver Bey, kukla hasreti içinde ziyan olan yıllarını hatırlamış olmanın üzüntüsü ile sustu, yutkundu.

Nedense «kuklacılık yapmak isteyen, kuklaları seven» hemen herkesin başına aynı şeyler gelmişti. İmkânsızlık, yalnızlık, yardımsızlık... Üstelik bu sevgi ve çalışmaya karşı çıkanlar... Kâzım Efendi de bu sessizliğin, mânâsını tasdik edercesine başını salladı. İki kardeş bakıştılar. Enver Bey devam etti:

- Belki çocukluğum İstanbul'da geçse idi benim için çok faydalı olacaktı. Ama bu sanat ve kültür merkezimize ailece yerleştiğimiz zaman askerliğimi yapmış geçim derdine düşmüştüm. Fakat kaç yaşımda olursam olayım bu konuda muhakkak bir çalışma yapmaya kararlı idim. Bir işe girdim ve evlendim. Yıllar sonra bir gün, tesadüfen bir gazetede ilan gördüm. «İstanbul Karagözcüler ve kuklacılar Derneği», Karagöz oynatmasını öğrenmek isteyenler için akşam kursu açıyordu. Hemen adresi buldum ve kursa başladım. Böylece çalışamayacak kadar yaşlanmış günlerinde İstanbul ve Türkiye'nin son kukla ve Karagöz sanatkârlarımızın bazıları ile tanıştım. Sanatlarının kaybolması, okullara bu sanatların ders olarak konulmaması ve neticede genç sanakârların yetişmemesinden» dolayı üzüntülerini gördüm. Onlara katılmaktan başka elimden bir şey gelmiyordu. Bazıları da çaresiz olarak köşelerine çekilmişler, isimleri ve adresleri bile unutulup gitmişti. Yaaa... Bunlan Kâzım Efendi'ye de anlatmıştım. Bu konuda memleketimizin halini bilmenizin faydası olur diye kısaca tekrarladım.

Necla ve Fulya sıra ile düşüncelerini bildirdiler:

- Tabii faydası olur efendim! Teşekkür ederiz!

- Anlattıklarınızı öğrenmekle kararımızdan vazgeçecek değiliz ki...

Enver Bey acı acı gülümsedi:

- Tabii vazgeçmemeniz lâzım! Memleketimizde zahmetli fakat zevkli, güzel, faydalı bir sanatı ve çalışmayı seçtiniz.

Kâzım Efendi de sessiz kalamadı:

- Enver Bey haklı küçük hanımlar. Ama sakın vazgeçmeyin!.. Çünkü bu sanatla uğraşan, onu anlayan ve anlatabilen kalmadığı için kısa zamanda söz sahibi olacaksınız! Tabii Kuklacı Dede'nizin söylediği gibi evvela tahsilinizi düşünerek... Neyse, biz sık sık görüşürüz. Hele Enver Bey'i tanıyın, dinleyin!..

Enver Bey elini salladı:

- Yooo, mademki bu kadar tanıştık, bundan sonra da görüşmeye devam ederiz. Ama mademki istiyorsunuz anlatacaklarımı bitireyim. Evet, kursa büyük bir hevesle başladım. Okula devam eder gibi not alıp çalışıyordum. Fakat ne yazık ki yarım kaldı. Çünkü zaten mali sıkıntı içinde bulunan dernek, borçlarını ve kirasını ödeyemediği için kapanmıştı.

Ne var ki ben de Karagöz oynatamayacağımı anlayıp bundan vazgeçmiş ve kuklacılık çalışması yapmaya karar vermiştim. Çünkü çocuk iken çok kar ve buz yediğim için ses tellerim bozulmuştu. Bu yüzden Karagöz oyununda şart olan ince sesleri ve taklitleri yapmam mümkün olmuyordu. İşte Kâzım Efendi'yi de bu kurs vesilesi ile tanıdım. Daha sonra bana bilhassa kuklacılık hakkında birçok faydalı bilgi verdi. Fakat kendisi de kabul ediyor ki bu bilgiler yeterli değildi. Onların bildiği ve uyguladığı kuklacılık tekniği çok basitti. Dahası var... Karagöz hakkında bilhassa kütüphanelerde kitap, yazı ve resim bulmak her zaman mümkündü. Ama kuklacılık hakkında bunlar da yoktu.

Bir Karagöz, gölge oyunu ve kukla tiyatrosu kurmak en büyük gayem idi. Fakat benim gibi, sizin gibi kuklacılık kitabı bulamayıp çaresiz kalan binlerce kabiliyetli Türk çocuğuna yardım etmek benim bu gayemden daha önemli idi.

Bu sebeple kukla yapmaktan, tiyatro kurmaktan evvel kuklacılığın bilhassa tekniğini öğretecek birkaç kitap hazırlamaya karar verdim. Bu kitaplar kuklacılık sanatımızın istikbalini hazırlayacaktı.

İki kardeş sevinmişlerdi. Fulya atıldı, Necla devam etti:

- Babam kuklacılık kitabı çok aradı ama bulamadı.

- Doğru... Sizin kitaplarınız nerede satılıyor? Hemen alalım...

Enver Bey dudaklarını ıslatıp ellerini iki yana açtı:

- İlk kitabım Türk ve dünya kukla sanatı ve tarihine ait birçok yazı ve resmi bir araya getiren bir derleme idi. Ama gösterdiğim, müracaat ettiğim yerlerin hiçbirisini onu yayınlamayı kabul etmedi. Onu kütüphanemin üst rafına kaldırdım. Birçok kukla piyesini toplayan ikinci kitabımı da daha sonra aynı şekilde ötekinin yanına koydum.

Ama hazır olsun da bir gün yayınlamayı kabul eden çıkar diye düşünerek ümidimi kırmıyorum. Kitap hazırlamaya devam ediyorum. Birisi okullarımızda yapılabilecek kuklacılık çalışmalarını ele alıyor, diğeri de bir çocuk romanı olacak... Roman ama, içinde kuklacılık hakkında bilgiler ve resimler var. İsmini «Küçük Kuklacılar»[6] koymayı düşünüyorum. Sonra başka kitaplar olacak... Sanki binlerce çocuk kuklacılık öğrenmek için benim kitaplarımı bekliyor zannediyorum. Böyle düşünmek de doğrusu bana kuvvet veriyor. Devam edeceğim.

- Ama bu doğru efendim! Hep kitap bekliyorum, çünkü yok!

- Kitabınızı kabul etmeyenlerin bekleyen bu binlerce çocuktan hiç haberleri yok mu?..

Bunları Necla ve Fulya söylemişti. Kâzım Efendi de başını salladı. Enver Bey kaşlarını oynattıktan sonar devam etti:

- Anladım ki, yapabilirsem bu çalışmalarım kendim için değil işte bu binlerce Türk çocuğu için olacaktır. Kitap hazırlamak ve bunları yayınlatabilmek için bütün gayretimi sarfedeceğim. Ne yazık ki bunları kendim yapmak için param da yok... Bana da kimse yardımcı olmadığı gibi hemen herkes «Kuklacılık yapmaktan, kuklacılık kitabı hazırlamaktan başka iş bulamadım mı?» diye çıkışıyor, alay ediyorlar. Tabii bu benim hevesimi kırmıyor, onlara acıyorum. Biliyorum ki bir kukla gösterisi seyretseler kahkahalarla güler, neşelenir, eğlenirler.

Kâzım Efendi araya girdi:

- Enver Bey bırak şimdi dertlenmeyi, bizim de keyfimizi kaçırma canım!.. Bu küçük sanatkârlar da zaten şimdiden yokluğun, yalnızlığın derdini çekmeye başladılar.

Sen kitap yazacak kadar sahip olduğun bilgileri nasıl temin ettiğini anlatsana?..

- Haklısın!.. Gururla iddia edebilirim ki şu anda Türkiye'de kuklacılık tekniği hakkında benimle imtihana girecek kimse yoktur. Halen kuklacılık ve gösteri yapan sanatkârlar da, eski sanatkârlar da dahil... Ama sadece bilgi olarak... Fakat yaşım kaç olursa olsun, şu kitap işlerim bittikten sonra kuklalarımı yapıp muhakkak kukla tiyatromu da kuracağım. Neyse... Gelirseniz ki en kısa zamanda ziyaretinizi beklerim.

Kütüphanemin yarısının kuklacılığa ait çeşitli yabancı dillerde kitap, kitapçık, broşür, dergi, mecmua, katalog, albüm ve zarflar dolusu fotoğraf ve küpür[7] dosyaları ile dolu olduğunu göreceksiniz. Bunları hep yabancı memleketlerden temin ettim.

---

6 Bu roman, elinizdeki eserdir.

7 Küpür: Gazete, dergi ve mecmualardan saklanmak üzere kesilmiş kısımlar.

Böylece yabancı memleketlerde kuklacılığa verilen önem ve kıymeti, yapılan çalışmaları ve gelişmeyi gördüm. Buna dünya kukla sanatı adına sevindim.

Fakat bunlardan habersiz ve mahrum kaldığımız için de bilhassa çocuklarımız adına çok üzüldüm. İşte kütüphanemdeki bilgileri, benim gibi meraklı olanlara nakletmek istiyorum. Ben parasızlık içinde bunlara çok para sarfettim.

Kâzım Efendi derin bir «ahhh» çekti ve iki kardeşe baktı:

- Yaaa, işte böyle çocuklar! Kukla sevgisi taşıyıp bir şeyler yapmak isteyen küçük - büyük hepimiz birbirimizden habersiz çabalayıp duruyor, çaresizlik içinde çırpınıyoruz.

Ne hikmetse bugüne kadar kimse ne bu sanatlara, ne de sanatkârlara sahip çıkmadı. Karagöz'den bahsedip bir şey yapmadılar, kuklacılıktan ise tek kelime etmediler. Yıllardır ne programlara girdi bu milli sanatlarımız, ne de okullara... Neyse, sen devam et Enver Bey!

- Haklısın Kâzım Efendi... Benim de şimdilik söyleyeceklerim bu kadar işte... Hani sanatkâr hanımlarla tanıştık ya, benim için «Kimmiş, ne iş yaparmış?» demesinler diye anlattım, biraz da derdimi döktüm.

Sonra saatine göz atıp ayağa kalktı ve iki kardeşe baktı:

- Bana müsaade!.. Yine görüşürüz... Gelin, beklerim, işte kartım. Ayrılırken şunu söyleyebiliriz ki eğer kuklacılık yayınları, kursları ve okullarımızda dersleri olsa idi ne güzel olurdu. Şimdi ise «Türkiye'de kuklacılık yok...» deyip geçiyoruz. Biz, birkaç kişi «Neden olmasın, bir şeyler yapalım!» diyoruz. Gayretimiz buna yetmiyor ve böyle devam edip gidiyor.

Diğerleri de ayağa kalkmışlardı. Evvela Necla, sonra da Fulya akıllarına geleni hemen söylediler:

- Ama, böyle devam edip gitmemeli...

- Okullara karışamayız fakat mesela siz bir «kuklacılık kursu» açabilirsiniz efendim. Biz derhal katılırız. Hem de ücretli olmalı ki kıymeti olsun...

Kâzım Efendi ve Enver Bey başlarını sallayarak bakıştılar Enver Bey gülümsedi:

- Bu hiç aklıma gelmemişti. Bilmem ki nasıl yaparım? Yani kaç kişi katılır, babaları razı olur mu, sonra...

- Sonrası yok Enver Bey? Bu çok güzel bir fikir... Ben babalarını ikna ederim.

Yeter ki sen kabul edip programını hazırla! Ama şey, kurs yeri yok?...

- Tamam, kabul Kâzım Efendi? Kurs yeri de benim ev... Derhal hazırlığa başlayacağım. Başka meraklı çocuklar varsa siz onları da bulun!

İki kardeşin hemen kabul edilen teklifinin heyecanı ile hepsi ayakta kalakalmıştı. Anlaşmaları da kolay oldu. Kursun en kısa zamanda açılması için işbirliğinde bulunacaklardı. Öğretmenliği ve kurs idareciliğini Enver Bey, yardımcılığını Kâzım Efendi yapacak, Necla ile Fulya da çeşitli işlerde yardımcı olacaklardı. Ücretsiz olmaması için de katılacaklardan çok az bir para isteyeceklerdi.

Tekrar kalkmış iken iki kardeş de Enver Bey ile beraber çıktılar. Konuşarak yürümeye başladılar. Bu arada Enver Bey «Kâzım Efendi'nin çok kıymetli, tam bir gelenek tiyatrosu sanatkârı olduğunu; ortaoyununda zenneye ve tulûatta uşak yani İbiş rollerine çıktığını, dost meclislerinde meddahlık yaptığını» anlattı. İki kardeş

birkaç defa bakışıp anlaştılar. «Tulûatın[8], zennenin[9], ortaoyununun[10], meddahlığın[11], tasvirin» ne demek olduğunu eve dönünce ansiklopediden öğreneceklerdi.

Büyük bir sevinç içinde olan iki kardeş eve nasıl geldiklerini bile farkedemediler. Kurs açılması işinin, kimsenin aklında yok iken ortaya çıkışı çok güzeldi. Kim bilir bu teşebbüs, kuklacılık kitabı bulamayan kaç çocuğa faydalı olacaktı. Ziyaretleri hakkında anne ve babalarına kısaca bilgi verdikten sonra Necla ansiklopediye, Fulya da sözlüğe bakmaya başladılar. Enver Bey'in konuşmaları sırasında, akıllarında tuttukları kelimelerin ne demek olduğunu "kuklacılık defteri"ne kaydetiler. Ne yaptığını merak ettikleri küçük Mustafa'yı da bir köşede yine sessizce İbiş ile oynarken ve onunla konuşurken buldular.

Hatta babasının öğrettiği gibi kolunu elbisesinin içine sokarak İbiş'i oynatmaya bile çabalıyor, İbiş'i başı ve kollarının hareket edişini bazen merakla, bazen de gülerek seyrediyordu. Ablalarının bu sırada kendisine sarılıp öperek neden keyfini kaçırdıklarını ise tabii anlayamadı.

Kurs konusunun sevincinden sonra Gülhâne Parkı'nın heyecanı içinde uyumaları kolay olmadı. Küçük kuklacılar, kahvaltılarını büyük bir neşe ile tamamladılar. Kitap bulunmadığı için çektikleri üzüntüyü hatırladılar.

---

8 Tulûat: Tiyatro gösterilerinde konu dışına çıkmadan serbest olarak rol yapma şekli ve bu şekilde oynanan tiyatro çeşidine verilen isim.
9 Zenne: Türk GelenekTiyatrosunda «kadın» rolüne verilen ad.
10 Ortaoyunu: Sahnesiz veya açık havada oynanan bir Türk tiyatrosu çeşidi.
11 Meddahlık: Ses, hareket, mimik, taklitler ile hikâye veya masal can - landırma sanatı.

Kuklacılık öğrenmek ve yapmak için gösterdikleri gayret boşa gitmemiş, hiç tahmin etmedikleri güzel neticeler almışlardı. Demek ki insan, çocuk bile olsa bir şey yapmak ve öğrenmek için kararlı bir çalışma yaparsa başarılı oluyordu.

Yine annelerine yardım ettiler. Parkta yiyecekleri şeyleri de paket yaparak evden çıktılar. Hepsi tertemiz giyinmişti. Ayrılmak istemediği İbiş'i bırakmak zorunda kalan Mustafa'yı ancak vapurda bir çikolata alarak susturabildiler. Daha doğrusu çikolata alındığı için değil, «İbiş'i seyretmeye gidildiğini» öğrendiği için ağlamaktan vazgeçmişti.

Bu yüzden de iskeleden parkın kapısına kadar zıplayarak yürüdü. Biletler alınıp kapıdan girilince de bu sefer «İbiş nerede?» diye bıktırırcasına sormaya başladı.

Daha evvel, hele hayvanat bahçesini görmek için Gülhane Parkı'na birkaç defa geldikleri olmuştu. Ama kukla tiyatrosu olduğunu, nerede bulunduğunu bilmiyorlardı. Ana caddeden biraz yürüdükten sonra tam birisine soracaklardı ki buna lüzum kalmadı. Alkış ve kahkahaların yükseldiği tarafa dikkat edince bilhassa çocuklarla dolu olan gazinoyu, biraz sonra da kuklaların oynadığı sahneyi gördüler. Heyecanla gazinoya girdiler. Fakat garsondan oturacak yer kalmadığını öğrendiler. Bunun üzerine bazılarının yaptığı gibi bir kenara çekilip ayakta seyretmeye başladılar. Tabii Mustafa boyunu uzatamadığı için babasının kucağına çıkmıştı. Fakat bu sefer de danseden kukla sahneden ayrılınca perde kapandı. Hoparlördeki ses «programın bittiğini, biraz sonra yeniden başlayacağını» duyurunca çoktandır oturmakta olan bir kısım seyirciler gazinodan ayrıldılar.

Kalan ve yeni gelen seyircilerin müzik dinleyerek, konuşarak ve birşeyler içerek geçirdiği ara paydosundan sonra çıngırak sesi ile kukla tiyatrosunun perdesi tekrar açılırken Ömer Bey ve ailesi de öndeki masalardan birine yerleşmiş, semaveri ile getirilen çaylarını içiyorlardı. Koşuşup, bağıran, ağlayan çocuklar yerlerine oturdular ve sustular. Mustafa şaşkın şaşkın etrafına bakmırken; Necla getirmeyi unutmadığı teybini hazırlıyordu. Fulya ise «Talât Dumanlı Kukla Tiyatrosu»[12] nun sahnesi ile dekorunu çizmiş ve notlar yazıyordu. İkinci çıngırak sesinden sonra gazinoda çıt çıkmıyordu.

«Okul Kaçağı»[13] komedisinde yine bey, oğlu ve İbiş, aşçıbaşı, Arap lala, hırsız ve maymun karşı karşıya geliyor, kahkahalara sebep olan birçok karışıklıktan sonra «Okuldan kaçtığı için kötü yola düşen hırsız yakalanıyor ve pişman oluyordu». Yine kısa bir aradan sonra ipli kuklalar dans edip, şarkı türkü ve kanto söylerken seyirciler de el çırparak müziğe katıldılar. Hatta oynayan çocuklar oldu. Devam edecek yeni bir program için perde kapanırken çocuklar üzülüyor, bu arada Mustafa da gazinodan ayrılmak istemiyodu.

Birçok aile gibi getirdikleri yiyecekleri bitirdikten sonra bir müddet gezen, hayvanat bahçesini dolaşan Ömer Bey ailesi eve dönmek üzere parktan ayrılırken güneşin batışı karşı binaların camlarına aksediyordu. Üç kardeş geçirdikleri unutulmaz bir günün neşesi içinde iskeleye doğru elele ilerlemeye başladılar.

---

12 Bu kukla tiyatrosu uzun yıllar birçok il ve ilçelerde gösteri yapmış, 1972 yılında Fransa'daki bir festivalde altın madalya kazanmıştır.
13 Bu kukla piyesi, sanatkârın müsaadesi ile ses bandından yazıya geçirilmiş "madalyalı Kuklacımız Talât Dumanlı" kitabımızda yayınlanmıştır.

Çinde yarım sopalı bir kukla.

KUKLALAR VE YAPILMASI

Yaz tatili iki kardeşe hiç beklemedikleri sıkı bir kuklacılık çalışması getirmişti. Ama çok memnundular. Bu, onları hiç yormuyor ve sıkmıyordu. Çünkü severek yapıyorlardı. Babalarının ve annelerinin anlayış ve yardımını hiç unutmayacaklardı. Tabii Mustafa'nın da... Zira artık çok az huysuzluk ve yaramazlık yapıyor, ablalarının atölye çalışmalarına ise hiç mani olmuyordu. Neden olsun? Elini bırakmadığı, kucağından indirmediği bir arkadaşı vardı: İbiş... Hele Gülhane Parkı'nda da seyrettikten sonra onu daha çok sevmişti.

Fakat parktaki sahnede konuşan, dayak atan ve yürüyen İbiş'i kendi yanında neden sessiz ve hareketsiz kaldığını da bir türlü anlayamıyor, üzülüyor, bazen ona kızıyordu. Fakat yine de İbiş'i dövmüyor, duvara vurmuyor veya yere atmıyor, kimseye de vermiyordu.

Geçen günler içinde Ömer Bey çalışkan, terbiyeli ve sanatkâr kızlarının arzularına uyarak sadece onları Gülhane Parkı'na tekrar götürmüştü. Bu sefer en öne oturmuşlardı. Ömer Bey bütün kuklaların ayrı ayrı fotoğraflarını çekmişti. Tabii Necla da kardeşi ile beraber gösteriyi daha dikkatle seyrederken İbiş'in bu piyesini de ses bandına kaydetmişti. Bu bantları zaman zaman bir ders gibi dinliyor, seyircilerin güldüğü konuşmaları, kuklaların ayrı ayrı çıkardığı sesleri, konuşma biçimlerini, taklitleri ve bilhassa İbiş'in ses tonu ve konuşmasını inceleyerek üzerinde çalışıyorlardı. Öğrendiklerini uygulamak için de sahne kurup kardeşlerine birkaç gösteri daha yapmışlardı.

Bu arada kurs hazırlıkları bitmişti ve bugün başlıyordu. İki kardeş öğle yemeğinden sonra hemen Kâzım Efendi'ye gidip görüşecekler, onunla beraber kurs yerine, yani Enver Bey'in evine gideceklerdi. Bu heyecan ve düşünceler içinde yemeklerini bitiren iki kardeş yemek masasını topladıktan ve bulaşıkları yıkadıktan sonra «müsaade» isteyip evden çıktılar.

Aynı heyecanla pencerede onları bekleyen Kâzım Efendi, zili çalmalarına meydan vermeden kapıyı açıp iki kardeşi odaya aldı. Enver Bey'in gelip «Kursun hazır olduğunu ve yapılacak iş kalmadığını» söylediğini bildirdi. Oturdular ve evvela kısa bir sohbette bulundular.

Sonra Necla, Gülhane Parkı'nda seyrettikleri kukla gösterisini, Fulya ise kardeşi Mustafa'nın İbiş sevgisini ve yaptıklarını anlattılar. Babalarının yardımlarından bahsettiler.

Tabii söz döndü - dolaştı yine kurs işine geldi. Bunun üzerine ilk sözü Kâzım Efendi aldı:

- Aman çocuklar kurs işini çok iyi akıl ettiniz!.. Kabul etmez diye bir an korkmuştum doğrusu. Sağolsun Enver Bey hemen kabul etti. Bu, devletin işi ama ne yapalım o yapmıyorsa biz yaparız değil mi küçük hanımlar?.. Haaa, bakın bir de şu var! Bazı kimseler benim gibi yaşlı sanatkârlara kızıyorlar. «Karagöz ve kuklacılık ölüyor ama onlar yanlarına çırak alıp yetiştirmiyorlar» diyorlarmış... Devlet yerine bizi suçlamak için basit ve yanlış bir yol... Bizim tahsilimiz, imkânımız yetmez. Uygun yer bulamayız... Şeye, çırak işine gelince... Bir defa kimse geçim yolu meslek ve sanat kabul edip çocuğunu yanımıza vermiyor. Verse bile bir çırağın yetişmesi için herhalde beş yıl kadar zaman lâzım... İkinci çırak dersen yetiştiremeyiz. Eh, böyle olunca da bir sanatkâr işi bırakmış sadece çırağı onun yerini almış olur. Bir taraftan nüfus da artıyor. Sanatkâr sayısı artmayacağı gibi yine kabiliyetli ve istekli olanlar bu imkândan mahrum kalır. Bu bakımdan başarılı olursak bu kurs ile kendi çapımızda büyük bir hizmet yapmış olacağız. Kurs yapmak kolay değil... Bravo Enver Bey'e...

Kâzım Efendi'nin söyledikleri doğru idi. İki kardeş başlarını sallayıp onu tasdik ederek dinlemişlerdi. Fulya sandalyesinde doğruldu:

- Şey, Kâzım Efendi amca!.. Gerçi görüşüp tanıştık ama...

- Oooo, dur bakalım Fulya kızım! Kuklacı Dede'niz Beykoz'da kaldı. Burası Üsküdar... Bundan sonra bana da «Kuklacı Dede»

diyeceksiniz, tamam mı? Kuklacı olduğum, dede olduğum halde hâlâ «Şekerci Kâzım Efendi» diyorlar. Anlaştık mı?

- Tabii anlaştık... Biz zaten «Kuklacı Dede» demek istiyorduk ama belki istemezsiniz diye bir türlü söyleyemedik... Artık siz de «Kuklacı Dede» mizsiniz!

- Çok teşekkür ederim! Şimdi ne söyleyeceksen devam et bakalım?

- Enver Bey amcayı soracaktım. Gerçi görüşüp tanıştık ve ziyaret de ettik ama hakkında hiç bilgimiz yok... Bu, bizim için iyi olmuyor. Kendisine de soramadık...

- İyi ki kendisine sormamışsınız küçük hanımlar! Neden mi?.. Çünkü kendisi hakkında yanında konuşulmasından, kendisini tanıtmaktan çok sıkılır. Hatta utanır ve mecbur kalırsa birkaç cümle ile geçiştirir. Ben de eşi Lütfiye Hanım'dan sorup öğrendim, size anlatayım. Enver Bey, meslek lisesi mezunudur. Bir devlet fabrikasında Eğitim Servisi'nde şef yardımcısı olarak çalışır. Çok okumuştur. Ne bulursa hâlâ okurmuş... Taa ilkokuldan beri... Onun için de tahsilinin çok üstünde kültür sahibi bir zât... Kendisini çok sever ve takdir ederim. Sigarası, içkisi, kahveye gitmesi falan da yoktur. Ne güzel değildi? Ama bitmedi... İşinden eve gelince hemen pijamalarını giyip kütüphanesinin yanına otururmuş... Bir şey okumak veya yazmak için... Güzel resim de yapar.

Bu sefer Necla merak etmişti:

- Peki ne yazar?

- Söylediği gibi son yıllarda kuklacılık üzerine kitaplar hazırlıyor. Çocuklar ve büyükler için... Bana da sık sık uğrayıp bilgi alır. Ama televizyon, radyo ve sahne oyunu da yazıyormuş...

Şiir, roman, hikâye de yazıyormuş... Yaa, yani kısaca her şey yazıyormuş işte canım! Ben fazla anlamam o işlerden... Gazete ve mecmualarda bu yazıp - çizdikleri yayınlandığı gibi, kitapları da varmış... Sinema, fotoğraf ve tiyatrodan da anlıyor. Dosyalarını görürsünüz... Çalıştığı konularda müsvetteleri, notları dolu. Onları yazmaya, kitap yapmaya ömrü yetmez herhalde... Tabii güzel yazdığı için konuşması da güzeldir, dinlenir. Yalnız bir kusuru var çocuklar; kukla ve Karagöz'ü, okumayan, hayvanları, çiçekleri ve çocukları sevmeyen insanlardan hiç hoşlanmaz... Fakat ne yazık ki çocuğu yoktur.

İki kardeş merakla dinlemişler, bakıp kalmışlardı. Kâzım Efendi'nin onların haline tebessüm etmesi ile kendilerine geldiler. Fulya başını salladı:

- Eeee, kuklacılık kursu öğretmeni dediğin de Enver Bey gibi olmalı değil mi Kuklacı Dede?..

- Haklısınız!.. Kukla ve Karagöz sanatkârı ne kadar kültürlü olursa o kadar güzel ve kıymetli kuklalar yapar, tekniğini geliştirir ve gösterileri de çok takdir toplar. Ama o kuklalarını ve sahnesini yapamadığı için çok üzülüyor. Birkaç senesi kalmış... «Emekli olunca hepsini yapacağım.» diyor. Yapar da... Sanatın yaşı olur mu?..

Necla arkasına yaslanıp derin bir nefes aldı:

- Tabii sanatın, öğrenmenin ve çalışmanın yaşı olmaz Kuklacı Dede! Doğrusu Enver Bey'in bu kadar çeşitli konuda uğraştığını tahmin edemezdim. Çok, çok güzel... Bundan sonra boş zamanlarımızda biz de hep okuyacağız. Ne bulursak... Ama faydalı olanı... İnsan ne kadar çok bilirse tabi o kadar güzel konuşur ve yazar.

Kâzım Efendi başını sallayıp çayını bitirdi. Bir müddet daha konuştular. Kurs için ellerinden gelen çalışmayı yapmış ve başarılı olmuşlardı.

Duvar saati birbuçuğu vurduğu zaman bakıştılar.

Kurs saat ikide başlayacaktı. Kalktılar ve çıktılar. Enver Bey'in evini bulamayıp oralarda bekleyen birkaç çocuğu da yanlarına alıp konuşarak yola koyuldular.

Biraz sonra Enver Bey'in evinde, kurs odasında idiler. Herkes ile selamlaşıp hemen arkadaki sandalyelere oturdular. Belki ki Enver Bey ile onu destekleyen ve yardımcı olan eşi Lütfiye Hanım çok uğraşmışlardı. Çünkü iki kardeşin dün öğleden sonra gördükleri oda tanınmaz hale gelmiş âdeta küçük bir dershane olmuştu. Bir yazı tahtası bile vardı ve yakındaki okuldan alınmış olmalı idi. Sonra da duvarlar... Yazı tahtasının üstünde Atatürk'ün resmi ve bir vecizesi: «Herkes mebus[14] olabilir, vekil[15] olabilir, hatta cumhurreisi de olabilir, fakat sanatkâr olamaz

Resmin üstünde bir Türk bayrağı...

Diğer üç duvarda ise çeşitli memleketlerdeki kukla tiyatrolarına ait gösteri ve kukla fotoğrafları eski ve tarihî kukla fotoğrafları ile gösteri afişleri vardı. Yazı tahtasının bir yanındaki köşe masasında bazı yabancı kitap ve dergiler, diğer köşedeki masa üzerinde ise birkaç çeşit kukla... Hazırlanmış duvar gazetesinde kukla sanatı, tarihi ve tekniğine ait yazı ve resimler; şiir, karikatür ve çeşitli bilgi... Üç duvara serpiştirilmiş vecizeler: «Bir geometrik şekil ile iplik parçasından ibaret olan kukla aslında hünerli bir elde insanın ta kendisidir. Margareta Niculescu» «İnsan yalnız ekmekle doymuyor. Ruhlarımız kuklalara da muhtaçtır. Peter Schumann», «Kukla yarı gerçek, yarı canlı bir varlıktır. MadeleineRambert», «Kaç defa seyrettim, doyamadım. O kuklalara uzun uzun, saatlerce bakayım istiyorum. Nurullah Ataç».

14 Milletvekili.

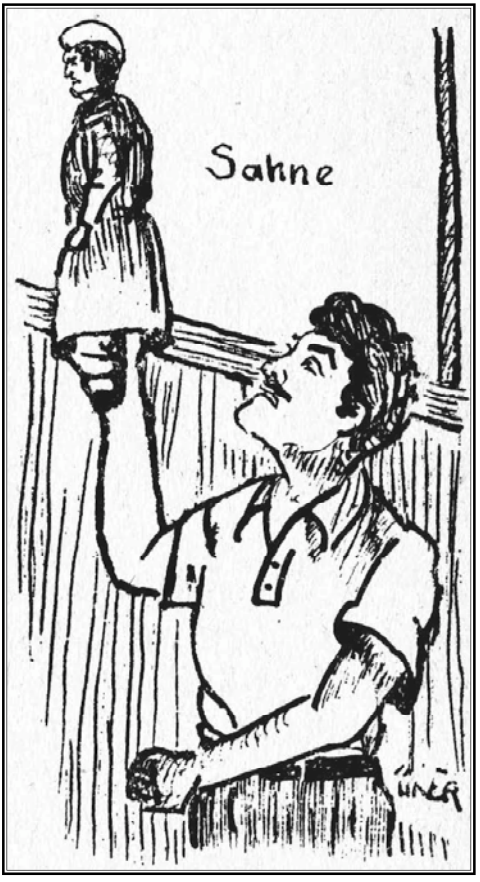
15 Bakan.

YARIM SOPALI KUKLALARIN OYNATILMASI

El kuklalarından sonra oynatılması en kolay olan kukla çeşidi yarım so - palı kukladır. Resimde görüldüğü gibi kuklayı oynatan kimse elini gösterme - meye dikkat ederek kuklayı, sopasının alt ucundan tutarak gösteri yapar.

Yeni başlayanlar için bilhassa insan kuklaları ile yapılacak gösterilerde bu kuklalar rahatça kullanılabilir. Bu çeşitte bir oynatıcı devamlı olarak iki kuklayı, kullanabilir.

Bu kuklalann sopası yere kadar inerse «tam sopalı kukla» olur ki bu durumda sopaları bir yere tutturarak bir oynatıcı ikiden fazla kuklayı da oyna tabilir. Bu çeşit kuklalarda kol lar serbestçe sallanabileceği gi bi, kuklaların ellerine ince tel ler takılarak kollara hareket de verilebilir.

Sopalı kuklalara daha çok ve değişik hareketler verebilmek için bilhassa hayvan kukla larında çeşitli yaylardan ve lastiklerden faydalanabilir, so pa yerine tel kullanılabilir. Ya rım sopalı kuklalar, el kuklası İbiş'in yanında kullanılmak için çok uygundur.

Bu kuklalar öne eğilerek, sallanarak ve sopası döndürü lerek oynatılırlar.

Enver Bey'in işareti ile Kâzım Efendi yerinden kalkıp öğretmen masasına yürürken Necla da kardeşi gibi hâlâ dalgın bir halde duvarlara bakıyordu .Ancak odanın sessizliği bozulunca kendine gelip dinlemeye başladı:

- Sevgili yavrularım! Ben yıllardır köşesine çekilmiş bir kukla ve Karagöz sanatkârıyım. Bütün Türk çocuklarının Karagöz ve kukla seyretmeyi çok sevdiğini, aynı zamanda bunları kendilerinin yapıp oynatmasını da çok istediklerini biliyorum. Fakat hepimiz de biliyoruz ki bu çocuklarımıza gösteri yapacak sanatkârımız pek kalmadığı gibi bu sanatları öğretecek bir usta, bir kitap, bir kuruluş da yok... Bu çok acıdır.

Kâzım Efendi devam ederek «Bu kursun neden ve hangi şartlar içinde hazırlanıp açıldığını, Necla ve Fulya kardeşlerin çalışma ve gayelerini, Enver Bey'in fedakârlık yaparak bu odayı kurs için tahsis edip öğretmenlik de yapacağını» anlattı. Haftada verecekleri, bir sinema veya bir paket sigara parası olan kurs ücretini istemek ile kursa hakikaten katılmak arzusunda olanları ayırmayı düşündüklerini, ayrıca bu paraların kurs için sarfedileceğini açıkladı.

Kursa on kadar çocuk, bir tanesinin babası, çocuğu olmayanbirbaba,birikızikilisetalebesivebirannebaşlıyordu.

Çocuklar ortaokul talebesi idi. Böylece kurs beklenenden çok büyük alaka ile karşılanmıştı. Hepsi ellerinde defter ve kalemleri ile dersin başlamasını heyecanla bekliyorlardı. Odanın bu manzarası karşısında Necla ve Fulya kardeşler hem şaşırmış hem de çoksevinmişlerdi. Enver Bey, sözlerini bitiren Kâzım Efendi'nin dâveti üzerine öğretmen masasının başına geldi.

«Kursun haftanın üç günü ve ikişer saat olarak bir ay devam edeceğinden, aslında bunun çok az olduğundan ve öğrenecekleri

temel ile kendilerini yetiştirmeleri lâzım geldiğinden» bahsedip «alakaları için» teşekkür etti. Yoklama yaptı ve derse başladı:

- Kıymetli arkadaşlarım ve kardeşlerim! Kuklacılık konusu zannedildiğinden çok geniştir. Fakat kursumuz teknik olduğundan çalışma ve konuşmalarımız kukla yapılması ve oynatılması ile kukla sahnesinin kurulmasını temel alacaktır. Ancak muhakkak bilmeniz şart olan bazı şeyleri söyleyeceğim. Kuklayı niçin yapmak istiyoruz? Oynatmak, sahneye çıkarmak için değil mi!.. O halde seyircilerimiz olacaktır. Tabii bu seyircilerin karşısında da hangi çeşit kukla oynatırsak, hangi çeşit temsil veya gösteri yapacaksak yapalım, gayemiz, güzel ve alkışlanacak bir sanat için perdemizi açmaktır. Öyle ise kukla yapma kabiliyetimiz kâfi gelmeyecektir, güzel kukla oynatabilmek de...

Şunu söylemek istiyorum: Kuklacılık yapmaya karar veren kimse mümkün mertebe tahsilli ve kültürlü olmalı bunun için fırsat buldukça devamlı okumalıdır. İnsanları tanımalı ve sevmelidir. İnsan tip ve karakterlerini, onların neye güldüklerini araştırmalıdır. Kukla sanatkârının sözlü gösteri, yani piyeslerde başarılı olabilmek için kendi dilini, edebiyatını, sanatını ve tiyatrosunu çok iyi bilmesi mecburiyeti vardır. Hayâli zengin olmalıdır.

Çünkü, kuklacılık, hareketli bebekler yapmak ve onları hareket ettirmek değil onlara hayat, sanat, ruh, mânâ ve sihir vermektir. Kuklacılık sanatların kaynaşmasıdır. Bu sebeple kuklacı sanatkârdır ve kuklaların büyülü dünyasında yaşamak ve seyircileri de yaşatmak zorundadır. Bilmiyorum anlatabildim mi efendim?

Odadakiler elbirliği etmişçesine başlarım salladılar.

Heyecanla dinliyorlardı. Yılların kukla sanatkârı Kâzım Efendi bile dalıp - gitmişti.

Kısa aradan faydalanarak birçok kursiyer defterine notlar alırken Enver Bey devam etti:

- Kuklacılık sanatı, tarihi, tekniği ve piyesleri ile ilgili, diğer konularda ve listesini duvara astığım yazı ve kitapları kütüphanelerde bulur ve ansiklopedileri karıştırırsanız[16] çok iyi olur. Burada vakit kazanmış oluruz. Zamanımız az ve kıymetli. Yine de fırsat buldukça bazı şeyler görüşürüz. Mesela «İnsanlar neden kukla yapar, neden oynatır, neden seyretmek ister, kukla ile kuklacı kimdir ve nedir ,kukla gösterisi tiyatro mudur, kuklacılık sadece çocuklar için midir, kuklacılığın gösteriden başka gayesi ve faydası var mıdır?., gibi birçok soruların cevabını... Bunları, başka işler yaparken sizler de düşünebilirsiniz! Teknik bilgilere geçmeden evvel bir de şu kadarını bilmenizi arzu ediyorum ki, kukla yapılması ve oynatılmasının geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Bu geçmiş içinde Avrupa'da Romalılar ve Eski Yunanlılar, Afrika'da Mısırlılar, Asya'da ise Türkler, Çinliler ve Hintliler kuklacılık tarihine, tekniğine ve sanatına imzalarını atmışlardır. Günümüzde kuklacılığın geliştiği birçok ülke vardır.

Şimdi de kukla çeşitlerinden bahsedelim. Kuklalar yapıldığı malzemelere, hareket kabiliyetlerine ve bilhassa oynatılma şekline göre çeşitli şekilde sınıflandırılabilirler. Burada şunu da unutmamak lâzımdır ki, gölge oyunları da bir kukla çeşidi kabul edilmektedir. Böylece bizim millî ve tarihî gölge oyunumuz olan Karagöz de bir gölge kuklası çeşididir.

Yapıldıkları malzemelere göre: Kâğıt ve karton kuklalar, tahta kuklalar, bez kuklalar, madenî kuklalar...

---

16 Ayrıca eser başındaki "Yazar Hakkında" sayfasına bakınız.

Vücutlarının yetenekle-rine göre: Hareketsiz kuklalar, basit hareketli kuklalar, yarım hareketli kuklalar ve çok hareketli kuklalar... Oynatılma şekline göre ise: El kuklaları, ipli kuklalar, sopalı kuklalar, canlı kuklalar en tanınmış ve yayılmışlarıdır.

Biz kursumuzda üç çeşit kuklanın yapılmasını ve oynatılmasını öğrenmeye çalışacağız. Bunlar el kuklası, ipli ve sopalı kuklalardır. Bütün dünyada en çok bu üç çeşit tanınır, sevilir ve kullanılır. Bunların içinde yapılması ve oynatılması en kolay olanı el kuklası, en zor olanı ise ipli kukladır. Bütün kuklalarda vücudun baş kısmı yapılması en önemli ve zor olan kısmıdır.

Enver Bey hem dinlenmek hem de yazanlara zaman vermek için sustu ve masa üzerindeki kurs programı ile notları karıştırdı. Sonra yazı tahtasına son söylediği üç kukla çeşidinin vücut yapılışları ile nasıl oynatıldıklarını gösteren basit resimleri çizdi. Odada sadece kâğıt hışırtıları duyuluyor herkes birbirine yardımcı olarak heyecanla notları ve şekilleri tamamlamaya çalışıyordu.

Enver Bey «ara paydosu zamanının geldiğini» bildirdi ama odadakiler sözbirliği ile «paydos istemedikleri, çünkü yorulmadıklarını» anlattılar. Yine de evvelden hazırlık yapan Lütfiye Hanım büyük tepsi içinde getirdiği bisküvi ve çayları dağıttı.

Necla ile Fulya onu kapıda görünce hemen koşup yardımcı oldular.

Az sonra tahtadaki şekilleri silen Enver Bey, boynu ile beraber bir insan başının önden ve yandan iki görünüşünü çizerek dersine devam etti:

- Kuklalar ayrıca insan, hayvan ve bitki, kuklaları olarak da sınıflandırılır. Bunların içinde de yapılması ve oynatılması en zor olanı insan kuklalarıdır.

Ne var ki yaptığı işi seven, o işi yapmaya kararlı olan bir insan için bu zorluklar kısa zamanda kolaylaşacaktır.

Şimdi gelelim ilk teknik bilgilere... İnsan kuklasının başları nasıl yapılır? Kukla yüzü hareketli olduğuna veya olmadığına göre kullanılacak ana malzeme değişir. Yakın zamanlara kadar bütün dünyada kukla başları tahtadandı. Bir büst yapar gibi... Çünkü yüzler yani kuklanın kaşı, gözleri, göz kapakları, ağzı hareket etmiyordu. Bu baş ve yüz, istenen büyüklükte bir tahta kütükten yontulup oyularak yapılırdı. Bu usûl bugün de memnuniyetle kullanılıyor. Yeni malzemelerden, teknikten ve her imkândan faydalanarak sanatı geliştirmelidir.

Memleketimizde de sopalı ve ipli kuklaların bilhassa el kuklalarının başları demek istiyorum ki biz bu kursumuz da kukla başlarını başka malzemeler ile yapmasını öğreneceğiz. Çünkü kullanacağımız yeni malzeme ve teknikler, bize hem kukla yapılmasında hem de oynatılmasında değişik imkânlar getirecektir. Ne var ki bir atölye çalışması yapamıyoruz. Vereceğim bilgilere kendi kabiliyetinizi de ilave ederek bu çalışmayı her biriniz ayrı ayrı veya birleşerek yapacaksınız! Evlerinizin bir köşesini ayırarak... O halde şimdi, bu kukla başlarının malzemelerini ve yapılış tekniğini anlatayım.

Marangozlardan alacağınız tahta tozu tutkal ile karıştırılıp bir hamur yapılır. Bu hamur, küçük toplar üzerine sıvanarak üzerinde kaş, göz, burun, ağız, çene ve kulaklar yapılır. Sonra yüz şekli bıçak ucu ile düzeltilir. Zımparalanır ve boyanır.

Saçlar, kaşlar ve bıyık da istenirse boya ile yapılır istenirse sonradan yapıştırılarak yün malzeme hatta istenirse gerçek saç ile de yapılabilir. Kullanacağınız boya parlamasın ve daha net olarak gözüksün...

Tecrübeniz arttıkça daha iyi malzeme bulmasını ve malzemeleri daha iyi kullanmasını da zamanla öğreneceksiniz!

İkinci malzememiz «kâğıt hamuru» dur. Bunun kullanılışı bütün ülkelerde gittikçe yayılmaktadır. Bu hamuru yapmak için...

Enver Bey duraladı ve kendisini merakla dinlemekte olan kuklacı adaylarını şöyle bir süzüp gülümsedi:

- Ben öğretmen değilim. Bu bakımdan anlatma şeklimde ve konuşma hızımda kusurlarım olabilir.

Ortalarda oturan bir genç kız el kaldırdı:

- Böyle kursları, devletin Türkiye'nin her yerinde her yıl açması ne kadar güzel olurdu diye düşünmekten kendimizi alamıyoruz. Kukla başlarında hangi boyalar uygundur.

Enver Bey gülümsedi:

- Aklınıza takılan her şeyi sorabilirsiniz ve bildiğim kadarı ile cevaplandırmaya çalışırım. Kuklaların boyanmasında yağlı boya kullanılmaktadır. Ancak siz malzemeye göre Guvaj[17] boya, kuru ve sulu boya da kullanabilirsiniz.

İki çeşit fırça yeter. Birisi ten renkleri veya saç için kalın, diğeri de kaş gibi hatlar için ince uçlu olmalıdır.

Kâğıt hamuru nasıl yapılır? Yırtılan gazete parçaları ılık suya atılıp bir gece bekletilir. Suyu sıkılır ve beyaz tutkal katılarak hamur kıvamında yoğurulup şekil verilir. Kuruyunca düzeltmeler yapılıp boyanır.

Kâğıt yerine, yumurta ambalajı yapılan kalıplanmış kaba kartonlar kullanılabilir. Kurutma işinin gölge, sıcak, rutubetsiz ve rüzgârlı yerlerde yapılması iyi olur.

---

17 Guvaj boya: Bir çeşit sulu boya olup, alttaki rengi kapatıcıdır. Çabuk kurur ve parlamaz.

Kâğıt yerine bez parçaları kullanarak tutkalla hamur yapabilir veya top üzerinde çalışabilirsiniz.

Tabii boyun kısmının vücuda birleştirilmesi sonradan yapılacaktır. El kuklası yapıyorsak parmak girecek bir boru parçasını da başdaki bir deliğe yerleştirmek gerekir.

İpli kukla yapıyor isek baş üzerine iplerin bağlanacağı bir veya iki teli de düzeltme işini yapmadan evvel hamur altına yerleştirmek lâzımdır.

Kukla başı yapılmasında şimdi çok bol ve ucuz olmasına rağmen, bütün dünyada ve Türkiye'de hemen hiç kullanılmayan bir malzemeden bahsedeceğim. Bu bilhassa köylerde içine tuz konup duvara asmakta ve en çok çamaşır yıkarken su kabı olarak kullanılmakta olan «su kabağı» dır.Ne yazık ki plastik maşrapaların yayılması üzerine su kabaklarının yetiştirilmesi ve kullanılması çok azalmıştır. İşte bu su kabakları, eğer büyüklüğü istediğiniz gibi ise, kukla başı olarak kullanılabilir. Ağız, burun, çene, kulak yerleri tahta veya kâğıt hamuru yapıştırılıp şekil verilerek yapılabilir. Sapı da kolayca boyun vazifesi görecektir. Bir kabaktan ortadan kesilip içi ve arkaları doldurularak iki baş da çıkarılabilir. Hatta kabak, doğrudan baş olarak da kullanılabilir.

Enver Bey daha sonra, yapılan bu başların kukla vücuduna nasıl birleşeceğini ve eklem yerlerinin nasıl bağlanabileceğini, şekiller[18] üzerinde gösterip kısaca anlattı. Sıra kukla vücutlarının yapılışına gelmişti:

- Kukla vücutları ayrı bir özellik taşımıyor ise tahta bir iskelet şeklinde kurulur. Eğer gösteri sırasında vücudun tamamı görünüyorsa bu iş zorlaşır. Elleri yaparken dirseğe kadar kolla beraber yapmak çoğu zaman yeterlidir.

Kolları ve elleri de baş hamurundan yapmayı tecrübe edebilirsiniz!

Unuttuğum bir hususu da hemen açıklayayım: Vücut yapılışında nasıl en zor olanı baş ise, başta da en zor kısım hareketli göz ve ağız yapılması, bunların gösteride konuşmaya uygun olarak oynatılmasıdır. Fakat yeni başlayanlar için kukla başlarında yüzün hareketsiz yapılması doğru olacaktır.

Enver Bey saatine baktıktan sonra tebeşiri masaya bıraktı ve kâğıtlarını da toplarken devam etti:

- Kuklaların yapılması bir derste bitemez. Birkaç kukla çeşidi ve insan kuklaları üzerine konuşuyoruz. Kuklalar başı ve elleri ile bütün vücudu, içi dolgu bezlerden de yapılabilir.

---

18 Bu şekiller ile kurs yeri duvarlarındaki şekil ve resimlerden başlıcaları sayfalarımız arasında verilmiştir.

Japonya NHK - Tv.'nun bir çocuk programında ki canlı (içi insanlı) hayvan kuklaları.

SAHNE KURMA VE KUKLA OYNATILMASI

Kursun iki haftalık kısmı geride kalmıştı. İnsan kuklalarından sonra birçok hayvan ile bitki kuklalarının nasıl yapıldığı da görüşülmüştü. Bu arada daha üçüncü dersde kursiyerlerin hemen hepsinin yapmaya başladığı veya bitirdiği ilk kuklalarını derse getirip göstermesi Enver Bey'i, Kâzım Efendi'yi ve Necla ile Fulya'yı hem sevindirmiş hem şaşırtmıştı. Hepsini şaşırtan ve sevindiren ikinci şey ise kurs başladıktan sonra katılmak isteyenlerin bir oda daha dolduracak kadar olması idi.

Sevilen bir konuda istenerek çalışılırsa kısa görülen bu zamanda çok şeyler yapılabiliyordu. Bu kurs, işte bunun en güzel örneği idi. Sonra, insan bir şeyi öğrenmek ve yapmak isterse bunda da başarılı olurdu. Yeni kurs açılamayacağını üzülerek öğrenen değişik yaştaki birçok meraklı, yine de bir çare bulmuşlardı. Kurs bittikten sonra, kursu bitirenlerin yanına ikişer - üçer dağılarak onların öğrendiklerinden faydalanacaklardı.

Duvar gazetesi güzel olmuştu. Kursa katılanlar, buldukları kukla ile ilgili şiir, karikatür ve şarkı güftelerini; kukla, kuklacı ve kuklacılık hakkındaki fikir ve düşüncelerini, kukla yapılmasında tasarladıkları buluşları ve kurs bittikten sonra yapmak istediklerini, beyaz kâğıtlara tertemiz yazmışlar, çizmişlerdi.

Kursiyerler, kursu ve kuklacılığı o kadar çok sevmişlerdi ki aralarında devam edeceği anlaşılan samimi dostluklar kurulmuştu. Kâzım Efendi de dinleyici olarak kursa aksatmadan devam etmişti. Âdeta büyük bir aile gibi kaynaşmışlardı. Onlara her gün ders aralarında çay, limonata, ayran, bisküvi, börek... ikram etmekten geri kalmayan Lütfiye Hanım bile evlerinin dersaneye dönmesinden ve ister - istemez kirlenmesinden hiç şikâyet etmiyordu. Kursa katılanların sevincini, katılamayanların üzüntüsünü gördükçe yeni kurslar açması için eşi Enver Bey'e yalvarıyordu.

Kurs muhakkak ki en çok Fulya ile Necla kardeşlerin işine yaramıştı. En güzel defterler, en eksiksiz yazı ve çizimler onlarda idi. Çünkü Enver Bey'in bütün konuşmalarını yine teybe kaydetmiş ve eve gidince hepsini yazıya geçirmişlerdi.

Babaları Ömer Bey, iki kardeşin vazgeçtikleri bisikletin masrafını falan düşünmeden ihtiyaçları kadar onlara boş kaset almıştı. Ya kızları sınıfta kalsalardı?

Bir ders yılı için yeniden yapacağı masraf kaç kaset, kaç kukla ve sahne masrafı olacaktı? Zaten kursa katılan talebelerin hepsi de aynı şekilde sınıflarını geçtikleri için, kursa katılma ve tatilde kuklacılık çalışması yapabilme müsaadesini büyüklerinden kolaylıkla ve hakederek almışlardı. Kursta konuşmaları teybe alan birkaç kişi daha mevcuttu.

Kursun yıllar sonra unutulmayacak en güzel hatıralarından birisi de Gülhane Parkı'nda geçirdikleri gün olmuştu. Piknik yaparak oyunlar oynamış ve şarkılar söylemişlerdi. Talât Dumanlı ustanın eşi Süreyya Hanım ile birlikte oynattığı kukla gösterisini de seyretmişlerdi. Sesi banda kaydedilen bu gösteri kurs içinde çok kıymetli bir ders yerine geçmişti. Bugünün bir başka güzel tarafı ise Gülhane Parkı'na sadece kursa katılanların değil, onların hemen hepsinin ailelerinin de katılmış olması idi. Bu fırsatı kaçırmayan Enver Bey parktan ayrılmadan evvelki dinlenme sırasında seyrettikleri kukla gösterisini de örnek vererek, kuklacılık çalışmalarının ve gösterisinin lüzumu ve faydaları hakkında küçük bir konuşma yapmıştı.

Hem konuşma hem de gösteriyi seyretmenin tesiri ile kuklalara olan alaka ve sevgileri artan misafirler de Enver Bey'e «teşekkürlerini» bildirmiş ve «bundan sonra daha çok yardımcı olacaklarım» söylemişlerdi.

Şu anda yeni bir ders için kurs odasında herkes tamamdı. Kursiyerlerin yüzlerinde ilk gün görülen merak, gittikçe kaybolmuştu. Şimdi daha güzel kuklalar yapabilme heyecanı ve kuracakları sahnede ilk gösteriyi sunacakları günün sabırsızlığı içinde idiler. Biri İbiş diğerleri bey ve eşi olmak üzere üç el kuklasma, ikişer sopalı ve ipli kuklaya artık ayrı ayrı hepsi sahipti.

Kurs bittikten sonra hangi kukla çeşidi ile çalışmalarına devam edip gösteri yapacaklarına karar vereceklerdi. Ona göre piyeslerini, malzemelerini, sahnelerini ve yeni kuklalarım hazırlayacaklardı. Hatta diğerlerine göre fazla zaman ve imkânı olan birkaç kursiyer bazı hayvan kuklalarını bile yapabilmişlerdi.

Enver Bey yeni dersi için, yazı tahtasının önüne geldiği zaman odaya bir göz attı. Herkesin hazır şekilde kendisine bakmakta olduğunu gördü. Onları selamlayıp konuşmasına başladı:

- Sevgili kuklaseverler! Yaptığınız çeşitli kuklaları zaman zaman getirdiniz ve burada hep beraber görüp inceledik. Artık kukla yapma konusunda hepinizin temel bilgiye ve tecrübeye sahip bulunduğunuzu anladık... Biliyorum bu kuklalarınızı, kardeşiniz karşısında olsun oynatmak, konuşturmak, dans ettirmek istiyorsunuz! Ama tecrübeniz ve sahneniz henüz yok değil mi?.. Hatta kuklacılığa olan sevginiz ve kabiliyetiniz o kadar ki şimdiden bazılarınız kukla yapılmasında bile buluşlar ortaya koydular. Sizinle aynı heyecan içindeyim.

Yapmayan için her şey kolay zannedilir. Fakat kuklalarınızı da yaparken gördüğünüz gibi bu böyle değildir. Seyrederken kuklaları oynatmak insana zor değilmiş gibi gelirse de bu çok yanlıştır. Fakat unutulmamalıdır ki kuklaları sahnede hareket ettirmek başka, onlarla aynı sahnede gösteri takdim edebilmek başka şeydir. Biz gösteri yapma işini sonraya bırakarak sahnemizi nasıl kurup, içinde kuklalarımızı nasıl hareketlendireceğimizi öğrenmeye başlayalım.

En arka sandalyede yerini almış olan Kâzım Efendi bu sırada elini kaldırıp bir işaret yaptı. Enver Bey görmüştü, başını salladı:

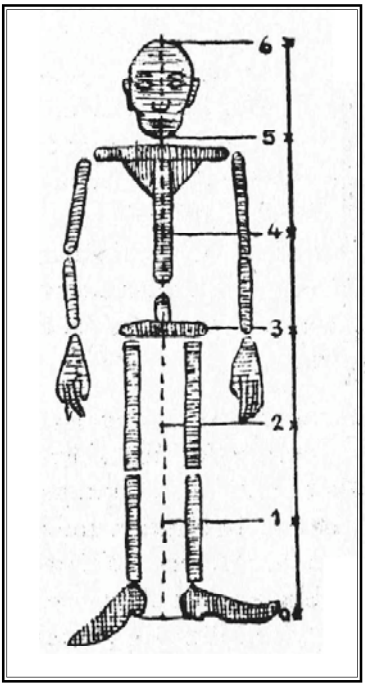
- Arkadaşlarım! Yeni konumuza geçmeden evvel bir noktayı hatırlatmak istiyorum.

Bilhassa kukla başında kullandığınız hamurların yapılmasında kullandığınız beyaz tutkalı tavsiye edeceğim. Hani marangoz ve mobilyacıların kullandığı, badana yaparken kirece karıştırdığımız ve nalburlarda satılan tutkal... Yoğurt kıvamında... Bu tutkalın asıl ismi PVA (Polivinil Asesat)dır. Piyasada değişik marka ve isimler altında, büyük - küçük kutularda satılırsa da hepsi aynıdır. Keskin kokusundan tanıyacaksınız. Plastik özelliği vardır. Hamur yapılıp kuruduktan sonra işlenebilir, yumuşamaz, ekşimez, bozulmaz ve üzeri boya tutar.

«Sahnelerimizi nasıl yapacağız ama... Hangi çeşit kukla kullanacağız, kuklalarımızın boyu ne kadar olacak ve gösteri sırasında en çok kaç kukla bir arada olabilecektir? İleride de karşılaşacağımız gibi çalışmalarımız sırasında çeşitli sorulara cevap vermeliyiz. Çünkü yapacağımız kuklacılık çalışmaları birbiri ile çok sıkı bir bağ içinde olacaktır. Mesela şimdiden karar vermemiz lâzımdır. Bu kursa ne için katılıyoruz? Kursu bitirince «Tamam, öğrendim!» diyerek konuyu bırakacakmıyız yoksa sadece kukla mı yapacağız? Sadece kukla oynatmayı mı düşünüyoruz, hem kuklalarımızı hazırlayıp hem de gösteri mi yapacağız? Bunları yaparken şimdiden veya ileride tam bir kukla tiyatrosu kurmayı düşünüyor muyuz? Kukla veya gösteri veya her ikisini de yaparken amatör mü yoksa profesyonel mi olacağız? Yani kuklacılığı bir meslek olarak mı yapacağız yoksa zaman zaman ücretsiz gösteriler olarak mı devam ettireceğiz?

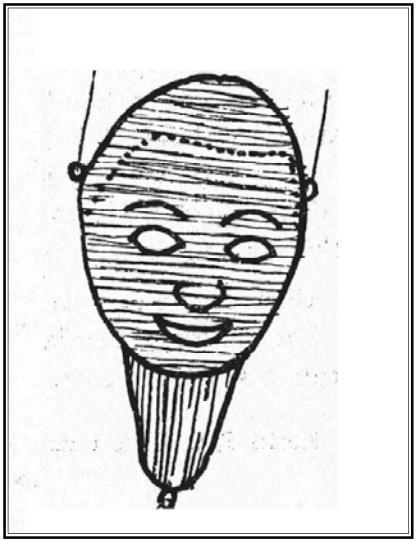
Gördünüz mü? Nasıl bir sahne yapmanıza karar vermeden evvel yukarıdaki soruların cevabını vermeliyiz. Kurs sonunda bu kararları verirsiniz.

İPLİ İNSAN KUKLALARININ YAPILMASI

Eklemleri sebebi ile kuklalar içinde yapılması en zor olanı ipli kuklalar, ip li kuklalar içinde de insan kuklaları dır. İpli kuklaların vücudunda muhak kak ve tam bir iskelet vardır. Zaten ipli kukla yapılmasının zorluğu da bu iske letin hazırlanmasındadır. Parçalar çı ta, eklem yerleri deri parçaları ile yapı labilir.

Yandaki şekil bu iskeletin parçaları ve eklem yerlerini göstermektedir. Baş - langıçta daha basit yapmak isterseniz, diz, dirsek, bilek ve boyun eklem - lerini yapmayabilirsiniz.

İpli insan kuklasının da yapıl - ması en zor parçası baş kısmıdır. Kukla giydirilince iskelet görün - mez ama baş her zaman açıkta - dır ve en çok bakılan kısımdır. Bu sebeple yüz görünüşü ve ifadesi mühimdir. Başın iki yanında bu - lunacak ve ip takılacak çengeller ile başı vücuda birleştirecek boyun çengeli sağlam olmalıdır. Gösteri - de çengeller yerinden çıkabilir.

Ben size birkaç çeşit sahnenin nasıl yapılıp kurulacağını göstereceğim. Bu sahne şekilleri üzerinde ileride düşünerek size uygun değişiklikler yapabilir, ölçülerini değişterebilirsiniz. Kukla tiyatrosu sahnesi denilince bunu üç - dört şekilde düşünebiliriz. Sahnemiz, hiç kaldırılmamak üzere bir yere sabit olarak kurulabilir. Gezerek gösteri yapacak isek sahnemizin kolay sökülüp takılır ve hafif olması lazımdır. En çok kullanılan bu çeşit sahnelerdir. Bahçede, sınıfta, evde kurulabilen çok basit sahnelerdir. Mesela iki ağaç arasına bir battaniye, öğretmen masası üzerinde iki sandalye arasına bir örtü, evde bir kapının alt yarısına bir örtü çekerek...

Bu sahne şekillerini duvardaki resimlerimizde göreceksiniz.

Fakat ben burada seslendirme, müzik ve ışıklandırma uygulanan, salonlarda gösteri yapılabilinecek seyyar yani sökülüp takılabilir sahneyi anlatacağım.

Sahnemiz, Türkiye'de bugüne kadar kullanılagelen, bir veya iki sanatkârın kukla gösterisi yaptığı kulübecikler gibi olacaktır. Kolay sökülüp kurulabilecek, hafif ve taşınması zor olmayan bu sahnemizin malzemesi üç ana bölümden meydana geliyor. Birinci iskelet olan kalın çıtalar, diğeri kuklacıların gösteri çalışmalarını seyircilerden saklayan bir duvar şeklinde ön kısma çekilen kalın bezler, üçüncü bölüm ise gösterinin yapılacağı asıl sahnedir. Çıta yerine alüminyum boru veya profil[19] çubukları kullanılabilir.

Gösteri sahnemizin önünde açılıp - kapanan bir perde vardır. Bu perdenin ortalama iki veya üç karış gerisinde de sabit duran bir perde vardır ki buna fon perdesi denir. Resimli veya resimsiz olabilir. Resimli olduğu zaman dekor vazifesi görerek gösteri konusunun nerede geçtiğini belirtir.

---

19 Kesiti T, L, U, O ve benzeri şekilde olan metal çubuklar.

Ayrıca gösteriye uygun ve güzel bir görünüş kazandırır. Ön perde kapalı iken gerekirse fon perdesi değiştirilebilir. Bu fon perde aynı zamanda seyircinin kukla oynatıcılarını görmesine engel olur.

Büyük sahnenin tahta, alüminyum ve çelik iskeletini meydana getiren çubukların hangisinin nereye takılacağını ve hangi uçların birleşeceğini iyi bilmelidir. Çubukların uçlarına numaralar yazılır. Bu çubukların birleştirilmesi için en kolay yol delikler açarak somunlu ve pullu civatalar kullanmaktır. İskeleti söküp - takmak için de civata başları ve somunlara uyan iki adet anahtarı her zaman beraber bulundurmak lâzımdır.

*Şano; sahne önünden ayrı renkte ve daha ince olmalıdır.

Şimdi iş yine size kalıyor! Duvarlardaki sahne şeklini defterinize çizecek ve kendinize uygun olarak ölçülendirip evinizde yapmaya başlayacaksınız! İsterseniz ona benzeyen başka sahne çizimleri de yapabilirsiniz.

Enver Bey derin bir nefes alıp saatine bakınca ara paydos vaktinin geldiğini odadakilere işaret etti. Bunun üzerine Lütfiye Hanım limonata ve bisküvileri getirmek, Necla ile Fulya da ona yardım etmek için hemen dışarı çıktılar. Kâzım Efendi yanına gelen birkaç kursiyer ile sohbet ederken diğerleri de duvardaki çeşitli sahne şekillerini inceliyorlardı.

Biraz sonra yine herkes yerini almıştı. Enver Bey masasının başına geçti. Yazı tahtasına çizdiği basit bir sahne şeklini ölçülendirdikten sonra konuşmaya başladı.

- Sahne denilince tabii sadece iskeletini kurarak, bezlerini kapatıp, fon perdesini asmakla iş bitmiyor.

---

*Şano: Açılıp - kapanan ön perde.

Müzikler için kaset ve teyp kullanacağız. Şimdi ise CD... Ama müziği canlı da yapabilirsiniz. Gösteri yeri karanlık ise sahne aydınlatılmalıdır. Tahtaya çizdiğim sahne modeli ise bize tecrübe ve hazırlık yıllarımızda yeterli gelecektir. Bir - iki ampul işimizi görebilir. Gün ışığında veya kuklalar rahat görülür şekilde aydınlıkta yapılan gösterilerinde sahne aydınlatmaya lüzum kalmaz.

Her kuklacı veya kukla tiyatrosunun sahnesi; kendi ihtiyacına, kukla cinsine, kukla boyuna ve gösteri çeşidine göre birbirinden farklıdır. Bu sebeple sahnenin şekli ve boyutları buna göre değişir. Kuklalarımızın boyu gösteri sahnesi yüksekliğinin yarısı veya üçte-biri kadar olmalıdır. Şahneye beyaz bir bez gererek bu perdede gölge ve ışıklı renk oyunları ile Karagöz veya gölge gösterisi de yapılabilir.

Sopalı kukla veya el kuklaları ile gösteri yaptığınız takdirde dekorlar üstten asılı olabilir.

Bu konuda söyleyeceklerim de şimdilik bu kadardır. Sıra gösteri yapacak kuklalarımızın hareket ettirilmesine geldi.

Bunun için kuklacımız ile beraber çalışacağız. Biz onların dilinden anlayacağız ki, onlar da istediklerimizi yapsınlar. Bu çalışma zaman ve tecrübe ister. Cansız vücutları ile bu tiyatro oyuncularına nasıl rol yaptıracağız? Üstelik topluluk karşısına yeni çıkacak olan bir kuklacı perde arkasında bile olsa çekingendir, kararsızdır ve şaşırabilir.

Bu sebeple, öğrendiğini zannederek kuklacı gösterilerine zamansız başlamamalıdır. O zaman seyirciler, kuklalara değil kuklacının acemiliğine gülebilirler. Kuklacı, gösteri sırasında sadece hareket verici değil, idareci, yönetmen ve oyuncudur.

Bilmek, yapmak değildir.

Yapmayan için, en basit görünen iş başlangıçta zordur. Bildiğiniz gibi, hele yüzü hareketsiz ise oynatılması en kolay olan el kuklasıdır. Ama söylediğimiz gibi, öğrendikten sonra... Kuklaların nasıl oynatılacağını öğrenirken uygulayacağımız «dört bölüm metodu»nu bilmemiz şarttır. Büyükçe bir ayna da bulmalıyız. Kendimizi aynı zamanda seyirci yerine de koyarak metodumuzu karşımızdaki bu aynada göreceğiz. Ayna bize hatalarımızı, yanlış ve eksiklerimizi bir dost gibi en doğru şekilde aynı anda söyleyecektir.

«Dört bölüm metodu»muz şöyledir:

1 - Sahnesiz, karşımızdaki aynada sadece kuklamızı görecek ve istediğimiz hareketleri konuşturmadan yaptırmaya çalışacağız.

2 - Kuklalarımıza konuşturarak, şarkı söyleterek ve dans ettirerek canlılık vermeye çalışacağız.

3 - Hazırlayacağımız küçük gösterileri sahnemizde yapacak ve karşıdaki aynadan gören tek seyirci olacağız.

4 - Kendimizi hazır bulunca gösterilerimizi birkaç çocuğa ama yine aynadan kontrol ederek tekrarlayacağız.

Bu çalışmaların tecrübe veya gelişme değil sadece öğrenme olduğunu da unutmamalıyız. Gelişmelerimiz, tecrübelerimizden sonra başlayacaktır. Kukla sanatkârlığı göründüğü ve zannedildiği gibi kolay değildir. Kukla sanatkârı gösterisini devamlı geliştirmelidir. Çünkü gelişmeyen sanat ve teknik ile de sanatkâr diğerlerinden, günün zevk ve anlayışından geri kalacak demektir. Bu ise, sanatkârın yavaş yavaş ölümü demektir. Bu ölümler, o sanatın gerilemesine, yok olmasına sebep olur.

Enver Bey sustu ve âdeta hareketsiz oturarak kendisini dinleyen kursiyerlere baktı.

Bardağında kalan suyu içtikten sonra eli ile köşeyi göstererek devam etti:

- Gördüğünüz gibi odamızın bir köşesinde arkadaşlarımızın yapıp kurs sonunda almak üzere buraya bıraktığı basit ama sevimli kuklalar var. Nasıl oynatılacaklarını göstereceğim. Evlerinizde yapmak üzere bu serbest çalışmanın devamını sizlere bırakıyorum. Kuklaların da bizim gibi çeşitli hareketleri olacağına göre, bu ev vazifesi sizler için zor olmayacaktır. Kaldı ki zaten bugüne kadar yaptığınız her kuklayı oynatma tecrübesini de kendiliğinden yapıyorsunuz. Her çeşit kuklanın oynatımı için bazı temel bilgiler üzerinde duracağım.

El kuklaları içinde en çok kullanılanı «İbiş» tipleridir ki bunu Gülhane Parkı'nda yakından seyrettik. Vücudu vardır ama ayakları görünmez, daha doğrusu yoktur. Kolumuzu soktuğumuz bir etek bulunur. Buna «ayaksız el kuklası» diyebiliriz. Çünkü ayaklı olanı da vardır. İbiş'li kuklamızın başı, kolları ve kalan kısmı ile bütün olarak vücudu hareket eder. Hareket eden kısmı az ise de güzel oynatıldığı takdirde öteki çeşit kuklaların yapamayacağı birçok şeyi başarabilir.

Diğer kuklalar gibi dik tutulmasına dikkat edilmelidir. Aksi halde hem boyu küçük görülür hem de çirkinleşir. Bu kuklaların içine sokulan elin parmakları çeşitli şekilde olabilir. Hangisi size rahat geliyorsa onu tercih etmelisiniz.

Sopalı kuklanın da çeşitleri vardır. Sopaları yere kadar uzun olanları, otururken veya ayakta iken elde tutulanları vardır.

Kolları birer tel ile hareket ettirilenler veya serbest sallananlar mevcuttur. Yine Gülhane Parkı'nda, Talât Dumanlı üstadın gösterisinde ve İbiş'in karşısında gördüklerimiz yarım sopalı,

kolları serbest sallanan kuklalar idi. Bunları oynatmak el kuklalarından daha kolaydır. Bu çeşitlerin daha çok hareketli olanı da vardır.

Gelelim ipli kuklalara... Bunların yapılmasının zor olduğunu söylemiştim. Oynatılması da en zor olan kukla çeşididir. İp sayısı, kuklacının isteğine göre artabilir. Sizin yaptıklarınızda dizler, eller, bel ve baş olmak üzere altı ip bulunuyor. Bu normal ip sayısına rağmen oynatmasını becermek uzun çalışma ister. Bir kuklacı iki el kuklası veya sopalı kukla oynatabildiği halde ancak bir ipli kukla oynatabilir. Yaptığınız ipli kuklaların ipleri üstteki çubuklara bağlıdır. Bunlara «oynatım çubuğu» denir. Kuklayı oynatan sanatkâr işte bu çubuklara bağlı ipleri bir müzik aleti çalarcasına kullanarak, gösteri yapar. Kuklanın ağırlığını da taşıyan bu çubukların şekilleri her memlekette, her sanatkârda, her kukla çeşidinde değişik olabilir.

Enver Bey sözünü tamamlamıştı ki Kâzım Efendi dersin bitmekte olduğunu işaret etti. Ona tebessümle karşılık veren Enver Bey elindeki tebeşir tozunu silkeledi:

- Herşeyi öğretemeyeceğim ama kurs bittiğinde yine de çok şey öğrendiğinizi anlayacaksınız! Bunlar sizin en azından cesaretle başlayıp devam edebilmeniz için yetecektir. Bu günkü dersimiz bu kadar... Sorularınızı cevaplandırabilirim.

Erken davranan bayan Aynur aynı zamanda çiçeği burnunda bir ilkokul öğretmeni idi. Sabahçı olduğu için kursa devamlı gelebilmişti. Sordu:

- Enver Bey, biz ipli kuklalarımızda evde ne bulmuşsak o ipi kullandık... Acaba kullanılması gereken ip cinsi var mı?

- Evet, olabilir. Ben bazı mühim hususları atlıyorum.

Dikkatinizi çekecek mi, merak edecek misiniz, soracak mısınız diye!.. İşte bu soru onlardan biri... Bu kuklalarda kullanılacak ipler ince, sağlam ve şeffaf olmalıdır. Yani gösteri sırasında kuklanın ipi kopmamalı ve görünmemelidir. Gösteri bitince de bu ipler dolaşmaması için kontrol çubuğuna sarılarak kuklanın kucağına konur. Başka... Buyurun Mehmet kardeş?..

- Efendim, not almıştım... Kardeşlerimize aynalı tecrübe gösterisi yaparken veya daha sonra salonda aynasız gösteri yaparken kontrol için kendimiz kuklalarımızı nasıl seyredeceğiz?

- Güzel... Bu soruyu da bekliyordum. Dört bölüm metodumuzun sonuncusunda biz fon perdemizin arkasına saklanacağız. Bu perde ya ince olacak veya ortasında küçük bir gözetleme deliği bulunacaktır. Salon için de aynı... Böylece hem kuklalarımızı hem de seyircilerimizin neye güldüğünü de görmek imkânı bulacağız.

Ders yine tam saatinde bitmişti. «İyi akşamlar!» dileği ile herkes ayrıldıktan sonra Enver Bey en arka sandalyeye oturup evindeki dershaneyi bir müddet seyretti. Kuklacılık öğrenmek için oturanları görür gibi oldu. Acaba onların kuklacılık yaptıklarını da görebilecek mi idi? Bu kolay değildi ama içlerinden birkaçı da ilerde kukla sanatkârı olsa bu az şey değildi. Temizlik için Lütfiye Hanım içeri girince odadan çıktı. Mutluydu...

Fransa'dan Andre Tahon'un kol kuklaları müzikli bir gösteride.

GÖSTERİ HAZIRLAMA

İki hafta daha geride kalmıştı. Bu aynı zamanda kurs sonunun yaklaşmakta olduğu demekti. Kursiyerlerin içini bir tuhaf hisler doldurmaya başlamıştı. Çünkü bir yandan, kuklacılığın temel bilgilerini öğrenmiş olacakları için sevinçli, diğer yandan da bu topluluktan ayrılacakları için üzüntülü idiler. Aynı gaye için toplanmış, tanışmış, aynı sevgiyi paylaşmış ve bir aile gibi kaynaşmışlardı. Onların bu hislerini farkeden Enver Bey bir dersine başlarken «üzülmemeleri, sadece sevinmeleri lâzım geldiğini» söylemişti. «Birbirlerinden uzak olmadıkları için dostluklarını kolayca devam ettirebilir, sık sık yardımlaşabilir, hatta ilerle birleşerek belki kuklacılık çalışmaları yapıp kukla tiyatroları kurabilirlerdi. Eğer gösteri yapmak, devam etmek ve geliştirmek istiyorlar ise, üçer - beşer birleşmeli idiler. Şimdiden anlaşarak...

Bugün ders yoktu ama kursa devam edenler evvelden anlaştıkları gibi buluşup küçük gruplar halinde Üsküdar Meydanı'na iniyorlardı. Ellerinde birer çanta veya torba vardı. Heyecanları yüzlerinden ve konuşmalarından belli oluyordu. Çünkü pazar günü olmasından faydalanarak toplu olarak Beykoz'a gidiyorlardı. Hem yeni bir piknik yapmaya, hem de Kuklacı Dede'ye sürpriz bir ziyarette bulunmaya... Fulya ve Necla, Dede ile birkaç defa telefon görüşmeleri yapmışlardı ama kursdan hiç bahsetmemişlerdi.

Az sonra herkes tamamlanmış ve yola çıkmışlardı. «Üsküdar - Anadolukavağı» tabelah belediye otobüsü homurdanarak ilerliyordu. Kursiyerlerin hemen tamamı evvelce görmedikleri için geçtikleri yerlere camdan merakla bakınıyorlardı. Bu sebeple de geziden ayrıca memnundular. Hava sıcaktı. Sahil şeridinde balık tulanlar azdı ama bol bol denize girenler görülüyordu.

Beylerbeyi Sarayı'nı, Kuleli Askerî Lisesi'ni, Göksu Kasrı'nı, Anadolu Hisarı Kalesi'ni, Paşabahçe Rakı ve İspirto Fabrikası ile Cam Fabrikası'm da görerek bir saate kalmadan Sümerbank Deri ve Kundura Fabrikası durağında indiler. Beykoz'u da geçmişlerdi ve çocuk bahçesi, asırlık çınarları ile çayır, gözlerinin önünde idi. Yine bayram yeri gibi...

İlk işleri oturacak bir yer bulmak oldu. Biraz dinlendikten sonra çeşitli oyunlar oynadılar. İçlerinde tef, melodika, saz çalan da olunca bir güzel şarkılar, türküler söyleyip el çırptılar. Çocuk bahçesinin yanında gürül gürül suyu akan çeşmede kollarını ve yüzlerini yıkadılar. Sonra da dinlenmek ve karınlarını doyurmak için yerlerini aldılar. Necla ile Fulya kardeşler de bu fırsattan faydalanarak Beykoz ile etrafta görünen yerler hakkında bilgi verdiler. Çayırdan sonraki sahil şeridinin askerî yasak bölgeler olduğunu»

ilave edip eski evleri ile Kuklacı Dede'nin sokağını gösterdiler.

Programa göre az sonra Kuklacı Dede'nin kapısı önüne geldikleri zaman mahallenin küçük çocukları oyunlarını bırakmışlardı. Birçok evin hanımı ve kızları da pencerelere çıkmış merakla onlara bakıyorlardı. Belli ki Dede'yi şimdiye kadar böyle kalabalık bir grup ziyaret etmemişti. Kapıyı açan Kuklacı Dede ise iyi duyamadığı ve uzağı göremediği için hemen tanıdığı iki kardeşi sevinçle içeri alıp kapıyı örtmeye kalkmıştı. Fulya'nın dışarıyı göstermesi ve Necla'nın da yüksek sesle «başka misafirler olduğunu» söylemesi üzerine başını uzatıp iyice dışarı baktı. «özür dileyerek» ve şaşkınlık içinde kapıyı iyice açıp «buyur» etti.

Bu kadar ziyaretçinin odada ayakta bile yer bulması kolay olmadı. Büyükler oturdu, küçükler boş yerlere yanyana sıralandı. Hatice Teyze ise iyice şaşırmış ve Dede gibi o da büyük merak içinde kalmıştı. Bu arada hepsi Kuklacı Dede'nin elini öpmüş ve hatırını sormuşlardı, ama bir kişi hariç... O, yeni bir sürpriz için kendisini saklayıp duruyordu. Dede'nin nerede ise yarım asırlık arkadaşı Kâzım Efendi... Dikkat ve merak içinde süzerek başını sallıyor, eski günleri ve hatıraları aklına geldikçe saklanıp kıs kıs gülüyordu.

Grup başkanı olarak Dede'nin yanında oturan Enver Bey, vakit geçirmeden söze başladı. Kısaca kendini tanıttı. «Necla ve Fulya ile tanışmalarını ve kurs açmaya karar verip derse başlamalarını» anlattı. «Bu ziyaretçilerin kursiyerler olduğunu eski ve kıymetli bir kuklacı büyüklerinin elini öpmek için rahatsız ettiklerini, zahmet olmazsa müsait bir zamanda onu gelip alacaklarını» bildirdi. Sonra derin bir sessizlik oldu.

Herkes Dede'ye bakıyordu. O derin bir dikkatle dinlemişti. Ba-

şım salladı, gülümseyerek odadakilere tek tek süzdü. Sonra Enver Bey'e bakarak titreyen bir sesle, yutkunarak söylendi:

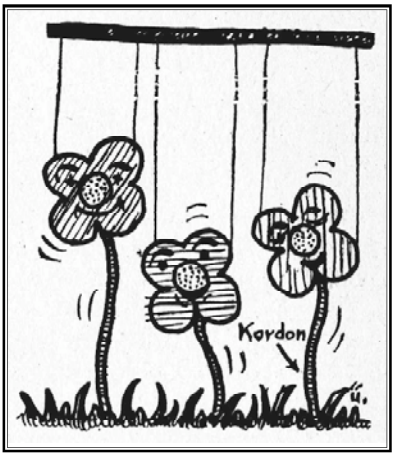
- Aferin! Demek bu yavrularım kuklacılık yapacaklar?.. Kuklacılık kursu açıldığını ilk defa duyuyorum. Ama sakın yarım bırakmayın evlatlarım! Çok, çok sağolun!..

Kuklacı Dede devam edemedi. Odadakilere, anlatamadığı büyük bir sevinç ve heyecan içinde teker teker tekrar baktı. Başını salladı ve dudaklarını büzdü. Odadakiler işte bu anı hiç unutamayacaklardı. Kuklacılık sevgisinin ne demek olabileceğini gözleri ile görüyorlardı. Bu sevgi, bu an, kelimelerle anlatılamazdı. Hepsi bir tuhaf olmuş, bazıları yutkunuyor, bazıları dudaklarını kemiriyor, Necla ile Fulya gibi bazısı da kendini tutamamış ağlıyordu. Çünkü Kuklacı Dede'nin de yanaklarından birkaç damla gözyaşı ışıldayarak ve titreşerek çenesine süzülüyordu.

Bu sırada evde ne kadar bardak varsa üstünü de komşulardan tamamlayıp kocaman bir tepsi içinde çay, ayran, vişne şurubu ile Hatice Teyze odaya girmişti. Fulya ve Necla kardeşler hemen ondan tepsiyi aldılar ve dağıtıma başladılar. Kâzım Efendi de zamanın geldiğine karar vererek yerinden seslendi:

- Eee, Akbabalı Tenekeci İzzet Bey, nasılsın bakalım?..

ÇEŞİTLİ İPLİ KUKLALAR

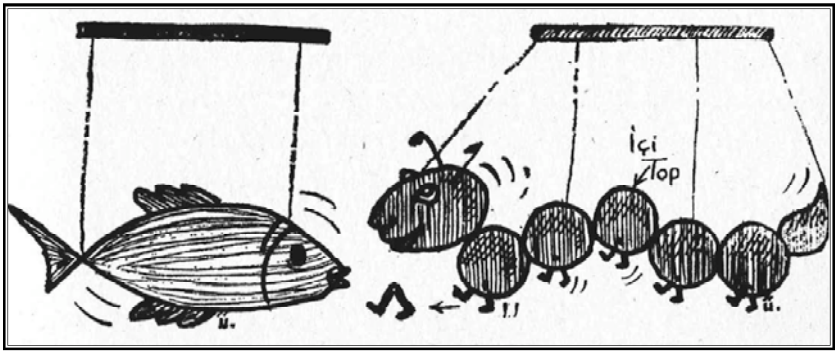

İpli kuklalar ile zor olsa da her çeşit cansız cisim ve canlı yaratık sahneye çıkarılabilir. Zaten bu kuk laların tam güldürücü görünüşleri olmadığından daha ziyade ciddi piyesler, müzikli ve danslı gösteri lerde başarılı olurlar.

Bu kukla çeşidinde mühim olan iplerin kaç tane ve kuklanın neresi - ne takılacağını, kontrol çubuğunun nasıl yapılacağını bulabilmektir. Kötü bir çubuk ve yanlış iplerle iyi bir gösteri yapılamaz.

Bu sayfadaki örnekleri gördükten sonra siz de değişik ipli kuklalar çi - zebilir ve yapabilirsiniz. En çok yaratıcılık ve teknik isteyen kukla çeşidi bunlardır.

İpli kukla gösterilerinde sahne derin olduğu için özel aydınlatma fay - dalıdır. İplerin boyu sahne yüksekliğinden fazla olmalıdır.

Kuklacı Dede birden irkildi, dikkat kesildi ve bakındı:

- Kâzıımm, Üsküdarlı Şekerci Kâzım, sensin değil mi? Çık ortaya bakayım!

Kâzım Efendi çıktı, arkadaşının yanına geldi. Birbirlerinin yüzlerine yakından bakarak birkaç defa sarılıp - öpüştüler. Sonra yatağın kenarına birlikte oturup kısa bir sohbette bulundular. Neşe içinde birbirlerinin sözünü tamamlayarak ortak bir hatıralarını anlattılar. Kuklacı Dede, arkadaşının kuklalarını yangından kurtaramadığını öğrenince üzüldü. Aklına bir şey gelmişti. Yerinden fırladı. Yanına arkadaşını, Enver Bey'i ve birkaç yardımcı daha alarak odadan çıktı.

Az sonra kuklalar yine çatıdan inmiş, küçük sahne kurulmuştu. Kursiyerler kuklaları ellerine alıp istedikleri gibi inceledikten sonra iki eski kuklacı arkadaş sahnenin arkasına geçtiler. Tek tek, sonra da birlikte sözlü, tefli, şarkılı küçük gösteriler yaptılar. Tabii İbiş yine odadakileri kahkahalarla güldürerek vazifesini yaptı.

Kâzım Efendi yerini almış, Kuklacı Dede de onun yanına oturmaya hazırlanıyordu ki birden duraladılar. Dede bir noktaya dikkat kesildi. Sonra yanındakine, ötekine diğerlerine baktı. Hepsinin elinde ve kendi yaptıkları birer kukla vardı. Dede üşenmeden dolaştı, kuklaların hepsini, tek tek inceledi, okşadı ve sevdi. Ve bu yeni sürprizin heyecanı içinde yerine döndü. Konuşmak istiyor, çok şeyler söylemek istiyordu. Ama yapamıyor, bakınıp, yutkunup duruyordu.

Enver Bey'in saatine göz atıp işaret etmesi üzerine Kâzım Efendi arkadaşından «müsaade isteyip» ayağa kalktı. Yapılan ısrar ve ricaları dinlemeyen Kuklacı Dede onlan uğurlamak için birlikte sokağın başına kadar geldi.

Bu arada onlara «kuklacılığın kıymet ve önemini çok iyi anlamaları ve anlatmaları; iyi kuklacı olmak için insanları, hele çocukları çok sevmeleri; her zaman dürüst ve ciddi, tahsilli ve kültürlü olmaları ile çok okumaları» hakkında nasihatlarda bulundu. Ayrılırken de «kuklacılığa yapacakları hizmet ve yaptıkları ziyaret için sevincini belirtip teşekkür» etti. «Uzun yola dayanamadığını, bu sebeple de çok istemesine rağmen ancak kurs sonunda onların öğrendiklerini görmek için gelebileceğini» ilâve etti. En arkaya kalan eski dostları, iki kız kardeşi tekrar bağrına basarak öptü. Hepsi caddeye dönen köşede kaybolana kadar onlara el salladı. Bir müddet arkalarından dalgın ve düşünceli baktı. Yanına toplanmış olan mahalle çocuklarının tekrar oyunlarına dönmesi ile yaptıkları gürültü üzerine kendine gelip evine yürüdü.

Kuklacı Dede'yi ziyaret bütün kursiyerlere, Enver Bey ile Kâzım Efendi'ye çok tesir etmiş, haftabaşı dersine bu hisler; tazelenen ve güçlenen kuklacılık heyecanı ile gelmişlerdi. Tabii Dede'yi evvelce tanıdıkları için iki kardeşin durumu ötekilerden farklı idi. Onlar bu ziyaretlerini, akşam anne ve babalarına uzun uzun anlatmış, uyuyana kadar «Kuklacı Dede' nin bakışlarını ve gözyaşlarını, el sallamasını» tekrar tekrar görür gibi olmuşlardı. Dede, beklemediği bir zamanda birçok kuklacı adayının içinde kalınca sanki gençleşmişti.

Ertesi gün, Enver Bey yine dersine başlamak üzere yerini almıştı. Herkes tamamdı.

Tahtaya iki kelime yazdı: «MUPPET SHOW». Sonra da eli ile duvara yeni asılmış fotoğrafları işaret etti:

- Bu ismi televizyon programlarından, gazete ve dergilerdeki fotoğraf ve haberlerden tanıyoruz.

Maalesef bu isim bizim için ibret ve örnek mahiyetindedir. Bu sebeple kısaca üzerinde durmak istiyorum. Bilhassa Kermit'i, yani takdimci kurbağa kuklası ile bu renkli, zengin, dünyaca meşhur ve her programında ayrı bir sanatkârı da arasına alan televizyon kukla gösterisi, aslında kuklaların yapılması ve oynatılması bakımından zannedildiği kadar yeni ve karışık bir teknikle hazırlanmamıştır. Fotoğraflarda göreceğiniz gibi bir kısmı el kuklası, bir kısmı canlı kukladır. O halde bu kuklaları ve programı meşhur eden, sahiplerini zengin eden programın sevilmesine ve beğenilmesine sebep nedir? Bu soruya «tekniğin ve imkânların iyi kullanılarak, gösteri programının güzel hazırlanışıdır» diye cevap vereceğiz. O halde «güzel gösteri» nedir ve «nasıl hazırlanır?» Şimdi bu konuyu işlemeye başlayacağız.

Güzel gösteri demek uzun zamanda hazırlanmış, çok masraf yapılmış ve çok emek sarfedilmiş gösteri demek değildir. Hazırlayanların değil seyredenlerin beğendiği, sevdiği ve alkışladığı gösteri güzel demektir. Aynı şekilde ipi çok, vücudundaki hareket sayısı fazla, kendisi güzel kuklalar ile yapılan gösteri beğenilmeyeceği gibi; yüzü hareketsiz yapılmış ve oynatılışı basit kuklalar ile güzel gösteri yapılabilir.

O halde «Muppet Show» da beğenilen nedir? Yeni ve orijinal tipler bulunmuştur. Yeni hareket, ses ve davranış komiklikleri yapılmıştır. Takdim, müzik ve ışık oyunları da aynı şekilde... Ekip çalışması aksaksızdır. Bu gösteriyi hepiniz seyretmiş olmalısınız. Ben anlatırken lütfen aklınızda kaldığı kadarı ile bu kuklaların ses, konuşma, hareket ve görünüşleri ile dekorlarını şöyle bir hatırlayıverin!.. Onları seyrederken nelere gülmüştünüz, nesini beğenmiş ve neresini merak etmiştiniz?

Enver Bey tahtaya iki «Muppet Show» kuklasının büyük bir resmini astıktan sonra devam etti:

- Bu kuklaların çoğu kol, yani bir nevi el kuklalarıdır. Bu kuklalar vücutlarının yalnız üst kısmı veya tamamı görünmek üzere iki ayrı şekilde yapılmıştır. Tüylü kumaşlar, kauçuk sünger levhaları ve benzeri malzeme kullanılarak... Yarım vücutlularda bir oynatıcı vardır veya oynatıcının birisi kollarını kukla vücudunun içine sokarak, kuklanın yüz hareketlerini, diğeri ise kuklanın ellerine tutturulmuş teller ile kollarını hareket ettirir. Kuklanın vücudu tam olarak görünüyor ve hareket ediyorsa bu vaziyette ipli teknik kullanılmıştır, insan boyunda ise içine girmiş olan bir insan tarafından oynatılıyor demektir. İçinde hakiki insan bulunanlara «canlı kukla» ismi verilir. Bazı yabancı kukla tiyatroları sadece canlı kuklalarla gösteri yapmakta ve beğenilmektedirler.

Gelelim asıl konumuza... «Muppet Show» un bulucusu ve kurucusu Amerikalı Jim Henson da çocuk iken hepimiz gibi kuklaları çok seviyordu. Lisede «Kukla Kulübü» kurdu ve üniversite talebesi iken kurslara devam etti. Kuklaları sevdirmek ve tanıtmak için «televizyonun» çok güzel bir kukla sahnesi olacağını düşünerek birçok yenilikler yapmaya karar verdi. Evinin bodrumundaki küçük atölyesinde çalışmaya devam etti. Yılmadı, bıkmadı ve televizyon kukla gösterisinde başarı gösterdi. Dikkati çekti ve beğenildi. «Muppet» ismini de kendi verdi.

Fakat hiç unutmayın ki, Jim Henson bu sonuca varmak için yirmi yıl uğraştı. Ümidini kırmadı, zorluklardan yılmadı. Kursumuz bittikten sonra yapacağınız kuklacılık çalışmalarında sizlerin de böyle sabırlı olmanız şarttır.

Yaklaşık yüz kadar memleketin milyonlarca televizyon seyircisi yüzlerce «Muppet Show» programını zevkle seyretti. Her yaştan, her çeşit insan... Kurbağa Kermit, ayı Fuzzie, domuz Piggy ve diğerleri birçok insana kuklaları sevdirdi ve fikrini değiştirdi. Filmi de yapıldı ve gişe rekorları kırdı. Plakları, kitapları, kartları, kasetleri, posterleri de büyük alâka ile karşılandı. Böylece feza çağında bile bir sanatkâr kuklacının neler yapabileceği en güzel şekilde ortaya çıktı.

Biz, tarihi, sanatı, edebiyatı, folkloru, müziği, kültürü ve tiyatrosu ile çok zengin ve köklü bir mirasa sahip bir milletin insanlarıyız. Size «Muppet Show»u anlatırken dünya kuklacılığı bakımından memnunluk, Türk kuklacılığı bakımından ise üzüntü duydum. Bizlerin başka milletlerin insanlarından sanat ve kuklacılık yapma bakımından neyimiz eksik. Kabiliyetimiz hiç değil... Mesela sizin eksiğiniz bilmemek idi ki onu da burada tamamlıyoruz. Nasrettin Hoca'mız, Karagöz'ümüz, Keloğlan'ımızdaki hazineyi bile yıllardır ortaya çıkaramadık... O halde şunu söylemek yanlış değildir: Türk kuklacılığı bu kursdan sonra sizden vazife bekliyor! Yeni teknikler, yeni tipler, yeni gösteriler... Çocuklarımız, salonlarımız, festivallerimiz sizleri bekliyor! Acele etmeyin, yılmayın ve çalışın!.. Onlar biraz daha beklesinler. Hiç olmazsa bu sefer boşuna beklememiş olacaklardır.

Enver Bey, eşinin ara paydosu ikramı için hazır ve vaktini tamam olduğunu bildirir şekilde kapıda görünmesi üzerine saatine bakmaya lüzum görmedi. Hemen sandalyesine oturdu. Yine bir solukta epey konuşmuştu. Bardağına su koyup içti. Daha sonra anlatacakları için notlarını gözden geçirmeye aklına gelenleri not etmeye başladı.

Az sonra kursiyerler ayranlarını içip bisküvilerini de yemiş ve dinledikleri yeni bilgileri aralarında görüşmüş olarak yerlerini almış ve merakla bekliyorlardı. Enver Bey odanın sessizliğini bozdu. Kursiyerlerin rahatça not alabilmesi için yine ağır konuşuyor ve mühim yerleri tekrar ediyordu:

- Bilhassa yapılacak ilk gösterinin hazırlığı çok uzun sürer. Hatta a yl arca dersek yanlış olmaz. Çünkü bu gösteri tecrübesizlik üzerine kurulmuş demektir. Bir yerde ilk tecrübedir. Bu hazırlığımız, sadece kuklalar ve sahnemizin tamam olması değildir. Kuklacılar parmaklar ı, beyinleri ve ruhları ile hazır değilseler gösteri güzelliğini kaybedecek, seyirciler hayal kırıklığına uğrayacaklardır.

Gösteri, sözlü, sözsüz veya müzikli olabilir. Bunların karışık şeklinden de meydana gelebilir. Sözlü gösteriler çoğunlukla piyeslerdir ki ülkemizde ve bazı ülkelerde bunların da ekserisi komedi olur. Bu komediler için kuklacılığın geçmişi olan ülkede bir başaktör mevcuttur. Bu çok sevilir ve kahkalarm, alkışların sebebidir. Konu onun üzerine kurulur. Bizim başoyuncumuzun ismi çok iyi bildiğimiz gibi «İbiş» tir. Tanıyorsunuz çünkü artık hepinizin birer İbiş'iniz var. Bu, bir el kuklasıdır. Sopalı kukla olarak da yapılabilir, ancak, birçok hareketlerini yapamaz, yanından eksik etmediği gürültülü sopası ile vuramaz.

El kuklalarının gösteriler için bazı avantajları vardır. Sahnesi ve kendileri küçük olduğundan taşınması kolaydır. Yani az yer tutarlar ve hafiftirler. Diğer kuklaların yapamadığı bazı şeyleri yapabilirler. Mesela birçok şeyi kolayca tutar ve kucaklarlar. Telefon açıp konuşabilir, dolu bardağı uzatıp su verebilir, bardağa sürahiden su bile doldurabilirler. Görünüşleri de, güldürmek için daha uygundur.

Kuklacılık öğrenmek ve yapmak için de ilk defa el kuklaları akla gelir. Bu basitliğine rağmen çeşitli buluşlar yaparak el kuklaları ile güzel gösteriler hazırlanabilir. El kuklası denilince insan tipleri düşünülür. Daha sonra hayvanlar hazırlanabilir.

Kuklacı gösterilerde seyircilerin ne zaman ve neye güldüklerini dikkat etmelidir. Karşılaştığı olayları ve insan tiplerini belli etmeden incelemelidir. Hazır sırası gelmiş iken hatırlatayım ki, bir kuklacı yanında her zaman bir kalem ve defter bulundurmalıdır. Bilgiler, resim, şekil vs..'ler dosyalanmalıdır.

Türk el kuklasının gösteri özelliğine «tulûat» denilir. Tulûat (Doğaçlama) şudur: «Gösteri konusunun özeti akılda tutulur, elinde veya gözönünde bir metin yani yazı olmayan kuklacı, aklındaki bu özete göre o andaki buluşları ve seyirci durumu ile günlük olayları da dikkate alarak konuyu istediği gibi işler. Karagöz'de, meddahda, ortaoyununda da gösterinin sahnelenişi böyle olur. Bu teknik zordur ve birkaç defa hatırlattığım gibi kültür, araştırma, inceleme, ister. Kabiliyetin yanında eğitim, günlük olayları takip etme, Türk dilini, Türk edebiyatı ve tiyatrosunu çok iyi bilmeyi gerektirir. Özetlersek, İbiş'li kuklada başarılı olmak isteyen bir sanatçı, tulûatın ne olduğunu çok iyi kavramalı ve uygulayabilmelidir.

Evet... Bir gösteri, sadece el kuklalan ile yapılacaktır diye bir kaide de yoktur. Bütün kukla çeşitleri birbirleri ile karışık olarak sahneye çıkabilirler. Kendilerinden beklenmeyen başka şeyler yapabilirler. Biliyorsunuz canlı kuklaların içinde insan vardır. Ama doğrudan bir insan da kukla gösterisinin içinde yer alabilir. Mesela sahnenin içinde veya dışında İbiş ile konuşma yapabilir. Başka şeyler de...

Ve İbiş esas olduğuna göre diğer kuklalar yanm sopalı olabilir.

Uygun zamanlarında kuklalar sorular sorarak, onlann, müziğe katılmalarını isteyerek seyircileri de gösteriye sokabilirler. Gösteri sonunda onların düşünceleri öğrenilebilir.

Enver Bey nefes almak için susmuştu ki kapı vuruldu. Hepsi merakla baktılar. Beykozlu Kuklacı Dede gülerek odaya girdi. Eli ile «oturmalarını ve konuşmamalarını» işaret ederek sessizce Şekerci Kâzım Efendi'nin yanına oturdu. Bunun üzerine Enver Bey de hiçbir şey olmamış gibi konuşmasına devam etti:

- İpli kukla gösterilerinde ipler ve eller görünmemelidir. Ayakları yere basmalı, kuklalar uçar veya zıplar gibi yürümemelidir. Kuklalar, üstten sarkıtılarak ve çekilerek değil, iki yandan yani kulis dediğimiz sahne arkasından girmeli ve çıkmalıdır. Yere basmaları için sahne tabanı bulunduğundan aynı gösteride diğer kukla çeşitleri kullanılamaz. El kuklaları ve sopalı kuklalar, sahne ortasının üst kısmında; ipli kuklalar ise alt kısmında oynayabilirler.

Dünyaca meşhur «Piccoli Podrecca» İtalyan kukla tiyatrosunun İstanbul'daki gösterisini seyretmiştim. Üstelik ses sanatkârlarımızı, mesela Zeki Müren'i kendi boyunda kukla olarak sahneye yürüyerek çıkartmış, şarkı söyletmiş, konuşturmuş ve çok alkışlanıp takdir edilmişlerdi. Kurucusu madalyalar alan bu tiyatronun sanatkârları ise mühendis, öğretmen, mimar... gibi yüksek tahsilli bay ve bayanlardı.

Yapılması ve oynatılması daha kolay olan sopalı ve yarım sopalı kuklalar ile piyesler, teknikleri geliştirilerek müzikli ve danslı gösteriler yapılabilir. Ev ve sınıflar için küçük sahnede gösteri yapacak bir karışlık yarım sopalı kuklalar yapılabilir. Bu teknik ile bazı hayvan tipleri de canlandırılabilir.

Enver Bey bir müddet bakındı:

- Acaba el kuklaları en çok ne kadar büyüklükte olabilir?

Herkes el kaldırmıştı. Enver Bey'in işareti üzerine, kursa babası ile beraber devam eden Murat söz aldı:

- Parmak, el ve kol kuklalarının boyu dünyanın hiçbir yerinde farklı büyüklükte olamaz. Çünkü onların oynatmak için bu kuklaların içine giren insan parmağı, eli ve kolu istendiği zaman istendiği kadar büyütülemez ki...

Cevabın güzelliğine hep beraber gülüştüler. Enver Bey saatine baktı ve başını salladı:

- Murat kardeşimize teşekkür ederim! O halde, görüşmediğimiz konularda düşünüp cevap verecek duruma geldiniz. Bu demektir ki, tecrübe, çalışma ve gösteri yaparken bir yandan başka kardeşlerinizi de yetiştirebilirsiniz.

Enver Bey yutkundu, dudaklarını ıslattı. Sonra üzüntülü bir halde odadakilere tek tek bakmaya başladı:

- Sanat ve kukla âşığı sevgili dostlarım! Yaptığımız programa uygun olarak devam eden kursumuz şu anda bitmiş bulunuyor. Hepimizin konuşacağı, söyleyeceği ve soracağı çok şeyler var. Ama eksik kalan cevap ve bilgileri zamanla tamamlayacağız. Başlayan temel çalışmalarınızın devamı için öğrendiklerinizin yeterli olduğuna inanıyorum.

Ancak hak ettiğiniz birer kurs diplomasını verememenin üzüntüsü içindeyim. Beni bugüne kadar sabırla dinlediniz, teşekkür ederim. Kuklacılık çalışmalarınızda başarılar dilerim! Zahmet edip kursumuzu şereflendiren Kuklacı Dede'mize de teşekkür ederiz!

Bir an sessizlik oldu. Çünkü kursun ayrıca bitiş programı yoktu. Bu arada Murat'ın babası Abdullah Bey kürsüye geldi:

- Diploması olmasa bile kursumuz böyle bitemez efendim. Evimde buradan büyük bir salonum var. Bitiş merasimini orada yapacağız, tekrar bir araya geleceğiz. Bu çok güzel ve manâlı olacak... Enver Bey'in ve sizlerin fikrini alarak programı hazırlayacağım. Tabii günü ve saatini de evvelden hepinize bildireceğim.

Abdulah Bey herkesi selamlayıp oturdu. Kuklacı Dede'nin elini öpüp bir müddet sohbet ettiler. Ders bittiği için iki kişi daha aralarına katılmıştı: Lütfiye Hanım ve Dede'nin gelmesine yardımcı olan eşi Hatice Teyze... Dede, sınıftan farksız hale getirilen odayı merakla gözden geçirmişti.. Dayanamayıp müsaade istedi ve kalkıp duvarlara asılan, masaların üzerine dizilen resim, fotoğraf, kitap, dergi vs...'yi dikkatle incelemeye başladı.

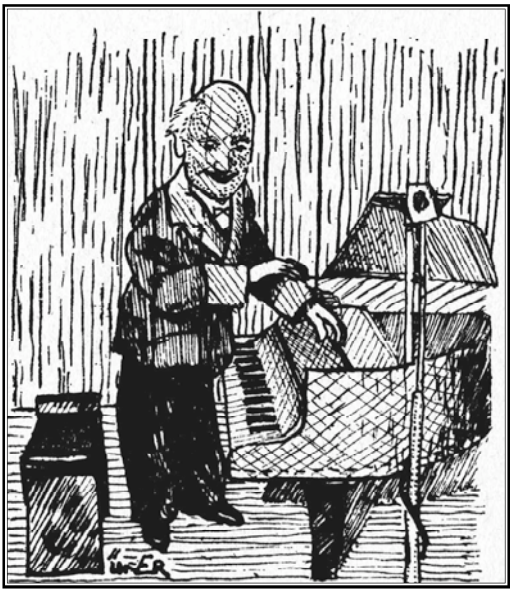
Bu sırada liseli kursiyer Selma, birer kâğıt dağıtıyordu. Bütün kursiyerlerin adresi ile telefon numaralasını yazmış ve daktilo ile çoğaltmıştı. Bir fırsatını bulan Hatice Teyze ise bu sırada Necla ve Fulya' ya sevinecekleri bir haber veriyordu:

- Dede'niz yarım kalmış veya artmış kukla malzemelerini ayırmıştı. Ben de getirdim çocuklar! Giderken almayı unutmayın! Size layık ve çok bir şey değil ama yine de işinize yarayabilir.

İki kardeş teşekkür ettiler ve Lütfiye Hanım'a yardım ederek kursun son ikramı olan ayranları dağıtmaya başladılar.

Biraz sonra Enver Bey yine kürsüsünde idi. Ama odada artık kimse kalmamıştı.

Sadece güzel dostlukların, faydalı bir çalışmanın tatlı hatıraları... Enver Bey, boş sandalyelere bakarak dalgın bir halde düşünüyordu. Böyle kurslar Türkiye'nin her yerinde mesela okullarda her yıl açılabilirdi. Sonra küçük kuklacılar, kukla gösterileri... Yutkundu ve önüne baktı. Kitap hazırlama çalışmasına devam etmeli idi.

İngiltere'den Jan Bussel ve Ann Hogart çiftinin bir temsilinde ipli piyanist kuklasının gösterisi.

KUKLACILIK ÇOK GÜZEL

İki kardeş küçük odalarında, daha doğrusu atölyelerinde çalışmaya o kadar dalmışlardı ki annelerinin kapıyı açıp kendilerini seyre başladığını farkedemediler. Necla, yeni kuklaların elbiselerini hazırlıyor, Fulya ise bir tanesinin daha yüzünü boyuyordu. Ömer Bey'in duvarlara yaptığı askılarda çeşitli el kuklaları, ipli ve yarım sopalı kuklalar dizilmişti. Bir köşede, kurulmaya hazır sahne ve dekorları bekliyordu.

Meserret Hanım, işinin kalmaması için daha fazla bekleyemezdi. Evvela öksürdü ama bu bile onları korkutmaya yetti. Gülerek elindeki zarfı uzattı:

- Ne kadar dalmışsınız çocuklar! Bakın bu dâvetiyeyi postacı getireli birkaç gün oldu ama... Siz görüp almışsınız zannettim, meğer televizyonun arkasına düşmüş... Tarihi geçmiş mi yoksa?

İki kardeş merakla zarfı açtılar ve bakıştılar. Bu Abdullah Bey'in gönderdiği «Kuklacılık Kursu Bitiş Merasimi Dâvetiyesi» idi. Hemen ayağa fırladılar. Kaç gündür bekliyorlardı:

- Tarihi geçmemiş ama anneciğim, başlamasına yarım saat kalmış!

- Kuklacılık kursumuzun diploma merasimi anneciğim!

Müsaade alıp giyinmeye giriştiler. Aslında bu merasimi iki kardeş düşünmüş, fakat Abdullah Bey onlardan evvel davranmıştı. Böylesi daha iyi olmuştu. Kendilerinin büyük salonu yoktu.

Az sonra nefes nefese merasim salonuna girmişlerdi ki onları Enver Bey karşıladı:

- Nerede kaldınız küçük kuklacılar? Bir şey mi oldu diye az kalsın ben geliyordum. Haydi hemen ikinci sıradaki yerinize geçin! Zaten boş sandalye de kalmadı.

İki kardeş sessizce yerlerini bulup oturdular. Açılışı beklerken, kendilerine gülen ve el sallayan tanıdıklarına karşılık vererek etrafı incelemeye başladılar. Salon hakikaten büyüktü. İki yanda yol bırakılıp sandalyeler arka arkaya dizilmişti. En önde ise, Abdullah Bey oğluna yaptığı büyük kukla sahnesini kurmuştu. Kurs odasında olduğu gibi duvarlara yazı ve fotoğraflar serpiştirilmişti. Kursiyerlerden toplanan ve kendilerinin yaptıkları çeşitli kuklalar ile sahnenin iki yanma konulan masalarda küçük bir sergi açılmıştı. Son duvar gazetesi de kendine bir yer bulmuştu. Boş kalan yerlerde bayraklar, çiçekler, tavana çekilen iplerde sallanan balonlar ve kağıt süsler vardı.

Ayıp olur diye arkaya fazla bakamayan iki kardeş salonda kimlerin bulunduğunu merak ediyorlardı. En küçük yaş ve kısa boyu olanlar en önden itibaren oturmaya başlamışlardı. Tabi gösteriyi herkesin daha rahat seyredebilmesi için... Birkaç dakika sonra bir sessizlik oldu ve herkes saatine bakmaya başladı. Nihayet Abdullah Bey ev sahibi ve merasimin tertipleyicisi olarak sahnenin önüne geldi:

- Muhterem ve sevgili misafirlerim! İlk defa bir topluluk önünde konuşacağım için heyecanlıyım. Hem de oğlu ile birlikte kuklacılık kursunu bitiren bir baba olarak bu merasime katıldığım için... Kusuruma bakmayın! Elimden geldiği kadar güzel bir program yapmaya gayret ettim. Çünkü devletimizin ve halkımızın ne yazık ki yıllardır sâhip çıkmadığı bir milli sanatımız olan kuklacılıkta kendi kendimize yaptığımız bir çalışmanın neticesini böyle bir törenle kutlamak hakkımızdı.

Kursiyerlerimiz de oturuyorlar. Halbuki ben onların ayakta kalmalarını temenni ederdim. Öyle tahmin etmiştim. Çünkü birçok gazete ve dergilere, bazı kültür, sanat ve tiyatro kuruluşlarına da dâvetiye göndermiştim. Maalesef gelen olmadı. Bu durum Türk kuklacılığına hizmet etmek için çırpınanları üzmemeli, ne kadar büyük bir vazife yaptıklarını anlamalılar. Türk halk tiyatrosunun, yani Karagöz'ümüzü, meddahımızı, ortaoyunumuzu, tuluat tiyatromuzu ve kukla sanatımızı canlandırmak ve geliştirmek için yıllardır en küçük bir çaba gösterilmedi. Neticesiz birkaç toplantı ve konuşma, o kadar...

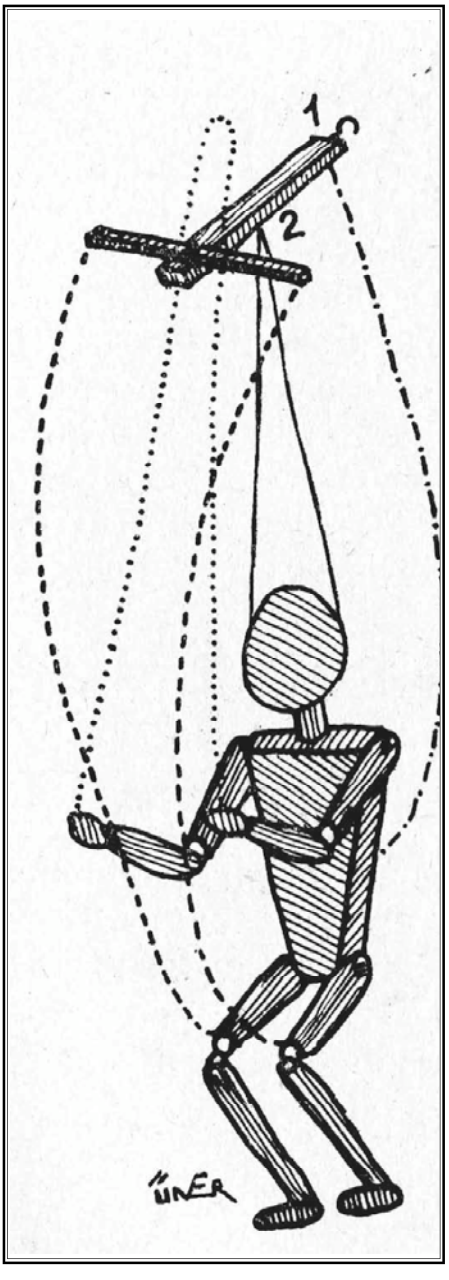
Hepimizin söyleyeceğimiz çok şey var. Fakat bu güzel toplantımızın heyecanını bozmak doğru olmayacak...

İPLİ İNSAN KUKLASINDA HAREKET TEMİNİ

İpli kuklalar içinde oynatılması da en zor olanı insan kuklalarıdır. Fakat yeni başlayanlar daha az eklem ve daha az ip kullanarak öğrenmelerini kolaylaştırabilirler.

Verdiğimiz şekil bir örnektir. 2 numara ile gösterilen «Kontrol Çubuğu» değişik şekillerde olabilir. Bu çubuğa bağlı ipler çekilip - bırakılarak kuklaya çeşitli hareketler yaptırılabilir.

Oynatanı yormamak için kukla mümkün olduğu kadar hafif yapılmalıdır. Baş ipleri kukla ağırlığını taşır ve vücudunun döndürülmesini kolaylaştırır. Bir elle kontrol çubuğu tutulurken diğer elin parmaklan ile kuklanın ipleri kullanılır. 1 numara ile gösterilen çengel, kuklayı asmak içindir. Taşınacak veya kaldırılacak ise ipler çubuğa sarılarak, kuklanın kucağına konulur.

Ben tiyatro severim ama kuklacılık hakkında bir şey bilmiyordum ve görmemiştim. Fakat kötü bir şey olmadığını, bir çeşit tiyatro olduğunu bildiğim için oğlumun kursa katılmasını kabul ettim. Yıllık iznime rastladığını görünce ben de kursa katılmaya karar verdim. En azından sanat kültürüm artacaktı. Dersler ilerledikçe kuklaları sevmeye ve kuklacılığa büyük bir merak duymaya başladım. Neticede oğlumun kukla sanatkârı olma arzusunu destekliyorum. Ben emekli olunca beraber çalışacağız. Aynı zamanda yüksek tahsilini tamamlayacak ve bir yabancı lisanı okur - yazar ve konuşur şekilde öğrenecek... Belli olmaz, birgün meşhur bir kukla sanatkârı olur ve yabancı memleketlere, festivallere falan davet edilebilir. Aaaa, bakın ayrı bir kukla tiyatrosu kurup oğluma rakip de olabilirim. Onunla gurur duyuyorum.

Abdullah Bey'in son cümlesi gülüşmeler ve alkışlarla karşılanmıştı. Kendisi de güldü. Dolaşarak fotoğraf çekmeye başlayan şahsı göstererek sesini yükseltti:

- Bir sanat dergisinde de yazan tek gazeteci misafirimiz fotoğraf çekmeye başlarken biz de törenimize devam edelim. Bu arada şunu belirteyim. Yerimiz müsait olmadığından ancak bu kadar davetiye gönderebildik. Kursu bitiren her arkadışımızın annesi, babası ve kardeşlerini değil sadece bir kişiyi getirebileceğini söyledik. Kusura bakmasınlar!

Ama ilerde fırsat ve imkân bulursak daha büyük bir salonda kursiyerlerimizin yapacağı gösterilere hepsini kabul edebiliriz. Başkalarını da... Neyse hep ben konuşarak sizi sıkmak istemiyorum. Şimdi huzurunuza Enver Bey'i davet ediyorum. Kendisi kuklacılık çalışması yapmakta ve kitaplar hazırlamaktadır. Yabancı dillerde birçok kuklacılık yayınlarına sahiptir.

Ve en önemlisi, yarınımızın kukla sanatında söz sahibi olabilecek birçok küçük kuklacımızın yetiştiği bu kursu evinde açarak öğretmenlik de yapmıştır. Kendisine, kursa katılanlar, kukla sanatı ve kuklaları sevenler adına teşekkür ediyorum.

Necla önemli konuşmaları teybine kaydediyor, Fulya ise küçük cep defterine notlar alıyordu. Bu sırada Enver Bey de öne gelmişti:

- Heyecanlıyım ve bu toplantı ile tekrar bir araya gelmemizi sağlayan Abdullah Bey dostumuza teşekkür ederim. Doğrusunu söylemek gerekirse ben, kurs başladıktan sonra, katılanların azalarak kimsenin kalmayacağını tahmin ediyordum. Fakat yanıldım. Devamsızlık bile olmadan başladığımız gibi bitirdik... Bu, çok sevindirici ve ümit vericidir. Hatta arkadaşlarım öğrendiklerini evde çalışıyor ve yapıyorlardı. Salonda sergilenen çeşitli el kuklaları ile ipli ve yarım sopalı kuklaları da, sahnelerini de yaptılar. Çok daha iyisini, güzelini ve gelişmişini yapacaklardır.

Kendileri de anladılar ki kuklacılık, çeşitli sanatların kaynaştığı buluşlara ve gelişmeye açık; her yaşta ve herkesin seyredebileceği ve çalışabileceği çok faydalı bir sanattır, bir tiyatrodur. Yapılmasını ve oynatılmasını öğrendikleri ve öğrenecekleri kukla çeşitleri ile sevimli sahnelerinde müzikli, danslı, folklorlu gösteriler; piyes, tablo ve eğlendirici gösteriler takdim edebileceklerini de anladılar. Kuklacılık bir hazinedir. Onlar artık bu hazineyi avuçlayıp insanlarımıza verebilecek sanatkâr adaylarımızdır. Hemen tamamı öğrencidirler. Yarınımızın büyük kuklacıları olacaklardır. Buna inanıyorum, ediyorum ve bekliyorum. Benim bir katkım, olursa çok sevinirim, iftihar ederim.

Diploma veremedik. Sadece bir aile sıcaklığı ve sevgisi içinde ev çalışması yaptık. Fakat arkadaşlarımın elini yine de boş

çevirmemeyi arzu ettim. Onlara bir hatıra kalması için kendilerine birer mektup vermeyi uygun buldum. «Evimde yaptığım kuklacılık çalışmasına katılarak gösterdikleri ilgi ve yardımları için teşekkür edip, yaptıkları kuklalar ve gösterilerinde çok başarılı olduklarını» yazdım. Mademki bitiş töreni yapıyoruz. Bu küçük hâtırayı müsaadenizle dağıtayım.

Enver Bey ad okuyup kursiyerleri birer birer yanına davet ederek mektubu verdi, tebrik etti. Birkaç yetişkin kursiyer dışındakiler de onun elini öptüler. Sonra kursa katılanlar adına konuşma yapmak üzere, Ahmet, güleryüzü ve sevimli hali ile Enver Bey'in yerini aldı:

- Kuklalar ve kuklacılık çok güzel... Öğrenince ve yapınca daha da güzel... Kurs bittiği için üzüldük, öğreneceklerimiz bitmemişti. Sevinçliyiz, artık kuklalarımızı, sahnemizi ve gösterilerimizi yapabiliyoruz. Cesaretimiz var ve devam edeceğiz. Çok basit de olsa aynı gayeyi paylaştığımız ve yardımlaşacağımız dostlarımız da mevcut... Şimdi iş bize düşüyor. Türk kuklacılığının gelişmesinde hizmet edebilmek için kararlıyız ve heyecan doluyuz. Enver Bey ile Abdullah Bey amcalarımıza teşekkür ederiz. Ama kurs arkadaşlarımız Necla ve Fulya'ya da ayrıca teşekkür ederiz. Çünkü kurs açılması fikir ve cesaretinin onlardan geldiğini öğrendik. Biz iki kurs arkadaşı aramıza bir başka arkadaşımızı ve kardeşlerimizi de alarak şimdiden «Nasrettin Hoca Kukla Tiyatrosu»nu kurduk bile... Yooo, kıskanmayın canım, siz de kurabilirsiniz! Belki daha iyisini, daha büyüğünü... Gösteriye başlayınca sizi de davet edeceğiz. Adresleriniz var, kurtulamazsınız!

Hepinize başarılar ve sıhhatler temenni ederim. Çünkü her işin olduğu gibi, kuklacılığın da başı sıhhattir. Hürmetlerimle efendim!

Enver Bey'den sonra Ahmet de alkışlarla yerine oturdu. Töreni yöneten evsahibi Abdullah Bey kenarda bekliyor ve konuşmalar bittikçe sahne önündeki yerine geçiyordu. Yine öyle yaptı ve Necla ile Fulya kardeşleri davet etti. İki kardeş alkışlar arasında kalktılar ve konuştular:

- Duyduk göremedik, sevdik seyredemedik... Öğretmen bilemem dedi, kitapçı bulamam dedi, babamız birgün «bu iş tamam» dedi. Bir kuklacı dede bize el uzattı bildiklerini gösterip anlattı.

- Tanışınca daha çok sevdik, iki kardeş elele verdik, devlet neden sahip çıkmamış bilemedik.. Hemen sıvadık kollan, yapmaya başladık kuklaları... Sonra kursa katılıp muradımıza erdik, biz de kuklacı olmaya karar verdik... Çocukken bu sanatı öğreneceğiz, büyüyünce çocukları eğlendireceğiz...

Birlikte selam verip yine alkışlar arasında yerlerine oturdular. Sıra Beykozlu Kuklacı Dede'de idi. Davet üzerine bastonuna dayanarak geldi. Sakalını sıvazladıktan sonra oturanları birkaç dakika gözden geçirdi:

- Merhaba evlatlarım! Benim kadar hiç biriniz sevinçli olamazsınız. Çünkü ziyaretime gelen kurs talebelerini sevmiştim ama bu işi sonuna kadar götüreceklerini ummamıştım. Çünkü kuklacılık hem göründüğü kadar kolay ve basit değildir, hem de biliyorsunuz toplumumuzda ve ailelerde bu sanata kıymet ve ehemmiyet vermezler. Devletimiz de aynı şeyi yaptı. Beni yabancılar ziyarete geldi, bilgi aldılar, fotoğraf çektiler. Yabancı bir memlekette olsaydım, hele Avrupa ve Amerika'da... Neyse dert büyük, şimdilik derman yok diyerek uzatmayalım.

Kursun son dersine yetiştim. Diploma alamadı ama baktım ki benim kuklacı arkadaşım Şekerci Kâzım Efendi de son sırada ta-

lebelik yapıyordu. Yanına oturup dinledim. İnanmanızı isterim ki, bu kadar yıllık sanat geçmişim ve tecrübem olmasına rağmen Enver Bey'in anlattıklarından çok şey öğrendim. Hele o duvardaki güzel resim ve fotoğraflar... içimden «Keşke ben de şimdi genç olup bu kursa devam etseydim!» dedim. Hatta bu yaşımda bile kursa başından beri devam etmediğime doğrusu pişman oldum. Bilginin yaşı mı olur?

Başka ne söyleyeyim. Sağolun, varolun! Amaaa, hem kendileri kuklacılık çalışmasına yılmadan devam ettikleri ve hem de bu kursun açılmasına sebep oldukları için Necla ve Fulya kardeşlere müsaadenizle burada ayrıca teşekkür edip yanaklarından öpeceğim.

Dede aynı zamanda eli ile de, dinleyelenleri selamlayarak yerine giderken söylediğini yaptı. İki kardeşi heyecanla, gururla öptü. Onlar da kuklacılık sevgilerini pekleştiren, ilk cesaret ve bilgileri veren bu kıymetli sanatkârın bir defa daha elini öptüler. Ancak Dede'nin arkasından bakmakta olan Necla birden gözlerine inanamadı. Tekrar baktı ve heyecanla kardeşine dönüp söylendi:

- Hişş, en arkada oturanların içinde kim var, biliyor musun?

Fulya düşündü:

- Şey, peşimizden annem mi gelmiş yoksa?

- Ama yalnız değil... Mustafa ile babam da yanında...

Bu sırada bir yandan misafirlere ikramlar yapılırken Abdullah Bey de yerini almıştı:

- Programımızda sürprizler olduğu gibi aramızda da sürpriz misafirlerimiz var efendim. İşte onlardan biri, kukla dostu ve sanatkârı bir yabancı misafirimiz: Bayan Pamela Anderson!

Bayan Pamela neşe içinde hemen öne geçti:

- Ben bütün dünya kuklalarının âşığı bulunuyorum! Oooo, ben

Türkçe konuşmaya başlayınca hepiniz çok şaşırdı değil mi? O halde evvela kendimi tanıtmak lâzım geliyor. Bir Almanım ve amatör bir Türkoloğum[20]... Bu, memleketinize tam yedinci ziyaretim oluyor. Bugün için uçak biletimi almışım, fakat bu kurs toplantınızı tesadüfen duyunca hem sevindim, hem şaşırdım ve aranızda olabilmek için biletimi değiştirdim. Memleketinizde ilk defa bir kuklacılık kursunun açılışına sevindim. Bu kursun devlet veya bir kuruluş tarafından değil, bu sanata gönül veren kimseler tarafından evlerde yapılmasına şaşırdım. Yardımsız ve imkânları az olarak... Halbuki gölge ve kukla tiyatrosu denilince dünyada akla gelen en eski birkaç milletten biri Türklerdir.

Avrupa'nın her köşesinde, Asya'da, Amerika, hatta Afrika'da şimdi gölge tiyatrosunu da içine kalan kuklacılık çalışmaları yapılmakta, teknik ve sanatı geliştirilmektedir. Bunun neticesinde seyirci, gösteri ve sanatkâr sayısı da artmaktadır. Çünkü bilhassa Avrupa ve Amerika'da her yaş için, dergi, mecmua, kitap ve kitapçıklar bulunmaktadır. Her zaman ve bol bol... Sonra yine her yaş için sık sık kuklacılık kursları açılıyor. Devamlı gösteri yapan kukla tiyatroları çoktur. Kuklacılık müzeleri, festivalleri, toplantılar...

Kuklacılığı gelişmiş memleketlerde, kuklacılık bilhassa başlıbaşma bir çocuk tiyatrosu durumuna gelmiştir. Ayrıca çocuklar için çok çeşitli kuklalar da dükkânlarda satılmaktadır. Gelişmeler neticesinde kuklacılığın güldürmek ve eğlendirmekten öte çocuklar için çok faydalı olduğu ortaya çıkarılmıştır. Kuklacılık, eğitim, öğretim, bazı ruh ve akıl hastalıklarının tedavisi ile boş zamanlan değerlendirme de faydalı şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

---

20 Türk dili, tarihi ve edebiyatı üzerinde ilmî çalışma yapan kimse, Türkolog.

Kuklacılık konusunda Türkiye'de çocuklar için bile tek bir kitapçığın bugüne kadar olmaması kadar, okullarınızda da hiç ele alınmamış olmasına hayret ettim ve üzüldüm. Bunun sebebini sorduğum Türkler devletin bu sanata ve sanatkârlara sahip çıkmadığını, kurs açmadığını, kitap yayınlamadığını, okul programlarına almadığını ileri sürerek şikayetçi oldular. Halbuki Avrupa memleketlerinde, Birleşik Amerika'da okullarda kuklacılık çalışması olduğu gibi kuklacılık okulları da bulunmaktadır. Öğretmen yetiştiren okullarda kuklacılık dersi vardır.

Artık çizgi filmleri yanında çok sevilen, çok güzel kukla filmleri çevrilmektedir. Memleketinizde bu konuda hiçbir şey yok dense yanlış olmaz değil mi? O halde yüklendiğiniz sanatın önemini kavramalısınız? Bilse idim sizlere birer tane kuklacılık kitabı getirirdim. İsim ve adres listesi verirseniz en kısa zamanda gönderebilirim.

Tekrar gelişlerimde sizleri gösteriler yapıyor görmek isterim. Türkiye'nin çalışmalarınıza çok ihtiyacı vardır. Kimsenin sözüne aldırmadan devam ediniz! Sizlerle görüşmek, mektuplaşmak, elimden gelen yardımı yapmak istiyorum. Adresim Abdullah Bey'de vardır. Hepinize başarılar dileyerek hoşçakalm diyorum sevgili kukla severler!

Abdullah Bey daha evvel Bayan Pamela ile görüştüğü için durumu biliyordu. Hemen yanına gelerek alkışlar arasında bir buket çiçek, birer kutu lokum ile baklava, en sonra da istediği adres listesini verdi. Teşekkür etti. Kutuların üzerindeki renkli Karagöz ve Hacivat resimlerine gülümseyerek gözatan Bayan Pamela dayanamadı ve başını iki yana salladı:

- Çok eski bir sanat kültürüne sahip milletsiniz! Kıymet vermediğiniz

için sanatlarınızın birçoğu yokolmuş... Hâlâ milli sanatlarınıza neden sahip çıkmadığınızı bir türlü anlayamıyorum. İşte gölge tiyatronuz Karagöz'ü Yunanlılar bağrına basmış, Arap ve İranlılar da Nasrettin Hoca bizimdir diye yazıp - söylüyor. Sizin sesiniz çıkmayınca dünya da onlara inanıyor. Beni dinlediğiniz için ve hediyelerinize teşekkür ederim! Sizi unutmayacağım!

Bayan Pamela yerine otururken Abdullah Bey de dertlenmişti:

- Bir kukla çeşidi olduğunu öğrendiğimiz Karagöz de tabii bizi yakından ilgilendirir efendim! Biliyoruz Yunanistan'm bazı şehirlerinde Karaghiozis tiyatroları olduğunu ve devamlı gösteriler yaptığını, turistlerin çok ilgisini çektiğini... Ayrıca televizyonda her hafta Karaghiozis gösterisinin yer aldığını, birçok yayın bulunduğunu... Karagöz ile Hacivat'ımız kendi televizyonumuzda ise sadece Ramazan ayında ve bir - iki defa, birkaç dakikalık belki görünürler. Devamlı Karagöz oynatan salon hiçbir şehrimizde bulunmaz. Kitap da... O halde Karagöz nasıl yaşasın değil mi?

Şimdi de yine toplantımızı öğrenip kendi arzusu ile katılan başka bir kıymetli misafirimizi, sizlere tanıtmak ve kuklacılık hakkındaki fikirlerini öğrenmek üzere buraya davet ediyorum: Burhan Bey!

Burhan Bey oturanları selamlayıp hemen konuşmasına başladı:

- Ben resim öğretmeniyim arkadaşlar! Kursunuzun bittiğini ve toplantınızı dün akşam öğrendim. Haberim olsa idi pencereden girer yine kursa devam ederdim. Çünkü hakikaten Türkiye'mizde bu sahada ilk defa ve çok kıymetli bir eğitim yaptığınızı öğrendim. Ben evimde Karagöz tasviri[21] yaparım. Fırsat bulursam gösteri de... Öğrencilerime mümkün olduğu kadar Karagöz'ü sevdirmeye ve kabiliyetli olanlara tekniğini öğretmeye gayret ettim. Okulları-

mızın hiçbirisinin hiçbir ders programında ve kol çalışmalarında Karagöz ve kuklanın yer almadığı maalesef doğrudur. Halbuki bu sanatların Türkiye çapında canlanacağı, sanatkâr adaylarının yetişeceği en güzel yer okullarımızdır.

Vaktinizi almak istemiyorum, kısa konuşacağım. Kuklacılık ile uğraşmadım ama bildiğim bazı şeyler var. Onları özetlemek istiyorum. Öğretmen gözü ile... Kuklacılık, öğrenci, çocuk ve genç için en faydalı bir sanattır. İçinde oymacılık, resim, müzik, tiyatro, edebiyat, taklit... vardır. Kuklacılık ile uğraşan çocukların toplu çalışma, sorumluluk, işbirliği, konuşma ve anlatma kabiliyeti gelişir. Bilgi, kültür, sanat, sanat sevgisi ve anlayışları, kendine güvenleri dikkatleri, yaşama sevgileri artar. İnsan ve hayvan sevgileri de... Kendi dil, edebiyat, sanat, tarih ve kültürlerini daha iyi öğrenmek zorunda kalırlar. Kendi insanlarını daha iyi tanırlar. Arkadaşlık duygulan gelişir, topluma daha kolay uyarlar ve çekingenlikleri yok olur. Daha güzel konuşmasını, şaka ve espri yapmasını öğrenip toplum içinde sevilirler. Çalışmaları sebebi ile sabır ve tahammülü öğrenirler. Başka faydalı şeyler de...

Böylece yetişen bir kuklacı saygıyla, sevgiye, sahip çıkılmaya, alkış ve takdire layık büyük bir sanatkârdır. Ve kukla gösterisi her zaman her yere gidebilen en sevimli tiyatrodur. Her sanatkârın ayrı buluşlarına, çeşitli gelişmelere açık olan kuklacılık, sadece çocuklar için de değildir. Mademki yüz yaşında bile olsa her insanın içinde bir parça çocukluk vardır, tiyatro sevgisi ve ihtiyacı vardır. O halde her insan kuklacılık yapabilir veya gösterisini seyredebilir.

---

21 Tasvir: Özel olarak işlenmiş deriden yapılan, şeffaf, eklemli ve çok renkli Karagöz resimlerine (kuklalarına) verilen ad.

Sahipsiz olan böyle bir sanat için yaptıkları çalışmadan dolayı burada bulunan bütün arkadaşları tebrik ederim. Arzu ederlerse elimden gelen yardımı bundan sonra yapmak benim için bir görevdir. Karagöz'ü öğrenmek isteyenlere de kapım açıktır. Hepinizi sevgi ile selamlar ve başarılar dilerim.

Bu konuşmadan sonra, kursu bitirenlerin aralarında birleşerek yaptıkları çeşitli gösteriler takdirle seyredildi. Sıra sürprize gelmişti. Misafirlerin meydana getirdiği jüri, gösteriler ve sergilenen kuklalar için seçtiği birinci, ikinci ve üçüncüleri açıkladı. Necla ve Fulya kardeşler gösteride Ibiş'in kendi yazdıkları bir komedisi ile herkesi güldürüp birinciliği almışlardı. Fakat onlardan daha güzel kukla yapan arkadaşları çıkmıştı. Buna sevindiler.

Şimdi kendilerine söylenilen bazı şeylerin doğruluğunu daha iyi anlamışlardı. Demek ki kuklacılık tekniklerini geliştirebilmek ve gösterilerini daha güzel yapabilmek için eğitimli olmanın çok büyük faydası olacaktı. Mesela bu yaz hiç okuma - yazmaları olmadan bu işe girişseler ne olurdu? Hiç!.. Bunun için Türkçe, sonra da Türk Edebiyatı derslerini çok iyi öğrenecekler, boş zamanlarında faydalı ne bulurlarsa okuyacaklardı.

Yabancı dillerdeki kuklacılık yayınlarını anlayabilmek, yabancı kukla sanatkârları ye kuruluşları ile anlaşabilmek, mektuplaşabilmek ve yabancı ülkelerde gösteri yapabilmek için en az bir yabancı dili bilmenin şart olduğunu Necla ve Fulya kardeşler çok iyi anlamışlardı. Bayan Pamela ve Enver Bey böyle olabileceğini söylemişti. Bu durumlarda dilsiz ve sağır gibi kalabilmek ne kadar kötü olacaktı. O halde ortaokulda başlayan böyle bir fırsatı kaçırmamalı idiler. Hatta kendisi İngilizce okumakta olan Necla, babasını da ikna ederek ortaokula başlayan kardeşi Fulya'nın Almanca bölümüne ayrılmasını sağlamıştı. İki ayrı yabancı dil bilmeleri, ilerde onlara daha faydalı olacaktı.

Figür - gölge filmlerinin baş isimlerinden
Bayan Lotte Rainiger'in "Hansel ve Gratel" eserinden bir sahne.

OKUL VE KUKLACILIK

Kuklacılık çalışmaları ile daha da güzelleşen günler artık geride kalmaya başlamıştı. Bir daha böyle güzel hâtıralar ve çalışmalarla dolu bir yaz tatili geçiremeyeceklerine inanıyorlardı. Fakat bu, bir başlangıçtı ve sonraki tatillerde daha çok çalışmaları lâzım geliyordu. Bunu yapmaya da şimdiden kararlı idiler. Artık öğrendiklerini isteyenlere öğretmek de onlar için zevkli bir vazife olacaktı.

Bu tatilin en güzel hâtıralarının başında muhakkak ki kursun bitiş töreni geliyordu. Jürinin iki kardeşi gösteri dalında birinci seçmeleri... Fakat ilk defa bu kadar çok kalabalığa yaptıkları gösteride İbiş ile herkesi devamlı güldürebilmeleri onları çok sevindirmişti. Demek ki bu sanatta başarılı olabileceklerdi. Babaları Ömer Bey ile küçük Mustafa zaten kuklacılığı seviyor ve onları destekliyorlardı. Meserret Hanım'ın ise bitiş toplantısına kadar gelerek kızlarını heyecan ve gururla alkışlayıp, onları öperek tebrik etmesi çok güzeldi.

Hâtıralar dışında iki kardeş okul açılmadan evvel bazı faydalı çalışmalar daha yapabilmişlerdi. Bunların birisinde Enver Bey'i birkaç gün daha ziyaret ederek Karagöz ve gölge tiyatrosu hakkında birçok teknik bilgi almışlardı. Öyle ya, Karagöz de bir kukla çeşidi, hem de milli ve çok sevilip - tanınan bir gösteri çeşidi idi. Karagöz'ü de bilmeleri şarttı. Yine de belli olmaz, üzerinde çalışma yaptıktan sonra kukla gösterilerinin bir bölümünde Karagöz veya gölge tiyatrosuna da yer verebilirlerdi.

Kendileri değil ama kuklacılık bakımından yaptıkları faydalı bir faaliyet ise birkaç günlük de olsa açtıkları kuklacılık kursu idi. Evet, kursu bitirmişler ve şimdi onlar kurs açmışlardı. Nasıl mı? Mahallenin ilkokul öğrencilerinden bazıları toplanıp iki kardeşe müracaat ederek «biriktirdikleri paralarını vereceklerini ve bir gösteri seyretmek istediklerini» bildirmişlerdi. Çünkü iki kardeşin şöhreti kısa zamanda mahalleyi aşmıştı bile... Tabii kurs bitirme toplantısındaki güzel İbiş komedisinden sonra... İki kardeş paraları almış fakat bunu fazlası ile de hak etmişlerdi. Neden mi? İki kardeş onları bahçede toplamışlar, Necla öğrendiği gibi kuklacılığın faydalarını ve nasıl bir sanat olduğunu özetledikten sonra onların fikrini öğrenmek istemişti:

- Bakın kardeşlerim! Biz şimdi size paranızın karşılığında küçük bir gösteri yapıp geçeriz. Ama böyle istemiyoruz. Çünkü biz kuklaları çok seviyor ve her yaşta herkes için birçok bakımdan faydalı olduğuna inanıyoruz. Bunun için büyüyünce kukla sanatkârı olmaya karar verdik. Fakat aynı zamanda vazifemiz hem öğretmek hem de bu sanatı daha çok sevdirip yayılmasını sağlamaktır. İşte bu sebeple size de bazı şeyleri anlatıp öğretmek istiyoruz.

Yapmasanız bile bilginiz olur ve bazen arkadaşlarınızı veya kardeşlerinizi kolayca eğlendirebilirsiniz. Ne diyorsunuz, gösteriden evvel kısa bir kuklacılık dersi ister misiniz?

Çocuklar hiç beklemedikleri böyle bir teklife çok sevinmişlerdi. Necla'yı alkışladıktan sonra bir ağızdan «İsteriz!..» diye haykırmışlardı. Üç gün ikişer saat sürenderste iki kardeş «Top, tahta kaşık, çorap, eldiven» basit olarak el kuklası, ve yarım sopalı kuklaların nasıl yapılıp oynatılacağını bir güzel öğretmişlerdi. Bu arada «gülmenin, eğlenmenin ve boş zamanlarında kuklacılık gibi bir sanatla uğraşmanın insanı dinlendirdiğini, sıhhat için çok faydalı olduğunu» da söylemeyi unutmamışlardı. Tabii «kuklacı için sesin çok önemli olduğunu ve sesi korumak için de terli iken soğuk yiyecek ve içeceklerden kaçınmanın, terleyince sırta bez koyup akciğeri üşütmemenin» gerektiğini deöğretmişlerdi.

İki kardeşin kukla tiyatrosu gösterisine başka seyirciler de gelmişti. Bahçede hepsi rahatça yer bulmuştu. Necla ile sahneyi hazırlamakta olan Fulya, parası olmadığı için giremeyip gösteriyi kaçamak olarak uzaktan seyretmeye çabalayan birkaç çocuğu farketmişti. Üstelik sadece dinleyecek ve göremeyeceklerdi. Fulya hemen onları bahçe kapısından içeri alıp yer göstermişti. Hepsi sahnenin açılmasını heyecanla bekliyorlardı.

Doğrusu iki kardeş de heyecanlı idiler. Çünkü hep atölye çalışması yapmış, böyle yeni seyircisi olan bir gösteri hiç yapmamışlardı. İyi de olmuştu, çünkü tecrübeleri artacaktı. Tabii küçük Mustafa en önde, Meserret Hanım ise uzaktan da olsa merak içinde pencerede yerlerini almışlardı. Hatta anneleri gösteri yapılacağını öğrenince «bir yardımı olup olamayacağını» kızlarına sormuştu. Şimdi yoktu ama ileride olabilirdi. Bu yardım teklifi ise çok sevindirici idi.

Çıngırak sesi üzerine çocuklar kımıldamaz ve neredeyse nefes almaz olmuşlardı. Hepsinin gözlerinden gülmeye hazır olduğu belli idi. Sahnenin üzerindeki renkli «ÜSKÜDAR KUKLA TİYATROSU» yazısını hepsi defalarca ve gıpta ile okumuştu. Sonra ikinci ve üçüncü çıngırak sesi ile müzik duyulmuştu. Alkışlar arasında perde açılmış, birkaç ipli, sopalı insan ve hayvan kuklası tek ve birlikte çıkarak çeşitli dans ve müzik gösterileri yapmışlardı, şiir okumuş ve şarkı söylemişlerdi.

Perde arasında, iki kardeş küçük seyirciler ile konuşup düşüncelerini öğrenmişlerdi. Sonra bütün kuklaları çıkarıp kısaca yapılış ve oynatılışlarını göstermişlerdi. Kendilerinin kuklalar ile Dede'nin evinde ilk defa karşılaştıkları güzel günü hatırlamışlardı.

Perde ikinci defa açıldığı zaman İbiş, çiftlik sahibi efendisi ile konuşarak küçük bir gösteri yapmıştı: «Bey yine ona kızgındı ve hem hesap soruyor, hem nasihat ediyordu. Çünkü bir gün evvel aşçıbaşının izinde olduğu sırada, beyin habersiz gelen misafirlerine en kolay yemek olarak hizmetçi Hatice tarafından yağda yumurta yapılacaktı. Ona yardım eden İbiş ise gidip kuluçka yatan tavuğun altındaki bozuk yumurtaları getirmişti. Nezle olan Hatice de kokuyu alamayınca misafirler, yemeği evvela koklayıp sonra tadına bakıp yüzlerini buruşturmuşlardı. Sonra da peynir - ekmek

yiyip üstüne su içerek karınlarını doyurmak zorunda kalmışlardı. İbiş ise, misafirler için bu kadar yumurta biriktirdiğinden dolayı o tavuğa madalya takmaya kalkmış, tavuğu öperek tebrik bile etmişti.»

Perde kapandığı zaman çocukların yüzünde, kuklaların büyülü ve İbiş'in neşe dolu dünyasından ayrılmanın üzüntüsü vardı. İki kardeş bunu çok iyi biliyorlardı.

Gösteri bitince, çocukların dağılmasına meydan vermeden iki kardeş hemen onların yanına gelmişlerdi. Hepsi çok memnun olan çocuklar «kurs ve gösteri» için teşekkür etmişlerdi.

Necla'nın dilinin ucuna gelmişti ya söylemedi. «Gelecek yaz biz de gösteriye başlayacağız. İstediğiniz kadar seyredebilirsiniz!» diyecekti ama söylemediği iyi olmuştu. Bu, söz vermek gibi olurdu. Ya bir aksilik çıkar, söylediğini yapamazlarsa o zaman çocuklara ne cevap verirdi? Yalan da söyleyemeyeceğine göre...

Çocuklar gözleri güle güle, el sallayarak birer - ikişer bahçeden ayrılırlarken, çoğu söz verircesine iki kardeşe kararlarını bildirmişti. «Derslerine çok çalışıp sınıflarını geçecek ve biriktirecekleri malzeme ile kuklalarını yapıp en kısa zamanda küçük kukla tiyatrolarını kuracaklardı. «Ahmet'in Kukla Tiyatrosu, Üç Arkadaş Kukla Tiyatrosu, Boğaziçi Apartmanı Kukla Tiyatrosu, Tunusbağı Mahallesi Kukla Tiyatrosu... Şimdiden tiyatrolarının isimlerini bile koymuşlardı. Söylediklerinin yapacakları muhakkak idi. Çünkü gönüllerine bir defa kuklacılık ateşinin kıvılcımı ve İbiş sevgisinin sıcaklığı düşmüştü.!

Enver Bey'in idaresinde, iki kardeş gelecek yazdan itibaren kukla tiyatrosu çalışması ve gösterileri yapmaya karar vermişlerdi. Bu anaokullarında başlayacaktı. Başarılı olurlarsa, sonraki yıllarda

yerli ve yabancı festivallerin de yolu açılmaya başlayacaktı. Ki o zaman yaz tatilleri çok daha güzelleşecekti: Alkış, seyahat ve yeni dostlar ile biraz da para... Tiyatrolarını devamlı geliştirmek için tabii paraya her zaman ihtiyaçları olacaktı.

İki kardeş Bayan Pamela'nm verdiği sözü yerine getirerek gönderdiği kuklacılık kitaplarının paketini açtıkları günü de hiç unutamayacaktı.

Öteki kursiyerlere birer kitap gönderildiğini sonra öğrenmişlerdi. Kendilerine ise ikişer kitap gelmişti, içleri renkli resimlerle dolu, pırıl pırıl kitaplar... Birkaç gün sonra kendisine teşekkür mektubu yazmış ve Ömer Bey'in bir kitapçıda nasılsa bulduğu güzel bir kitabı da göndermişlerdi. Bu, Karagöz ile Türk kuklacılığını anlatan, resimli ve yabancı dilde basılmış bir kitaptı[22]. Daha sonraki günlerde ise iki kardeş, sözlük yardımı ile hiç olmazsa kuklacılık kitabında resimlerin altındaki yazıları okumak istedilerse de yapamadılar. Üstelik Bayan Pamela «eğer gelecek yaz kukla gösterileri yapmaya başlarlarsa haber verilmesini» istiyor ve «onlara bir sürprizi olduğunu» yazıyordu.

İşte bu ve benzeri birçok güzel hâtıralar artık, iki kardeşin hayalini kurdukları kukla tiyatrosu için yapacakları tasarı ve çalışmalara büyük destek ve kuvvet kaynağı oluyordu. Hele Enver Bey gibi bir de idarecileri ve ustaları olduktan sonra... Necla ve Fulya'nın kuklacılık çalışması ve gösteri yapmaya başladıklarını, okulların açıldığı ilk günlerde öğretmenleri de öğrenmişti.

Necla'nın Türkçe öğretmeni Ahmet Bey, ilk dersinde «Yaz Tatilinde Ne Yaptınız?» konulu bir ev ödevi vermişti.

---

22 KARAGÖZ, (Turkish Shadow Teatre), by Metin And, Dost Yayınları. İstanbul - 1975.

İki kardeş, özetleyerek de olsa bütün yaptıklarını bir güzel yazıp rahatlamışlardı. Tabii teknik bilgiler hariç... İşte bu ödevin neticesini bekliyorlardı. Çünkü bu öğretmenleri aynı zamanda okulun «Tiyatro Kolu» çalışmaları görevlisiydi. Tiyatroyu hakikaten sever, bu sevgiyi bütün öğrencilere aşılamaya gayret ederdi.

Ne var ki aradan geçen günler sonunda Necla ve Fulya'nın merakları artık sabırsızlık haline gelmişti. Hâlâ okumamış olmalı ki Ahmet Bey henüz bu ödevden bahsetmemişti. İki kardeş yazdıklarının hemen dikkati çekeceğini düşünmüşlerdi. Çünkü diğer öğrencilerin bu ödevlerinde «yazın oynadıkları oyunları, gezdikleri yerleri, okudukları şeyleri, yaptıkları koleksiyonları; resim, şiir ve hikâye çalışmaları» gibi bilinen şeyler yazdıklarını öğrenmişlerdi.

Nihayet bir hafta sonra Ahmet Bey ev ödevinden bahsedince iki kardeş de dikkat kesilmişlerdi. Okulda kendilerini en iyi anlayabilecek ve yardımcı olabilecek olan bu öğretmenin artık ne düşündüğünü öğrenebileceklerdi. Teneffüste iki kardeşin birbirlerinden öğrendikleri gibi, Ahmet Bey peşpeşe girdiği iki smıfta da hemen hemen aynı şeyleri yapmış ve söylemişti. Derslerin sonuna doğru not defterini çıkarmış, öğrencileri önce şöyle bir süzmüştü:

- Biliyorsunuz çocuklar, her ders yılı başında ve her sınıfta sizlerin tatilde neler yaptığınızı yazılı olarak isterim. Sizleri tanımak bakımından da bir öğretmen olarak benim için bunun çok faydası oluyor. Sizlerin ödevlerinizi de inceledim. Dersine uygun olarak anlatım, yazı güzelliği ve noktalamayı dikkate alarak verdiğim notları okuyorum. Geri vereceğim ödevlerde yanlışlarınızı da göreceksiniz!

İPLİ KUKLALAR İLE GÖSTERİ

Yapılması ve oynatılması diğer kukla çeşitlerine göre zor olan ipli kuklaların gösterisi de kolay değildir. Bunun için en başta daha yüksek bir sahne ister. Ancak bu şekilde kuklacı kendisini ve bilhassa ellerini se - yirciden gizleyebilir.

Gösteri sırasında kukla yere ta mamen yatabileceği için kuklacı da ellerini o kadar aşağı indirecek de mektir. O halde kuklanın ipi, gösteri sahnesinin yüksekliğine kukla boyu nunu ilavesinden biraz daha fazla olmalıdır.

Kukla oynatan, yerden yüksek bir yere çıkmalı, gösteri sırasında düşmemeye dikkat etmelidir.

Sahnenin iki yanındaki boşluk lardan kuklalar girip çıkarlar. Bu ralar kapı vazifesi görür. Kuklaları sürüklemeyiniz, yürütmesini öğreni niz. Biraz çalışınca bunun zor olmadığını göreceksiniz. Ancak gösteri sırasında iplerin birbirine karışmamasına dikkat ediniz. Kolaylık olma - sı bakımından iplerin Oynatım Çubuğuna bağlanan uç kısımları değiş - şik renklerde olabilir. Mesela ayaklar, kollar ve baş ayrı renkte...

İki kardeş en yüksek notun da yükseğini almışlardı. Yani «yıldızlı on»... Buna kendileri gibi anne ve babalan da haklı olarak sevinmişti. Kuklacılık okulda bile faydalı olmuştu. Fakat sevinçlerinde bir burukluk vardı. Sabrettilerse de yatmalarından bir müddet sonra Fulya dayanamadı:

- Ablacığım yarın istersen öğretmenimize soralım?

- Ödev kâğıtlarımızı neden geri vermediğini mi?

- Tatil çalışmamız hakkında bütün söyleyeceği, aldığımız notlar mı imiş? Arkadaşlarımıza örnek olması bakımından yazdığımızı birkaç cümle ile anlatıp düşüncesini de ilave edebilirdi?

- Ben de öyle birşey bekledim ama... Ne yapalım?.. Hatta istiyordum ki ödevimi bana okutsun ve «okulda da çalışma yapmak ister misiniz?» diye sorsun!..

Gecenin karanlığı evlerin üzerine iyice çöktükçe iki kardeşin de gözlerindeki uyku ağırlığı artmaya başlamıştı. Tabii bir müddet sonra ikisinin de gözleri kapandı ve kendilerini bekleyen sürprizden habersiz olarak derin bir uykuya daldılar.

Ertesi gün Ahmet Bey'in dersi yoktu. Ama onun ikinci derse girip kapıyı örtmesi merak uyandırmıştı. Öğretmen köşesindeki yerini aldıktan sonra gülümsedi:

- Benim bu saatte dersim yoktu, sizin de öğretmeniniz gelmeyecek... Bundan faydalanmak istedim çocuklar. Biliyorsunuz ben sınıf öğretmeninizim Her ders yılı başında yaptığımız gibi yine «Eğitsel Kollar»ın seçimini yapalım.

Ahmet Bey, «bu kolların sosyal faydasından ve nasıl çalışmaları lâzım geldiğinden» bahsettikten sonra kol isimlerini okuyarak istekli öğrencilerin isimlerini yazdı. Necla ise her kol için elini kaldırdığı halde nedense Ahmet Bey onu hiçbirisine yazmamıştı.

Sanki sınıfta yoktu, onu görmüyordu bile... Hatta onu «Tiyatro Kolu»na bile yazmamıştı. Necla'nın canı sıkılmış, dalıp gitmişti. Kırılmıştı da...

Öğretmen ise olanların farkında idi ve belli etmeden Necla'yı inceliyordu. Seslendi ama yüksek sesle ismini tekrarladığı zaman Necla duyabildi:

- Buyrun öğretmenim!

- Seçimi yapılmayan bir kolumuz kaldı. Ona da seni seçiyorum!

Ahmet Bey gülümserken sınıf merak içinde idi. Necla bakındı:

- Hangi kol öğretmenim?..

Ahmet Bey ev ödevini cebinden çıkarıp vererek Necla'ya okuttu. Sonra da «kuklacılığın çok faydalı, güzel bir sanat; aynı şekilde bir çalışma ve gösteri olduğunu» anlattı.

İki kardeşe «tebrik, takdir ve teşekkürlerini» bildirdi. Necla'nın içi birden sevinç dolmuştu. Dalgınlığı, şaşkınlığı, kırgınlığı bitmişti. Öğretmeni hakkında yanlış düşünüp, sabırsızlık göstererek bos yere nasıl üzüldüklerini şimdi anlamıştı. Öğretmenine gülerek ve sevgi ile baktı. Onu dinlemeye devam etti:

- Müdürümüz ve öğretmen arkadaşlarım ile görüştükten sonra kararımızı ilk defa sınıfınızda açıklıyorum çocuklar! Türkiye'de ilk defa okulumuzda bir «Kuklacılık Kolu» kuruyoruz.

Sınıftan aynı anda «Aaa!..», «Kuklacılık mı?..» sesleri yükselmişti. Sonra da bir alkış koptu ve Necla bu kola seçilmiş oldu. Fulya da kendi sınıfında, alkışlar arasında aynı kola seçilmişti. «Kuklacılık Kolu» en yeni olmasına rağmen, en kalabalık ve heyecanlı kol oldu. Yapılan ilk toplantıda Necla kol başkanı seçildikten sonra da hemen yıllık programlarını yapmak için görüşmelere başladılar. Bu toplantıda Ahmet Bey onları yalnız bırakmamıştı.

Sonraki okul günleri beraberinde yeni gelişmeleri de getirmeye başladı. Okulun diğer Türkçe öğretmeni ile resim öğretmeninden başka aynı binada bulunan liseden de birkaç öğretmen kurulan «Kuklacılık Kolu»nu öğrendikten sonra ikinci toplantıya misafir olarak katılmışlardı. Ahmet Bey ise iki kardeşin tahmin edemeyeceği şekilde çalışmalar ile ilgileniyor ve yardımcı oluyordu. Şimdi onu daha çok seviyorlardı. Hatta Ahmet Bey fırsat buldukça onları dinliyor, «ödeve yazmadıkları çalışmalarını, düşüncelerini, neler yapmak istediklerini ve kuklacılık hakkındaki bildiklerini» öğrenmek istiyordu. Onları dinledikçe de memnun oluyordu. Ayrıca sınıflarda fırsat buldukça kuklacılıktan ve iki kardeşin çalışmalarından bahsetmeye başlamıştı.

«Kuklacılık Kolu» kısa zamanda, en çok çalışan ve faydalı olup sevilen bir kol olarak herkesin dikkatini çekti. Toplantının birisine büyük bir merak içinde okul müdürü bile gelmişti. Yapılan yıllık programa uygun olarak kol hemen bir kurs açtı. Müracaat o kadar fazla olmuştu ki ancak seçme ile her sınıfdan ikişer öğrenci alabildiler. Okulun duvar gazetesinde kuklacılığa ait yazı ve resimler yer almaya başladı. Kol başkanı Necla, kol üyelerinden ve kursa katılanlardan «derslerine de çok iyi çalışmalarını» istemiş, aksi halde «ayrılmaları lâzım geleceğini» bildirmişti ki bu, okulda duyulmuş ve takdir toplamıştı.

Okulun güzel bir salonu ve sahnesi vardı. Bir de sinema makinesi... Kol olarak bunlardan faydalanmalı idiler. Telefon rehberlerinden adreslerini buldukları kültür derneklerine ve elçiliklere birer mektup yazdılar. Böylece üç kukla filmini bir hafta sonu öğrencilere seyrettirdiler. Sonra istek üzerine bu film gösterisini tekrar ettiler.

Kol çalışmaları sebebi ile iki kardeşin ayrıca büyük bir kazançları daha olmuştu. Uğur isminde bir son sınıf öğrencisi ile tanıştılar. O da önceki yaz Ahmet Bey'in teşviki ile başladığı çalışmalar neticesinde Karagöz oynatmaya, figürlerini yapmaya ve aynı teknik ile değişik gölge tiyatrosu tecrübelerine başlamıştı, iki kardeş onunla iyi anlaşmışlardı. Bu yaz, çalışmalarını birbirlerine öğreteceklerdi. Birlikte gösteri de yapabileceklerdi.

Kuklacılık Kolu, ara tatilinde de kurs çalışmalarına devam etti. Bunu öğrenciler istemiş, öğretmenler de müsaade etmişti. Ahmet Bey bile kursa her gün gelmişti. Üç gruba ayrılarak el kuklası, ve sopalı kuklaların yapılmasına geçtiler. Hepsi heyecanlı ve sevinçli idi. İki kardeş onların bu hislerini çok iyi anlıyorlardı.

Tatil sonrasında ise her grup yaptığı kuklaları oynatma ve sahne kurma dersine geçmişti. Öğrenciler bu temel bilgilerle gelecek yaz tatilinde kendileri daha güzel grup çalışmaları yapabileceklerdi. Kursta yapılan kuklalar, iki kardeşin kitapları ile birleştirilerek yıl sonunda sergi açılacaktı. Asıl hedef ise yıl sonu müsameresinde Karagözlü bir kukla gösterisi idi. Bunu müdür de kabul etmişti. Gösteriyi ayrıca öğrenciler için gündüz tekrarlayacaklardı. Ahmet Bey de bu fırsattan faydalanarak Türkiye'deki ilk «Kuklacılık Kolu»nu velilere ve misafirlere kısa bir konuşma ile tanıtmayı da düşünüyordu. Hepsi inanıyorlardı ki, bu, çok güzel ve beğenilen bir gösteri olacaktı.

Bu arada hastalığı sebebi ile emekli olan müdürün yerine tâyin olan yeni müdür ara tatilinden sonra göreve başlamıştı. Bu sebeple iki kardeşi ve kol çalışmasını yeni bir sürpriz bekliyordu.

Müsamere yapılacak kukla - Karagöz gösterisi duvar gazetesinde şimdiden duyurulmuş, kursta kuklaları konuşturma ve gösteri

çalışmalarına geçilmişti. Kurulacak kukla sahnesinin çizimini de resim öğretmeni yapmış, ölçülendirmiş ve işi üzerine almıştı. Artık müsamere gösterisinin programı da görüşülmeye başlanmıştı.

İşte bu son toplantıda sınıfın kapısını açan yeni müdür merakla bakınarak içeri girmişti. Ahmet Bey kendisine kol çalışmasını özetleyip «kuklacılığın öğrencilere olan faydasını» da ilaveyi ihmal etmemişti.

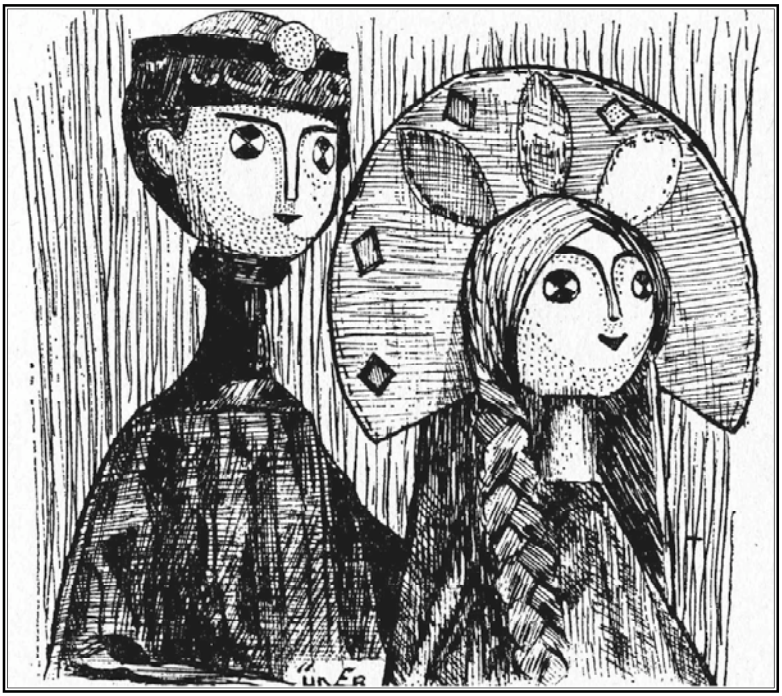
Ancak bir hafta sonra Ahmet Bey derse gayet üzgün girdi. Zil çaldığı zaman Necla'yı yanına çağırdı. Gülümsemeye gayret etti:

- Kuklacılık Kolu olarak kısa zamanda güzel, faydalı ve büyük bir çalışma yaptınız kızım! Ancak Okul - Aile Birliği ile müdürümüz...

- Anladım. Üzülmeyin öğretmenim Çok şey yaptık... Yapamadıklarımızı yaz tatilinde tamamlarız. Arzu ederseniz yine beraber oluruz! Yardımlarınız için kuklacılık ve arkadaşlarım adına size çok teşekkür ederim efendim.

- Elbette her zaman yardımcı oluruz kızım!.. Arkadaşlarına da lütfen benim yerime sen haber ver! Asıl ben sana ve kardeşine teşekkür ederim.

Daha fazla konuşamadılar. Boğazlarına bir şey tıkanmış gibi idi. Fakat bugüne kadar yaptıkları çalışmalarını düşününce de sevinmeli idiler.

Macarista'nın "Allami Babzinhaz Kukla Tiyatrosu"nun bir gösterisinde iki sopalı kukla.

KÜÇÜK KUKLACILAR KULÜBÜ

Yıllardır olduğu gibi dersler, imtihanlar ve hâtıralar ile dolu haftalar, aylar geride kalmış, bir ders yılı daha bitmişti. Yıl sonunda öğretmenlerini ve ailelerini üzen öğrenciler için şimdi üzülme sırası kendilerine gelmişti. Sınıfını geçen arkadaşları gezip - oynarken, ellerinde ders kitabı ile onları seyredeceklerdi. Oynamaya doyamayacak, tatilden bir şey anlayamayacaklardı. Necla ile Fulya kardeşler ise sınıflarını yine geçmiş ve «Teşekkür Mektubu» da getirmişlerdi.

İki kardeş eve girdiklerinde kucaklaşarak birbirlerini tebrik ettikten sonra heyecanla bakıştılar:

- Birkaç gün dinlenip kuklacılığımıza devam edelim değil mi?

- Tabii... Yaşasın kuklacılık!

Aslında ders dinlemek veya çalışmaktan hiç yorulmamışlardı. Çünkü gayeleri not almak değil, öğrenmek olmuştu. Bu öğrendikleri de hayatta olduğu kadar kuklacılıkta da onlara lâzım olacaktı. Ençok kukla piyesleri yazarken... Bunu Kuklacılık Kolu'ndaki arkadaşlarına da kabul ettirdikleri için onlar da sınıflarını geçmişlerdi. Bazı veliler alışmadıkları şekilde çocuklarının sınıfı geçtiğini öğrenince hem sevinmiş, hem de sebebini merak etmişlerdi. Sadece bir kol üyesinin sınıfta kalmasının sebebi ise hastalığı yüzünden devam edememesi olmuştu. Hepsi ayrıca tatilde çok kitap da okumaya söz vermişti.

Meserret Hanım'dan sonra akşam eve gelen Ömer Bey de iki kızını, yanaklarını öperek tebrik edince sebebini anlayamadığı bu sevince katılmak için Mustafa Mükrem de ablalarının eteklerini çekiştirip ellerini öpmüştü. Yemekten sonra konuşurlarken Ömer Bey kızlarına şöyle bir bakmıştı:

- Çocuklar, doğruyu söylemek lâzım gelir ise sizin kuklacılık çalışmasına başlamanız için müsaade ederken içimde bir korku mevcuttu. Okul başlayınca, ders çalışırken aklınıza kuklaların, aklınız karıştıracağını düşünüyordum. Öğretmeninizi dinlerken de... Beni kendime karşı çok mahcup ettiniz. Çünkü karneniz geçen yıldan daha güzel!.. Teşekkür ederim! Üstelik hiç hesapta yok iken okulda da kuklacılık çalışması yaptınız!..

Eşinin konuşmasını hareketleri ile tasdik eden Meserret Hanım gülerek ilâve etti:

- Kabiliyetlerinizin bu kadar gelişeceğini, notlarınızın yükseleceğini, daha çok sevilip - sayılacağınızı bilse idik sizi okula başlamadan kuklacılığa başlatırdık vallahi!

Gülüştüler... Onlar güldüğü için sonra da Mustafa güldü. Ömer Bey ise başını salladı:

- Tabii... Anneniz şaka ediyor, ama söylediği çok doğru! İstediğiniz gibi kuklacılık çalışması yapabilirsiniz çocuklar! Bana da yapacağınızı haber verin ki size yardımcı olayım.

İki kardeş anne ve babalarına tekrar teşekkür ettikten sonra bu yaz tatilinde yapmayı düşündükleri çalışmaları özetlediler. Tabii Enver Bey'in de fikrini alacaklardı. Okul çalışmaları için de aynı şeyi yapmış ve çok faydalanmışlardı.

Birkaç gün dinleneceklerdi ama bu, boş durmak değildi. O gece iki kardeş yattıktan sonra da uzun uzun konuştular. Heyecanlı, sevinçli, ümitli ve kararlı idiler. Geçen yaz başında kuklacılık için karar verdikleri zamanki gibi... Ama artık başlamıyor, daha büyük ve önemli çalışmalar için hazırlanıyorlardı.

Ertesi gün ilk yaptıkları iş, Kuklacılık Kolu'ndaki çocuklar ile Enver Bey'in kursuna katılan çocukların ev adreslerine birer mektup postalamak oldu. Onları, ilk pazar günü bahçelerinde yapmayı faydalı gördükleri bir toplantıya davet ediyorlardı. Sonra da bu toplantıda yapacakları konuşmaları ve programı hazırlamaya başladılar. Bu fikri de Enver Bey vermiş, babalan da «Çok güzel... Birlikten kuvvet doğar!» diyerek onları desteklemişti.

Pazar günü bahçede yapılan yoklamada herkesin tamam olduğu anlaşıldı. Otuz kadar misafire dizilen sandalyelerin önünde ayrıca konuşmacı ve idareci yeri ile masada vardı. Toplantının gayesini bilmeyen küçük misafirlerin hepsi merak içinde idiler.

Bunun farkında olan Necla saatine tekrar göz atınca vaktin tamam olduğunu gördü. Açış konuşmasını yapmak üzere yerini aldı:

- Misafirlerimiz arasında benden küçüklerim ve büyüklerim var. Onun için müsaadenizle hepinize «Kardeşlerim» diye hitap etmek istiyorum ve hepinize büyük bir mutlulukla «Hoşgeldiniz!..» diyorum. Farkediyorsunuz ki heyecanlıyım. Bizi tanıştıran kuklacılık sanatı sebebi ile buradayız. Fakat birbirimizi daha iyi tanımamız faydalı olacaktır. Lütfen ismini okuduğum kardeş ayağa kalkıp kendisini kısaca tanıtsın! Hatta ben başlayayım. Çünkü zaten ayaktayım.

Necla, yaşını, okulunu, babasının ne iş yaptığını, kaç kardeş olduklarını, evlerinin bu ev olduğunu özetledi. İsmi okunanlar da daha sonra aynı şekilde kendilerini tanıtmaya devam ettiler. Bu iş bitince Necla tekrar söz aldı:

- Kardeşlerim, şimdi sıra asıl konuya geldi. Bir kısmınız geçen yaz ve şu anda şeref misafirimiz olarak aramızda bulunan, kendisini kuklacılığa adamış büyüğümüz Enver Bey tarafından açılan kursta bulundunuz. Kalan kısmınız ise onun bir öğrencisi olarak, okulda benim idare ettiğim kursa devam ettiniz. Ne var ki bu kurslar bittikten sonra görüşmelerimiz kimimiz ile devam etti veya etmedi. Halbuki gayemiz aynı... Haberleşmemiz ve yardımlaşmamız şart değil mi? Hepimizin iyiliği için... Tabii gönül verdiğimiz kuklacılık sanatındaki çalışmalarımızı devam ettirmek ve geliştirmek istiyorsak...

Necla, yükselen «Devam edeceğiz!», «İstiyoruz!..» sesleri bittikten sonra memnun bir halde devam etti:

- Çok güzel!.. Böyle olması lâzım... O halde bundan sonra her

birimiz ayrı kuklacılık çalışması yapsak da haberşeleceğiz, yardımlaşacağız. Ama nasıl? İşte bu meselemizi bir karara bağlamak için bugün buraya toplandık! Bakın, bir elimi sallıyorum ama sesi hiç çıkmıyor. Ben bile duymuyorum. Ama şimdi iki elimi birbirine vurunca çıkan sesi siz de duyuyorsunuz! Üstelik bu iki elim kenetlenince tek elimden daha kuvvetli... Biz de birleşirsek işte böyle sesimizi duyuracak ve daha kuvvetli olabileceğiz. Bunun için vakit geçirmemeliyiz. Ben tekrar konuşacağım. Şimdi, bana bu fikri veren büyüğümüz Enver Bey konuşmaya davet ediyorum!

Enver Bey aslında konuşmayacaktı ve hazır değildi. Bu, Necla'nın bir sürprizi olmuştu. Bu sebeple karşılıklı bakışıp birbirlerine gülümsediler. Enver Bey alkışlar arasında, çaresiz kalktı, öne geçti ve küçük misafirleri selamladı:

- Kuklacılıktan uzun uzun bahsedecek değilim. İlerde görüşeceğiz. Kuklacılık sanatına, gönül vermiş olan sizleri böyle kalabalık ve kararlı olarak görmenin heyecanını yaşıyorum. İnanınız ki Türkiye'de bu sanat için ilk defa bu kadar insan bir araya gelmiştir. Bu, sonra anlayacaksınız ki aslında çok büyük, çok önemli bir olaydır. Ancak, bu güzel hareket başladığı yerde kalmamalı hele bitmemelidir.

Kısaca anlatmam lâzım gelirse, Karagöz ve kukla gösterilerinin çok olduğu eski yıllarda bu sanatkârlarımız «Lonca» ismi verilen teşkilatın çatısı altında idiler. Böylece hem birlik oluyorlar hem de kendi kendilerini kontrol ediyorlardı. Cumhuriyetten sonra sanatkârlar azaldıkça, Lonca yerine kurulan çeşitli dernekler aynı vazifeyi yapamadı. Daha sonra dernek de kurulamaz, kurulanlar yaşatılamaz oldu. Mesela şu anda Karagöz ve kukla sanatkârlarına ait bir tek dernek ülkemizin hiçbir yerinde bulunmamaktadır.

Necla kardeşinizin dediği gibi, eğer bu sanat ile uğraşmaya devam edecek iseniz, köşenizde yalnız kalmayınız! Evvelki görüşmemizde Fulya kardeşiniz bana «kurs bitiyor, gösteri bitiyor. Kuklacılık ile meşgul olanlar birbirimizi bir daha aylarca göremiyoruz. Birbirimizin ne yaptığını da bilemiyoruz. Bu böyle devam ederse yıllarca görüşemeyeceğiz ve daha sonra da birbirimizi kaybedeceğiz. Haber vermek veya yardım istemek için aklımıza gelse bu sefer de birbirimizi bulamayacağız. Bunun bir çâresi olmalı?..» dedi. Çok haklı idi. Dolayısı ile asıl fikrin bu kardeşinize ait olduğunu bilmenizi isterim. Ben sadece neler yapılabileceği hususunda düşüncemi söyledim.

Bu gayenizde başarılı olursanız ilerde sık sık görüşüp - dertleşeceğimize ve yardımlaşacağımıza inanıyorum. Bu toplantının en iyi şekilde neticelenmesini dilerim. Bu sanatı bilen bir büyüğünüz olarak da kuklacılık çalışmalarınızı sonuna kadar devam ettirmenizi, bulunduğunuz her yerde bu sanatı tanıtıp - sevdirecek bir şeyler yapmanızı beklerim. En azından konuşarak... Hoşçakalınız!..

Enver Bey alkışlar arasında toplantı sahasından ayrıldıktan sonra Necla tekrar konuşma yerine geçti:

- Değerli kardeşlerim! Sizleri buraya neden dâvet ettiğimizi artık hepiniz biliyorsunuz! Fakat yıllar sürecek beraberliğimizin, ömür boyu sürecek dostluklarımızın temelini atacak ve bu çatıyı nasıl kuracağız? Yaşımız uygun olmadığı için dernek kuramıyoruz. Kuramıyoruz diye de bir şey yapmayalım mı? Yapacağız ve bu, aramızda kuracağımız bir «kulüp» olacaktır.

Necla, beklediği ve susmak mecburiyetinde kaldığı bir alkıştan sonra devam etti:

- Hep ben konuşarak sizi bıktırmak istemiyorum. Diğer açıklamalar için sözü kardeşim Fulya'ya veriyorum.

Konuşma özetinin yazılı olduğu kâğıdı elinde masaya gelen Fulya böyle bir toplantıda serbest olarak hiç konuşmamıştı. Bakındı ve heyecanını hafifletebilmek için isteği olmadığı halde biraz su içti. Öksürdü ve sessizliği bozdu:

- Sadece kuklacılık çalışmalarımızı görüşmek için ilk defa bu kadar çok kardeşimizi bir arada görmenin heyecanı, daha doğrusu büyük sevinci içindeyim. Şimdi asıl konumuza geliyorum. Kuracağımız kulüp işine... İsimsiz konuşmak zor olacağı için kulübümüze bir isim koymamız iyi olacak... Ben «Küçük Kuklacılar Kulübü» ismini teklif ediyorum! Ne dersiniz kardeşlerim? Başka isim teklifiniz var mı?

Yine alkışlar ve «Kabul!..» haykırışlarından sonra Fulya konuşmasına devam etti:

- Gazetelerin çocuk sayfalarından, çocuk dergilerinden hatırlarsınız! Pulculuk Kulübü, Kartpostal Biriktirenler Kulübü... Sonra mesela Kitapsevenler Kulübü, Müzikseverler Kulübü... gibi! ismini de koyduğumuza göre, «Küçük Kuklacılar Kulübü»müz kuruluşundan sonra kuklacılık sanatının tanıtılması, yaşatılması ve geliştirilmesi için amatör olarak çalışacaktır. Tabii bu çalışmaları yapmak için ayrıca kendimizi yormamıza gerek yok, çünkü bunları zaten yapıyoruz, yapmaya gayret ediyoruz veya yapmak istiyoruz. İşte birbirimizden ayrı ve habersiz uğraştığımız bu çalışmaları artık yardımlaşarak, daha kısa zamanda ve daha kolay yapacağız. Kuracağımız kulübün faydasını çok çabuk göreceğiz.

Kulübümüz her ne kadar kimseye hesap vermeyecek, bir yere kayıt olmayacak ise de başıboş da kalacak değildir. Üstelik bunu

kendimiz idare edeceğimize göre bu vazifeleri yapacak arkadaşlarımızı seçmek bugünkü çalışmamızın en önemli kısmı olacaktır. Her kuruluşta olduğu gibi bize de bir başkan, bir başkan yardımcısı, bir sekreter ve bir de muhasebeci lâzımdır. Çünkü yazışmalarımız ile gelir ve giderlerimiz dosyalanacaktır. Çünkü hepimiz her ay kulübümüze çok az bir para ödeyeceğiz. Ama bu paralarımız damlaya damlaya göl olacak ve onunla büyük işler yapacağız. Kulüp olarak yapacağımız başka çalışmalardan da kazanacağımız paralar olacaktır. Mesela kukla gösterilerimizden...

Kulüp olarak yapabileceğimiz birçok şey çıkacaktır. Ama başlangıçta bir «Kuklacılık Sergisi» açabiliriz. Sonra grup olarak hazırlayıp ortaya koyacağımız birkaç tatil gösterisi... Aylık bir fotokopi bültenimiz olabilir. Zamanla kimbilir ne güzel teklifleriniz olacaktır. Ama şimdi izniniz ile kulübümüzün yöneticilerini seçelim.

Yapılan seçimde Necla başkan oldu. Fakat aynı evde oldukları için Fulya'nın da görev alması uygun bulunmadı. Sonra alkışlar arasında tebrikler kabul edildi. Kulübün ilk başkanı ile sekreteri, başkan yardımcısı ve muhasebecisi öndeki masanın arkasındaki sandalyelerde yerlerini aldılar. Pencereden toplantıyı zaman zaman seyreden Meserret Hanım, bu sırada birkaç komşu kızının da yardımı ile tepsiler içinde çeşitli içecekler ve yiyecekler getirmişti. Seslendi:

- Kulübünüzün kuruluşu hayırlı olsun çocuklar! Şimdi hem biraz dinlenin hem de bir şeyler atıştırın!

Kısa arayı fırsat bilen çocuklar, daha doğrusu kulüp üyeleri hemen aralarında küçük sohbetler yapmayı da ihmal etmemişlerdi. Sonra da kulübün ilk başkanı Necla konuşmasına başladı:

- Memleketimiz kuklacılık sanatının geleceğine emeği geçecek

ve imzaları bulunacak sanatçı adayı kardeşlerim! Bu çalışmalarımızın ikinci bölümü olan kulüp kuruluşunda, desteğiniz ve bana gösterdiğiniz için çok teşekkür ederim. Biz dürüst, kararlı ve faydalı çalışmalarımızı gösterdikçe ve derslerimizi de en iyi şekilde devam ettirdikçe hepimiz bütün büyüklerimizden yardım göreceğiz.

Bu toplantıyı yapmadan evvel biz, kulübümüzün nasıl çalışacağına ve neler yapabileceğine dair bazı bilgiler edindik. Meselâ bir «Tüzük» taslağı hazırladık. Bu tüzüğü gelecek toplantımızda görüşeceğiz. Son şeklini alıp oylarınız ile kabul edilecek tüzüğümüzü daha sonra çoğaltıp hepinize dağıtacağız.

Kulüp adına şimdi sizlerden çok önemli bir ricam var. Kulüp çalışmalarımız hiçbirimize yapamayacağımız hiçbir yük ve yorgunluk getirmeyecektir. Fakat çalışmasına devam etmek istemeyen veya istediği halde devam edemiyecek kardeşlerimiz bunu bize bildirsinler veya haber göndersinler. Kulübümüzün asıl kuruluşunu gelecek toplantımızda yapacağız. Sizler de yeni teklifler, getireceksiniz. Hep birlikte en iyiyi yapmaya gayret edeceğiz. Konuşmak isteyen kardeşlerim vardır. Çekinecek, sıkılacak bir şey yok... Karşılıklı konuşacağız. Bu sırada bir el, sonra birkaç el daha havaya kalkmıştı. Daha sonra diğerlerine de söz vermek üzere Necla ilk defa el kaldıran Hüseyin'e işaret etti:

- Buyur Hüseyin kardeş, seni dinliyoruz!

- Ayrılmak isteyecek arkadaşımız olacağını tahmin etmiyorum. O halde kurmakta bulunduğumuz «Küçük Kuklacılar Kulübü» müze sahip çıkmalıyız. O zaman bizim de bir sahibimiz olacak demektir. Ben buna inanıyorum. Ama bir sorum olacak... Kulüp olarak tekrar ne zamam toplanacağız?

- Çok güzel... Kuruluşumuzu tamamladıktan sonra sık sık hepimizin bir yere toplanmamıza lüzum kalmayacaktır. Görev verdiğiniz ben ve arkadaşlarım, sizlerin adınıza birçok işleri yapmaya gayret edeceğiz. Sizlerden yardım da isteyebiliriz! Tatil aylarında her hafta toplanabiliriz.

Bir başka çocuk da arkalardan seslendi:

- Kulübümüzün gelirleri nereden gelecek? Biz ne kadar ve ne zaman para vereceğiz?

- Evet, Muhiddin kardeş! Kulübümüzün yaşaması için gelirlerimiz olacaktır! Parası ne kadar çok olursa kulübümüz o kadar başarılı olur. Başkalarını kulübümüze para yardımı veya başka şekilde yardım yapmaya mecbur edemeyiz. Fakat bunu biz yapmalıyız. Her arkadaş ayda bir defa ne verebilirse ödeme yapsın! Üye olmayan arkadaş veya büyüklerimiz de yardım edebilir. gösterilerden de para kazanacağız. Şimdilik bu kadar...

El kaldıran Bekir de sıranın kendisinde olduğunu işaret etti ve konuştu:

- Aramıza yeni arkadaşlar katılacaklar mı?

- Yooo, hayır!.. Çünkü sayımız artarsa toplanmamız, toplanmak için yer bulmamız, haberleşmemiz zorlaşacaktır. Fakat kulüp çalışmamızı beğenen ve kuklacılık çalışmasında bizi örnek almak isteyen kardeşlerimiz olursa, onlar da yeni bir kulüp kurabilirler. Buna çok seviniriz ve kurmalarında yardımcı oluruz.

Ayhan da heyecan içinde sesini yükseltip elini indirdi:

- Çok sevinçli ve ümitliyim! Başarılı olacağız ve yaptıklarımızın boşa gitmeyeceğine şimdiden inanıyorum. Benim de öğrenmek istediğim şu ki, kulübümüzün ismi var ama bayrağımız da olacak mı?

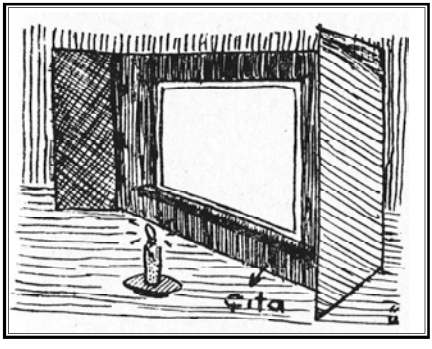
GÖLGE KUKLALARI

İki boyutlu bu figürler siyah, tek veya çok renkli gölge verirler. Malzemeleri ve hareket imkânları geliştirilerek çok değişik ve güzel gösterilerde kullanılabilirler. Bu teknik ile figür ve çizgi filmler hazırlanabilmektedir.

Bu çalışmaya röntgen filimlerini keserek, özel boya veya mürekkepler ile boyayarak, boya yerine üzerine renkli jelatin kâğıtlar yapıştırarak başlanabilir. Mesela yukarıdaki basit şekil bu teknik için bir örnektir. Hareketli hayvan figürleri de hazırlanabilir. Boyun veya kollar (şekilde büyük, siyah nokta) iki karış uzunluğundaki çıtanın ucuna raptiye ile tutturularak hareket ettirilir.

Bu gölge kuklalarınız ile gösteri yapabilmek için bir ışık kaynağına ihtiyacınız olacaktır. Şekilde görülen basit sahne (paravana) masa üzerine kurulabilir. Büyük bir kutudan da sahne olur. Perde kısmına yağlı veya yağsız beyaz kâğıt takılabilir.

Elektrik ampulü yerine şimdilik mum kullanınız ve dikkatli olunuz. Gösteri, tabii karanlıkta yapılacaktır. Bu sahnede Karagöz de oynatılabilir. Figür (gölge kuklası) için bir, perde için iki karış yükseklik uygundur.

- Neden olmasın!.. Ama bayraktan evvel, bu bayrağımızda da yer alacak olan bir amblemimiz olmalıdır. Amblem taslaklarınızı çizip getirirseniz gelecek toplantımızda bunların birisini seçebiliriz. Bu amblem aynı zamanda yazışmalarımızda ve afişlerimizde yer alacaktır.

Yanlarda oturan dâvetlilerden Murat ayağa kalktı:

- Bir şey sormayacağım. Fakat birkaç cümle söyleyerek rahatlamak istiyorum. Nedir biliyor musunuz? Şu konuşmalarımız sırasında bir ara öyle hâyallere dalmışım ki... Sanki aradan yıllar geçmiş ve bizler ülkemizin birer büyük kukla sanatkârları olmuşuz... Birkaç kukla tiyatrosu kurmuşuz... Necla ile Fulya kardeşlerin kukla tiyatrosu dünyaca meşhur olmuş... Türkiye'ye dağıtılan dergimiz varmış... Ve şu anda yıllar sonraki bir toplantıyı yapıyormuşuz gibi geldi bana, içim bir hoş oldu. Yalnız ben mi böyle daldım? Bu kadar işte...

Yerine oturdu. Necla tekrar söz aldı:

- Hepimiz adına Murat kardeşe teşekkür ederim. Hayal kurmak güzel şeydir, insana ümit ve kuvvet verir. Bazen bir bu hayal, gayenin ve başarının temeli olur. Çok güzel kukla tiyatrolarımız olacak... Dergimiz ve kitaplarımız da... Ve bu küçük kulüpler birçok yerde kurulacak... Bunlar yapılması zor şeyler değil ki...

Fakat biraz daha büyümemiz ve bu yıllar içinde birbirimizden kopmamamız, gayemizden ayrılmamamız, heyecanımızı kaybetmememiz ve daima gelişen bir çalışma yapmamız gerekiyor.

Yarının büyük kuklacılar derneğinin üyeleri olarak sizleri şimdiden selamlıyorum!

İki kardeş başta olmak üzere «Küçük Kuklacılar Kulübü» nün bütün üyeleri için o gece uyuyabilmek kolay olmamıştı.

Ertesi haftaki önemli toplantıda, konuşmalar, teklifler ve cevep verilen sorularla geçti. Kulüp tüzüğünün bazı maddeleri şöyle oldu:

* İsteyen üye istediği zaman yazılı olarak müracaat edip çıkabilir.

* Devamsızlık yapan veya çalışma yapmayan üye, bütün üyelerin katıldığı toplantıda alman karar ile üyelikten çıkarılır.

* Çıkan veya çıkarılan üye, aidatlarını geri isteyemez.

* Eksilen üyelerin yerine yenisi alınmaz.

* Okuldan ayrılan öğrencilerin üyeliği devam eder.

* Tüzük maddesine göre sarı renkli kulüp bayrağı ve amblemine karşılıklı duran Karagöz ile İbiş'in basit resimleri bulunuyordu.

* Kulüp çalışmaları başlıca şunlar olacaktı: Kukla piyesi yazılması, kukla yapılması, kukla oynatılması, gösteri yapılması, ücretli kurslar ile sergi açılması, ücretli gösteri yapılması ve bülten, broşür, kitapçık, bayram kartı, albüm gibi yayın hazırlanması...

* Üyeler, kulüp hizmetlerinden ücretsiz faydalanacaklardı. Fakat kulüp adına yapılacak gösterilerde gönüllü çalışacaklardı. Sonraki tatillerde mesela sünnet düğünü veya yaş günlerine davet edilip para alırlarsa, ana okullarında gösteri yaparlarsa bundan kulübe bir pay vereceklerdi. Daha sonraki yıllarda ise üyeler yapacakları ve para kazanacakları kukla gösterileri için izin alacaklardı. Kulübün çalışma disiplini için bu ve benzeri hareketlerin yapılması gerekiyordu.

* En kısa zamanda her üyeye bir üyelik kartı ve rozet verilecekti. Ayrıca birbirine yakm oturanlar dikkate alınarak üyeler altışar kişilik beş gruba da ayrılmışlardı. Bu grupların her biri ayrı bir tiyatro olarak çalışma ve gösteri yapacaklardı. Her grup bilhassa

yaz tatilinde yılda ücretli en az bir gösteri yapmaya, bir İbiş'li piyes yazmaya ve en az 6 yeni kukla yapmaya mecburdu. Ayrıca Her grup, yaptığı bütün çalışmaları temiz olarak hazırladığı bir defteri her yaz sonunda kulüp başkanlığına verecekti. Aylık bültende yayınlanmak üzere gruplar haber, yazı ve resim vereceklerdi. Her grubun da ayrı bir başkanı vardı.

* Yine her grup kukla, Karagöz, gölge oyunu, meddahlık, ortaoyunu, kukla filmi ve ilgili konularda bilhassa Ramazan ayında dergilerde, gazetelerde yayınlanan haber, karikatür, fotoğraf, şarkı sözü fıkra, yazı, şiir...leri kesip biriktireceklerdi. Böylece arvişleri daha sonra birleşip kulüp arşivini meydana getirecekti. Yıllar sonra dergi ve kitap hazırlarken bu büyük arşivden faydalanacaklardı.

Bu şekilde başlayan kulüp ve grup çalışmaları yaz tatili boyunca devam etti. Enver Bey'in açtığı kurs dolayısı ile biraz tecrübe sahibi olan başkan Necla'nın yaptığı teklifler kabul edilerek başka faaliyetler de yapıldı. Mesela bunlardan birisi yine Gülhane Parkı'na gidilmesi idi. Aileler, çocuklarını oraya yalnız göndermeyeceği için evvelden tedbir alınmış ve birçok üyenin ailesi de gelmişti. Ne var ki bu sefer Necla ve Fulya'yı kötü bir sürpriz bekliyordu. Neşe içinde parka girip hayvanat bahçesini de gezdikten sonra parkın ana caddesine çıktıkları zaman şaşkınlık içinde kaldılar. Daha evvel kukla seyrettikleri çay bahçesi yine duruyordu ama kukla sahnesi kapalı idi.

Talât Dumanlı'nın artık gösteri yapmadığını öğrendikleri zaman çok üzüldüler.

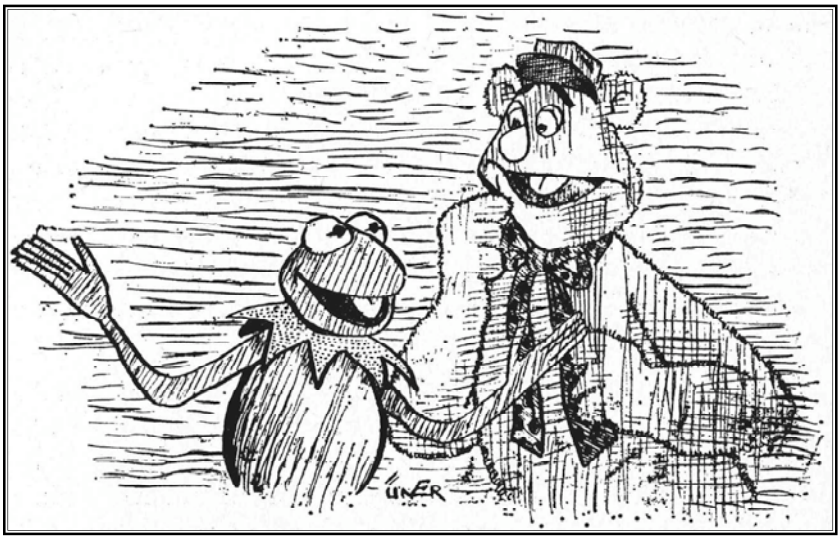
Beykoz'a yeni bir ziyaret yaparak güzel bir piknik imkânı buldular. Beykoz'a gidip Kuklacı Dede'nin elini öpmeden, kurulan

kuklacılık kulübünü haber vererek onu sevindirmeden dönmek olamazdı. Fakat «Kulübün ne olduğunu» bilmeyen dedeye ayrıca bilgi verip kulübün faydalarını ve ileride bir dernek haline getirileceğini anlattılar. Kuklacı Dede yine kapıya kadar onları uğurlamıştı. İki kardeşi, ayrılırken alınlarından öpmüş ve başını sallayıp «Kimsenin bugüne kadar yapamadığı bu işi de yine siz akıl edip yaptınız değil mi?» demişti.

Daha sonraki haftalar içinde kulüp üyelerini üzüntüye sevkeden bir olay vardı. Üyelerden birisinin babası «bir yabancı devlete ait fakirhanede yaşlı ve yoksul bir Türk kukla sanatkârının da bulunduğunu» öğrenerek evde anlatmıştı. Bu haber, hemen kulüp üyelerine duyuruldu. îsmi de öğrenilen bu sanatkârı ziyaret etmek, tanımak ve yardımcı olabilmek için üç kişilik bir heyet vazifelendirildi. Ne var ki giden heyet gözleri yaşlı olarak götürdükleri çiçeği geri getirdi. Çünkü çocukları ve kimse kendisine bakmadığı için bu yaşlı sanatkâr yoksulluk içinde ölmüştü.

Beyinleri kuklacılık bilgisi ile doldukça, gönülleride kuklacılığa daha çok ısıdan bu küçük sanatkârlar kulüp üyesi olarak yaz tatilini en faydalı şekilde değerlendirdiler. “Küçük Kuklacılar Kulübü”de onları kucaklayarak büyük sanatkâr olma yolunda yeni tatillere doğru götürmeye başladı.

Neden olmasın? Ablalarının yanında uzun zamandır merak ve heyecan içinde kuklacılığı yaşamıştı. Bir şeyler öğrenmişti ve şimdi onlara daha çok yardımı oluyordu. Böyle olunca da iki kardeş gösteri yapmaya gittiklerinde artık onu da götürüyolardı. Çünkü kısa zamanda asıl düşündüklerini güzel ve büyük kukla tiyatrolarını kurunca üç kardeş olarak çalışmak için anlaşmışlardı. Fakat yanlarında gerekirse başka yardımcılar olacaktı.

Dünyaca meşhur "Muppet Show" kukla filmlerinin takdimcisi baş oyuncusu kol kuklası Kurbağa Kermit ile bir arkadaşı.

BÜYÜK BAŞARILARA DOĞRU

Aradan haftalar değil, aylar değil, artık yıllar geçmişti. Bebekler çocuk, çocuklar genç, gençler de yetişkin birer insan olmaya başlamışlardı. Bu arada Necla ve Fulya kardeşler de birer genç kız olmuşlardı. Geçen zaman içinde birçok yeni şeyler de öğrenmişlerdi. Hem okulda, hem okul haricinde... Bu arada bildikleri yabancı dillerde gelen mektupları ve cevap yazabiliyorlardı. Konuşmaya da başlamışlardı. Bir yabancı memlekete gittiklerinde veya yabancı misafirleri gelirse sıkıntı çekmeden anlaşabileceklerdi.

Mustafa Mükrem de artık o küçük çocuk değildi. Bebeklik günlerini gerilerde bırakmış, akıllı ve sevimli bir çocuk olmuştu. Çalışkan ve terbiyeli... Aynı zamanda küçük bir çırak...

Sonra yaz tatilleri geride kaldı. İşte son yaz tatilinin başında bulunuyorlardı. Çünkü üç abla yine birer öğrenci idiler. Ne var ki iki kardeş gelecek yıl artık okul yıllarını da bitirmiş olacaklardı. Fulya Edebiyat, Necla ise Tiyatro Fakültesinin son sınıfına idi. Ama bunu yeterli görmemişler ve Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosunu da öğrenmişlerdi.

Şimdi kuklacılık konusunda birkaç kitapları değil nerede ise bir kitaplıkları vardı. İstanbul'da yabancı yayınlar satan büyük kitapçıların yardımı ile kendileri de kuklacılık kitapları satın almışlardı. Ayrıca birkaç yabancı ülkenin kuklacılık derneklerine üye olmuşlardı ve her yıl belli bir ücret ödüyorlardı. Mektuplaştıkları yabancı kukla tiyatroları, dernekleri ve sanatkârlarının zaman zaman hediyeler geliyordu. Kitaplar, takvimler, broşürler, dergiler, afişler, fotoğraflar... Hatta birkaç güzel hediye kukla bile gelmişti. Bu yaz «Dünya Kukla Sanatı» ismi altında bunların hepsini İstanbul'da bir sanat galerisinde sergileyeceklerdi. Tabii hediye gönderenleri karşılıksız bırakmıyorlardı.

Mustafa Mükrem de bu yabancı kuklacılık kitaplarını ve dergilerini büyük bir merak içinde defalarca ve dikkatle gözden geçirmişti. Onun halini gören, okuyor zannederdi.

Ne var ki onun bu yaşta yaptığı, kendini yetiştirme çabaları da meyvesini vermeye başlamıştı. Onun da bir kuklacılık köşesi yoktu ama bir sandığı vardı. İçinde de ablalarının verdiği kukla resimleri, bir yabancı dergi kuklalar vs... vardı. Fakat en önemlisi, Mustafa'nın yaptığı ve kendi gibi küçük kuklacıklardı. İplisi, ellisi, sopalısı... Ne yapsın öyle görüyor, öyle öğreniyordu. Şimdi o da artık kendi sahnesini yapıp arkadaşlarına gösteri yapmaya başlayabilmek için çabalıyordu. Ablalarından yardım istemeye lüzum görmeden sessiz sessiz çalışıyordu.

Annesi ve babası da ablalarına yaptıkları gibi ona da yardım edince Mustafa'nın kuklacılık işleri çok daha kolaylaşıyordu. Kulübün de üyesi idi. Çalışma ve gösterilerde ablalarına yardım ederek yetişiyordu.

Daha çok öğrendikçe daha iyi öğretebilmişlerdi. Öğretirken de daha iyi öğreniyorlardı. Her yaz ne yapıp yapıp, kısa da olsa kurs açmışlardı. Kuklacılığı öğrenmek isteyenler ve adreslerini öğrenenler iki kardeşe ya mektup yazıyor veya kendileri gelerek yardım istiyorlardı. Onlar ile tek tek uğraşmak zor olacağından, ve iki kardeşin çalışmaları aksayacağından kurs daha faydalı oluyordu. Her kursta ortalama onbeş - yirmi kişi olmuştu. Zaten fazla başvuruyu gelecek kursa yazıyorlardı. İsteyenlere kolaylık temin ediliyor, evvelki kurslara iştirak edip evi yakın olan bir kuklacı arkadaş ile tanıştırılıyordu. Yaz kurslarının bir iyiliği de bahçede yapılabilmesi idi. Öğretici olarak eski üyeler de görev almaya başlamıştı.

Babalarının tavsiyesi ile iki kardeş bir gün oturup, kuklacılıkla ilgili ne varsa uygun olanları paylaştılar. Ama sahneyi ve kuklaları değil... Yapılmış kuklalar Necla'nın, yapılacaklar Fulya'nın olakcaktı.

Aynı zamanda birçok olayı hatırlamışlar, birçok hatırayı yeniden yaşamışlardı. Mesela kuklacılık sanatında iki kardeşin bu seviyeye gelmesinde ilk ve en büyük yardımı yapan Kuklacı Dede... Ne kadar haklı olduğunu yıllar sonra artık anhyorlardı. Çünkü iki kardeş gösterilerin dışında kuklalarla başbaşa kaldıkça, onlar ile konuşuyorlardı. Evet, dede haklı idi!.. Ağızları oynamasa, sesleri çıkmasa bile kuklalar dert dinleyip anlıyor ve dertlerini anlatıyorlardı. Bakışları ile, görünüşleri ile...

Böyle konuşmanın, böyle anlaşmanın daha ayrı bir güzelliği ve

heyecanı vardı. Kimse duymadan, kimse bilmeden ve anlamadan konuşabilmek...

Sadece Kuklacı Dede'yi ziyaret edebilmek için her yaz ve kış birkaç defa Beykoz'a gitmişlerdi. Onu bazen ayakta, bazen yatakta bulmuşlardı. Ama iki kardeş yanına gelip her el öpüşünde Dede'nin gözleri hep yaşlanmıştı. Hep kuklacılıktan konuşmuşlardı. Geçen yaz ise Mustafa'yı da götürmüşlerdi. Dede onu görünce ayrıca sevinmişti. Kaldırıp kucaklamak istemişti ama başaramamış ve yere geri bırakmıştı. Sonra da titreyen elleri ile bağrına basıp saçlarım sevmiş, öpmüştü. Oturdukları zaman derin bir iç çekip, kısılmış sesi ile konuşurken onlara evvelkinden çok daha dalgın, çok daha manâlı şekilde bakmıştı. Karşılıklı hâlhatır sorduktan, tanıdıklardan, kuklacılık çalışmalarından sonra Dede başını sallamıştı:

- Sağolun çocuklar, sağolun evlatlarım! Beni unutmayıp yıllarca çocuk başınıza, kız başınıza ziyaretime geldiniz! Beni bahtiyar ettiniz! Biliyor musunuz, unutulmamak, gelecek birisini, bir dostu beklemek ne güzel! Hem de iki iken üç oldunuz! Küçük kuklacılarım, evlatlarım..

Bu göğüs kafesinin içinde, bu gönülde, bu kalpte, bu beyinde insanlık yoksa, insan sevgisinin sıcaklığı, saygı duymanın heyecanı, insan olabilmenin büyüklüğü yok ise... Yaa, insan insan değilse, o, sanatın da sıcaklığını ve heyecanını bilemez. Sanatın güzelliğini bu sıcaklık ve heyecan olmadan, o insan sanatı hissedemez ve hissettiremez ki... İnsan, sanatkâr olmadan evvel insan olmalıdır.

Kuklacı Dede, yere ve karşılara bakarak bir müddet susmuştu. Kemikleri çıkmış elinin incecik parmakları ile bembeyaz sakalının

tellerini karıştırmıştı. Yarım kalan ıhlamurunu içip boğazını ve dudaklarını ıslattıktan sonra da sesi titreyerek devam etmişti:

- Yaaa... İşte böyle yavrularım! Çocukluk, gençlik derken, tenekecilik, kuklacılık derken bizim ömrümüz de tamam olmak üzere... Mustafacığımı bile kaldırıp kucaklayamadım. Ama gözüm açık gitmeyecek... Gitmeyecek de... Şu kuklacılar, kuklalarını öksüz bırakmasalar ne iyi olacaktı. Gözüm açık ölmeyeceğim ama çocuklar, biliyorsunuz bir sürü evladımı götüremeyeceğim. İbiş'im öksüz kalacak... Benim gibi, kimse ona babalık yapamaz, kimse... Beraber acı ve tatlı birçok yıllar geçirdik. Hepsi de güzeldi, hepsi ayrı güzeldi. Ölmek değil, kuklalardan, hem de bir daha birbirimizi görememek üzere ayrılmak yok mu, işte o çok kötü. Benim için ölmek o... Neyse...

Dede, bu sefer dinlenmek için susmuştu. Üç kardeş gözlerini kırpmadan ona bakıp dalgın şekilde dinliyorlardı. Dede, konuşmaya devam etmek üzere yerine yeniden yerleşip başını da kaldırıp üç kardeşe şöyle bir baktığı zaman gözlerini bir an yummuş ve dudaklarını sıkmıştı. Çünkü bakıştıkları zaman hepsinin gözleri ıslaktı. Mustafa bile bir şey anlayamadığı halde gözlerini siliyordu.

Kuklacı Dede, boşalan bardakları almak için gelen ve bu arada üç kardeş ile ayaküstü kısa bir sohbet yapan eşinin çıkmasını bekledikten sonra öksürdü, sesini yumuşattı:

- Bunu şimdi Mustafa değil sizler de anlayamazsınız kızlarım! Ben okumadım ama her milletten birçok eski - yeni şair ve yazarlar, insanı da bir kukla gibi görürlermiş... En büyük kukla... Tabi i böyle düşününce dünya da bir kukla sahnesi gibi oluyor. Büyük kuklalara, kocaman, kocaman bir sahne... Belki bunun için bana da, bir kukla olarak kuklalarımdan ayrılacağımı düşünmek çok acı geliyor.

Yeniden içeri giren Hatice Teyze hepsine bakarak söylenmişti:

- Aaaa, ayol ne bu suratlarınız?.. Gidiyorum – çıkıyorum, hepiniz bir tuhafsınız canım! Bilmiyorum ama güzel şeyler konuşun, biraz gülün bakayım. Vallahi söylemeyeyim dedim ya benim de keyfimi kaçırdınız!

Eşinin kendisine ters ters bakmasını haklı bulan Kuklacı Dede, gülümsemiş ve avuçlarını birbirine sürtmüştü:

- Haklısın Hatice kadın! Hem de bilmeden boyumuzdan büyük konulara dalmaya başladık! Neyse... Şöyle bir fıkra, daha doğrusu kendimize ait bir kuklacılık hatırası anlatayım da yavrularım da beni affetsinler! Evet... Tabii efendim, benim de «Kuklacılık» yaptığım o eski yıllardan bir gün... Karagöz oynatan bir meslektaşım, gösteri için bir düğüne giderken yardaklık[23] yapmak üzere ben de ona arkadaşlık ettim. Köşemizde perdeyi kurduk, defi, tasvirleri, mumu... falan çıkardık... Hem de başlama vakti gelmiş... Aaaa, bir de baktık ki takımları yerleştirirken sopaları evde unutmuşuz... Ben de bir telaş ki sormayın! Hiç böyle bir vaziyete düşmemiştim. Bir de çocuklar, «Başlayacak mı, başlayalım mı? Karagöz'ün perdesini taşlayalım mı?» diye bir ağızdan, el çırparak haykırmaya başlamazlar mı? «Aman, ne yapacağız usta?» dedim. Usta gayet sakin... «Sen öteki her şeyi hazırla!» deyip gitti yanımdan... Bu sefer de bir korku başladı. Usta ya gelmezse?.. Düğün rezil olup - gitti demektir. Ben nasıl hesap veririm, ne yaparım? Her şeyi hazırladım, çaresiz bekliyorum. Birden, sırtıma bir el dürtünce boş bulunup korku ile yerimden bir sıçradım ki sormayın çocuklar!

---

23 Yardak: Karagöz gösterisinde, oynatan ustaya yardımcılık yapan çırak. Yardaklık: Bu yardımı yapma işi.

Dede de kendini tutamayıp güldü ve bekledi. Hepsi gülmüştü ama bu son cümleyi söylerken kendi taklidini yapan dedenin haline Mustafa birden kahkahayı koyvermişti. Hoşuna gittiği için, Dede de onun gülüşüne gülmüştü. Onları daha da canlandırarak keyifle anlatmaya devam etmişti:

- Sonra efendim! Baktım düğün sahibi... «Herkes bekliyor ustacığım, ne zaman başlayacaksınız?» dedi. «Şimdi başlarız efendim, merak etmeyiniz! Ustamın barsakları biraz bozuk da, kendini tutamayıp tuvalete koştu. Nerede ise gelir!» diye küçük bir yalan söyledim. Adam, başını sallayıp gitti de ben de kurtuldum. Bekliyorum ya, dakikalar saat gibi uzamaya başladı. Sonra çocuklar, sıkıntıdan bir ter bastı ki... Şeytan dürtüyor, «Sen de kaç!» diyor ama nasıl yaparım. Çok ayıp... Ustamın gelmeyeceğini bilsem, iyi kötü başlarım diyorum ama sopaların olmadığı aklıma geliyor. Neyse... Ne kadar vakit geçti bilmiyorum. Artık çocukların haykırışı yükseldi, çoğaldı. Ne yapayım? Hemen çıngırağı salladım, salladım. Sustular... Sustular ya, bekliyorlar ki hemen Hacivat perdeye gelip gösteriyi başlatacak... Sözü uzatmayayım, usta da kanter içinde geldi. Ağaçtan bir dallar kesmiş, yontmuş... Onları taktık ve başladık oynatmaya... Bu sefer de ustam soğuk terler dökmeye başladı. Dalların ucu Karagöz'ün Hacivat'ı sonra ötekilerin deliğinde sıkı durmaz, döner... Tasvirler düşer, düşenler kolay takılmaz... Yani o geceki düğünde bir Karagöz oynattık ki çocuklar, Karagöz de halimizi görse katıla katıla gülerdi. Zaten...

Dede, kendisi de gülmekten cümlesini tamamlayamamıştı. Biraz serbestçe gülüp rahatladıktan sonra devam etmeye çalıştı:

- Zaten halimize seyirciler de çok güldüler. Sopamız tamam olup da oynatsak o kadar güldüremezdik hani...

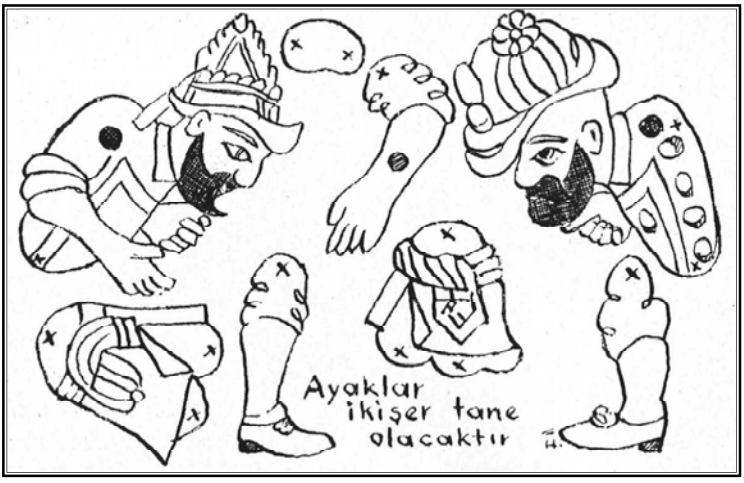
Gösteri bitince düğün sahibi kibarlık ederek hiçbir şey söylemedi ama, paramızı verirken suratı ve bakışı zaten lâzım geleni söylüyordu. Usta, bir - iki baktı. Dayanamayıp paranın yarısını iade ederek «Kusura bakma beyefendi. Sopaları getirmeyi unutmuşum da böyle oldu!» dedi Adamcağız tabii parayı geri almadı ya şöyle bir duraladı, bir düşündü, «Şey... Usta, perdenizin diğer ucunda ve dışında duvara dayalı bir torba var. Bizim değil...» dedi. Ustam kızgınlık, ben de merak içinde hemen adamcağızın söylediği yere baktık ki «Değnek torbası» orada bizi bekliyor. Ustama zaten «Dalgın Ahmet» derlerdi. Kendisi de hatırlayıp «Tüh Allah kahretsin! Buraya kadar getirmişiz de yanımızda dururken gösteriyi rezil etmişiz!..» diye söylendi. Yaaa, işte böyle çocuklar! Karagözcülerin ve kuklacıların böyle hâtıraları hep vardır. Onun için böyle vaziyetlere düşmemeli... Dikkatli, olmalı...

Kuklacı Dede bir ara müsaade isteyip dışarı çıkınca iki kardeş üzüntü içinde birbirlerine, sonra da yere bakıp kaldılar.

Sanki ikisi de aynı şeyi, o günü hatırlamışlardı. Her gelişlerinde elleri hiç boş olmazdı, olmamıştı. Hem bir - iki çeşit meyve, hem de babalarının verdiği zarf içindeki parayı getirirlerdi. Ama o gün iki kardeş için de, Dede için de ayrı bir gün olmuştu.

Gösteri provalarını yıllarca hep küçük Mustafa'nın karşısında yapacak değillerdi ya... Kalabalık topluluklara gösteri yapmanın heyecanına ve çalışmasına da bir yandan başlamalı idiler. İşte yıllar evvel bu düşüncesini açıklayan kardeşine Necla da hak vermişti:

- O halde babamdan ve annemden müsaade alıp ilk tecrübe gösterimizi hakiki ve kalabalık bir seyirci önünde yapalım. Ama bunlar şimdilik büyükler olamaz.

PERDE KURUP MUM YAKTIK, OTURUP SEYRİNE BAKTIK

Kuklacılığı öğrenmek ve yapmak isteyenler Karagöz'ü de bilmelidir.

Yukarıdaki şekilleri mesela fotokopide istedikleri kadar büyütüp bir kartonun iki yüzüne çiziniz, ispirtolu kalemle veya sulu boya ile boya - dıktan sonra şekilleri kesip kartondan çıkarınız. Onları saydamlaştırmak için parçalan birleştirmeden evvel iki tarafından bez parçası ile bezir yağı sürünüz ve kurutunuz. Bu işi, karton parçalarını bir tavada erimiş kızgın muma batırıp - çıkararak yapabilirsiniz. Bu çarpı işaretli eklem yerlerini birbirine tutturmak için ipin iki tarafını dü - ğümleyiniz.

Karagöz'ün ve arkadaşlarının resimlerini ve piyeslerini ansiklopedi ve kitaplardan bulabilirsiniz.

Yalnızca bir arkadaş ile küçük bir def bulup, nârekenizi de yaparsa - nız Karagöz perdenizde, gösteri tecrübelerinize başlayabilirsiniz. Nâre - ke yapması ve çalması kolay, güzel bir nefesli sazdır. 15 cm. uzunlukta ve 1,5 cm. kadar çapında bir kamış veya benzeri borunun bir ucuna çok ince kâğıt veya naylon kâğıt kapatın. 2 cm kadar yanına da bir delik açarak, ses çıkarmadan konuşur gibi nefes vererek çalabilirsiniz.

Müsaadeyi alıp babamın fikirlerini öğrendikten sonra hazırlığa başlarız ve bahçemizde böyle bir gösteriyi mahalle çocuklarımıza yaparız. Tabii tanıdıklarımızı davet ederek?..

- İyi ama abla... Şey yani... Biliyorsun hem sanatımızı ucuzlatmamak hem de babamıza fazla yük olmadan yeni malzeme alabilmek için paraya da ihtiyacımız yok mu?

- Tabii var!.. Fakat daha kendimiz gösterimizin nasıl olacağını bilmezken seyircilerden nasıl para isteyebiliriz? Bakalım beğenecekler mi?

Gösteriyi konuştukları gibi yapmışlardı. Beklemedikleri şekilde alkış toplamaları ise iki kardeşe kuklacılık çalışmalarında yabancı seyircilerden ilk alkış heyecanını, sevincini ve cesaretini tattırmıştı. Para işine gelince... Çocukları davet ederken utandıkları için doğrusu para sözü edememişlerdi. Hatta bahçeye girişlerinde veya yerlerine otururlarken bazı çocular getirdikleri paraları vermek de istemişlerdi. Bu paraları almaya utanan iki kardeş, bakışarak ve sıkılarak «İsterlerse gösteriden sonra çıkarken, kapı yanma konulacak kutuya paralarını bırakabileceklerini» söylemişlerdi.

Ömer Bey o akşam işinden dönüp pijamaları ile her zamanki yerine oturunca ilk işi iki kardeşi yanma çağırıp, bahçe gösterisinin nasıl geçtiğini sormak olmuştu. Güzel neticeyi öğrenince de onları tebrik etmişti. Bir ara dışarı çıkan Necla avucunda paralar ile gelip oturmuştu:

- Babacığım! Duymuştuk ki çocuklar ilk kazandıkları parayı onları uzun yıllar büyük emekler ile yetiştirip, doyuran, giydiren, sıhhati ile en yakından ilgilenen büyüklerine verirlermiş... Biz de bugün ilk paramızı kuklacılık gösterimizden kazandık... Az ama, ilk kazancımız işte...

Fulya ise yüzünü buruşturmuştu:

- Hişştt, ablacığım! Keşke birer hediye alsa idik! Anneme de, Mustafa'ya da...

Ömer Bey bu arada düşünme fırsatı bulmuştu. Elini salladı:

- Yooo çocuklar! Para kazanmanız, hele bunu gönül verdiğiniz kuklacılıktan kazanmanız güzel! İlk kazandığınız parayı anne ve babanıza vermek istemeniz daha güzel!. Fakat... Bana kalırsa ve siz de düşünürseniz, bu paranızı «İlk para olmasının mânâsı ve kıymeti ile vereceğiniz» bir başka büyüğünüz olmalı? Çünkü bu, kuklacılıktan kazandığınız para değil mi?

İki kardeş babalarının ne demek istediğini anlamışlardı ve bakışıp başlarını sallamışlardı.

İşte şimdi, o parayı Kuklacı Dede'ye getirdikleri günü hatırlamışlardı. Diğer zamanlarda, getirdikleri ne olursa olsun odaya girmeden onu Hatice Teyze'ye bırakırlardı. Ama bu parayı doğrudan Dede'ye vermeleri lâzımdı. Bu sebeple, bir müddet sohbet ettikten sonra iki kardeş sıra ile söz alarak yaptıkları bu gösteriyi ve alkışlar ile kazandıkları parayı anlatmışlardı. Sevinç ve heyecanlarını da... Dede, onlara boynunu bükerek bakmış ve bir tuhaf gülümsemişti:

- Biliyorum yavrularım, kıymetli evlatların çok iyi biliyorum. O ilk gösterinin heyecanı ve sevinci anlatılamaz. Hissedilir ve unutulamaz...

Sonra iki kardeş birlikte ayağa kalkmışlardı. Dede'nin sebebini sormasına fırsat kalmadan veya onları gidiyor zannederken elini öpmüşlerdi. Fulya zarfı uzatmış, Necla da merakla bakan Dede'ye açıklamayı yapmıştı:

- Dedeciğim, bize kuklacılığın cesaret ve heyecanını ilk defa

sen verdin. İlk dersleri de... Bu zarfın içindeki de, ilk kuklacılık gösterimizden kazandığımız para Dedeciğim! Lütfen kabul edersen, çok seviniriz. Zaten çok değil...

Kuklacı Dede bir titreyen avucundaki zarfa, bir de iki kardeşe bakmıştı. Gözlerini kırpıştırarak, yutkunmuş, dudaklannı oynatmış ve kekeleyerek teşekkür ettikten sonra zarfı öpüp yastığının altına sokmuştu ve telaşla odadan çıkmıştı. İki kardeş ne olduğunu anlayamayıp şaşırmışlardı. Sonradan öğrenmişlerdi ki Dede çok hislenmiş ve kendini tutamayıp dışarda rahatça ağlamıştı.

İki kardeşin geçmiş yıllar içinde yapıp, bugünlere beraber getirdikleri en güzel, en faydalı ve en önemli çalışma da, muhakkak ki artık kuruluşu bir hâtıra olan «Küçük Kuklacılar Kulübü» idi. Baştan da düşündükleri gibi, başka şehire giden, kuklacılığı istemeyerek bırakmak zorunda kalan ve daha fazla çalışmaya ailesi izin vermeyenler ayrıca kulübün üye sayısı yirmiye kadar düşmüştü. Buna rağmen çalışmalarına aynen devam etmişlerdi. Yeni üye kabul etmemişlerdi. Ancak çevrelerinde kurulan iki kulübe de ellerinden gelen yardımı yapmışlardı. Tabii zamanla onların üye sayıları da yan yanya düşmüştü. Fakat bekledikleri vakit artık gelmiş sayılırdı.

Çünkü gelecek yaz başında bu üç kulübün birleşmesi ve yeni üyelerin iştiraki ile «Türk Halk Tiyatrosu Yaşatma, Yayma ve Geliştirme Derneği»ni kuracaklardı.

Çünkü kuklayı Karagöz'den, Karagöz'ü ortaoyundan, ortaoyunu tulûattan, tulûatı, meddahlıktan ayırmanın imkânı olmadığını bütün üyeler çok iyi anlamışlardı.

Ayrıca çalışma ve gösterilerde bunların eski yıllarda olduğu gibi yine kaynaşmasının daha faydalı olacağına karar vermişlerdi.

Kulüp olarak doğrusu kendilerinin bile beklemediği güzel çalışmalar yapmışlar, büyüklerinden takdir toplamışlardı. Tabii bu büyüklerin başında Enver Bey, Abdullah Bey, Kâzım Efendi ve Ömer Bey geliyordu. Zaten kulübe her çeşit yardımı esirgemeyenlerin başında da onlar geliyordu. Enver Bey, kulübün tertiplediği konferanslara konuşmacı olarak katılmış, Ömer Bey kulübün matbaa işlerini yaptırmış, Abdullah Bey kulüp için çeşitli malzeme ve para yardımı toplamış, Kâzım Efendi ise her yıl birkaç defa tertiplenen gösterilerin davetiyelerini dağıtma gibi işlerde büyük gayret göstermişlerdi. Yapılan bütün bu faaliyetler aslında kulüp veya şahıslar için değil kuklacılık sanatı için idi. Onlar, kulüp üyelerinin kuklacılık çalışmalarına yardımcı olmak için çabalarken, üyeler de kuklacılığa karşı olanlara bu sanatın faydasını ve kıymetini anlatabilmek için her yerde her zaman uğraşmışlardı. Evde, okulda, yolda... Mesela yıllar evvel Necla ile Fulya'nın ortaokulda başlarına geldiği gibi... Okulda yaptıkları kurs, sergi ve gösteri çalışmalarından sonra, yeni Müdür'ün ve Okul - Aile Birliği'nin kuklacılığa karşı çıkmaları, çalışmaların devam etmesine engel olmaları gibi...

Fakat iki kardeşe de bu olay çok dokunmuştu. Kulüp olarak o yaz okulda yapamadıklarını yapmışlardı. Sonra da tatlı dilli Kâzım Efendi ile davetiye göndererek, Müdür ile Okul - Aile Birliği üyelerini açtıkları sergiye, yaz sonunda yaptıkları gösteriye gelmelerini sağlamışlardı. Konferansa da...

Kulüp bültenini de gönderdiler. Neticede müdür ve Okul - Aile Birliği, ders yılı başında «Kuklacılık Kolu»nun yeniden kurulmasına karar vermişler, üstelik ellerinden gelen yardımı da yapmışlardı. Ayrıca «Kuklacılık Kolu», okul salonunda iki kardeşin ilk defa bir sergi açılması ve gösteri yapılması fikrini de gerçekleştir-

mişti. Türkçe öğretmeni Ahmet Bey ile resim öğretmeni ise, okulda bu çalışmanın yeniden başlamasını akıllı bir şekilde sağlayan iki kardeşi candan tebrik etmişlerdi. Resim öğretmeni de kolun Karagöz ve gölge tiyatrosu çalışma ve gösterilerinde çok yardımcı olmuştu.

«Birlik kuvvettir.» düşüncesi ile kurulan kulüp vasıtası ile iki kardeş düşündükleri birçok şeyi daha kısa zamanda ve daha iyi yapmışlardı. Üstelik daha kolay... Çünkü artık iki kişi değillerdi. Mesela tek sayfa olarak çıkmaya başlayan bülten bile gelişerek nerede ise, bir dergi haline gelmişti. Üyeler haricinde birçok abonesi vardı. Böylece birçok şeyi daha iyi duyurabiliyorlar ve yeni arkadaşlar tanıyorlardı. Ve iki kardeş geçmişte yapılanların neticelerini gördükçe gelecekteki kuklacılık çalışmalarına ait ümit ve cesaretleri artıyordu. Haksız da değillerdi.

Kuklacılık yapabilmek için artık yaz tatillerinin gelmesini beklemeyecekler, her istedikleri zaman çalışabileceklerdi. Bunun için bir yaz tatilleri kalmıştı. Kuklacılıkta yeni ve büyük başarılara doğru...

Şimdilik büroda üç masa vardı. Eğer işleri iyi giderse en kısa zamanda daha büyük bir yer kiralamayı, yanlarına bir arkadaş ve bir daktilo daha katmayı, bir fotokopi makinası almayı da kararlaştırmışlardı. Sonra da başka şeyler... Mesela bir film kamerası...

Tabii bunların alınması düşünülürken devam edecekleri kuklacılık faaliyetlerini dikkate almışlardı. Bülten, dergi, kitap yayınlan... Albümler... Kukla filmleri... Çekilecek fotoğraflar...

Çocukken düşündüklerini bugüne kadar nasıl yapmışlar ise yenilerini de bundan sonra yapmamaları için hiçbir sebep yoktu. Üstelik artık büyümüşlerdi, kuklacılığı öğrenmişler, bir iş sahibi olmuşlardı. Hem en önemlisi sağlıkları yerinde idi.

Cumhuriyet devri Türk kuklacılığının en meşhur ismi Talat Dumanlı'nın yarım sopalı kuklaları bir gösteride.

İLK BÜYÜK GÖSTERİ

Nihayet, Necla ve Fulya kardeşler ile beraber birçok kimse için beklenen yaz gelmişti. Okula devam eden birçok arkadaşları gibi iki kardeş de diplomalarını aldılar. Sınıfını geçtiği için küçük kardeşlerini kutladılar. İkisi de geçim için başka işler yapmak istiyorlardı. O zaman serbest olarak kuklacılık faaliyeti yapamayacakları için bundan istemeyerek vazgeçtiler. Enver Bey'in ve babalarının da doğru bulmaları ve yardımları ile bir oda kiralayıp tercüme bürosu açtılar. Geçim durumu iyi olmayan ve iş aramakta olan kulüp arkadaşlarından Hayali Uğur'u da yanlarına aldılar. Daktilo ve yazışma işlerini o yapacaktı.

Kuklacı Dede'yi tanıdıkları ve ilk kuklaları ellerine aldıkları günlerin heyecanından da hiçbir şey kaybetmemişlerdi. O zaman yalnızdılar, şimdi aralarına devamlı olarak yeni çocuklar, yeni gençler ve büyükler katılıyordu. Kolay olmamıştı ama işte bu neticeyi de görmüşlerdi. Yılmadan, bıkmadan ve yorulmadan bir çalışma yaparak... İşte «Çalışan kazanır.» sözünün doğruluğunu yaşamış ve kimsenin sahip çıkmadığı, çok kimsenin üstelik karşı çıktığı bir konuda başarılı olmuş, unutulmakta olan milli tiyatro sanatlarımızdan kuklacılığı, yapabildikleri kadar çevrelerinde canlandırmışlardı. Çevrelerinde bile olsa... Fakat iki kardeşin kıvılcımından alevlenen bu ateşten sıçrayan kıvılcımlar da yeni ateşlerin yanmasına sebep olabilirdi. Ve zaten gayeleri de artık bu idi.

Ömer Bey bile kızlarının bu çok faydalı ve zevkli çalışmasına kendisini kaptırmıştı. Boş zamanlarında evde olsun büroda olsun onlara yapabildiği kadar yardımcı oluyordu. Üstelik kızlarının bu sanat çalışmalarından da büyük gurur duyuyor ve fırsat bulduğu her yerde onları örnek olarak anlatıyordu.

Ayrıca yakında yapılacak olan «büyük gösteri »yi de duyurmaya haftalar evvelinden başlamıştı.

Bu, «Büyük gösteri» işi doğru idi ama «ilk büyük gösteri» denilmesi daha doğru olurdu. Çünkü yıllardır gerek Necla ile Fulya'nın yalnız, daha sonraki yıllarda iki kardeşin Enver Bey ile müştereken yaptığı ve gerekse kursları bitirenlerin çeşitli ev ve bahçelerde yaptığı birçok gösteri olmuştu ama bugüne kadar hiçbirisi böylesine büyük bir programı düşünmemişti. Çünkü bugün olduğu gibi yetişmiş bir sanatkâr kadrosu ile malzeme ve sahneleri olmamış, böylesine anlaşma ve hazırlık içinde bir araya gelinmemişti.

Günler evvel başlayan hazırlıklar aksaklık olmadan devam ediyordu.

Çünkü çok güzel bir vazife taksimi yapılmıştı. Herkes işini en iyi şekilde yapabilmek için severek çalışıyordu. Artık kendilerine her çeşit yardımı yapanlar çoğalmıştı. Bu gösteri, ilk büyük gösteri olmaktan başka bugüne kadar bir araya gelen ve ekip çalışması yapanların sayısı bakımından da Türkiye'deki en büyük sayı olacaktı. Tabii ülkemize gelen yabancı kukla tiyatroları hesaba katılmazsa...

Bu gösteriye karar verildiği gün, Fulya'nın en düşünceli günü idi. Hem de Enver Bey'i ziyaretleri sırasında... Bir müddet sohbet ettikten sonra, Enver Bey yıllardır sabretmenin sıkıntısını atarak nihayet konuyu açmıştı:

- Eeee bayanlar, sadece düşündüğümüz büyük kukla tiyatromuzu artık meydana çıkarmanın zamanı geldi. Durup dinlenmeden yıllarca bugünümüz için çabaladık. Ama yıllardır beraberce öğrendik, sonra öğrettik, çeşitli küçük gösteriler yaptık. Araştırmalar ve tecrübeler yaptık... Kulüp sonra dernek kurduk... Artık yeni kursları da, bizim kurslarımızı bitirenler açabiliyor.

Birkaç kitapçık yayınladık, abonesi gittikça artan üç aylık bir dergimiz var. Gerçi bu çalışmalarımızı da yeterli görmüyoruz ve geliştirerek devam ettireceğiz. Ama artık eski yıllarda olduğu gibi sıkıntı çekmiyoruz. Evet, bu duruma göre ve sizler de artık ders çalışmayı, sınıf geçmeyi düşünmeyeceğinize göre... Ne dersiniz?..

İki kardeş bakışıp gülümsemişlerdi. Necla başını sallamıştı:

- Çok haklısınız Enver Bey amca! Zaten bizim de ziyarete gelirken düşündüğümüz bu konuyu açmaktı. Kısaca söylediğiniz gibi yıllarca üstümüze düşen vazifeyi yaparak kuklacılığın tanınması, sevilmesi ve yayılması için yerimizde kim olsa herhalde bundan fazlasını yapamazdı. Gönlümüzde hep büyük bir kukla tiyatrosu kurup güzel gösteriler yapmak gayesi yatıyordu ama şartlar

yeni tamam oldu. Ailemiz de müsaade ediyor.

Fulya da aynı fikirde idi:

- Gösteri tecrübemiz de az değil... Yine yıllardır çocuk yuvalarında, çocuk hastanelerinde hem de hiç para almadan birçok gösteri yaptık. Sünnet düğünlerinde ve yaşgünlerinde, beğenilen çeşitli gösteriler de yaptık. Tabii bunlar paralı idi. Tahminimizden fazla para veriyorlardı. Biz de böylece parasız yaptığımız gösterilerimizin masrafını da çıkarmış oluyorduk. Şimdi işimiz, birçok kuklalarımız, daha büyük atölyemiz falan var. Artık sıra yıllar evvel babamın söylediği gibi şirketi kurmaya geldi. Hiç vakit kaybetmeden.

Enver Bey üzüntülü şekilde kaşlarını oynattı:

- Yine Ramazan geliyor ya her yıl neye üzülüyorum biliyor musunuz? Yaptığımız gösterilerde halkın ve bilhassa çocukların gelenek tiyatromuzu ne kadar çok sevdiğini, nasıl eğlendiğini farkediyorsunuz!

Ama Ramazan ayında bile olsun artık ne basınımızda, ne radyomuzda ve televizyonumuzda ve ne de salonlarımızda bu milli tiyatro gösterilerimizden kaliteli olarak hiç birisi kalmadı.

Fulya'nın yüzü birden gülmüştü:

- Aaaa, tamam işte!.. Bu yokluk, bu unutulmuşluk içinde gelenek tiyatromuz çok daha fazla dikkati çekecektir. İlk büyük gösterimizi de o halde Ramazan ayında yaparız. İyi bir örnek olur.

Sonra da vakit geçirmeden hemen ertesi günü şirket hazırlığına başlamışlardı. Fakat bu gerçek bir şirketti. Ömer, Enver, Abdullah beyler ile Necla ve Fulya kardeşler şirketin kurucu ortaklan idi. Artık emekli olan bu üç büyük insanın aralarında olması iki kardeşin düşünemeyeceği kadar güzel bir hareket olmuştu.

Çünkü şirketin gösterilerden başka yapılması lâzım gelen başka çeşitli işleri de vardı. Abdullah Bey muhasebe, Ömer Bey yazışma işlerine bakacaklardı. Enver Bey de gösteri işlerine ve «Türk Halk Tiyatrosu Derneği»nden sonra kurulan «Türk Halk Tiyatrosu Faaliyetleri Şirketi» veya kısa adı ile TÜHATFAŞ bu sahada menfaat değil, hizmet için çalışmasına başlıyordu.

Bir ay kadar sonra da hepsi, başka bir hanın odalarına taşınmışlardı. Dernek, iki kardeşin tercüme bürosu ve şirket... Ömer ile Abullah beylerden başka iki de maaşlı eleman çalışıyordu. Şirket sadece gösteriler ile kalmayacaktı. Ortaoyunu, meddah, tuluat, Karagöz, gölge tiyatrosu ve bilhassa kukla gösterileri yanında, bunlara ait resimli çocuk kitapları, büyükler için kitaplar, yeni ve güzel bir dergi, albümler, bayram ve yılbaşı kartları, turistler için çeşitli dillerde broşürler, düşünüyorlardı. Bunlar, en kısa zamanda programlanıp çalışmaya geçilecekti. Sonra sadece kuklacılık değil, diğer dallarda çeşitli kurslar...

Ve yeni bir atölyede çocuklar ve gençler için devamlı olarak yapılıp satışa çıkarılacak olan Karagöz figürleri ile çeşitli kuklalar...

Şirketin bu programı kolay ve kısa zamanda gerçek olamayacaktı. Fakat tamamlanacaktı. Her şeyi hazır olan gösterilerden başlayacaklardı. Sonra yayınlar, en sonra da atölyenin kuruluşu... Şirket, bu sebeple kuruluşundan sonra hemen yapılacak ilk büyük gösterinin hazırlığına girişmişti. Ramazan ayına da zaten bir ay kalmıştı. Salonlar büyük olacağı için, boş kalmasından korkarak sadece iki gösteri yapılmasını herkes uygun bulmuştu. Ne de olsa bu işte henüz kimsenin tecrübesi yoktu. Ümitli olmalarına rağmen, hepsinin içinde tuhaf bir korku vardı. Ya salonlar boş kalırsa,

kırılan cesaretleri ile nasıl devam edeceklerdi?

Beklenen gün geldiği zaman, yapacak işi kalmamıştı. Sabırsız ve heyecan içinde başlama saatini beklemekten başka... Ellerinde olmadan sık sık saate bakıyorlardı. Her şey program ve planlara uygun olarak tamam görünüyordu. Fakat tecrübesizlikleri sebebi ile hiç akla gelmeyen bir aksaklık olması ihtimali huzursuz da ediyordu. Çünkü bu gösteri bir Ramazan eğlenceleri, bir büyük kukla gösterisi olmaktan öte geniş bir programa sahip bulunuyordu.

Gösteriyi yapacak ekiplerde hazırlık devam ediyorlardı. Programın sunuculuğunu, gelenlere yer gösterilmesini, çeşitli satışları giyimli ve görevli gençler yapacaktı. Afişlerin yapıştırılması, salonun bir bayram yeri gibi balonlarla, fenerlerle ve kâğıt süslerle, bayraklarla süslenme de yapmışlardı. Buna karşılık gösteriyi ücretsiz seyredeceklerdi. Tabii boş yerlerde ayakta durarak...

Gösteri üç saat süreceği için zaman olarak Ramazan'm ilk pazar günü öğleden sonrası seçilmişti. Seyircilerin akşamın geç saatlerinde eve dönüşleri zor olmasın diye... Salon da yaz dolayısı ile kapalı olan bir sinema idi. Büyük ve güzeldi, hem de çok ucuz kiralanmıştı.

Binbeşyüz kişilik salona ilk seyirciler gelmeye başladığı zaman Kâzım Efendi de bir müjde gibi ilk haberi getirdi. Gişeden başka birkaç kişinin dolaşarak sattıkları biletlerin hepsi bittiği gibi birçok kişi de bilet kalmadığını öğrenerek üzüntü ile geri dönmüştü. Onlar da ikinci gösterinin biletlerini almaya hazırdılar.

Bu arada, şirketi temsilen Enver Bey ile gösteriyi yapanlar adına Necla ile Fulya kardeşler, koltuklarına oturmaya başlayan özel davetlileri karşılayıp, hatır soruyor ve geldikleri için teşekkür ediyorlardı.

Bu davetlilerin içinde iki kardeşin ismini duydukları fakat bugüne kadar tanışamadıkları çeşitli sanatkârlar da vardı.[24]

İşte meddahlık sanatını devam ettiren sanakârlar Aram Çerçi ve Erol Günaydın! Kukla ve Karagöz sanatkârları Tacettin Diker, Nevzat Açıkgöz, İhsan Dizdar, Karagöz sanatkârlarından Metin Özlen, Vantrilog Kemal Çapraz... Eski kukla ve Karagöz sanatkârı Sadi Erün!

İstanbul dışından da gelenler vardı. İşte dünyaca meşhur ve Türkiye'mize büyük - küçük herkesin tanıdığı ve sevdiği Hayâli Küçük Ali'nin torunu Hayâli Torun Çelebi! Karagöz oynatmaya sekiz yaşında başlayan Hayalî Torun Çelebi aynı zamanda Karagöz oynatımı ile figürlerini yapmayı da dedesinden öğrenmişti.

Edremit'ten gelen sanatkâr İbrahim Pirinç ile İzmir'den gelen Osman Çiçekoğlu da yine hem kukla hem de Karagöz oynatıyorlardı. Ankara'dan bir başka misafir de Mustafa Mutlu idi. Kendisi, Devlet Tiyatroları'nda son yıllarda kurulan «Kukla ve Karagöz Tiyatrosu»nun tek sanatkârı idi.

Ön sıraların ortasında yanyana dört koltuk hâlâ boş duruyordu. Çünkü üzerinde davetlilerin ismini taşıyan bu koltuklardan birisi Kâzım Efendi'ye aitti. Ama işlerin tamam olduğunu öğrendikten sonra gönlü rahat olarak ve gösterinin başlamasından az evvel yerine oturacaktı. Diğer koltuk ise Talât Dumanlı ve eşi Süreyya Dumanlı'ya aitti. Ancak iki kardeş az evvel aldıkları haberde ağır hasta olan Dumanlı ile onun başucundan ayrılmayan eşinin gelemeyeceğini öğrenmişlerdi.

---

24 Özel davetli olarak bahsedilen sanatkârların isimleri gerçek olup bu satırlar yazılırken hepsi hayatta bulunuyordu.

Dumanlı hastalığına rağmen yazdırıp gönderdiği birkaç cümlelik mektubunda «çok güzel olacağına inandığı bu gösteriye gelemeyeceği için üzgün olduğunu bildiriyor, bu çalışmaları devam ettirmelerini istiyor, başarılar dileğin ile davet için teşekkür ediyordu».

Dakikalar geçtikçe iki kardeşin merakı artıyordu. Çünkü gösterinin şeref misafiri olan Kuklacı Dede'nin ve eşinin de koltuğu hâlâ boş duruyordu. Ama bu bekleyiş ve davetlileri karşılama sırasında Necla ve Fulya yine de fırsat buldukça seyircilerin arasında yer alan tanıdıklara el sallıyor, gülüyor, selamlarını alıyorlardı.

Bunların içinde eski komşuları, aile dostları ve akrabaları vardı. Çoğu istanbul'un içinden geldiği gibi çok sevip çalışmalarını takdir ettikleri Necla ve Fulya kardeşlerin gösterisini kaçırmamak için uzaktan gelenler bile bulunuyordu.

İşte Çanakkale'den gelen büyük amcaları Deniz Astsubayı Ünal Bey ile eşi Nazmiye Hanım ve çocukları Kemal ile Cemal... Orhangazi'den gelen aile dostları Evsen ailesi; Nihat Bey, Ayten Hanım ve çocukları Atilla, Uluğ ve Nihan... Bostancı'dan gelen anneanne Dursun Hanım, Hayrünnisa teyze, Lütfü Dayı ile eşi Huriye Hanım ve çocukları Ali ile Fatih... Sonra öğretmen Osman Şimşek Bey, eşi Neziha Hanım ile çocukları Fatih, Ertuğrul ve Oğuz... Beykoz'dan Arman, Adnan ve Cihan öğretmenler... İki kardeşin küçük amcaları Günal Bey ile babaanne Halide Hanım...

Gösterinin başlamasına kısa bir süre kalmıştı. İki kardeş son hazırlıklar için sahne arkasına gitmek üzere idiler. Kuklacı Dede hâlâ meydanda yoktu. Son görüşmelerinde Necla şirket çalışmaları, Fulya ise dernek çalışmaları hakkında Kuklacı Dede'lerine geniş bilgi vermişlerdi. Ayrılacaklarına yakın da bu gösteriden bahsetmişlerdi.

Dede «Şirket ve dernek kuruluş ve çalışmalarına çok sevindiğini, gösteriye ise muhakkak geleceğini» söylemişti. Davetiyesini de arkadaşı Şekerci Kâzım Efendi bir hafta evvel götürüp kendi eli ile vermişti.

İki kardeş çâresizlik içinde saate göz atıp bakıştılar. Daha fazla bekleyemeyecekleri için, üzgün şekilde oradan ayrılacaklardı ki geçmekte olan Kâzım Efendi'yi farkedip heyecanla yolunu kestiler. Birlikte haykırdılar:

- Kuklacı Dede'miz neden gelmedi?

Kâzım Efendi elindeki çerçeveyi açıp gösterdi. Bu, Kuklacı Dede'nin büyütülmüş bir fotoğrafı idi. Bakıştılar. Kâzım Efendi iki kardeşin soru sormasına fırsat bırakmadan açıkladı:

- Geçen hafta Dede bana haber göndermişti. «Hastalandım gelemeyeceğim.» diye...

Belki iyi olur diye birkaç gün bekleyip hem ziyaret, hem dâvet için gittim. Biraz üşütmüş ama yaşlılık işte... Halsiz kalıp yatağa uzanmış... «Seni taksi ile alıp götürelim!» dedim.

Necla başını sallayıp atıldı, Fulya da onu destekledi

- Çok iyi akıl etmişsin Kâzım Dede!

- İsterse taksi ile getirirdik... Ayakları hiç yere değmeden de koltuğuna oturturduk...

- Sonra ne oldu peki, ne konuştunuz?..

Kâzım Efendi bakındı, yutkundu ve cevap verdi:

- Şey konuştuk... Eeee, yaşlanınca hemen hatırlamak mümkün olmuyor. Sonra... «Gelebilecek halim olsa, o iki yavrumun gösterisini hiç kaçırır mıyım Kâzım? Sabah namazı yola koyulur, yürüyerek gelirim. Kapıdan almasanız pencereden girerim de Necla ile Fulya kızlarımın gösterisini kaçırmam!..» dedi.

Bu fotoğrafın ne demek olduğunu soracaksınız değil mi? Onu da anlatayım bari! Gelemeyeceğini anlayıp vedâ ederek ayrılırken «Öyle ise senin koltuğunu boş bırakırız Tenekeci İzzet! Hem de en iyi yerde ayırmıştık...» dedim. O zaman durdu, düşündü. Albümü çıkarttırıp içinden bir fotoğrafını verdi. «Yooo, koltuğum boş kalamaz. Bu fotoğrafımı koyun!» dedi. Ben de baktım ki fotoğrafı çok küçük, acele büyüttürüp çerçevelettim. Onu koltuğa koymaya gidiyorum çocuklar! Tamam mı?... Zaten artık ben de yerime oturacağım.

Kâzım Efendi ayrılırken, başlarını sallayan iki kardeş de kapıya yürüdüler. Kuklacı Dede'nin gelemeyişine ve hastalığına üzülmüşlerdi. Gösterileri devam edeceğine göre iki kardeşin yıllarca çabaladıktan sonra geldikleri neticeyi, nasıl olsa iyi olduktan sonra görüp sevinebilecekti.

Nihayet ilk çıngırak sesi salonda yankılar yaptı. Bazıları saatine bakarken çocuklardan karışık bir alkış sesi yükseldi. Sonra ara ile ikinci çıngırak sesi... Üçüncüde herkes yerine oturmuş, gürültüler, konuşmalar kesilmişti. Salonu dolduran seyirciler sabırsızlık ve heyecan içinde artık perdenin açılmasını bekliyorlardı.

Enver Bey'in sesi duyuldu:

- Fotoğraf çıktı diye resim sanatı ölmedi. Plak ve kaset çıktı diye de müzik sanatkârlarının kıymeti azalmadı. Sinema ve televizyon da tiyatro sanatına zarar vermedi. Neden? İşte bir ortaoyununu, bir meddahı, bir kukla veya Karagöz ile Hacivat'ı sinema veya televizyonda seyretmek de şu andaki gibi karşı karşıya kalarak onları seyretmenin yerini tutamaz.

Bir kulüp üyesi de kısa bilgi verdi:

- Ben de kuklacılık çalışmalarından çok faydalandım. El sanatları bakımından kabiliyetim gelişti. Biraz marangozluk, terzilik,

biraz elektrik, boyacılık, resim ve müzik öğrendim. Kültürüm ve bilgim arttı. İyi bir kukla sanatkârı olabilmek için derslerime daha çok çalıştım. Yabancı dil öğrendim. İnsanları daha çok sevmeye başladım. Hayvanları da, çiçekleri de... Vücudum da gelişti. Çünkü kuklacılık çalışması aynı zamanda eğlenceli bir spordur. Huysuz, yaramaz ve geçimsiz bir çocuktum. Kısa zamanda seven ve sevilen bir çocuk olarak arkadaşlarım çoğaldı. İşbirliği yapmasını öğrendim. Kendime güvenim arttı. Kaşları çatık bir çocuktum. Neşeli ve neşelendiren bir genç kız oldum. Düzenli olmayı, planlı çalışma yapmayı öğrendim. Konuşmam gelişti. Okulumun veremediği bazı şeyleri bizlere bu sanat verdi. Tiyatro ve gülmek, insanlar için çok faydalıdır. Sonra da Kâzım Efendi sahneye çıktı. Konulan sandalyeye oturdu. Omuzunda kocaman bir mendil, elinde baston yanında bir hasır örme zembil ve başında bir kasket vardı. O, salondakileri gözden geçirirken sunucu Murat yanına geldi:

- Şimdi size programımızın ilk gösterisini takdim ediyorum. Ses, mimik, hareket, konuşma ve taklitleri ile beğeneceğiniz bir hikâye canlandırarak, sizi eğlendirecek olan Meddah Kâzım Efendi!

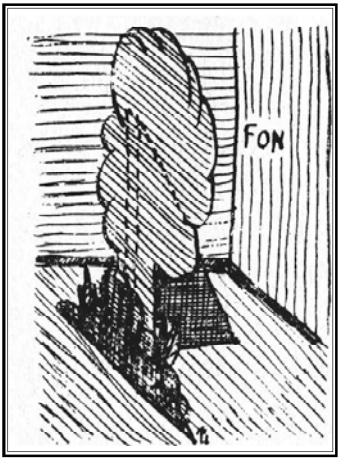
Meddah Kâzım Efendi, kâh bastonunu, kâh mendilini ve kasketini kullanarak kâh oturup kalkarak ve arada bir bakınıp su içerek «Hasis Halil Ağa'nın Macerası»nı anlattı.

Eski İstanbul hayatını da taklitlerle canlandıran bu hikâyeyi kahkahalar ile dinleyen seyirciler sonunda Kâzım Efendi'yi uzun uzun alkışladılar. Sağ elini kalbine bastırıp, eğilerek selamını veren genç Meddah Hasan, Kâzım Efendi'nin bıraktığı sandalyeye oturdu. Mendilini omuzuna atıp, bastonunu eline aldı. Kasketini de düzeltip «Hilekâr Bakkal Cabbar'ın Başına Gelenleri» bir güzel canlandırdı ki bu kadarına en önde oturan sanatkârlar bile hayret ettiler.

KUKLA SAHNESİNDE DEKOR MÜHİMDİR

Kukla sahnesinde de dekor, kuklalar haricinde görülen diğer şeyler - dir. Bunlar eşya, resim veya sadece arka perdedir. Kuklacı ile kuklaların arasında olan bu perde bez veya tahtadır. Resimli veya resimsiz olabilir.

Yandaki şekil örnek bir eşya dekoru dur. Bu ağaç, ipli gösteri içindir. Asıla rak el kuklasında, ayaklı sopa takılarak sopalı kuklada kullanılabilir.

Siz bez bir perdeyi dekor olarak kulla nabilirsiniz. Büyük kâğıtlara renkli re simler yapıp bu perdeye asabilirsiniz.

Dekor ev içi gibi kapalı yerleri de gös terebilir.

Hasan alkışlar arasında sahneden indikten sonra onu tebrik ettiler ve alnından öptüler. Daha sonra renkli kıyafetler içinde genç sanatkârlar tarafından «Acemi Fotoğrafçı» isimli bir ortaoyunu sahnelendi. Perde alkışlar ile kapandığı zaman, seyirciler vaktin nasıl geçtiğini anlamamışlardı. Çünkü programın yarısı bitmiş ve ara verilmişti.

Bu arada gençler, dolaşarak, şirketin çocuklar için yayınladığı kukla ve Karagöz kitapçıkları, şeffaflaştırılmış Karagöz - Hacivat kuklaları yine şirketin çocuklar için yaptırdığı çeşitli insan ve hayvan kuklaları... İpli, yarım sopalı ve küçük el kuklaları... Karagöz - Hacivat, kukla ve İbiş resimleri ile Karagöz - Hacivat'lı bayraklar, bayram kartları, bunlara ait küçük albümler... satıyorlardı.

Gösterinin ikinci bölümünün başlayacağını bildiren çıngırak seslerinin ilki salona yayıldığı zaman bu satışlar büyük bir rağbet içinde devam ediyordu. Son çıngırak sesinden sonra perdeler iki yana açıldığı zaman arkadan yarım bir odacık şeklinde yeni bir sahne meydana çıktı. Ve yine Murat göründü:

- Gerekli ilgiyi göstermediğimiz, kıymetini yabancılar kadar bile anlayamadığımız gelenek tiyatromuz, görüyorsunuz çok zengin ve güzel! Bu sinema salonunda şimdi de sizlere milli ve tarihi gölge tiyatromuzu, sinemanın babası diye de tanıtılan Karagöz'ümüzü sunuyoruz. Karagöz ve arkadaşları, uzaktan iyi görülmesi için boyları büyütülmüş olarak büyük bir perdeye çıkıyorlar. Sizleri «Karagöz' ün Belediye Memurluğu» gösterisinde onlar ile başbaşa bırakıyorum. Fakat Murat konuşmasına devam ederken, arkasındaki Karagöz sahnesinin renkli perdeleri iki yana açılmış ve beyaz perde meydana çıkmıştı. Sinema perdesi gibi...Ve ortada renk renk çiçekleri ile bir vazo resmi, arkadan ışıklandırılmış olarak bu beyaz perdeye aksediyordu. Şarkı da başlamıştı. Murat gülerek eli ile perdeyi gösterdi:

- Fakat, Karagöz ile Hacivat'ın bir huyları vardır. Seyreden çocuklar onları çağırmadan gösteriye başlamazlar. Nasıl mı? İşte şöyle: Başlasın mı, başlayalım mı? Karagöz'ün evini taşlayalım mı? Haydi çocuklar, hep beraber!..

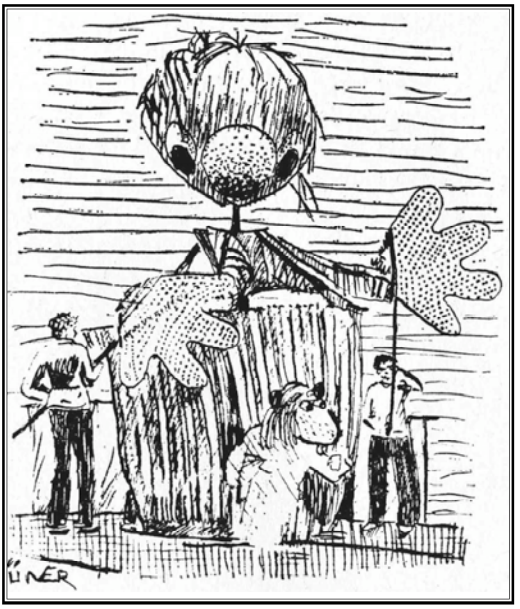
Salondaki çocuklar zıplayarak, el sallayarak, büyük bir neşe ve heyecan içinde bu sözleri birkaç defa bir ağızdan şarkı gibi haykırdılar. Çıngırak sesi duyulunca sustular. Salonun ışıkları söndü ve Karagöz başlayıp Hacivat perdeye geldi. Defler ve ziller çaldı, şarkılar söylendi. Kahkahalar arasında devam eden gösteri alkışlar arasında bitti.

Murat'ın verdiği özet bilgiden sonra sıra kukla gösterilerine gelmişti.

Önce denizaltı sahnesi canlandırıldı. Sonra tavşanlar bir «havuç» şarkısı söylediler. Yarım sopalı kuklalar iki Nasrettin Hoca fıkrasını canlandırdı. En uzun bölüm İbiş'in idi. Sesi, konuşmaları ve hareketleri ile Karagöz gibi, bütün seyircileri kahkahalara boğduktan sonra bitmeyen alkışlar üzerine gösteri sonunda birkaç defa daha görünüp selam verdi ve teşekkür etti. İpli kuklaların müzikli ve danslı bölümü ile de büyük gösteri sona erdiği zaman Necla ile Fulya kardeşler başta olmak üzere perde arkasından gösteriyi yapanlar elele tutuşarak sahne önüne geldiler. Uzun uzun alkışlandılar, defalarca selam verdiler. Fotoğraflar çekildi. Vedalaşmaların başlaması ile salon da boşalmaya başladı.

Vakit gece yarısını geçmişti ama bu şöleni hazırlayanlar için sevinç ve ümit dolu saatlerin heyecanı devam ediyordu. İki kardeş ise kimseye belli etmeden sevinç gözyaşlarını siliyorlardı.

Bu arada gösterilerin hepsi kamera ile çekilmişti. Ertesi sabah gazetelerde geösteri haberi ve fotoğrafları yer alıyordu.

Batı Almanya'dan "Fabula Kukla Tiyatrosu"nun bir meydandaki açık hava gösterisinde dev bir kukla.

YAZ TATİLLERİ HATIRA OLACAK

Sıcağı, piknikleri, sofrası ve okul tatili ile bir yaz daha geride kalmıştı.

Necla ile Fulya ve birçok arkadaşları, artık tatil, okul, ders düşünmeden hem bürolarındaki işlerine hem de kuklacılık çalışmalarına rahat rahat devam ediyorlardı.

Şu anda ikisi de masalarının başında, ellerinde kocaman sözlükleri ile çalışıyor ve kitap ve dergiler yanında şirketlerin yabancı ülkelerle yazışmaları için de tercümeler yapıyorlardı. İşlerinden memnundular. Çünkü hem işlerini severek yapıyor, hem de iyi para kazanıyorlardı.

Yan masada çalışan arkadaşlarının daktilo gürültüsünü bile duymadan iki kardeş şu sırada işlerine öyle dalmışlardı ki, oda kapısının açılışını bile duymadılar. Gelen Enver Bey idi. Heyecanlı girmişti ama iki kardeşin dalgınlığını görünce bir an duraladı. Öksürdü ve onlar bakınca elindeki iki mektubu gösterdi:

- İşleriniz zorlaşıyor kuklacı bayanlar!

İki kardeş bakıştılar. Bir şey anlayamamışlardı. Merakla sordular:

- Kötü bir şey mi oldu Enver Bey amca?

- Yanlış bir şey mi yaptık?

Enver Bey başını iki yana salladı ve gülümsedi:

- İkisi de değil... Kuklacılık sanatını seçip küçük yaşlarda çalışmanın, devamlı gelişme içinde bu günlere gelmenin mükafatını görmeye başlıyorsunuz! Size yıllar evvel söylemiştim. En büyük zorluğu aşıp tanınmaya başladık çocuklar! Başka ne olsun? İşleriniz daha zorlaşıyor işte! Gittikçe de zorlaşacak... Gün gelecek belki yemek veya uyku için zaman bulamayacağız. Fakat hepsine razıyız değil mi bayanlar?

İki kardeş, hâlâ bir şey anlayamamıştı. Bu sebeple cevap olarak başlarını kaldırıp dudak büktüler. Enver Bey ikisinin karşısında sandalyeye oturdu:

- «İlk büyük gösterimiz» olarak konuştuğumuz «Ramazan Eğlenceleri Gecesi»ni hatırlıyorsunuz değil mi?

Fulya elindeki kalemi bıraktı, Necla da kâğıdı:

- Hatırlamak mı Enver Bey amca? O geceyi hiç unutamıyoruz ki... Unutamayacağız da... Yıllar süren bir çalışma ve hayalimizin ilk meyvesi idi. Umduğumuzdan da güzel, faydalı ve başarılı oldu.

- Kuklacılık hayatımızın bir dönüm noktası olarak kalacak...

Enver Bey bu arada elindeki mektupları zarflarından çıkarmıştı... Birini Fulya'ya, diğerini Necla'ya uzattı:

- Haklısınız! O gece, yıllar süren ortak çalışmamızın daha doğrusu çırpınmamızın nasıl ilk meyvesi ise... Bu mektuplar da, o gecemizin ilk meyvesi olacak bayanlar!

İki kardeş, Enver Bey'i dinlerken mektupları da gözden geçirmişlerdi. Sevinçle ayağa fırladılar, haykırmaktan kendilerini alamadılar:

- Evet, bizi bir yerli festivale davet ediyorlar ablacığım! Tabii bazı şeyler öğrenmek istiyorlar. Çok güzel!.. Gelecek yaz güzel seyahatler yaparak hem Türkiye'mizi, daha iyi tanıyacağız, hem de kuklacılığı tanıtabileceğiz demektir.

- O da bir şey mi Fulyacığım! Bu mektup çok daha güzel!.. Gelip - gelemeyeceğimizi soruyor ve acele cevap istiyorlar. Ama biliyor musun nereye davet ediyorlar? Tabii bilemezsin! Kabul eder ve anlaşırsak, önümüzdeki yaz aynı zamanda yabancı memleketlerde de gösterimiz başlıyor demektir.

- Hemen arkadaşlarımıza bu güzel müjdeyi verelim.

Enver Bey eli ile işaret edip onları yerlerine oturttuktan sonra kendisi ayağa kalktı:

- Yoooo, hiçbir işimizde acele yok hanımlar! Telaş, soğukkanlılığı kaybettirir. Beynimiz de şaşırır ve doğru düşünemeyiz. Yanlışlıklara ve aksaklıklara sebep oluruz. Bu sebeple, müjdeyi hemen vermenize lüzum yok... Zamanla yurtiçi ve dışı davetler alacağımızı biliyorduk ama kısa zamanda değil... Şimdi yapacağımız ilk iş, bu ajans dâvetlerinden bahsetmeden ilgili bütün arkadaşlarımızın durumlarını öğrenmek olacaktır.

İstanbul ve Türkiye dışına gösteri için gitmek istiyorlar mı? Aileleri izin veriyor mu?.. Cevapları toplayıp ve o zaman her şeyi görüşürüz. Daha iyi olmaz mı?

Kulüplerin neden ve nasıl kurulacağı, nasıl idare edileceği, nasıl çalışacağı... gibi birçok bilgilerin özetlendiği bir broşür bastırılmıştı. Şirket ve dernek elemanlarının yanlarında bunlardan birkaç tane bulunurdu. Dernek ve şirketin de kısaca tanıtıldığı bu broşürler, istekli ve gençlere ücretsiz veriliyordu.

Broşürün hazırlanmasında her şey düşünülmüştü. Çünkü yıllar süren tecrübeye sahiptiler .Bu sebeple, ilk sayfalarda anne ve babalar ile öğretmenler için kuklacılığın ve kulüp kurmanın faydaları anlatılmıştı. Daha sonra bu sayfanın çok işe yaradığını öğrenmişlerdi. Ayrıca bu broşürü, Türkiye'nin her yerine hatta bazı adreslere istenmeden gönderebilmek için genişleterek ve resimli olarak yeniden hazırlamaya başlamışlardı.

İki kardeş ile dernek ve şirketin kurucuları, şimdi kulüplerinin önemini daha iyi anlıyorlardı. Kulüplerin çoğalması ve yayılması, bu iki kuruluşun işlerini ve masraflarını artıracaktı. Fakat o nisbette de çalışmalarını hızlandıracaktı. Bu sebeple hiç şikâyet etmiyor, her yeni kuruluş haberinin sevinci, yorgunluklarını bastırıyordu.

Mektuplaşmalara bakılırsa Türkiye'nin birçok yerlerinde «kuklacılık kulübü» hazırlıkları vardı. Belli ki bunların birçoğu bu yaz tatilinde ortaya çıkacak ve çalışmalara başlayacaktı. Tabii üyeleri yetiştikten sona ertesi yaz gösteri faaliyetlerine... Çünkü kendilerine gönderilen «Kuklacılık Kulübü Rehberi» isimli küçük broşürde böyle tavsiye ediliyordu. İlk yaz tatilinde kulüp kurulacak, üyeleri yetiştirilecek, kuklaların ve sahnenin yapılmasına başlanacaktı. Ertesi yaz ise, kukla oynatma çalışmaları yapıldıktan sonra ilk

ve basit gösterilere başlanmalı idi. Bilhassa bahçelerde...

Para azlığına ve zor şartlara rağmen dernek yine de sessizce birçok çalışma ve hizmet yapmaya devam ediyordu.

Eskiden tatil günleri açılabilen dernek odası artık her gün öğleden sonraları açıktı. Yeni oda üyeler için küçük bir lokal olmuştu. Aynı zamanda kütüphane... Dernek, dünyanın birçok yerindeki «kuklacılık kuruluşları»na üye ve dergilere abone olmuş, eski sayıları sağlamaya çabalıyordu.

Mevcutlarının yanı sıra yine birçok dilde çeşitli kukla ve gölge tiyatrosu kitapları getirtilmeye devam ediliyordu. Birçok kukla sanatkârı, tiyatrosu, müzesi ve kuruluşları ile okulların ilgili bölümlerine mektup yazılarak çeşitli albüm, afiş, fotoğraf, broşür, program... gibi birçok dokümanlar da temin ediliyordu. Tabii dernek, birkaç yabancı dilde bastırılan Dernek tanıtma sayfasını da mektuplara ilave ediyordu.

Kütüphanede gölge tiyatrosu, Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosu ve bilhassa Karagöz'e ait Türkçe eserler de artıyordu. Mesela Necla ve Fulya ile Enver Bey birçok kitaplarını derneğin kütüphanesine hediye etmişlerdi.

Dernek, üyelerinin her ay veya isterlerse yılda bir defa ödedikleri aidatlardan, kurs ücreti ve gösteri biletlerinin satışlarından ve bağışlardan gelir temin ediliyordu. Şirketin bastırdığı kitap ve kart gibi şeyler, yaptırdığı kuklalar... kütüphane odasındaki bir dolap içinde bulunuyor, isteyenlere satış yapılıyordu. Gösterilerde yapılan piyango çekilişleri ile derneğin yılda bir defa yayınladığı «Türk Gelenek Tiyatrosu Yıllığı» da kazanç bırakıyordu. Konferans ve seminer gibi toplantılarda ise çıkış kapısının yanına konulan üzerinde «Derneğin daha faydalı olması ve daha çok hizmet edebil-

mesi için lütfen bağışlarınız ile yardımcı olunuz!» yazısı vardı. Tabii yeni gelir çareleri de aranıyordu.

Dernek, bu sıkı çalışma içinde iken yanı başındaki şirket de boş durmuyordu. Derneğin yapamayacağı geniş, masraflı ve ticari çalışmaları devam ettiriyor, genişletiyor ve yenilerine girişiyordu. Böylece iki kardeş kuruluş, birbirlerinin eksiğini tamamlıyorlardı. Zaten derneğin ve şirketin başındakiler de aynı gaye için yıllardır elele çabalayarak bugüne beraber gelmiş kimselerdi.

İlk ve ikinci gösterilerden sonra dernek gibi şirket de gittikçe daha çok tanınarak faaliyetlerine devam ediyordu. Tanındıkça, gelişiyor ve geliştikçe de kârı artıyordu. Derneğe gelen mektupların adreslerini alıyor ve ayrıca şirketi tanıtıcı bir yazıyı cevap zarfı içine ilave ediyorlardı. Sonra da bu adreslerin bazılarından ikinci mektup geliyor ve şirketten isteklerini bildiriyorlardı. Çünkü artık şirketin, her ay listesine yenilerini ilave ettiği satış ve hizmet çeşidi vardı.

Şimdilik sayfası az da olsa «HALK TİYATROSU» isimli aylık derginin abone sayısı devamlı artıyor ve eski sayılar da isteniyordu. Derneğin yaptığı gibi şirket de sonraki yıllarda isteyenler olacağını düşünerek yayınların baskı sayısını yüksek tutuyordu. Dergi, kuklalı Ve Karagözlü iki ayrı boyama kitabı, Dünya Kuklaları Albümü, Necla ile Fulya'nın beraberce yazıp resimledikleri «Küçük Kuklacılar Kulübü» isimli kitapçık, Enver Bey'in hazırladığı «Kuklacılık Sanatı» kitabı, üçünün birlikte hazırladıkları, çocuklar için «Arkadaşım Kukla», «Karagöz'ün Başına Gelenler», «İbiş Okulda» isimli kitapçıklar... Sonra yılbaşı ve bilhassa iki dini bayramlarda kullanılmak, ayrıca koleksiyon yapılmak üzere hazırlanmış tam renkli ve güzel baskılı kartpostal çeşitleri: Karagöz ve arkadaşları,

İbiş ve arkadaşları, meddah, ortaoyunu, ipli kuklalar...

Artık kapı kapı dolaşıp yaymevlerine dil dökmelerine lüzum kalmamıştı. Necla bir yandan şirket için yeni kukla ve Karagöz kitapları hazırlıyor, Fulya da resimliyordu. Enver Bey ise kuklacılık ve gölge tiyatrosunun tekniğini, tarihini ve sanatını ele alan birkaç kitap hazırlamaya başlamıştı. Hazırlığına giriştiği kukla ve Karagöz piyesleri de vardı. Ayrıca çocuklar için de aylık bir derginin «Kukla ve Karagöz» ismi ile yayınlanması da düşünülüyordu.

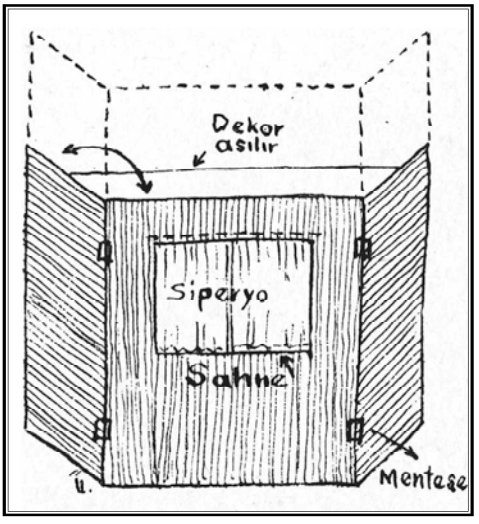
Yeni kiralanan odada ise çeşitli kuklalar ile gölge ve Karagöz kuklaları yapmaya başlayan basit bir atölye kurulmuştu. Evvela çocuklar için basit el kuklalarının yapılıp satılmasına başlanmıştı. Tabii İbiş ile birkaç gösteri arkadaşı bunların başında geliyordu. Sonra da hayvan kuklaları: Ördek, tavşan, kedi ve köpek kardeşler...

Bu, tek masa ve bir dikiş makinalı minik atölye kısa zamanda genişletilecek, burada sopalı ve ipli kuklalar ile daha büyük boylar da yapılacaktı. Ayrıca ilerde sahne malzemeleri yapılacak ve özel kukla siparişlerini kabul edecekti. Odadaki sergi vitrininde sıralanan küçük ve sevimli el kuklaları, sanki «bizi alın, bizi sevin, bizim ile oynayın ve bizi sahnede oynatın! Hem eğlenin hem güldürün!» der gibi çocuklara gülmeye ve kucaklarına atılmaya hazır bekliyorlardı.

Karagöz ve kukla gösterileri Ramazan ayı boyunca tekrarlanmıştı. Zaten bu gösterilerin geliri de derneğin ve şirketin çalışmalarını geliştirmelerinde çok faydalı olmuştu. Gösterilerin Ramazan dışında da başka yerlerde devam ettirilmesi kararlaştırılmıştı. Birkaç çeşit duvar takvimi de hazırlanıyordu.

Necla, gösteri sonundaki bir olayı görür gibi oluyordu:

SAHNEMİZİ KURALIM

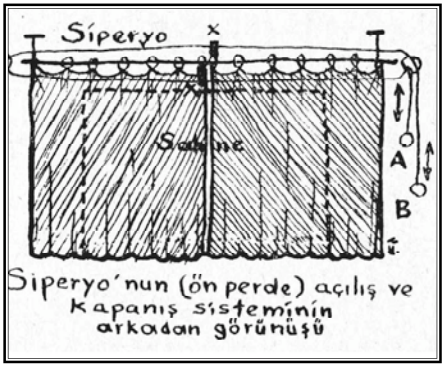

Hangi çeşit kuklayı yapmış olursak olalım, gösteri yapabilmek için sahneye ihtiyacımız olacaktır. Pahalı, büyük ve karışık sahneyi büyüyünce yapabiliriz. Şimdi ve başlangıçta size küçük bir sahne kafi gelecektir.

Böyle bir basit sahne örneği yandaki şekildedir. Bu sahnede el kuklası ve sopalı kukla oynatabilirsiniz! Siperyoyu çıkartırsanız gölge ve Karagöz tiyatrosu gösterisi yapabilir, boyunu yükselterek ipli kukla da oynatabilirsiniz. Sadece el kuklası için masa üstü yarım sahne başlarken yeterlidir.

Sahnenin kurulup - sökülmesi ve taşınması kolay olmalıdır. Siz mukavva levhalardan yapabilir veya iskeletini çıtalardan kurup, bez veya karton ile kaplayabilirsiniz.

Gösteri sahnenize, siperyo yani açılıp - kapanan ön perde yapmasanız da olabilir. Fakat bulunması ayrı bir güzellik temin eder. Şekilde görüleceği gibi yapılması da çok zor değildir. Siperyonun kenarındaki halkalardan biri çekilince perde ortasından iki yana açılır diğer halka çekilince kapanır.

Bir erkek seyirci, ikinci bölüm başlamadan evvel sahneye çıkmıştı. Heyecanlı şekilde ve titrek sesi ile haykırmıştı:

- Bir dakikanızı rica ediyorum. Çok heyecanlıyım... Ben Kemal Öztürk! İsviçre'de çalışıyorum ve izinli gelmiştim. Yabancı ülkede, yani gurbette kendi sanat ve kültürümüzün kıymetini daha iyi hissediyoruz. Oraya gitmeden evvel hiç kukla, Karagöz, meddah falan seyretmemiştim. Bu sanatlarımızı küçük, önemsiz, hor görüyordum. Annem ile şimdi buradayız. Halk Tiyatromuzda bütün sanatlar elele... Şiir, musiki, mizah, renk, ışık... Ben İsviçre'ye döneceğim ve yıllarca kalacağım. Lütfen bu sanatlarımızın kıymetini biliniz! Bunu anlamak için Türkiye'den uzak kalmak mı lâzım? Denizin içinde nefes alıp denizin kıymetini bilmeyen balık gibi olmayalım! İçimden geldi de çıkıp sizlere hislerimi haykırmadan edemedim. Bu güzel gösteriyi hazırlayan ve yapanlara teşekkür ederim.

Alkışlar ve «Sağol arkadaş!..» haykırışları arasında herkese iki elini sallayıp yerine oturmuştu. Hatta bu sahneden çok heyecanlanan birkaç kişi de tanımadığı halde onu tebrik etmişlerdi.

Fulya ise aynı anda o gösterinin bir başka hâtırasını yaşıyordu: Beykoz'dan komşuları olan Tokatlı Hacı Ahmet Benlioğlu da seyirciler arasmda idi. O, «kukla ve Karagöz ile vakit öldürmemelerini iki kardeşten, ilk günden beri» istemişti. Hatta babaları Ömer Bey'e de her görüşünde «kızlarının daha faydalı işlerle meşgul olmasının doğru olacağını» söylemişti. İşte bu komşuları, eşi Mediha Hanım, kızı Nalân ve oğlu Necati ile gösteriyi seyrettikten haftalar sonra karşılaştıkları zaman ise şöyle demişti:

- Vallahi gösteriye hanımın ve çocukların ısrarı ile sadece sizin ne yaptığınızı görmek için zoraki gelmiştim çocuklar!

Fakat herhalde salonda en çok gülen ve memnun ayrılan ben oldum. Doğrusu yıllardır uğraştığınız bu işin böyle güzel olacağını bilmiyorum. Sağolun!.. Yine gösteriniz olursa haber verin!

Gösteriyi iki defa seyrettikten sonra çok memnun kalan ve heyecanlanan bir başka seyirci de derneğe gelerek şu ricada bulunmuştu:

- Benim Üsküdar'da bir kahvehanem var! Mahalle kahvehanesi de sayılabilir. Bilmiyorum ne dersiniz ama, burada tatil günlerinde kukla veya Karagöz oynatılmasını istiyorum. Ben ücret istemem... Toplanan para da derneğinize hediyem olsun! Gelenlerin bol bol gülüp üzüntülerini unuttuğunu görmek yeter bana!..

Bu güzel teklif dernek tarafından kabul edilmişti. Böylece kendisini daha iyi yetiştirmek isteyen kulüp veya dernek üyelerine burası bir prova sahnesi, daha doğrusu küçük bir deneme tiyatrosu olabilirdi, oldu da... İsteyen üyeler iki veya üç kişilik ekipler halinde sıra ile burada küçük gösteriler yapmaya başladılar.

Necla ile Fulya ve Enver Bey ayrıca o büyük gösteride ilk kitaplarını da imzalayıp davetli sanatkârlara hediye etmişlerdi. İmza işi, ara paydosa ve gösteri sonunda, kitabı satın alan arkadaş, tanıdık, akraba ve davetliler için devam etmişti. Basın mensupları da fotoğraflar çekip röportajlar yapmışlardı.

Bu arada iki kardeş bir sürpriz ile de karşılaşmışlardı. Gösteri bitmiş ve salon da boşalmıştı. Sahneyi sabah gelerek söküp götüreceklerdi.

Fakat kuklaları ve Karagöz figürlerini bırakamazlardı. Bu sebeple onları tahta bavullarına yerleştiriyorlardı. «Kolay gelsin!» diyen bir ses üzerine başlarını kaldırıp bakan iki kardeş şaşkınlık ve sevinç içinde ayağa fırlamışlardı. Bayan Pamela karşılarında idi.

Mektuplaşıyorlardı ama yıllardır görüşememişlerdi. Birbirlerine sarılıp öpüştüler. Karşılıklı hâl - hatır sordular.

Bayan Pamela daha sonra onları ayrı ayrı tebrik etmişti:

- Bravo, hem de çok bravo Bayan Necla ve Bayan Fulya! Hepinizi tebrik ederim. Biliyorum ki bu çok güzel gösterinin temel direkleri sizlersiniz! Birçok fotoğraf çektim. Bu gösterinizi en az bir dergide tanıtacağım. Çok, çok güzeldi. İnanın unutamayacağım bir tiyatro programı yaşadım.

Necla sıkılarak sormuştu:

- Şey, yeriniz çok uzak ve gelemezsiniz diye dâvetiye göndermemiştik!.. Aklımıza geldi ama yine de elinize zamanında geçemeyeceğini düşünmüştük... Çünkü gösterinin tarihi ve yeri çok geç belli oldu. Dâvetiyeler de bir hafta evvel basılabildi. İnanın Bayan Pamela, gösteriyi nasıl hazırladığımızı ve gösterinin nasıl geçtiğini mektupda uzun uzun yazacaktık... Fakat anlayamadım...

Bayan Pamela kendini tutamayıp gülmüştü:

- Fakat, anlayamadınız ki ben nasıl haber alıp geldim değil mi? Yooo, kuşlar haber vermedi! Dâvet edildim ve geldim.

Bu sefer de Fulya hayretini gizleyememişti:

- Dâvet mi edildiniz? Nasıl olur?.

- Oldu işte... Enver Bey telefon edip koltuğumun ayrıldığını bildirince hemen ona göre yer ayırttım. Çalıştığım şirketin de İstanbul' da bir işi varmış... Böylece iki kuş bir taşla vurulmuş oldu.

Bayan Pamela, birer gece kalarak Enver Bey'in, Necla ile Fulya kardeşlerin ve Kâzım Efendi'nin misafiri olmuştu. Böylece geçen yıllar zarfında yapılan çalışmaları, mektuplarda öğrendiklerinin dışında uzun uzun görüşmek imkânı buldular.

Bayan Pamela da onlara memleketinde ve dünyadaki gelişen

kuklacılık ve gölge tiyatrosu çalışma, ve gösterileri hakkında yeni haberler verdi. Birkaç memlekette Karagöz figürleri ve gösterileri çalışmaları yapıldığını anlattı. Bu habere Kâzım Efendi başını sallayıp «Kendi hazinemize sahip çıkmazsak böyle olur. İster misin, beş - on yıl sonra Karagöz seyretmek için bizler de o memleketlere gidelim veya onlar gelip bize Karagöz oynatsınlar!» demişti. Haklı idi. Dinleyenler iç çekmiş, bakışmış ve bir müddet konuşamamışlardı.

Bayan Pamela eli boş gelmemiş, Enver Bey'e, Necla ile Fulya'ya getirmeyi unutmadığı en son kuklacılık kitapları yanında şirket ve dernek için de benzeri kuruluşların yabancı memleketlerdeki çalışmalarını gösteren şeyler bulmuştu. Satılan kuklalara ve kuklacılık ile alakalı çeşitli malzemelere ait renkli resimli çok güzel kataloglar, şirket ve dernek adresleri, broşürleri de...

İki kardeş de geçen yıllardan sonra kukla yapım ve oynatım tekniklerini geliştirmeye devam ediyorlardı. Artık kukla ve baş yapımında plastik tip ile pet şişeleri, su kabağını da kullanıyorlardı. Kol ve bacaklarda ise balık tutmakta kullanılan kamışları...

İki kardeşin kalemleri ellerinde ve gözleri önlerinde tercüme kâğıtlarında idi. Bakışları durgunlaşmış, yüzleri hareketsiz kalmıştı. «İlk büyük gösteri»nin tatlı olduğu kadar acı hatıraları da vardı. Ve şu anda iki kardeş en acı hâtırayı birlikte ve yeniden yaşıyor olmanın dalgınlığı içinde idiler: Kuklacı Dede'yi...

Sonradan öğrenmişlerdi ki Dede o gösterilen bir hafta evvel vefat ederek toprağa verilmişti. Fakat gösteri hazırlığında bilhassa iki kardeşin sevinç ve heyecanını bozmanın doğru olmayacağını düşünen Kâzım Efendi, bu haberi Enver Bey'e bile fısıldamamıştı. Kendisi de tam bir tiyatro sanatkârı olduğunu gösterip üzüntüsünü belli etmemiş, kimseyi şüphelendirmemişti.

İkinci gösteriden sonra durumu öğrenen Necla ile Fulya, buna rağmen habere evvela inanamamış sonra da büyük üzüntü içinde bir öylece kalakalmışlardı. Daha sonra sessizce biraz ağlamış, fakat saatlerce hiç konuşamamışlardı. Artık Kuklacı Dede için yapabilecekleri bir yardım veya hizmet kalmamıştı.

İki kardeşin ikinci gösterinin ertesi günü, kimseyi beklemeden ama babalarından müsaade alarak yaptıkları ilk iş Beykoz'a gitmek olmuştu. Eşine «başsağlığı» dilemek ve Dede'nin mezarını ziyaret için... Ne var ki Kâzım Efendi'den habersiz yaptıkları bu ziyaret de onlara ayrı ve acı bir sürpriz olmuştu. Dede'nin evi yerine, karşılarında her tarafı yanmış birkaç yıkık duvar bulmuşlardı. Eşi Hatice Teyze, son ziyaretlerinde iki kardeşi uğurlarken Dede'nin vasiyetini haber vermişti. Kuklacı Dede «Bütün kuklalar ile diğer her şeyin kendisinin vefatından sonra tek kuruş islenmeden ve alınmadan Necla ile Fulya'ya verilmesini» istemişti.

Kuklacı Dede'nin küçük bir fotoğrafı, iki kardeşin evlerinde atölye köşesinin duvarına asılmıştı. Kâzım Efendi'nin ilk gösteriye getirdiği çerçeveli büyük fotoğrafı ise, artık her gösteride, en önde ve ortadaki koltuğa konuyordu. Bu, böyle devam edecekti. Fakat ne yazık ki onu, dergi ve kitaplarda daha iyi tanıtabilmek için gerekli bilgi, birçok evrak ve fotoğraf yangında yok olup gitmişti. Yine de bildikleri kadarı ile hayatını ve tek fotoğrafını, onun vefatından sonraki derginin ilk sayfasında yayınlamışlardı.

Gösteriler başlamadan evvel ve bittikten sonra iki kardeş Dede'nin kendisine ayrılan koltuğundaki fotoğrafına hep yutkunarak bakıyorlar. Fakat fotoğraflarda bile olsa, Dede'nin gözleri, kuklalar sahneye çıktığı zaman ışıldıyordu. Sanki her seferinde gösteriyi beğenmiş olarak «teşekkür» ediyormuşçasına iki kardeşe herkesten farklı şekilde gülümsüyordu.

İki kardeş hâtıraları arasında çalışırken vaktin nasıl geçtiğini ancak babaları uğrayınca farkettiler. Bitiremedikleri işleri ve acele tercümeleri de götürüp evde tamamladılar. Aslında mecbur kalmadıkça eve iş götürmezler, ev işlerinde annelerine yardım dışında yine kuklacılık ve Gelenek Tiyatrosu konusunda çeşitli çalışmalar yaparlardı. Bugün ise tercümeler akşam yemeğinden evvel bitmişti. Sofranın toplanması ve bulaşıktan sonra yeni bir kukla piyesi yazma çalışmasına beraber başladılar.

Kısa veya uzun birkaç kukla piyesi de yazmış ve kuklaları ile canlandırmışlardı. Bol bol güldürecek piyes yazmanın kolay olmadığını da biliyorlardı. Bu bakımdan bir saat sonra ellerinde sadece karalanmış on sayfa vardı. Onlar dinlenirken, Ömer Bey getirdiği kaseti gülümseyerek uzattı:

- Çok sevineceksiniz çocuklar! Biliyorsunuz ilk büyük gösteri için yazdığım «İbiş Akıllı mı, Akılsız mı?» piyesini sonra kaybetmiş ve üstelik o gösteride teybe almayı da heyecandan unutmuştunuz. Ben bunu farkederek sizden habersiz olarak o piyesinizi işte bu kasete kaydetmiştim. Dinlemek ister misiniz?

İki kardeş çok sevindiler. Babaları haklı idi. Şirket ve dernek olarak her gösteriyi kaydediyorlardı. Ama heyecandan o gün bu işi herkes unutmuştu ve hepsi üzülmüştü. Dosyayı kaybettikleri için de iki kardeş başka bir piyesi temsil etmişlerdi.

Hemen oturma odasına geçip kaseti beraber dinlediler kahkahaları ve alkışları ile gösteriyi yeniden yaşadılar. Bu sevinç ve tazelenen heyecanlan ile de hemen dönüp yeni piyeslerini yazmaya devam ettiler.

Saatler sonra, piyesin yine de özet çalışması bitmemişti ama yeni bir gün daha bitmiş ve acı - tatlı hatıralarla dolu yılların üzeri-

ne ilâve olmuştu. Artık her günleri Türk Halk Tiyatrosu ve bilhassa kuklacılığa yapılan yeni bir hizmet ile geçiyordu. Bir yandan da yerli ve yabancı birkaç festivale ilk defa katılmak için hazırlanıyorlardı. Artık üç kardeşin büyük başarılara doğru gidişi hızlanmıştı. İki kardeş Kuklacı Dede'nin mezarını her yıl artan bir yüz akı ve gönül rahatlığı, içinde ziyaret edeceklerdi.

Fakat kıymet verilmeyen, önemli görülmeyen, bilinmeyen kuklacılık sanatında bile iki kardeşin başarıları kolay olmamıştı. Ne var ki zaten kolay elde edilen başarının da kıymeti az olur ve çabuk kaybolur. İki, sonra da üç kardeş olarak öğrenmişlerdi ki zor olanı başarmak zevkli, heyecanlı ve güzeldir. Şimdi üç kardeş bu anlayış içinde bu sanat çalışmalarını sonuna kadar devam ettirmek isteği ve kararı ile gelecek yılların da daha büyük basanlar getireceğine inanıyorlar.

İLGİLİ YAYINLARDAN SEÇMELER

AND, Metin: Geleneksel Türk Tiyatrosu (Kukla, Karagöz, Ortaoyunu), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1969.

COLLODI, Carlo: Pinokyo (Çocuk Romanı), Çeşitli Yayınevleri.

MİROĞLU, Cemil: Kukla Oyunları, Halkevleri Yayını, Ankara - 1948.

İVGİN, Hayrettin: Karagöz Ve Kukla Sanatımızı, UNIMA-Türkiye Yayını, Ankara - 2000.

ORAL, Ünver: Küçük Kuklacılar, Kültür Ve Turizm Bk., Ankara - 1986.

ORAL, Ünver: Kuklacı Kardeşler, M. Eğt. Bk., İstanbul 1993-2003.

ORAL, Ünver: Karagöz Ve Kukla Şiirleri, Kültür Bk. Ankara - 1998.

ORAL, Ünver: İbiş Geldi Hoş Geldi (Şiirler), Kültür Bk., Ankara - 2001.

ORAL, Ünver: İbiş Ve Karagöz, Kültür Bk., Ankara - 2001.

ORAL, Ünver: İbiş'li Kukla Oyunlarımız, Kitabevi, İstanbul - 2002.

ORAL, Ünver: Kukla Kitabı, Kitabevi, İstanbul - 2005.

ORAL, Ünver: Kukla Ve Kuklacılık, Kitabevi, İstanbul - 2003.

ORAL, Ünver: İbiş'in Bakkallığı, Kültür Bk., Ankara - 2001.

ORAL, Ünver: İbiş Yeni Evde, Kültür Bk., Ankara - 2001.

ORAL, Ünver: İbiş'in Akıl Dişi, Kültür Bk., Ankara - 2001.

KUKLA OYUN METİNLERİ, Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Ankara - 1987.

KUKLA Maddesi: Ansiklopedilere Bakınız.

SEVİLEN, Muhittin (Hayâlî Küçük Ali); Karagöz, M. Eğt. Bak. İstanbul - 1963.

TUĞCU, Kemalettin: Kuklacı (Çucuk Romanı), Damla Yayınları, İstanbul - 1993.